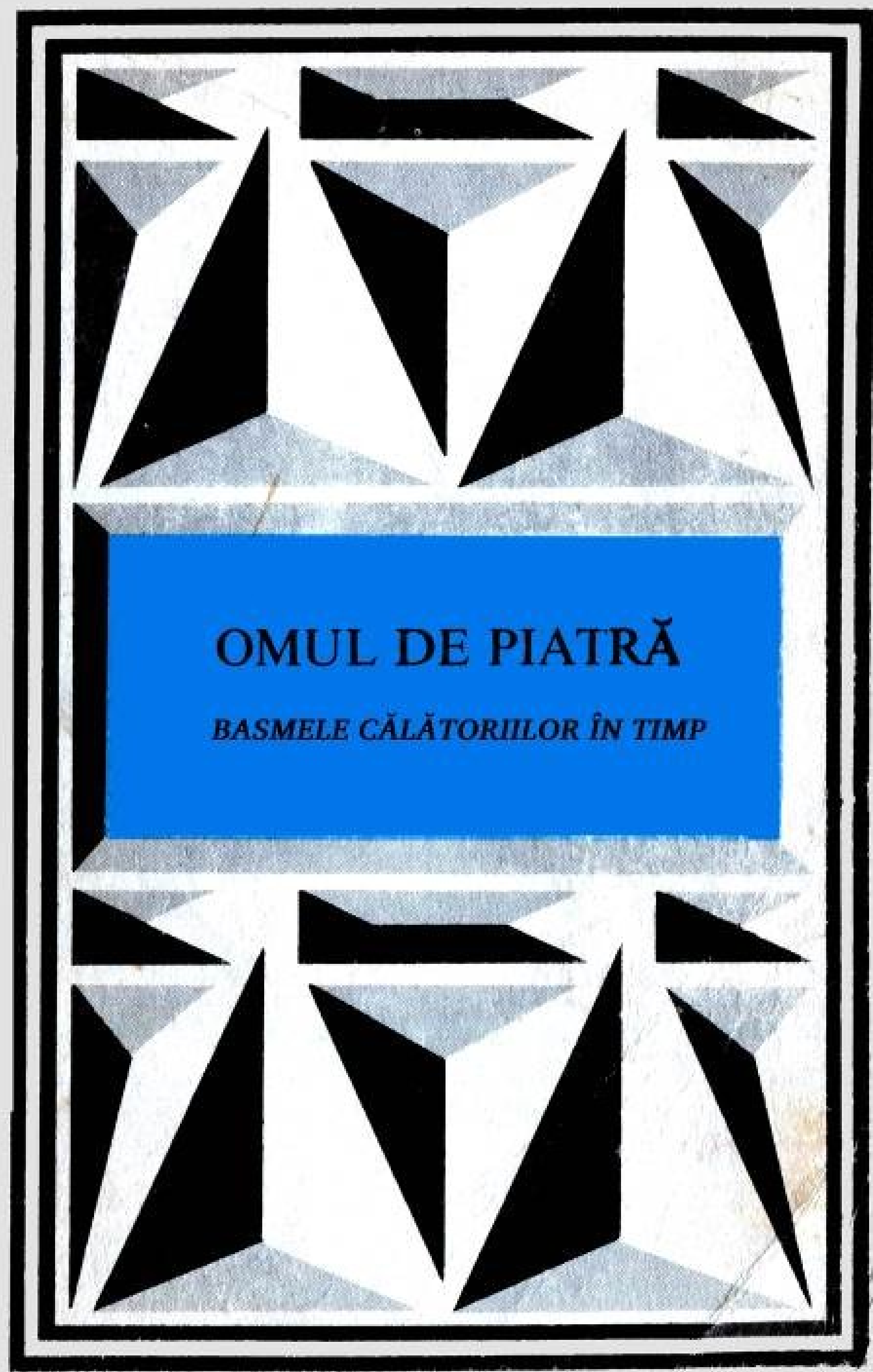

OMUL DE PIATRĂ
BASMELE CĂLĂTORIILOR ÎN TIMP

Coperta seriei: *Constantin Guluță*

OMUL DE PIATRĂ

Basmele călătoriilor în timp

Antologie, prefață și bibliografie
de
RUXANDRA NICULESCU

EDITURA MINERVA
București - 1976

PREFAȚA

Călătoria lui Făt-Frumos „peste nouă mări și nouă țări” din aproape toate basmele noastre este un drum inițiatic prin care eroul cunoaște lumea și se cunoaște pe sine, sfârșind de cele mai multe ori cu reîntoarcerea la casa părintească unde întemeiază familie și de unde nu mai pleacă vreodată. Călătoria este în fond o încercare la care Făt-Frumos este supus, sau la care se supune singur și pe care o trece cu bine, după aceea eroul devenind un om obișnuit, care a dobândit ceea ce dorise, trăiește „fericit până la adânci bătrâneți”, deci se banalizează. Această deschidere însă a spiritului însetat de nou, de insolit chiar, contează până la urmă, iar „viața” lui Făt-Frumos ne interesează numai atâta timp cât ține și călătoria lui neobișnuită în lume, pe celălalt tărâm și în el însuși.

Pretextul călătoriei eroului poate fi căutarea apei vii sau a merelor de aur, a păsării care a furat merele de aur, a viitoarei soții (într-un basm eroul plânge doisprezece ani în pântecul mamei și nu se naște până nu obține consimțământul de-a se însura cu Fata-născută-din-piatră), căutarea Soarelui și a stelelor furate de zmei sau eliberarea fiicelor împăratului din captivitatea zmeilor, aducerea hergheliei de iepe pentru Ileana Simziana, vasul cu botez dintr-o bisericuță de pe apa Iordanului sau aflarea lui *Măi ce, nu știu ce* (un fel de metaforă a inefabilului) și chiar a *Tinereții fără bătrânețe și vieții fără de moarte*.

Dintre toate, poate că ultima călătorie, aceea în căutarea tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte, echivalează cu cea mai mare deschidere a sufletului spre zările necuprinse, imposibil de atins de omul de rând, pentru că o asemenea călătorie nu este cu putință de imaginat decât pentru acela care manifestă o asemenea disponibilitate a fanteziei ca Făt-Frumos din basmul lui

Ispirescu.

L. Șăineanu[1] încadrase acest basm în *ciclul juruințelor* la *tipul zânelor promise,* pornind de la detaliul comun mai multor basme în care eroul plânge înainte de naștere în pântecul mamei și nu se naște decât în vederea căsătoriei cu o fată anume[2]. De data asta însă Făt-Frumos plânge și nu se naște până când tatăl său împăratul nu-i făgăduiește Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte. „Atunci, spune basmul, copilul tăcu și se născu.” Nu se poate spune mai simplu că din clipa aceea destinul eroului devine călătoria ciudată pe care o va face la sfârșitul copilăriei în căutarea nemuririi. Este uimitor că eroul nu încearcă dobândirea vieții veșnice prin alte mijloace, fie și vrăjitorești, care să acționeze asupra lui însuși, modificându-i condiția de muritor. Nefiind atras de miracolul faustian, care l-ar fi proiectat într-o eternitate a damnațiunii, Făt-Frumos din basmul nostru caută *locul*, meleagul, tărâmul, așadar exterior ființei lui, unde legile vieții acționează altfel, unde timpul se măsoară altfel sau încetează să mai existe. Încât, deși înfăptuită pe spații imense, călătoria lui Făt-Frumos rămâne una înăuntrul timpului, dacă se poate spune astfel, sau călătoria în căutarea locului până unde nu *mai poate ajunge t*impul.

Un loc unde ar exista timpul zero poate fi imaginat și ca

---

[1] Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, București, Litotipografia Carol Göbl, 1895, p. 359.

[2] Gh. Vrabie, în *Structura poetică a basmului* (București, Editura Academiei R.S.R., 1975, p 89), clasifică acest basm față de tipologia Aarne-Thompson la motivul copilului care plânge în pântecul mamei (Aa-Th 409 B), în timp ce Corneliu Bărbulescu (în *Introducere* la Petre Ispirescu, *Opere*, I, București, Editura pentru literatură, 1969, p. LVII), considerând definitoriu motivul vieții fără moarte, îl clasifică aparte (Tip. 470 C*), găsindu-l înrudit cu tipul Aa-Th 470* *The Hero visits the Land of the Irnmortals.* (Cf. St. Thompson, *The Types of the Folktale*, Helsinki, 1964).

locul de unde începe timpul, locul creațiunii însăși[3]. Dar oricât de ispititoare ar fi o asemenea interpretare, s-ar părea că accentul în acest basm cade pe cu totul altceva. De fapt, despre locul unde se află Tinerețe fără bătrânețe… nu știm până la urmă decât că era un tărâm edenic, cu o primăvară veșnică, iar în ceea ce-l privește pe însuși Tinerețe fără bătrânețe… nu știm dacă era o stare a locului aceluia, dacă e numele zânei cu care se însoțește Făt-Frumos sau dacă mai există un stăpân nevăzut al palatului, în afara celor trei zâne care sunt poate una și aceeași[4]. Și nici nu are importanță de fapt. Zâna cea mică îi răspunde lui Făt-Frumos: „Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este”, dar nu-i spune cine este Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte. Aflăm însă că Făt-Frumos a petrecut acolo „vreme uitată” rămânând tot tânăr și că în tot acest timp, care lui i s-a părut foarte scurt, s-au scurs sute de ani de la plecarea lui de acasă. Rămâne uimitoare la creatorul popular ideea că într-un univers e cu putință ca timpul să treacă foarte încet, în vreme ce în altul au trecut secole. Acesta ar fi motivul-cheie al basmului. Ca alți mari călători, Făt-Frumos, căutând ceva și crezând că a găsit, a descoperit de fapt altceva, cu mult mai fascinant, și de aici decurge poate întreg dramatismul acestui basm fără *happy-end*. El și-a căutat cu simplitate nemurirea și a descoperit, fără să știe, un fapt uluitor de care n-avea însă nevoie: paradoxul timpurilor multiple. A descoperit că nu există un timp unic pentru toți, un singur timp universal.

Cu toate că basmul românesc are o anume originalitate și nu există în folclorul altor popoare într-o schemă asemănătoare[5], motivul trecerii paradoxale a timpului este destul de frecvent.

---

[3] Cf. Constantin Noica, *O interpretare a basmului „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”,* în „Steaua”, nr. 4, 1976.

[4] ibidem, op. citat.

[5] Corneliu Bărbulescu, *loc. cit.,* p. LVII.

Într-o legendă din Tirol, un cioban luându-se după o oaie nimerește sub o stâncă într-o grădină, unde o femeie îi oferă de mâncare și-l primește ca grădinar. Rămânând acolo câteva săptămâni, i se face dor de casă și se reîntoarce. Nu-l mai cunoaște însă nimeni, în afară de o babă care vine la el și-i spune: „Unde ai fost? te aștept de două sute de ani!” Această babă îl ia de mână și el îndată cade mort, fiindcă era chiar moartea[6].

Într-o legendă din Bretania un servitor este trimis în rai cu o scrisoare și ajunge la Sf. Petru. Cât timp portarul raiului îi duce lui Dumnezeu scrisoarea, servitorul „se așeză într-un fotoliu și, observând niște ochelari pe o măsuță, alături, el și-i puse pe nas și văzu atunci lucruri atât de frumoase, atât de frumoase încât fu cu totul fermecat. Văzându-l pe bătrânul portar revenind, el își scoase repede ochelarii, temându-se să nu fie certat.

— Nu te teme de nimic, fiule, îi spuse Sf. Petru; iată sunt cinci sute de ani de când privești cu ochelarii mei.

— Ce spui, doamne! Abia mi i-am pus pe nas.” (*Trad. n.*)[7]

Într-o poveste bretonă, *Le château de cristal*, eroul, după ce petrece un timp în palatul de cleștar, „se îndreptă spre locul în care se aștepta să găsească casa tatălui său și este uimit de-a nu găsi acolo decât o câmpie cu ierburi și stejari bătrâni. «E totuși aici, sau mă înșel într-atât!” își spuse. El intră într-o casă, nu departe de acolo, și întrebă unde locuiește Iouenn Dagorn, tatăl său. «Iouenn Dagorn? Nu e nimeni cu numele ăsta pe-aici», i se răspunse. Totuși un bătrân, care era așezat lângă foc, spuse: «L-am auzit pe bunicul meu vorbind de unul Iouenn Dagorn; dar e mult timp de când a murit, și copiii săi și copiii copiilor săi au murit si nu mai există niciun Dagorn în țară».” (*Trad. n.*)[8]

---

[6] L. Șăineanu, *op. cit.,* p. 360.

[7] F. M. Luzel, *Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne*, Paris, Maisonneuve et Cie. Editeurs, 1881, I, p. 225.

[8] F. M. Luzel, *Contes populaires de la Basse-Bretagne*, Paris, Maisonneuve et Cie. Editeurs, 1881, I, p. 40.

Ca Făt-Frumos din basmul românesc, un învățat pe nume Grantesta, dintr-un basm corsican, pornește în căutarea unei țări unde nu se moare și, după o lungă călătorie, ajunge într-un loc înconjurat de munți unde scria cu litere de foc: *aici nu moare nimeni.* După un timp de ședere acolo, află de la o stâncă a muntelui că toate vor pieri când munții se vor face șes, dar până atunci mai sunt încă milioane de ani. Atunci eroul, care dorea nemurirea, pleacă mai departe și ajunge la un lac imens, unde în timpul unei furtuni vine o pasăre neagră, care era trimisul morții, și care sorbea o dată la o mie de ani o picătură din lacul acela. Aflând că îi va veni rândul să moară în clipa în care va seca în întregime lacul, eroul pleacă și de aici, și se întâlnește cu o zână care îl ia în cer unde se află țara fără moarte. Acolo trăiește, un timp, fericit, dar i se face dor de mama sa și se reîntoarce. După o călătorie de trei zile și trei nopți, ajunge în satul său, unde însă nu auzise nimeni de numele lui. Întâlnindu-se cu un car pe care șapte cai se străduiau zadarnic să-l scoată din făgaș, se duce să dea ajutor vizitiului, dar acosta îl lovește cu coasa pentru că era chiar moartea[9].

Basmul are unele asemănări cu basmul lui Ispirescu, iar cele două popasuri ale eroului amintesc de o variantă țigănească din Slatina, *Roșu împărat și Strigoaica*[10], în care eroul, plecat în căutarea locului unde nu există moarte și bătrânețe, ajunge mai întâi într-o pădure, unde află de la împărăteasa vrăbiilor că acolo moartea va veni când se va usca și ultima creangă, dar, nemulțumit, pentru că el caută viață nesfârșită, pleacă mai departe și după un alt popas ajunge la casa Vântului. Aici rămâne o sută de ani fără să îmbătrânească. Călcând pe *dealul cu dor* și în *valea cu jale*, îl apucă dorul de casă și pleacă, întâlnind la întoarcere pe împărăteasa vrăbiilor care îi spune: „Petrică,

---

9 L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 365.

10 Barbu Constantinescu, *Probe de limba și literatura țiganilor din România*, București, 1878.

tot tânăr ești”, în timp ce din pădurile uriașe mai rămăsese un singur lemn. Sfârșitul este ca în basmul lui Ispirescu.

Într-un basm japonez, *Ulciorul fermecat,* e vorba despre un pescar pe nume Masaria, care petrece cinci zile în palatul subacvatic al dragonului mărilor, alături de fiica acestuia, Otohime. Făcându-i-se dor de oameni, Masaria se întoarce în satul lui, însă acesta e de nerecunoscut: „Părea o așezare străină. Dacă n-ar fi fost munții și râul, n-ar mai fi cunoscut nici măcar locurile. Masaria își căută coliba, dar nu mai rămăsese nici urmă din ea. Acolo unde fusese casa lui, creșteau acum lanuri înalte. [...] Deodată văzu venind pe drum un bătrân încărunțit și gârbov, care mergea sprijinit într-un toiag. Îl opri și-l întrebă:

— Eu sunt pescar de pe-aici și mă numesc Masaria. Am petrecut cinci zile în palatul stăpânitorului dragonilor și iată, acum, la întoarcere, nu-mi mai recunosc satul. Cum de s-a schimbat totul atât de mult?

— Masaria, spui? Într-adevăr, a fost un pescar cu numele ăsta printre noi. Numai că au trecut cincizeci de ani de când a plecat pe mare și nu s-a mai întors.”[11]

După o legendă românească, un om se duce într-o zi după lemne și se întâlnește cu Moartea pe care o roagă să-i spună cât mai are de trăit. „Merge ea cu dânsul cine știe pe unde, până ajung pe ceea lume. Acolo era o masă cu o mulțime de lumânări. [...] Moartea îi zice: «Iacă, acele lumânări ce abia se aprind sunt copiii cari se nasc; și cele cari se sting: oameni ce mor. [...] Veacul dumitale îi aista, și-i arată o lumânare pe sfârșit; nu mai ai mult de trăit.» A ieșit el de acolo, ia lemne din pădure și merge acasă; acuma locurile acele erau toate schimbate. Intră în casă și găsește femeia la vatră: «Da copilul nostru unde-i, că nu

[11] *Ulciorul fermecat*, în vol. *Povestea frumoasei Hacikazuki. Basme japoneze*. Traducerea de Al. Ivănescu, Prefață de Corneliu Bărbulescu, București, Editura Minerva (B.P.T.), 1976. Cf. și poemul *Urashima din Mizunoe* de Takahashi Mushimaro, în vol. *Din lirica japoneză*, Antologie și note de Ion Acsan, București, Editura Univers, [f.a.].

văd leagănul?» «Aracă lume! îi zice femeia; amu-i flăcău cu mustață, de douăzeci și patru de ani; tu te-ai dus când era mititel la lemne și abia după atâta vreme te-ai întors [...].» El îmblase douăzeci de ani cu Moartea și lui i se păruse că o zi."[12]

O altă legendă românească spune că un om foarte bun la suflet, pe care Dumnezeu îl poftește în ziua de Paști la masă, a petrecut trei zile în cer, timp în care s-a ospătat, a vizitat grădina lui Dumnezeu, l-a văzut pe taică-său mort stând la o masă goală, dar când s-a reîntors pe locurile lui „era pădure și mai la vale un sat nou. Caută casa lui - nu-i. Caută semnul unde avea el banii în grădină, îl găsește. Merge la preotul și-l întreabă. [...] Preotul îi spune că de atunci nu sunt trei zile, ci trei sute de ani"[13].

Într-o legendă despre doi prieteni (atestată la noi în două variante[14], dar frecventă în apusul și nordul Europei) e vorba de doi tineri care au copilărit împreună, au fost în același timp cătane și vor să se însoare odată, însă unul din cei doi moare. „În seara nunții, cel viu se duce la mormântul celui mort. Plângând el, mormântul s-a deschis și prietenul apare și vine la nuntă. La miezul nopții, mortul spune: «De-acuma tu m-ai adus, tu să mă duci». L-a dus păn la mormânt, acolo înăuntru s-a făcut o odaie și pe masă era un șip de vin și două pahare. «Am fost eu la tine ș-am băut, vină și tu puțin la mine.» Au intrat amândoi - și pahar după pahar au băut tot șipul. «De-amu mă duc, că mă vor aștepta cu nunta, zice mirele.» Când a ieșit afară, avea o barbă până la brâu. A mers la preotul, ș-a ridicat cușma din cap - la cușmă avea cununa de mire -, a întrebat despre ai lui. «Ce vorbești, zice preotul, din ei nici colbul

[12] Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică de...*, vol. I-III, Cernăuți, 1903, p. 1165 și 352.
[13] Elena Niculiță-Voronca*, op. citat*.
[14] Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, III, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 240.

nu le mai găsești, de atuncea sunt trei sute de ani.» El a ieșit numai cât afară și vântul și pe dânsul l-a risipit."[15]

Superioară artistic, legenda celor *Doi feciori beți* (inclusă în prezenta antologie) aduce în plus o viziune de rai oțios, eroul coborând într-o lume în care, după ce a dormit o sută de ani fără vise, se trezește și adoarme iar, și după încă o sută de ani este trezit. Apoi iar „o mâncat pere, o băut apă, s-o pus și s-o mai culcat un somn. Când o vinit a tria oară cela, mortu, de l-o sculat:

— No - zice - cum ai durnit, Larioane?

— Foarte bine. Vai, așa un somn dulce n-am durnit în viața mea.

— No, amu știi tu cât ai mai durnit?

— D-ap-oi mai fi durnit vo două-tri ceasuri.

— Ai mai durnit înc-o sută de ai! Amu ai tri sute de ai de când ai plecat de-acasă."

Într-un apocrif românesc despre dărâmarea Ierusalimului, se vorbește despre Avimeleh, salvatorul lui Ieremia, care a dormit timp de șaptezeci de ani: „După ce trecură șaptezeci de ani, se deșteptă Avimeleh din somnul cel lung, care însă lui i se părea scurt, că-l mai durea capul și vru să doarmă din nou, dar crezând că-l așteaptă Ieremia, luă coșnița cu smochinele care erau proaspete, ca parcă le-ar fi cules numai atunci, și plecă la Ierusalim. Ajungând acolo nu cunoscu nici oraș, nici casă, nici om și crezu că s-a rătăcit undeva; căutând mai bine, cunoscu locul, dar nu înțelegea nimica ce s-a făcut acolo." Întrebând un moșneag pe drum, acesta îi răspunde: «Se vede că ești dintr-alt oraș, că nu știi că astăzi sunt șaptezeci de ani de când s-a dus Ieremia cu tot norodul în robie la Vavilon.» Dar Avimeleh îi răspunse: «Nu glumi! abia un ceas este de când m-a trimes Ieremia să culeg smochini și iată smochinele proaspete.» Bătrânul văzând acea minune îi răspunse: «... într-adevăr însă au trecut șaptezeci de ani și caută acuma de vezi, abia e primăvara

---

[15] Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.* p. 1276.

și nu vremea smochinelor...”[16]

Un lucru și mai curios se întâmplă în basmul bănățean *Mama zidită de vie,* din culegerea fraților Schott[17]. Unei fetițe, Maria, Maica Domnului îi încredințează cheile casei și când iese din fiecare cameră fetița află că în loc de *o zi* a petrecut acolo *un an;* în loc de *un ceas*, *trei veacuri;* în loc de *un minut*, *jumătatea veșniciei.* Încât vedem că acolo timpul, pe măsură ce trece, se accelerează, de parcă raiul în care e primită eroina ar fi un ciudat vehicul alergând cu viteze cosmice cât mai departe de universul terestru.

Într-un basm inedit de Ispirescu pe care-l povestește Gaster[18], un tânăr intră într-o deschizătură a unui munte unde găsește o mulțime de oameni, cărora le devine slugă. După o vreme când vrea să se întoarcă acasă, locuitorii din munte îi spun că mai întâi să măture tot gunoiul și să-l scoată odată cu el afară. El face întocmai și gunoiul se preface în aur, însă locurile se schimbaseră și eroul nu-și mai recunoaște satul și nici pe el nu-l recunoaște nimeni, pentru că în realitate a petrecut o vreme îndelungată printre oamenii din munte. S-ar părea deci că pe Ispirescu l-a preocupat și după aceea subiectul celui dintâi basm publicat de el, în 1862, însă nu vom ști niciodată dacă basmul povestit de Gaster ar fi fost la înălțimea primului și nici dacă Ispirescu, de teama concurenței celuilalt, ezitase să-l mai scrie sau nu mai avusese răgazul s-o facă.

Am analizat până acum câteva texte ce au comun cu primul basm al lui Ispirescu motivul *timpului paradoxal*, în primul rând pentru că am vrut să arătăm, cu exemple, că acest motiv literar a existat în creațiile mai multor popoare și că, probabil, intuiția, confirmată în fond de știință,

---

[16] M. Gaster, *Literatura populară română* de..., București Ig. Haimann librar-editor, 1883, p. 342.

[17] Arthur und Albert Schott, *Rumänische Volkserzählungen aus dem Banat*, București, Kriterion Verlag, 1976. (Prima ediție, Stuttgart und Tübingen, 1845.).

[18] M. Gaster, *op. cit.*, p. 347.

despre timpul relativist, a existat de multă vreme în mintea omului. Ceea ce interesa însă din punct de vedere artistic aici, era că basmul românesc ocupă înăuntrul motivului discutat un loc cu totul aparte datorită unei tensiuni specifice, încât până la urmă, după ce ne-am bucurat mai întâi cu fiecare nou exemplu pe care-l găseam, am ajuns să ne punem întrebarea: ce legătură este totuși între aceste texte și basmul nostru? Iar dacă ele nu seamănă de fapt cu basmul lui Ispirescu, deși au motivul-cheie comun, de ce nu seamănă? Prin ce nu seamănă?

Prin eroul lor, în primul rând.

Observăm până acum - de altfel cu destulă prudență, pentru că oricând se poate găsi un text a cărui forță să o întreacă pe a celorlalte - că majoritatea eroilor cărora le e dată aventura timpului păstrează un fel de naivitate, chiar neajutorare, de ființe simple care au călcat din greșeală în zonele interzise lor, ale supraumanului. Sau anumite personaje supranaturale „îi invită” pe acești oameni simpli să petreacă o vreme în lumea lor, smulgându-i din timpul familiar pe care nu-l vor mai regăsi vreodată. Pierderea este într-adevăr dramatică și poate nu ne imaginăm destul ce înseamnă, nu cum spune bizarul personaj dostoievskian, să nu ai „unde să te duci”, dar să ți se întâmple ceva cu mult mai nimicitor: să nu poți reintra în timpul tău (am putea spune, în timpul natal). Dincolo de pierderea celor apropiați, a locurilor, modificate de vreme, insul se pierde astfel ca ființă umană, fiind lipsit de contemporani, în fapt de semeni.

Ciudățenia basmului comunicat de Ispirescu și pe care l-am considerat superior altor texte printr-un dramatism specific, este că eroul lui, Făt-Frumos, plânge în pântecul mamei și nu acceptă să se nască decât pentru a fi nemuritor. Este singurul caz din literatura lumii. Pe acest erou nu-l interesează timpul, el vrea să nu mai moară, vrea însăși desființarea timpului. La cincisprezece ani, „statornic ca o piatră” el își urmează „făgăduința” pentru

care s-a născut, ceea ce dintr-o dată îl face să fie, nu omul neajutorat, victimă a unei ființe supranaturale care a vrut să-l uluiască, arătându-i timpul interzis, ci un erou tragic. Ceea ce pentru alții a fost un accident, la el este o opțiune. De aceea se și pregătește, cum poate mai bine, pentru acea călătorie, luând cu el hainele și armele din tinerețea tatălui. Ceea ce e un mod poate de a spune că Făt-Frumos intră printr-un gest ritual (îmbrăcarea hainelor tatălui) în timpul mitic primordial, care e pentru el tinerețea tatălui său și care se presupune că a fost un timp eroic. Astfel, luarea hainelor și a armelor presupune o asemenea contopire, încât fiul de împărat înglobează la un moment dat vitejia și chiar ființa tatălui din tinerețe. Să fie aceasta o dovadă că eroul încetase să se mai reprezinte pe sine. Și că, pentru a birui în această călătorie, el trebuia să se înveșmânte cu semnele clanului și, mai general vorbind, ale seminției omenești pe care o reprezenta de fapt? În orice caz în călătoria lui el este, statornic, omul. Ca om învinge monștrii întâlniți în cale, Gheonoaia și Scorpia, și cu superioritate omenească îi iartă. Ca om era hărăzit unei existențe patetice pentru împlinirea căreia se întoarce să moară în locul unde s-a născut cu secole în urmă.

În țara lui Tinerețe fără bătrânețe… există un loc ciudat, unde legile acestei țări eterne nu au nicio putere. Acest loc e Valea Plângerii. Un eșantion de univers omenesc și tragic, în stare să stârnească tocmai ceea ce eroul nostru nu pare să fi avut vreodată: sentimentele, dorul. Se ascunde poate aici un simbol pentru imposibila plecare în spațiu și timp a omului, acestea fiind de fapt în om și nu în afara lui, iar acolo unde trebuie să plece își ia cu el, fără să știe, locul și timpul. Alteori însă asemenea zone cum sunt „câmpul cu sete”, „câmpul cu somn” și „câmpul cu florile” (Bîrlea, *Un om sărac cu caru)*; „câmpia dorului” și „câmpia somnului” (Măldărescu, *Suta Ioan*); „câmpul cu somnul”, „câmpul florilor” și „câmpul jălii” (Sbiera, *Mintă-creață, Busuioc* și *Sucnă-murgă*) par să însemne forța pe care o au

tărâmurile străine și ostile de-a împrumuta, pentru a-l înșela pe erou, chipul universului familiar. Eroul va trebui să reziste tentației de a-și regăsi, brusc, lumea natală într-o lume cu totul străină, cedarea lui echivalând cu trădarea adevăratului univers natal și punând astfel în primejdie reîntoarcerea.

Într-un basm din părțile Rădăuților, interdicția e apa aducerii-aminte, în care eroul nu poate rezista să nu se scalde, și din această pricină este gonit din Țara Visului, unde a ajuns bând din apa uitării. Basmul e suspect de influențe culte, însă principalul „cusur” rămâne pericolul de-a fi doar o alegorie a *idealului.* Pentru că se pendulează prea mult între cele două înțelesuri ale cuvântului *vis*. Țara Visului poate fi și o țară a somnului, tărâm concret, paralel cu „țara vieții”, dar și o „țară”, inexistentă do fapt, a idealului omenesc ce nu poate fi atins: „Și s-au pus pe-un trai fericit ca-n vis. Timpul se oprise în loc și Busuioc nu mai știa pe ce lume-i. Zâna Visului îl prinsese drag și ținea la dânsul ca la ochii din cap. Dar las’ că și Busuioc era fericit, că-și văzuse visul cel mai scump împlinit.” Totuși basmul câștigă mult prin finalul cu întoarcerea eroului și regăsirea mamei îmbătrânite: „Și a văzut-o pe mama lui aplecată deasupra lui [...]. Și era mama lui ofilită și bătrână după atâția ani de așteptare și de dor. [...]

— Te-ai scăldat în apa aducerii-aminte ca și mine, dragul meu... De acum vei trăi și tu viața pe care am trăit-o eu...”

O formă curioasă de paradox al timpului se află în basmul din Timoc, *Moartea-nașe.* Motivul căutării unui naș pentru copilul omului sărac este frecvent. Moartea este preferată ca naș, înaintea lui Dumnezeu și a sfântului Nicolae, pentru că, spre deosebire de aceștia, care rabdă inegalitatea în suferință a oamenilor, Moartea e dreaptă, omorând pe toți oamenii. Călătoria subpământeană a eroului alături de Moarte, care îi arată luminile, ce se sting și se aprind, ale vieții oamenilor, am mai întâlnit-o în legenda despre omul care a zăbovit douăzeci de ani în

pădure, după lemne:

„— Nașule, dar eu bunăoară, am pe-aici vreo lumină?

— Uite, chiar lumina asta din fața ta, care-și potolește încetișor pâlpâitul, este a dumitale, spuse nașul. […]

Moșul se apropie de lumânarea sa și din lumina ei aprinse un muc de lumânare, de cine știe când stins, și o înfipse în locui luminii ce se stingea. […] Nașul îl privi cu mânie și-i zise:

— În lumea asta, în afară de tine, nimeni nu m-a înșelat, lungindu-și viața prin viclenie. Da să știi că peste zece ani, în aceeași zi, să fii acasă, că am să viu să-ți curm viața.”

După zece ani când vine Moartea, moșneagul îi mai cere trei zile, iar Moartea acceptă pentru ultima oară. Omul însă se pregătește de fugă și chiar străbate o bună distanță prin câmpii, păduri și peste ape, până când ajunge într-o pustietate. De moarte nu poate însă scăpa și ea îi apare întâi personificată în geografia locului, pustia simbolizând rarefierea din ce în ce a vieții. La amiază pe om îl cuprinde o sete puternică, de fapt tot un simptom al morții, pentru că după unele credințe vechi morții suferă de o sete cumplită. Într-un târziu, omul „se opri într-un tufiș, unde era un izvor, și iute coborî să-și astâmpere setea. Dar cum se aplecă să soarbă o înghițitură, în luciul apei zări chipul nașului său și apa i se opri în gât.” Oglindirea chipului Morții în apa din care se pregătește să bea eroul este semnul că de acum încolo toate lucrurile vor avea chipul ei. Omul caută însă un ultim pretext:

— Nașule, noi mergem, da nu vezi că mi-am uitat calul, căciula și desagii cu aur? Lasă-mă să mă duc să-i iau cu mine.

Și începu să se văicărească ca o muiere.

— N-aș vrea ca în ceasul acesta să te superi pe mine, du-te și caută, deși n-ai să mai găsești nimic.”

Omul se întoarce să le caute, fără să-și dea seama că el a și murit. Nemaigăsind însă calul, iar pe căciulă văzând cum se agită niște coțofene, întreabă pe Moarte: „de ce se bat

și se ceartă coțofenele acelea pe căciula mea? Nu pot lua căciula din pricina lor; ce să fie oare asta?” Atunci Moartea îi spune adevărul, că el a murit fără să-și dea seama:

„E, finule, nu sunt acelea coțofene, ci sunt muierile și soția ta, care se omoară plângându-te că ai murit”.

De fapt timpul, care pentru mort a încetat să mai treacă, pentru cei rămași s-a scurs nemăsurat de mult, încât a putut avea loc rotația formelor vieții, de la om spre alte viețuitoare și mai departe spre universul mineral. O asemenea rotație a regnurilor, la care eroul privește ca pe un geam, dintr-un univers demiurgic, provoacă Dumnezeu dintr-un basm cules de O. Bîrlea, *Soția șarpe (Op. cit.,* vol. II). Dumnezeu îl trimite pe copil să se uite și să spună ce vede pe locul unde a fost casa părintească[19]:

„— Ce văzuși?

— Doamne - zice - arde casa tatii [...].

Merge napoi și să uită și vine și-i spune:

— Ce văzuși?

— D-apoi - zice - pă tata... și pă frati-mio... îi văzui... ca doi tăciuni în mijlocu cășii... arși!

— Du-te, du-te napoi să vezi ce-i vedea - zice.

Marsă-napoi și cotă și vine și-i spuse.

— Ce văzuși? zice.

— Doamne - zice - unde-o fo casa tatii, i iarbă până-n [...] brâu! Paște gâștele sătenilor... de-o fo casa tatii.”

Povestit de cel mai talentat dintre informatorii ale căror texte au fost incluse în antologia lui O. Bîrlea, basmul *Drăgan Cenușă* are unitate și, cu toate că utilizează numeroase motive răspândite de obicei în basme diferite, ci este un singur basm și nu un conglomerat de basme cum pare la prima vedere. Lungimea textului nu obosește, pentru că un umor discret, împingând spre tragic, creează o tensiune înăuntrul acțiunii și presimțirea unui final

---

[19] În citatul care urmează am omis repetarea excesivă a sintagmei *zice*, marcând oralitatea textului, pentru că ar fi diminuat efectul dramatic pe care am vrut să-l subliniem.

neobișnuit. Eroul, Drăgan Cenușă, este în aparență un om rămas în mintea copilăriei, ceea ce nu e însă decât modul de-a nu putea fi recunoscut de la început drept viteaz. Deghizat în haina prostului, el poate săvârși faptele fără să atragă atenția și fără să stârnească de la început invidia, cum se va întâmpla până la urmă. Eroul se hrănește cu turte frământate din cenușă, substanță rezultată din combustie, ceea ce înseamnă că își trage puterea din foc, așa cum calul năzdrăvan dobândește forțe mâncând jăratic. De altfel forțele lui Drăgan Cenușă sunt imense și îi învinge pe cei trei zmei de aramă, de argint și de aur, care locuiesc sub pământ în zona de topire a metalelor reprezentate de fiecare. S-ar putea spune, stabilind o legătură alchimică între furtul astrelor și atribuțiile metalurgice ale acestor ființe chtonice, că avem de-a face cu un mit al originii aramei, argintului și aurului din topirea lunii, stelelor și soarelui. Drăgan Cenușă fură de la zmei lumina ochilor împăratului care rămăsese orb, le ucide pe soțiile zmeilor și se desparte de frații săi, dându-și seama că trebuie să înfrunte mai departe urgia zmeoaicei bătrâne. Urmează episodul cu Marcu Armănaș care îl salvează pe Drăgan Cenușă, așa cum Faurul-pământului îl salvează pe Greuceanu din basmul lui Ispirescu sau cum Moș Călugăr din alt basm îl salvează pe Voinic de Plumb (V. Bologa, *Voinic de Plumb).* Drăgan Cenușă îl răsplătește pe Marcu Armănaș prin aducerea fetei împăratului Verde, dobândită cu ajutorul tovarășilor năzdrăvani, ca în *Harap Alb*. Drumul acestora împreună are ceva din isprăvile de arme cavalerești și din acest moment basmul capătă un ton de baladă, accentuat și prin refrenul: „hai, că unde-s doi, nu-s trei”, „hai cu noi, că unde-s trei nu-s patru”, „hai cu noi, că unde-s patru, nu-s cinci”, etc. Portretele vitejilor sunt făcute cu energie, în cuvinte puține: „Măi, omule, ce faci tu aici?” este întrebat Ochilă care răspunde: „Hă, eu ascult cum crește ovăsul”. Vântul oferă prilej pentru metafora spațiului: „un om se-nvârtea în loc c-o botă și n-

avea loc s-o zvâie”. Pușcă-țânțar este foarte bine caracterizat de numele său. Setilă, întrebat de Drăgan Cenușă de ce bea toată apa și lasă peștii să moară, răspunde:.. Dacă asta mi-i meseria...” Un om mânca brazdele proaspăt arate și acela era Foametea. Încolăcit în jurul lui însuși ca un sâmbure, Gerilă este o metaforă a regresiunii vieții din pricina frigului: „douăzeci și patru de stânjeni de lemne ardeau și-un moșneag învârtit de douăsprezece ori pe lângă foc, și-a douăsprezecea oară i-ajungea capul pe picioare”.

După ce ucide balaurul care cerea jertfe omenești în schimbul apei și salvează omenirea de la moartea prin sete, eroul așază, demonstrativ, bucățile în „nouăzeci și nouă de căpițe”, făcând urări oamenilor: „Dăruit fie de la mine de astăzi înainte, apă! Unde-a călca vaca cu piciorul, și boul cu piciorul, pe tot izvorul, și pe tot părăul să fie apă...” Nu lipsește nici episodul coborârii cu o frânghie de tei pe tărâmul celălalt, de unde se întoarce pe spinarea unei pajure care mai întâi îl înghite și-l scuipă de mai multe ori, prin această moarte inițiatică, urmată de o înviere, eroul devenind cu totul altul, firește mai viteaz. Fiindu-i ucisă soția de cumnatele geloase, Drăgan Cenușă părăsește din nou casa părintească. Este uimitoare vocația eroică a personajului, în ciuda neșansei personale. Terminat însă cu nunta lui Drăgan Cenușă și cu traiul fericit „până la adânci bătrâneți”, basmul n-ar fi avut coerență și ar fi fost un colaj de motive. Sfârșitul este neașteptat, însă firesc și salvează basmul de artificial. Într-adevăr, după atâtea peripeții și după tot mai multă singurătate, eroul trebuia să învingă și proba timpului. Ultima parte e spusă mai repede, cu mare zgârcenie descriptivă:

„— Bună ziua, moșule!

— Mulțămesc dumitale, Drăgan Cenușă. Da unde te duci?

— Mă duc unde-oi găsi viață fără de sfârșire.

— Rămâi aici - zice - aici este viață fără de sfârșire [..] Na-ți cârja asta, și na-ți oile astea: peste tot locul să umbli cu oile astea, însă numai acolo sub pădurea-aceea să nu mergi [...].

Și moșneagul o plecat. El tot băga oile să se bage acolo, oile tot fugeau înapoi; tot le băga acolo, spui, ele tot fugeau înapoi.

Fugind oile înapoi, se pune el pe-un dâmb și șede. O trecut o pasăre sus și-o lăsat trei pene pe brațe la dânsul și trei picuri de sânge. El s-o uitat la aceia trei picuri de sânge, zice: «Alelei, dragă, așa o fost nevasta mea în față c-aieștia trei picuri de sânge, și-așa o fost în păr c-aieste trei pene».

Ș-au înfipt cârja într-un dâmb, s-o strâns toate oile pe lângă dâmb și el o lăsat oile și cârja acolo, ș-au plecat acasă. Când au plecat acasă, n-o mai găsit nicio casă, nici grajd, nici nimică; o fost crescut iarbă, li-o cufundat Dumnezeu cu totul în fundul pământului. Era un nuc cu crengile de aur, care bătea cu dânsul în înaltul cerului, însă și nucul era rupt jumătate. El o despicat nucul cela, și s-o băgat în nuc, și-n nuc o rămas și-n ziua de astăzi."

Viața e salvată cu prețul regresiunii la nivel vegetal.

Intrarea definitivă înăuntrul copacului este o ultimă inițiere a eroului în viața cosmosului. Acela care făcuse cândva experiența vitejiei, a devotamentului, a prieteniei și a dragostei și, în cele din urmă, a timpului, află misterul trecerii în altă formă de existență. După criza limbajului din marginile copilăriei, eroul fusese, rând pe rând, cumpătat, ironic, sociabil, demonstrativ, încăpățânat, curios, melancolic. Acum săvârșește ultimul gest cu modestie și intră în coaja copacului cu simplitatea cu care ar îmbrăca o haină.

Copacul este un simbol amplu: el e cosmosul și timpul. Fructele lui întineresc sau fertilizează. Un măr cu totul și cu totul de aur înmugurește dimineața, înflorește, și până seara i se coc fructele (Ispirescu, *Lupul cel năzdrăvan și*

Făt-Frumos). Există și un „fag cu douăsprezece crăci” simbolizând anul cu douăsprezece luni (Stăncescu, *Povestea norocului).* Din gunoiul adunat sub pat crește un pom care sparge acoperișul suind până în cer la Dumnezeu (Vrabie, *Povestea cu o babă).* În mijlocul grădinii împăratului era un pom „nalt de nu i se vedea vârful” și nu se știa ce fel de poame face pentru că nimeni n-a avut curajul să se suie în el. Pare de fapt un stâlp care susține cerul: „trunchiul era neted și aluneca ca gheața”. Piciul ciobănașul se urcă însă în vârful pomului unde se află tărâmul Ghesperiței și fuge cu o fată pe care o găsește captivă acolo. Întorși pe pământ, fata plesnește dintr-un bici în cele patru puncte cardinale și pomul dispare. (Ispirescu, *Piciul ciobănașul și pomul cel fără căpătâi.)*

Există sub pământ un măr, *mărul roș,* care marchează centrul lumii: „câte ape sunt pe lume și curg, toate curg de la asfințit spre răsărit, toate de acolo de sub mărul cela pornesc, se împrăștie pe lume. Și iar înapoi acolo se întorc.” (E.N. Voronca, *Datinele și credințele poporului român...).*

Mărul de aur cu vârful în cer este de fapt *pomul vieții* și împăratul care obține un măr din acest pom și-l mănâncă „îndată întinări ca un copil de o zi” (Ugliș-Delapecica, *Todoraș Purcărașu).* Simbolul pomului vieții se îmbogățește prin apropierea de mitul ascensiunii în vârful copacului, înțeles ca o ieșire din condiția umană prin pătrunderea în zone cosmice superioare. De aici nu mai e mult până la motivul timpului care trece paradoxal. În basmul *Mama Ciumii de la Marginea Lumii* (Ugliș-Delnpecica) un fiu de împărat se suie în vârful unui pom din curtea palatului și ajunge la casa Sfintei Duminici. Acolo petrece mult timp[20] fără să-și dea seama și când se întoarce pe pământ „în casili lu ta-so. Împăratul, nu mai era nimic, era pustiu acolo. Câte veacuri, câți ani n-o fi

[20] Tărâmul Sf. Duminici ar putea fi interpretat ca un loc unde nu există decât o nesfârșită zi de duminică.

trecut…”

Într-un singur basm paradoxul timpului este în sens invers: eroul lipsește mult timp de acasă și face numeroase isprăvi, dar când se întoarce vede că pentru cei rămași nu trecuse niciun minut (Pop-Reteganul, *Lupul cu cap de fier).*

Lupul este un personaj frecvent în basme și cu personalitate complexă. Împreună cu ursul și vulpea, lupul (care e împăratul lupilor și are o armată de lupi) îi găsește soție mezinului și drept răsplată că acela împărțise vânatul cu el îi spune: „de-amu nainte am să-ți fiu cânele tău” (Bîrlea, *Cu doi împărați).* În timp ce, pentru a-l salva pe erou, ursul se transformă în barcă și vulpea în vâslă, lupul se face om (Vrabie, *Petrică, băiat cu cânișorii).* Într-un basm lupul e cumnatul eroului și-l înviază pe acesta când e omorât de zmeu (Pop-Reteganul, *Crâncu, vânătorul codrului).* O lupoaică îl ajută pe Ionică Făt-Frumos să găsească iapa babii Hârba (Bîrlea, *Cu un împărat).* Altă dată eroul îi spune lupului „frate”, iar lupul îl ajută să dobândească hulubul de aur și mărul de aur, calul cu soarele-n piept, luna-n frunte și stelele pe spinare și pe Ileana Cosinzeana, din cosiță ruja-i eântă, stă soarele ș-o ascultă (Al. Vasiliu, *Povestea lupului năzdrăvan și a Ilenei Cosinzeana).*

Fiind un personaj favorabil omului în basme, pare ciudat în primul moment că Lupul cu cap de fier vrea să-l omoare pe erou, însă prigoana dezlănțuită de lup are aici un rost inițiatic. Fierul indică invincibilitatea personajului, dar și originea sa plutonică. De altfel și locuiește în iad, unde se ascunde de erou „în vatra locului”’. Există și un lup cu cap de oțel (Bîrlea, *Lupul cu capul de oțel).* În basmele rusești e întâlnit un personaj numit Frunte-de-aramă[21] și chiar într-un basm de Ispirescu apare „un lup groaznic de mare și cu fruntea de aramă” *(Lupul cel năzdravan și Făt-Frumos).*

---

[21] Cf. V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, București, Editura Univers, 1973, p. 189.

Lupul e de fapt strămoșul totemic, adică viteazul exemplar. Animalul primordial îi ucide pe oameni ca să-i învieze inițiați[22] adică transformați în „lupi”, în ființe care și-au însușit caracterul războinic al lupului.

Un împărat care avea numai fete le încearcă vitejia prefăcându-se în lup. Cele mari se întorc din drum, însă fata mai mică este mai tare decât lupul și după săvârșirea altor isprăvi, în urma unui blestem, se transformă în voinic, dar pierderea feminității nu pare străină de proba bărbăției pe care a dat-o în fața animalului inițiatic (Ispirescu, *Ileana Simziana).*

Lupul cu cap de fier apare ca un personaj inițiatic tragic, a cărui ucidere e necesară pentru ca forța fiarei să treacă celui care a învins-o. Că e vorba de un rit de inițiere, o arată tipul interdicției impuse eroului de lup: să nu se însoare, mai bine spus, să nu se însoare înainte de-a fi inițiat.

Faptul că un rit atât de vechi și specific elementului aborigen (stindardul de luptă al dacilor reprezenta un cap de lup și chiar etimologia cuvântului *dac* este pusă în legătură cu cuvântul *lup*[23]) s-a putut alătura motivului paradoxului temporal discutat aici, face posibilă presupunerea că însuși acest motiv ar fi destul de vechi. El ar însemna o reminiscență din epocile când creația nu era definitiv fixată și exista o mare dezordine înăuntrul speciilor, timpul însuși având un caracter instabil, paradoxal. Astfel anul, unitate de măsură pentru timp, nu însemna mereu aceeași durată, fiindcă nici drumul pământului în jurul soarelui nu era stabil și existau perturbări în mișcarea astrelor.

Ioniță Făt-Frumos slujește *trei zile* la o babă și asta înseamnă *un an,* pentru că „anul pe acelea timpuri era numai de trei zile”. (Frîncu și Candrea, *Ileana Cosinziana.)* Tot așa, Stan Bolovan slujește la zmei un an, când „anul

---

[22] Mircea Eliade, *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, Payot, 1970.

[23] Mircea Eliade, *op. citat*.

era de trei zile” (Pop-Reteganul, *Stan Bolovan*). Un băiat deghizat în fată intră în țara zânelor unde slujește un an, însă „atunci era anul din trei zile în țara zânelor” (Pop-Reteganul, *Crăiasa zânelor).* Crâncu slujește pentru un cal năzdrăvan la Vâjbaba un an de zile și aflăm că „pe acolo e anul numai de trei zile” (Pop-Reteganul, *Crâncu, vânătorul codrului).* În vârful unui pom care făcea în același timp mere, pere și gutui se suie feciorul purcarului și slujește la niște zmei un an, care „era numai de trei zile” (Hașdeu, *Vitejia feciorului de purcar).* Petre slujește la o babă patru ani care durează cât patru zile, „c-atuncea pe-acela timp era anu dintr-o zi” (Bîrlea, *Trei capre albe).* Todoraș slujește un an și o zi la Baba-Ana-Năzdrăvana și parcă ar fi stat trei zile (Ugliș-Delapecica, *Todoraș Purâcărașu).* Ionică Făt-Frumos slujește trei nopți, care înseamnă trei ani, și obține de la o babă un mânz năzdrăvan. Stăpâna cailor e întotdeauna o bătrână cu un fizic aberant și antropofagă. Firea ei monstruoasă, amestec de om și animal, alături de măsurătoarea bizară a timpului, arată o epocă în care creația nu se stabilise în forme definitive:

„E, hei, dragu mamii, dă trei zile și trei nopți dă când te-aștept. Dă vo trei zile nu mi-a venit niciun băiat. Și-am pustiu ăla de par dă strigă mereu: *cap, cap / cap, cap!* Poate c-o fi chiar capu dumitale. Mie - zice - nu-mi slujești decât trei nopți: trei nopți e trei ani. Eu - zice - am o iapă. Te duci - zice - și numai noaptea stai cu eu.” (Bîrlea, *Cu Munte-Vânăt.)*

Într-o asemenea epocă eroii năzdrăvani sunt aceia pentru zămislirea cărora natura are mai puține șovăieli: „cât ține o femeie nouă luni de zile, ea o ținut numai nouă zile” (Vrabie, *Pipăruș).* Alții dimpotrivă au nevoie de o maturizare înainte de naștere, care cu cât se amână mai mult, cu atât dă posibilitate eroului să acumuleze însușiri. O femeie naște doi gemeni în vârstă de patru ani (Bîrlea, *Cu Hat-Prinț).* Făt-Frumos „împlinise în pântecele mă-sii unsprezece luni și nu mai putea naște” (Vrabie, *Leana*

Cosânzeana). O femeie naște un băiat de nouă ani (Stăncescu, *Minea Viteazul),* în timp ce Tuliman se naște după ce „doisprezece ani a purtat pruncul în pântece împărăteasa” (Rădulescu-Codin, *Tuliman),* iar altă femeie naște după douăzeci de ani (Obert, *Șarpele).*

Grăbiți să săvârșească isprăvile neobișnuite, eroii năzdrăvani anulează, prin creșteri rapide, cronologia: „când era d-un an, parcă era de cinci, iară când fu de cinci, parcă era de cincisprezece” (Ispirescu, *Făt-Frumos cel rătăcit*). Despre alt erou se spune: „cât crește om mirean în șaptesprezece-optsprezece ani, el a crescut numai în optsprezece zile și s-a făcut băiat de căsătorie” (Vrabie, *Pipăruș).* Marin vânătorul „creștea în douăzeci de zile, cât crește un om mirean în douăzeci de anii” (Vrabie, *Marin Vânătoru).* Voinicul Coada-caprii „când a fost de o zi, a fost ca altu de un an, și când a fost de doauă zile, a fost ca altu de noauă ani” (Ugliș-Delapecica, *Voinicul Coada-caprii).* Sora lui Pipăruș Petru, recunoscând azima părintească, se miră: „Cred că îmi ești frate, dară nu pricep cum? [...] nu sunt mai mult de cinci ani de când sunt aici [...], când te-ai putut naște; că doară nu ești numai de patru-cinci ani?! Tu trebuie să fii baremi de douăzeci de ani” (Pop-Reteganul, *Pipăruș Petru și Florea înflorit).* Urmă Galbină vine de la vânat când are numai patru zile și-i spune maică-sii care-l vede supărat: „Nu mi s-a întâmplat nimic, mamă, dară m-a ajuns dorul de însurat” (Pop-Reteganul, *Urmă Galbină și Pipăruș Petru).*

Alt mod de anulare a cronologiei este întinerirea bătrânilor. Pentru împăratul bătrân care se spală la ochi cu apă de la Fântâna Sticlișoarei timpul este de fapt dat înapoi: „Puse mâna pe sticla cu apă, se spălă pe ochi și se făcu taman ca cum ar fi fost de doisprezece ani” (Stăncescu, *Fântâna Sticlișoarei*). Un împărat visează că „de va mânca un măr din măru care era în fața palatului va întânări ca un copil de-o zi” (Ugliș-Delapecica, *Todoraș Purcărașu).* Cu un fulg fermecat Ion Nebunu se face băiat

de optsprezece ani (Vrabie, *Ion Nebunu).* Fiul altui împărat îi aduce tatălui o oglindă fermecată și acesta, „cum a privit în oglindă, într-o clipeală a întinerit și se simțea schimbat în toată ființa lui” (Ugliș-Delapecica, *Cenușotca-Potca*). Într-o legendă un bătrân stă de o sută douăzeci de ani în captivitate la niște zâne, care îl întineresc în fiecare zi, punându-l apoi să joace și să le distreze (Bîrlea, *Când s-o făcut drumu pe dealu Neamțului).* Foarte spectaculoasă e întinerirea unei babe care îl crește de suflet pe un băiat, Florea. Acesta stă cincisprezece ani cătană și când se întoarce se așteaptă ca baba să fi murit:

„— Unde ești babă Catincă, strigă el, c-am venit de la oaste și mi-i dor să te văd? Mai trăiești?

— Mai trăiesc, mai trăiesc, se aude glasul babei din casă.

Da îi iasă înainte lui Florea o codană de fată cu lipici, de s-o strângi în brațe și s-o mănânci de dragă!

— Cine ești tu, fată, hai?

— Apoi cu sunt baba Catinca și cu atâta dor te-am așteptat, încât am întinerit.” (Rezuș, *Cătana împăratului.)*

Un lucru asemănător se întâmplă cu Inia Dinia, o fată de împărat care vede într-o zi „un copil de nu mai era altul ca el pe subt soare” și rămâne tânără, așteptându-l să crească (Al. Vasiliu, *Triști-Copil și Inia Dinia).* Oprirea timpului apare de multe ori în basme.

Un viteaz, care făcuse legământ cu alți voinici să fie omorât acela care nu păzește bine focul, este nevoit să țină noaptea în loc până când găsește jar să reaprindă focul: „Se duse, se duse, până ce dete de o pădure, în care întâlni pe Murgilă, și pe care îl opri în loc, ca să mai întârzie noaptea. Merse după aceea mai departe și dete peste Miazănoapte, și trebui să o lege și pe dânsa ca să nu dea peste Murgilă. […] Nu făcu multă cale și întâlni pe Zorilă. […] Făcu ce făcu și-l puse și pe dânsul la bună rânduială.” (Ispirescu, *Balaurul cel cu șapte capete.)*

„Simboluri cronologice”[24], De-cu-sară, Miezu-nopţâi şi Zori-de-ziuă din alt basm apar ca nişte călători cuviincioşi cu care îşi dă bineţe voinicul: „Scoboară el şi porneşte s-ajung-acolo şi-ntâlneşte un om pe drum.

— Bună noapte!

— Mulţămesc d-tale.

— Da cine eşti d-ta?

— Eu îs De-cu-sară.

Călin Nebunul l-apucă şi-l legă de-un copac cot la cot.” (Eminescu, *Călin Nebunul.)*

Noaptea durează atât de mult, încât Calin Nebunul îşi găseşte fraţii de-un stânjen scufundaţi în pământ de-atâta somn.

O fată de împărat oprea soarele-n loc după ce apunea, şi-i da drumul abia când se întorcea cu surorile ei acasă” de la petreceri. Când sunt răpite de zmei, fetele nu dau mult timp drumul soarelui, ca să atragă atenţia că sunt în pericol. Insomnia de om bătrân a împăratului şi încetineala cu care pricepe tocmai neregulile casei lui dau un bun portret comic: „De la o vreme se satură împăratul Volbură de somn şi se scoală cu noaptea-n cap. Umblă el, tehui, de colo-ncoace, da noaptea-i în toiul ei. «Măi, ce să fie asta?! M-am săturat de somn, m-am întors şi pe-o parte şi pe alta şi nu mai am stare în pat. Ian să mă duc să văd ce fac fetele tatii!» Se duce împăratul la fete, da ia fetele de unde nu-s! Le caută el în sus, le caută el în jos, da fetele au intrat ca-n apă. «Măi, ce să mai fie şi asta? (Rezuş, *Noaptea cea lungă.)*

Furtul astrelor de către zmei din mai multe basme simbolizează furtul timpului şi, în imposibilitate de-a mai ţine cronologia, omul se scufundă în întunericul atemporal.

Catastrofa meteorologică din *Trei copii săraci* (C. Sandu-Timoc), care duce la dispariţia vieţii pe pământ, provoacă şi anularea timpului, pe care nu-l mai măsoară nimeni.

---

[24] G. Călinescu, *Estetica basmului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. 73.

Lipsit de atmosferă, pământul se prezintă ca un glob „copt și pârjolit de arșița soarelui” și eroul, ca Etana pe aripile vulturului din povestea egipteană, zboară în cer să dezghețe ploaia. Zburând cu viteze cosmice, timpul trecuse mai încet pentru erou, în timp ce pe pământ „trecuseră mii de ani de când el zbura ca gândul din stea în stea”. Basmul se termină cu reapariția vieții pe pământ: „Când ajunsă jos, găsi pământul înverzit, plin de ierburi și de vietăți. Găsi orașe și sate cu lume veselă [...]. Merse la palatele fraților săi și-i găsi cu împărătesele și pruncii, petrecând și veselindu-se, căci, după un somn greu și lung, s-au sculat...” Ideea încremenirii orașelor și oamenilor vreme îndelungată pentru ca, neatinși de timp, după mii de ani să fie reînviați, este întâlnită în mai multe basme. Un voinic născut cu o carte în mână, semn al înțelepciunii, ajunge, după un drum lung, într-un loc pustiu unde erau numeroase grămezi de oase omenești: „de ce mergea mai-nainte, d-aceea grămezile de oase de om se înmulțeau”. Ajuns în orașul numai dărâmături, voinicul descoperă în viață doar „un bătrân cu barba până la genuchi”, care nu mai văzuse oameni „de când era copilandru”, și o domniță care în tot acest timp rămăsese tânără. Citind pe cartea lui o noapte întreagă, voinicul izbutește să rămână viu în camera domniței și astfel e nimicit blestemul care apăsa asupra ei și asupra locurilor: „Atunci odată, ca din senin, începură a învia oamenii de prin orașe și de prin sate, slugile de prin curte și toate câte erau cu suflet, în ziua când veni cel întâi pețitor, începu să se miște și să se scoale ca dintr-un somn adânc.” (Ispirescu, *Voinicul cel cu cartea în mână născut.)*

Este interesant că în acest basm voinicul nu mai e un om de arme, ci un cărturar. Cartea pe care o citește continuu îl face invulnerabil, eliberându-i în primul rând spiritul de teama de necunoscut. Însă nu conținutul cărții contează (ni se spune că voinicul citea tot timpul aceeași carte, de fapt Cartea), ci pasiunea lecturii sale, gravitatea cu care

pătrunde în universul livresc.

Într-un basm asemănător, voinicul trasează între el și restul lumii un cerc, în care se închide să citească: „Copilul, cum îl vede, iese afară, trage sabia din teacă, face cu ea un cerc pe pământ în jurul lui și șade să cetească. […] Călugărul […] iese la fecior și dă să-l mângâie; dar, vezi, nu putea să intre în cercul făcut de băiat cu sabia.” (Rădulescu-Codin, *Pescăruș împăratul*.) Eroul se închide într-un spațiu magic, în care nu poate pătrunde cel neinițiat. Ori Cartea reprezintă aici inițierea supremă, ea dându-i omului forța să domine sufletul elementar, acel duh amorf și răuvoitor care bântuie printre oameni și lucruri, încercând să înfrângă în om cerebralitatea.

Într-un alt basm, încremenirea temporală din *Voinicul cel cu cartea în mână născut* apare ca o pietrificare, și tabloul unei case de piatră, cu oamenii și toate obiectele de piatră, este ingenios:

„Mergând ei pin cetate și-ncolo și-ncoace, au aflat toate împietrite, și curți și oameni și dobitoace și ierburi și toate câte numai se afla în cetatea aceea. […] Îmblând ei în toate părțile pin cetate, au dat peste o casă cu 12 chei în ușă, dară și acestea de piatră. […] Intrând înlăuntru, au aflat toate foarte împodobite și mândre. Dară ce folos, că era toate de piatră. […] Aice era niște mese întinse cu feli de feli de bucate pe ele. Ei s-au așăzat la una și dau să mănânce din bucatele cele gustoase, dară vai! că și ele era împietrite, măcar că-ți părea acuma aduse de pe vatră.” (Sbiera, *Împăratul împietrit*.)

Dar prin acest fel de criogenie oamenii scapă acțiunii timpului și în clipa în care blestemul se desface, ei își pot relua ocupațiile întrerupte cu ani în urmă: „Toată cetatea foia de viață, ca cum cetățenii nici n-ar fi fost împietriți, unii mergea într-o parte, alții în alta. Fiecare după trebile și trebuințele sale. De o parte de cetate bătea dobele să se strângă ostașii la mustru, și cum au auzit cătanele cele trei, cari înviaseră acum, sunetul dobelor, au socotit că le

strigă și pe dânsele la mustru și îmbrăcate cum era, au alergat îndatamare într-acolo, pentru că uitaseră acuma ce s-au fost întâmplat cu dânsele."[25]

Învierea statuii de piatră în care a fost transformat omul când a încălcat o interdicție, este un motiv de asemenea răspândit. Atestat la noi în 45 de variante[26], L. Șăineanu semnalează (*Op cit.,* p. 588) o variantă neogreacă (în care învierea se face prin stropirea stanei de piatră cu lacrimile adunate în trei ani), două variante bretone (într-una din ele există, ca în basmul romanesc *Omul de piatră* episodul cu îndrăgostirea eroului de portretul femeii) și câte o variantă florentină, napolitană și portugheză. Același autor consideră *basm-tip* pentru basmele romanești cu acest motiv predominant (în tipologia sa, *ciclul celor doi frați, tipul dioscurilor)* basmul lui N. Filimon, *Omul de piatră.*

Basmul este într-adevăr cel mai izbutit cu această temă. Ceea ce îl face superior, de pildă, variantei destul de asemănătoare a lui G. Cătană, este finalul cu acea poveste înăuntrul poveștii, care e de fapt reluarea a tot ceea ce cititorul știe până atunci, însă, în clipa când interdicția cuvântului nu se mai respectă, după fiecare lucru întâmplat și *spus,* eroul se pietrifică: „Cum sfârși Afin acrește vorbe, se făcu de piatră până la genunchi. Boierii din divan, cum văzură această minune, se speriară. Afin începu iarăși [...]. Zicând și aceste cuvinte, Afin se făcu de piatră până la brâu. Împăratul și împărăteasa, văzând nevinovăția lui Afin, începură a plânge și a-l ruga să înceteze din povestire." Însă eroul era de pe acum, sufletește, de piatră: „el nu voi, ci mersă înainte [...]. Cum sfârși Afin această povestire, se făcu cu totul și cu totul de piatră."

De fapt, împietrirea eroului este prețul plătit de om pentru ca povestea să poată exista. Transpunându-ne puțin

---

[25] Motivul este comun basmului *Frumoasa din pădurea adormită*, frecvent în apusul Europei.

[26] Ovidiu Bîrlea, *loc. cit,* vol. II. p. 185.

în realitatea basmului, putem spune că dacă Afin n-ar fi spus împăratului și curții sale tot ce i se întâmplase, nimeni, și deci nici noi n-am fi putut afla povestea. De aceea, ciudatul dialog din alt basm, între Tuliman, care împietrește pe măsură ce povestește, și fratele de cruce care încearcă să-l oprească, are un ton eroic:

„— Taci, frate, nu mai spune, se ruga feciorul de împărat. Să rămâi încaltea zdravăn d-aci în sus.

— Ba nu, oi spune mereu.

Când ajunge la vorba femeii [...] se împietrește Tuliman până la subțiori:

— Taci, frate, nu mai spune, îi grăiește feciorul lăcrămând, că te împietrești de tot.

— Și dacă!” (Rădulescu-Codin, *Tuliman.)*

Printre întâmplările petrecute în basmul *Omul de piatră* și interzise de-a fi date în vileag, este și zborul miraculos cu *bușteanul ielelor.* Alături de calul năzdrăvan alergând „ca vântul și ca gândul”, bușteanul ielelor, amintind vag roțile lui Iezechiel, este un vehicul în stare să înfrângă distanța și timpul. Cu el, eroii străbat într-o clipă o „cale de zece ani” și ajung pe alt tărâm la fel de tineri ca în momentul plecării. Voinicul cel cu cartea în mână născut face un drum de trei ani, trei luni și trei zile până la casa părintească, iar la întoarcere face împreună cu niște balauri-lăutari același drum în mai puțin de o zi. Când voinicul își pierde căciula în timpul zborului, aceștia îi dau un răspuns cu totul neliniștitor:

„— Stai, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap.

— Ce stai dumneata de vorbești? Las-o încolo, la nevoile, căciula, că ea acum o fi cale de șase luni de departe...”

Călătoria rămâne miracolul fundamental al lumii basmului. Voinicii străbat nouă mări și nouă țări, ajung la marginea lumii, se urcă în copacul cu vârful în cer, coboară sub pământ pe o frânghie de tei, și totul cu graba pe care le-o dă conștiința faptului că marele lor dușman este timpul.

Neputând anihila cronologia, omul și-a făurit un timp veșnic înăuntrul poveștii, și chiar prin simplul fapt de a povesti. Ca să fie sigur că rămâne cât mai departe de sfârșit, de moarte, omul a plasat timpul basmului „când făcea plopșorul pere și răchita micșunele”, „când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau”, adică în timpul acelei frății universale de la originile lumii, când încă nu se dezbinaseră vietățile pământului.

RUXANDRA NICULESCU

Basmele călătoriilor în timp

Stați pe loc, că nu știți voi
ce am aflat și ce știm noi:
c-o veni vremea d-apoi
d-o fi anul ca luna,
luna
ca săptămâna,
săptămâna
ca ziua,
și ziua ca ceasul scurt
iar ceasul ca un minut.

G. Dem. Teodorescu,
Poesii populare române

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÂNETE ȘI VIAȚĂ FARĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

De când se scria musca pe părete.
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; a umblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință, să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dânșii vro câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis:

— Bine ați venit sănătoși; dar ce umbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luând împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat și peste câteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată.

Toată împărăția și toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plâns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

Atunci, copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în timpane și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămână întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învăța într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încât împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gânduri. Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și zise:

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis:

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea până voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci toți boierii și împăratul deteră în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția; fiindcă, ziceau boierii:

— Tatăl tău de aci înainte e bătrân, și o să te rădicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost putință să-l întoarcă din hotărârea sa, rămâind statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu și

văzu, îi dete voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărătești unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul; dar, cum punea mâna și apuca pe câte unul de coadă, îi trântea, și astfel toți caii căzură. În sfârșit, tocmai când era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un colț un cal răpciugos și bubos și slab, se duce și la dânsul; iar când puse mâna pe coada lui, el își întoarse capul și zise:

— Ce poruncești, stăpâne? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mâna pe mine un voinic.

Și înțepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumânarea. Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gând să facă și calul îi zise:

— Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulița, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el când era flăcău; iar pe mine să mă îngrijești cu însăți mâna ta șase săptămâni și orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerând împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pre vătaful curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi în sfârșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătâne-său de când era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mâna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămâni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.

Când auzi calul de la Făt-Frumos că hainele și armele sunt bine curățate și pregătite, odată se scutură și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dânsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi; văzându-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăiești, stăpâne; sunt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mână, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, care, cu lacrămile

în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dând pinteni calului, ieși pe poartă ca vântul, și după dânsul carăle cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orânduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luându-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dânsul merinde numai cât a putut duce calul. Și apucând calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, până ce ajunse la o câmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stând să se odihnească, îi zise calul:

— Să știi, stăpâne, că aici suntem pe moșia unei Gheonoaie, care e atât de rea, încât nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorât. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie Gheonoaie; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mâine, în pădurea ce o vezi, o s-o întâlnim venind să te prăpădească; e grozavă de mare: dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulița să le ții la îndemână, ca să te slujești cu dânsele când va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă; dar pândea când unul când altul.

A doua zi, când se revărsa zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înșelă și înfrână calul, și chinga o strânse mai mult decât altă dată, și porni; când, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci calul îi zise:

— Ține-te, stăpâne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.

Și când venea ea, nene, dobora copacii: așa de iute mergea; iar calul se urcă ca vântul până cam dasupra ei și Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata și, când era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea:

— Stăi, Făt-Frumos, că nu-ți fac nimic!

Și văzând că nu o crede, îi dete înscris cu sângele său.

— Să-ți trăiască calul, Făt-Frumos, îi mai zise ea, ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mâncam fript; acum însă m-ai mâncat tu pe mine; să știi că până azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele până aicea; câțiva nebuni care s-au încumes a o face d-abia au ajuns până în câmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dânsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos, și-l omeni ca p-un călător. Dar pe când se aflau la masă și se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rândul și ruga pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zâne; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta; atunci ea îi zise:

— Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-Frumos. Merse și iar merse, cale lungă și mai lungă; dară când fu de trecu peste hotarele Gheonoaiei, dete de o câmpie frumoasă, pe de o parte cu iarba înflorită, iar pe de altă parte pârlită. Atunci, el întrebă pe cal:

— De ce este iarba pârlită?

Și calul îi răspunse:

— Aici suntem pe moșia unei Scorpii, soră cu Gheonoaia; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinților le-a ajuns și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pământ; când Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa, și viind s-o gonească de pe tărâmul ei, a pârlit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decât soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpâne, și mâine dis-de-dimineață să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și când ajunsese la Gheonoaie și porniră. Când, auziră un urlet și o vâjietură, cum nu mai auziseră ei până atunci.

— Fii gata, stăpâne, că iată se apropie zgripsoroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pământ și vărsând flăcări, se apropia ca vântul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata până cam deasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap; când era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrămi ca să o ierte, că nu-i face nimic; și, ca să-l încredințeze, îi dete

înscris cu sângele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos și mai și decât Gheonoaia; iară el îi dete și dânsei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi îndată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecând și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră, și iară se mai duseră, până ce ajunseră la un câmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mândră și cu un miros dulce de te îmbăta; trăgea un vântișor care abia adia. Aicea stătură ca să se odihnească, iară calul îi zise:

— Trecurăm cum trecurăm până aici, stăpâne; mai avem un hop: avem să dăm peste o primejdie mare; și, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dânsa, apoi suntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuiește *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Această casă este încongiurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzesc cu neadormire și sunt multe foarte; cu dânsele nu este chip de a te bate; și ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăși; atunci calul, ținându-și răsuflarea, zise:

— Stăpâne, strânge chinga cât poți de mult, și, încălecând, să te ții bine și în scări, și de coama mea; picioarele să le ții lipite pe lângă supțioara mea, ca să nu mă zăticnești în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, și într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpâne, mai zise calul, acum e timpul când se dă de mâncare fiarălor pădurii și sunt adunate toate în curte; să trecem.

— Să trecem, răspunse Făt-Frumos, și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dânsul ba. Trecură pe dasupra pădurii și, tocmai când erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vârful unui copac și dodată toată pădurea se puse în mișcare; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos; și de nu era

doamna palatului afară, dând demâncare puilor ei (căci așa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse până atunci suflet de om pe la dânsa. Opri pe dobitoace, le îmblânzi și le trimise la locul lor. Stăpâna era o zână naltă, supțirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitându-se cu milă la dânsul, îi zise:

— Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți pe aici?

— Căutăm, zise el, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

— Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zânei pentru că l-a scăpat de primejdie; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dânsul; pe urmă îi făcură cunoscuți tuturor lighioanelor, de puteau umbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dânsele, căci ziceau că li se urâse, șezând tot singurele; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată, ci primi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți până să ajungă la dânsele, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpânele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el; și-i și spuseră că acea vale se numea *Valea Plângerii*.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tânăr, ca și când venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vânătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nimeri; dară nefericitul, în învălmășeală, nu băgase de seamă că, alergând după iepure, trecuse în Valea Plângerii.

Luând iepurile, se întorcea acasă; când, ce să vezi d-ta? deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre; dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitule, în Valea Plângerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; și acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plâng de nici o mâhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducându-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămâi cu noi, căci ne zice gândul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-au fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

— Dacă nu vrei să mă asculți, stăpâne, orice ți se va întâmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă și, dacă vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

— Primesc, zise el cu toată mulțumirea, spune-o!

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămâi măcar un ceas.

— Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeile și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsându-le suspinând și cu lăcrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei; acolo găsiră orașe; pădurile se schimbaseră în câmpii; întrebă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos, mai alaltăieri am trecut pe aici; și spunea tot ce știa.

Locuitorii râdeau de dânsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungând la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el: cum de în câteva zile s-au schimbat astfel lucrurile? Și iarăși

supărat, plecă cu barba albă până la brâu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătâne-său. Aici alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în care se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mâna și îi zise:

— Rămâi sănătos, stăpâne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă poftești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem!

— Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curând.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzând palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dânsele, ofta și, cu lacrămi în ochi, căta să-și aducă aminte cât erau odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetând fiecare cămară, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniță, gârliciul căreia se astupase de dărămăturile căzute.

Căutând într-o parte și în alta, cu barba albă până la genuchi, ridicându-și pleoapele ochilor cu mâinile și abia umblând, nu găsi decât un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi: ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise:

— Bine ai venit, că de mai întârziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscase de se făcuse cârlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țărână.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata, șezător în București,
mahal. Udricani, între 1833-
1844. Publicat pentru prima oară
în *„Țăranul român”*, nr. 11 din 1862.

PETRE ISPIRESCU
Legende sau basmele românilor, 1872.

VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MÂNĂ NĂSCUT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o babă și un unchiaș. Ei până la vreme de bătrânețe nu avură nici un copil. Ce nu făcură? Ce nu dreseră? Și ca să aibă și ei măcar o miarță de copil, nicicât. Ba merseră pe la descântătorese, ba pe la meșteri vrăjitori, ba pe la cititori de stele și ca să rămâie baba grea, nici gând n-avea.

Ajunși la vreme de bătrânețe, începură a se îngrijura.

— Ce ne facem noi, babo, zise într-o zi unchiașul, de vom ajunge niscaiva zile de neputință ori de nevoie? Tu știi că am făcut tot ce mi-a stat prin putință, și ca să ne dea Dumnezeu și nouă un copilaș, care să fie toiagul bătrâneților noastre, nu s-a îndurat.

— De! unchiaș, cine e de vină? Tu știi că am umblat și cruciș și curmeziș pe la meșterese, pe la vraci, am făcut tot ce m-au învățat unii și alții, și ca să avem și noi o mângâiere pentru pârdalnicele de bătrânețe, că grele mai sunt! a fost peste poate.

— Ia, să apucăm noi doi în două părți, să ne ducem unde ne-o lumina Dumnezeu, căci tot degeaba stăm noi la un loc, amândoi, două nevoi.

— Să ne despărțim, unchiaș, dacă tu așa găsești de cuviință. Dară bine, cine să ne închiză ochii în ceasul cel de pe urmă?

— Că bine zici tu, babo; stăi dară; ia să iei tu basmaua mea care am avut-o în ziua de cununie și eu ștergarul cel vărgățel ce mi-ai adus de zestre. În toate zilele să ne uităm la dânsele; și când vom vedea pe ele câte trei picături de sânge, să ne întoarcem acasă. Acesta să fie semnul că moartea s-a apropiat de unul din noi.

— Așa să facem, unchiaș.

Cum ziseră și făcură. Se gătiră de drum, își luară fiecare desăguța d-a umeri, în care baba puse pe fund basmaua bărbatului ei, iară unchiașul ștergarul cel vărgățel al nevestesei, și apucară unul spre răsărit, iară altul spre apus.

Nouă zile și nouă nopți se duseră, se duseră, și iară se duseră. Întrebară și pe bun și pe rău, pe mare și pe mic, ce ar face ei ca să poată avea un copil. Ceea ce le spuseră să facă ei răspunseră că au tot făcut, dară în deșert. Ei căutau să le spuie cineva altceva, ce nu știau ei, dară nu-și găsiseră omul.

A zecea zi sculându-se unchiașul, ieși afară să se spele, ca să pornească la drum mai departe. Când luă ștergarul să se șteargă pe ochi, ce să vază? Trei picături de sânge pe dânsul.

El își zise: „Trebuie să mă întorc acasă, căci Dumnezeu știe ce va fi pățit baba mea”.

Întinse unchiașul la drum. Nu mai căuta nici de mâncare, nici de odihnă, și se întoarse acasă cum plecase.

— Ce ți s-a întâmplat, babo? zise el, cum își văzu jumătatea.

— Ce să mi se întâmple, unchiaș? Iacă eu îmi căutam de cale și întrebam în dreapta și în stânga, rugându-mă de toți să mă învețe ceva ca să putem avea un copil. Dară întrebările și rugăciunile mele le făceam în sec, căci îmi răceam gura de surda.

Și tot mergând înainte, am ajuns într-o pădure mare, mare, fără seamăn, și m-am rătăcit prin bungetul acelei păduri, de nu mai știam pe unde să ies la oameni.

Când, odată văz înaintea mea un moș, fleoș de bătrân, uitat de moarte și de Dumnezeu. Eu îi spui după ce umblu și cum m-am rătăcit. Moșul, încărcat de zile cum era, se puse jos, stă de vorbă cu mine și, cu un grai blajin, îmi arată drumul pe unde să ies acasă, și îmi zice să mă întorc, căci râvna noastră a ascultat-o Dumnezeu.

— Și ăsta a fost semnul de pe ștergarul meu?

— Se vede că ăsta.

Atunci și ei se hotărâră ca să nu se mai despartă și să rămâie să-și mănânce amarul împreună.

Nu trecu mult după asta, și baba spuse unchiașului că se simte îngreoată.

Aoleo! Unde era Dumnezeu să vază bucuria unchiașului când auzi d-o asemenea veste bună! Umbla de colo până colo de bucurie și nu mai știa pe ce să puie mâna și ce să facă.

Și așa trecură zilele una după alta și până la nouă luni, când baba, cu ajutorul Maicii Domnului, născu un dolofan de copil, de drăguleț, și cu o carte în mână.

A treia seară când veniră ursitoarele, se întâmplă ca unchiașul să fie deștept. Pe dânsul, vezi, nu-l mai prindea somnul de bucurie, și de trei zile nu-i mai dase ochii în gene, tot umblând pe lângă babă ca s-o îngrijească și s-o caute la boală. D-aia și când veniră ursitoarele, el nu dormea, ci sta stârcit într-un colț, ca și când ar fi fost Matracuca, sora doamnei.

Când începură ursitoarele să ursească, el se făcu numai urechi și auzi tot.

Cea mai mare din ursitoare zise:

— Acest copil are să fie un Făt-Frumos, și are să ajungă bogat.

Cea mijlocie zise:

— Pe acest copil, când va fi el de doisprezece ani, are să-l răpească duhurile rele.

Cea mică zise:

— Dacă va scăpa de duhurile rele, acest copil are să ajungă împărat.

Atâta îi trebui unchiașului să auză, ca să-i dea un cuțit ascuțit prin inimă. El, vezi, nu se împăca cu ceea ce zisese ursitoarea d-a doua. O grijă mare îl cuprinse, și de pe acum chiar, începu a plănui cum să facă să-și scape copilașul de un asemenea rău.

Până una, alta, copilul creștea, asculta pe părinți și cartea cu care se născuse din mâini n-o lăsa. Cetea, cetea mereu pe dânsa și învăța, de se mira toată lumea de silința și învățătura dânsului.

Când se făcu ca de nouă ani, știa câte în lună și în soare. El însuși ajunsese să fie o carte, și toți megiașii veneau la dânsul și-l întrebau despre păsurile lor.

Unchiașul se bucura, nu se bucura de fiul său, dară baba știu că nu mai putea de bucurie, văzându-l și frumos, și cu atâta procopseală într-însul. Unchiașul, vezi, era cu cuiul la inimă; știa el ce știa, dară la nimeni nu spunea.

Băiatul de ce creștea, d-aia se făcea mai frumos și mai învățat. Tot satul îl cinstea și îl asculta ca pe cine știe cine; iară unchiașul, de ce trecea timpul, d-aia se întrista.

Când era aproape de a împlini băiatul doisprezece ani, nu mai putu unchiașul să ție, trebui să răsufle.

El găsi de cuviință să spuie și alor săi ceea ce era să se întâmple fiului lor. Și astfel, într-o seară, când stau cu toții la foc și povesteau și verzi și uscate, ca să le treacă timpul, unchiașul se apucă de spuse tot ce auzise de la ursitoare.

P-aci, p-aci era să moară baba, muma băiatului, de întristare, când auzi unele ca acele; săriră însă unchiașul și fiul său, o stropiră cu apă, și d-abia, d-abia o mai înviorară. Iară băiatul se puse pe gânduri.

Și mai plănui el ce mai plănui, până ce, după câteva zile, spuse tatălui său ceea ce izvodise el să facă. Tată-său, carele asculta la gura lui ca la o carte, se duse numaidecât prin sat și dete gură la toți megiașii că în seara cutare și cutare, adecă când era să împlinească fiu-său doisprezece ani, ei să se adune toți cu totul la biserică, ca să facă rugăciune pentru fiul său, spre a-l scăpa de duhurile cele rele. Vorbi și cu moș popa și toți cu totul se făgăduiră că va împlini cererea unchiașului. Și așa și făcură.

În seara aceea, când era băiatul unchiașului să împlinească doisprezece ani, toți oamenii din sat, bărbați, femei și copii, împreună cu moș popa, se adunară la biserică pentru rugăciune. Și viind moșul cu baba și cu fiul lor, tot cu cartea în mână, megiașii îi băgară la mijloc, și rugăciunile începură. Se rugară ce se rugară, când deodată se pomeniră că se umple biserica de o ceață groasă. Atunci căzură cu toții în genuche și scoaseră niște rugăciuni fierbinți, de ar fi muiat inima nu știu cărui duh rău. Ceața se risipi și ei rămaseră teferi.

A doua seară, când erau la rugăciune, tot pe acea vreme, unde se pomeniră că se umple biserica de șoareci, de lilieci și de bufnițe, și începură a chițăi, de colo până colo prin biserică, a se sui pe oameni și a-i ciupi de pe unde apuca.

Toți se speriară, până și chiar moș popa. Atunci băiatul unchiașului, cu cartea în mână, căzu în genunchi și începu a se ruga cu foc. Așa făcură și unchiașul și moș popa, și toți megiașii care se aflau în biserică. Șoarecii și toate lighioanele acelea pieriră.

A treia seară dacă se adunară și se puseră la rugă, se rugară, se rugară, până ce către miezul nopții odată începu a se cutremura biserica și se auziră niște pocnete și tunete, bubuituri și duduituri îngrozitoare, ca de tunet. Căzură și de astă dată în genunchi, se rugară și de astă dată cu toată credința în

Dumnezeu. Însă, ce să vedeți d-voastră? Tocmai în toiul rugăciunei, unde se coborî un călugăr din turnul bisericii, apucă pe băiatul unchiașului de subțiori, îl răpește din mijlocul lor și se înalță cu dânsul în sus. N-apucară oamenii să bage bine de seamă, și pieriră din ochii lor ca o nălucă. Ba că o fi rămas prin turn, ba că o fi pe după biserică, ba că o fi pe colo, ba pe dincolo. Ași! El s-a dus cu călugărul ce-l răpise, și dus a fost.

Toți rămaseră ca căzuți din cer de spaimă, dar unchiașul și baba, mai cu asupra. După ce se mai astâmpărară din spaimă, și după ce biserica se liniști, oamenii ieșiră și se duse fiecare într-ale sale.

Fiul unchiașului, deși răpit de călugăr, dară cartea din mână n-o lăsa. Citea mereu și în gura mare; iară când fu de ajunse pe la mijlocul cărții, călugărul nu-l mai putea ține. Vru să-i smucească cartea din mână; dară băiatul o ținea vârtos. Luptându-se cu băiatul prin văzduh ca să-i ia cartea, călugărul îl scăpă, și fiul unchiașului căzu într-o prăpastie adâncă.

Dumnezeu știe cât a rămas el acolo, până s-a dezmeticit din amețeala ce-i veni căzând. Când se pomeni, el era tot cu cartea în mână. Mulțumi Domnului că l-a scos din mâna duhurilor rele și că este viu; dară alt necaz acum! nu știa unde se află. Se scoală el d-acolo, și o pornește la drum. Și aide, și aide până ce d-abia ieși din prăpastie. Apoi o luă într-acolo unde mila Domnului l-o duce. Și apucând spre soare-scapătă, se duse, se duse, zi de vară până-n seară, fără să dea de vrun sat și fără să vază pui de om; și mai mergând ce mai merse, dete de un copaci și mase acolo. Nemâncat și nebăut nu putea să doarmă. Și luptându-se cu foamea, cu setea și cu nesomnul, se socotea unde s-ar duce, ca să iasă la lume. A doua zi o apucă iarăși spre soare-scapătă, după cum plănuia el, până ce dete peste niște grămezi de căpățâni și oase de oameni.

Și apucându-l niște răcori reci de frică, începu a citi pe cărticica lui, și înlătură oarecum groaza ce sta gata să-l cuprinză. Își luă deci inima în dinți și porni înainte; de ce mergea mai nainte, d-aceea grămezile de oase de om se înmulțeau. El se făcu că nu le bagă de seamă, și tot înainte mergea, până ce ajunse la un oraș mare, din care numai dărâmături rămăsese. Prea puține ziduri mai erau în picioare. Și mai merse ce mai merse, și dete de niște palaturi foarte frumoase.

Acolo dacă ajunse, bătu în poartă. El cugetă să ceară ceva demâncare, că nu mâncase nu știu de câte zile, și să-l lase să mâie acolo, că era vreme de când nu se odihnise ca lumea. Dară nu-i răspunse nimeni.

Mai bătu o dată. Dar ca să răspunză cineva, ba.

În sfârșit, bătu și a treia oară; dară nițel mai tăricel. De astă dată se auzi un glas pițigăiat dinlăuntru că-l întreabă:

— Cine este?

El răspunse că este om ca toți oamenii, și cere să-l găzduiască.

Dacă îi deschise portița, ce credeți că mi-ți văzu? O umbră de om, un bătrân cu barba până la genunchi, slab și pipirnicit și cocoșat, de parcă mânca numai vinerea. El se cruci când văzu pe Făt-Frumos, și-i spuse că n-a văzut om de când era copilandru. Acest bătrân era portarul curții, și lăsat acolo să păzească palatul până s-o găsi cineva care să desfacă făcutul locului aceluia.

Dacă intră Făt-Frumos înăuntru, bătrânul îi puse o masă curată, și pe masă niște pâine albă ca zăpada și niște legumă bună de mâncare, însă gătită fără multe meșteșuguri.

Băiatul îmbuca lupește, căci nici el nu mai știa de când nu mâncase. După ce mâncă și se sătură, se puse la vorbă cu unchiașul.

— Bine, tătuțule, ca ce să fie asta, de n-am întâlnit eu, cale de atâtea zile de când viu, nici un sufletel de om p-aici pe la voi, fără numai grămezi, grămezi de oase de oameni, risipite colea și colea? Ș-apoi și aici la palaturile acestea, numai pe tine te găsesc cu sufletul în oase, încolo parcă ar fi în împărăția morții?

— Ei, tătișorule, povestea împărăției acesteia este mare. Eu ți-oi spune o câtinică din ea. Să vezi dumneata, nepoțelu moșului, această împărăție a fost și ea odată mare și puternică. Împăratul și împărăteasa locului n-aveau copii. Ei, în loc să se roage lui Dumnezeu ca să le dea un moștenitor, se apucară să umble cu farmece. Umblară ei ce umblară, și dete peste un fermecător meșter.

Acesta nu știu ce făcu, nu știu ce drese, că numai iată că împărăteasa rămâne grea, și după nouă luni născu o fată mai frumoasă decât nu știu care zână din cer. Ea trăiește și acum. Este atât de frumoasă, încât s-o vezi și să n-o uiți în toată viața ta.

La trei zile când veniră ursitoarele, o ursiră ca ea să nu se poată mărita până ce nu se va găsi cineva care să petreacă o noapte în cămara ei și să scape teafăr. Pasămite Dumnezeu pedepsea pe copil pentru păcatul părinților. Nu numai atât, dară ursitoarele întinse pedeapsa aceasta și asupra împărăției. Ele zise că din ziua când va veni cel dintâi pețitor și nu va izbuti să scape, toate orașele și toate satele să se dărâme precum le-ai văzut și tu, și toți oamenii să putrezească, să le rămâie numai oasele. Aceasta ca să îngrozească pe juni, ca să nu vie în pețit. Vezi d-ta, și fermecătorul acela care a făcut pe împărăteasă să nască, fu pedepsit, căci umbra lui este care vine noaptea de muncește și chinuiește pe bieții tineri care se încumet a rămânea în cămara domniței.

Mulți tineri s-au încumes până acum a face cercare și toți au pierit.

Auzind unele ca acestea Făt-Frumos, zise portarului că ar dori să vază și el pe fata de împărat.

— Fugi d-acolo, tătișorule, nu-ți mai băga sufletul în păcat. Fă-ți cruce și te depărtează de locurile acestea, ca să nu-ți pierzi viața. Păcat de tinerețile tale.

„Fie! își zise băiatul, gândindu-se la cele ce pățise până acum, tot n-am eu la ce mai trăi singur prin pustietățile acestea”, și stărui ca să-l ducă în cămara domniței.

Portarul, dacă văzu că nu este chip să-l oprească de a merge, îl duse la fata împăratului. Ei, cum se văzură, se și plăcură. Se vede că ei erau făcuți unul pentru altul. Și de unde să nu fie așa!

Biată fata împăratului ar fi dorit să rămâie în noaptea aceea băiatul în cămara ei; dară îi era milă de tinerețile lui, cum de să se prăpădească o așa bunătate de june.

Și împreună cu portarul mai cercă încă o dată să-l facă a nu rămânea. Dară fu peste poate; căci Făt-Frumos era de aceia care, când își pune în gând să facă ceva, nici dracul nu i-o scoate din cap.

Și așa, cum veni seara, el se duse cu cărticica lui în mână și stătu în priveghere. Ce făcu el ce nu făcu, că văzu albul zilei. A doua zi îl găsiră tot cu cartea în mână, și searbăd, și galben ca turta de ceară, de pare că muncise cine știe la ce lucruri grele, și cine știe câte nopți nemâncat și nebăut.

Se deșteptă și fata de unde dormea ea, și cum îl văzu în carne și în oase, îi zise:

— Tu să fii soțul meu.

Atunci o dată, ca din senin, începură a învia oamenii de prin orașe și de prin sate, slugile de prin curte, și toate câte erau cu suflet, în ziua când veni cel dintâi pețitor, începu să miște și să se scoale ca dintr-un somn adânc. Oamenii începură la lucrul lor, oștirea a da în tâmpine și în surle, și a veni la curtea împărătească să se închine cu slujba. De unde până aci era tăcere, moarte, acum te asurzeau strigătele și zgomotul ce făcea mulțimea de oameni și de argați, mergând fiecare la lucrul său.

Portarul se buimăcise la cele ce vedea. Nu știa încotro să-și întoarcă privirea și la ce să se uite mai întâi.

Făt-Frumos și cu domnița ieșiră și se arătară la lume. Mulțimea striga de bucurie de se auzea în cer strigătul lor, și din fiecare gură ieșea vorbele: „Să ne trăiască împăratul și împărăteasa noastră!”

Făt-Frumos, dacă se cunună cu fata, se așeză în scaunul împărăției și-și tocmi oștile, boierimea și prostimea cum știa el în legea lui. Toți rămaseră mulțumiți de tocmelele lui.

Și petrecură ce petrecură cu fericire în căsătoria lor; când, într-una din zile, își aduse aminte de tatăl său și de mumă-sa și se întristă că nu știa nimic de căpătâiul lor.

Împărăteasa băgă de seamă întristarea lui și, ca unul ce-i era drag foarte, nu voia, vezi, să-l vadă nici o clipă de ochi măcar fără chef. Prinse a-l întreba. Iară dacă îi spuse, ea îl îndemnă să se ducă să-și aducă părinții, și să trăiască cu toții la un loc ca în sânul mă-sii.

Făt-Frumos asta și voia. Și totuși nu se îndura să-și lase soția singură. Știa el, biet, ce va să zică singurătatea. Dară întețindu-l și încingându-l dorul de părinți, hotărî să se ducă.

Înainte însă de a pleca, împărăteasa, soția lui, îi dete un inel, ce zicea că îl are de la moși, de la strămoși, și îi spuse că are puterea, când îl scoate din deget, se uită la dânsul și dorește, să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă. Îi dete și pe vizitiul curții, om vechi, credincios și iute la slujbă, care să nu se dezlipească de stăpânul său, nici cât ai da în amnar.

Așa căpuit și pregătit de drum, plecă către satul unde trăiau părinții lui, după ce-și luă ziua bună de la împărăteasa, de la boieri și de la ostași. Drumul îi era să treacă pe la împărăția lui Sefer împărat, pe la Țara zânelor și Dumnezeu mai știe pe unde.

Trei ani și trei luni și trei zile ținu călătoria până să ajungă la satul părinților lui. Și trecând pe la împărăția lui Sefer împărat, l-au întâmpinat dregătorii curții și l-au petrecut cu dragoste. Și trecând și pe la țara zânelor, acestea se întreceau care de care să-i arate mai multă cinste și să-l petreacă.

Dacă ajunse la satul părinților săi, trase butca dinaintea bordeiului. Tată-său și mă-sa nu-l cunoscură. El dacă văzu așa, ceru să-l găzduiască. Bătrânii primiră, și-și cerură iertăciune că nu pot să-i dea mai mult decât ceea ce au, adică bordeiul lor. El se învoi și mase acolo. Peste noapte se scoală, iese afară binișor și, uitându-se la inel, îi arătă că dorește să se facă un palat înfricoșat în locul bordeiului aceluia.

N-apucă să isprăvească bine de gândit, și mi se ridică, neiculiță, niște palaturi mărețe, împodobite cu de toate frumusețile, cu grădini falnice, cu izvoare limpezi, de să te tot fi uitat la dânsele și să nu te saturi. Dară încămite pe dinăuntru? Aci e aci. Cămările, lavițile, așternuturile - numai scumpeturi.

Când se deșteptară a doua zi unchiașul și cu baba și se văzură muiați numai în aur, se speriară. Se frecau la ochi și se uitau în toate părțile, și nu le venea a crede ochilor lor. Li se părea că visează.

Atunci intră Făt-Frumos la dânșii, îi scoase din uimirea în care căzuseră și se descoperi, spuindu-le că el este fiul lor cel răpit, și că a ajuns împărat.

Când auziră de unele ca acestea, unchiașul și baba muriră și înviară de bucurie. Apoi îl luară și îl pupară și pe o parte și pe alta: iară el le sărută mâinile.

Îndată se făcu zvon în sat că unchiașul și baba se procopsiră fără știrea lui Dumnezeu, și alerga lumea după lume ca să vază cu ochii lor minunea.

Ajungând și la urechile stăpânului moșiei acest zvon, se duse și el de văzu palaturile și rămase cu ochii zgâiți. Acest om era pizmătareț și zăcaș la inimă. Nu voia, vezi, nici în ruptul capului, să-l întreacă alții, nici în bogăție, nici în procopseală.

Se duse, deci, acolo, să se încredințeze prin sine însuși de această minune, și dacă văzu pe Făt-Frumos, ar fi poftit dumnealui să-l ginerească, fiindcă avea trei fete.

Pofti pe Făt-Frumos, ca să vie și el pe la dânsul p-acasă, ca să lege prietenie. Făt-Frumos, cu inima curată și fără nici o vinovăție într-însul, se duse, de! de datorie. Acolo, dacă îl

văzură, stăpânul moșiei aduse vorba de căsătorie și-i spuse că ar fi bun bucuros să-i dea pe oricine va voi el să ia din fetele lui.

Făt-Frumos le spuse curat că el este însurat, și că are de gând să se întoarcă la nevastă peste puțin. Ba încă le spuse și cu ce putere făcuse palaturile alea frumoase, dacă îl întrebară.

Pizmătarețul de stăpân al moșiei plănui atunci cu fetele sale, cum să facă să fure inelul din degetul lui Făt-Frumos. Pentru aceasta, nu trecu multe zile, și poftiră pe Făt-Frumos la masă la dânșii ca să se chefuiască și să petreacă împreună, căci, ziceau ei, mai avea-vor zile să se mai vază au ba?

Făt-Frumos, fără să-i plesnească prin cap ce plănuiseră ei, se duse. După ce se chefuiră mâncând și bând cât le cerură inima, când fură să se scoale de la masă, zăcașul de proprietar ceru să le mai dea câte un pahar să bea, la botu calului, cum se zice. În paharul ce dete lui Făt-Frumos, amestecă, fără să știe el, niște buruieni adormitoare.

Cum bău, îl și fură Aghiuță. Căzu într-o amorțeală soră cu moartea. Capul îi bănănăia într-o parte și într-alta, de parcă își rupsese junghetura. Îl luară, deci, binișor, îl puseră într-un pat, și acolo rămase până a doua zi. Pe când dormea el dus, îi scoaseră inelul din deget și îl ascunseră.

A doua zi dacă se deșteptă Făt-Frumos, îi fu rușine de ceea ce făcuse. El se căia și se căina cum de să facă el fapte de care nu mai făcuse în viața lui, să-și bea adecă și simțirile. El socotea, vezi, că a băut ca un nemernic, și d-aia se îmbătase așa.

Cum se deșteptă, se și duse acasă, fără să bage de seamă că îi lipsește inelul din deget. Acasă dacă ajunse, ia palatul de unde nu e. Pierise ca și când n-ar fi mai fost, iar în locul lui găsi iarăși bordeiul părinților lui. Se mai căi el o toană de neghiobia ce făcuse, dar acuma prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia.

Se hotărî dară să se întoarcă la împărăția lui, să nu se mai întâlnească cu niște asemenea oameni răi la suflet. El zise și părinților lui să meargă cu dânsul, să trăiască ca în rai. Dară ei se mulțumiră a le rămânea oasele în sătuceanul în care se născuseră, și poftiră fiului lor o viață lină și fără de supărări diavolești.

Bietul Făt-Frumos, trist că-și pierduse inelul, trist că părinții săi nu voiesc a merge să trăiască cu dânsul, sta cu capul rezemat pe mână și se gândea cum să facă ca toate să-i iasă

înde bine. Când, deodată, se înfățișează înainte-i vizitiul ce-i dase împărăteasa.

— Ce ai, stăpâne, de ești așa trist, fără să te mângâi? Au doară primit-ai niscaiva știri rele de la împărăție?

— Ba știri rele de la împărăție n-am primit, dragul meu. Dară iacă, iacă, iacă ce mi s-a întâmplat.

Și-i spuse tot, din fir până-n ață.

— Ia lasă, stăpâne, nu te mai mâhni așa pentru atâta lucru de nimic.

— Ce stai tu de vorbești, omule? Apoi de nimic lucru iei tu că am pierdut inelul, așa sculă rară? și de puțin lucru socotești tu că este a mă despărți de părinți fără să mai nădăjduiesc a-i vedea?

— Ba nu, stăpâne; dară ia să ne înțelegem la cuvinte. Părinții împărăției tale, dacă nu vor să vie să trăiască pe lângă d-ta, poți să-i faci să trăiască bine și aci, lăsându-le o sumuliță bunicică de bani, de care ai, mulțumită Domnului, destui. Cât pentru inel, apoi împărăteasa, doamna noastră, a avut de grije și pentru aceasta. La plecare, ea mi-a dat acest inel, cu poruncă strașnică ca să ți-l dau numai atunci când voi vedea că mâhnirea umblă să te biruie. Și tocmai acum mi se pare că e timpul. Poftim!

Și îndată scoțând din sân un inel, ca și celălalt de frumos, i-l dete, mai adăogând a zice că inelul acesta are darul, ca, uitându-te la el și dorind, îndată se va înfățișa înaintea dumitale doi arapi, care vor face orice le vei porunci.

Tocmai atunci trecea p-acolo și stăpânul moșiei, cel cu pricina, într-o căruță cu patru telegari, mergând în treaba lui.

Făt-Frumos, cum luă inelul în mână, se uită la el, și pofti să iasă cei doi arapi. Îndată se pomeni cu doi arapi negri ca fundul ceaunului, că stau dinaintea lui, ageri și sprinteni ca niște pardoși.

— Ce poruncești, stăpâne? ziseră ei.

— Să-mi luați pe chir ăla care trece în căruță și să nu-l slăbiți până nu va scoate inelul ce mi-a tras din deget mișelește.

Vezi că el pricepuse că beția aia d-atuncea nu fusese lucru curat; dar n-avusese ce-și face capului, d-aia și tăcuse din gură.

Unde mi se repeziră, neiculene, ăi arapi, ca niște zmei și ca niște lei paralei, de nu-i puteai ajunge cu praștia! Într-o clipă fură acolo, și unul apucă caii de dârlogi și mi ți-i opri ca pe ei, și altul apucă pe pizmătarețul de stăpân al moșiei de piept, și cât

te-ai șterge la ochi, fu și dat jos; și unde mi ți-l începură a-l răsuci și a-l buchisi înfundat, de-ți era mai mare mila de dânsul.

Dacă îi cerură arapii inelul, el tăgăduia ca un nemernic. Se pusese diavolul călare pe inima lui și nu-l lăsa nicidecum să scoață inelul la iveală. Dară ce credeți că arapii mi-l lăsară numai așa, cu una, două? Nici să vă gândiți!

Îl luară din nou la tărbăceală. Umbla prin mâinile lor, de la unul la altul, ca o minge. Îl mai fățuiră, îl mai trudiră, îl luară din nou la rapanghele, și-l mai dară cățeaua, de credeai că se pierde prin mâinile lor, și, ca să spuie, nicicât!

Dacă văzură arapii așa, că se încâinase și nu vrea să dea inelul, îl puseră jos, unul îl ținea și altul scoase un cuțit de la brâu, îl dete pe masat și se făcea că vrea să-l jupoaie de viu.

Văzu ăla că nu e glumă, că-i sta viața numai într-un fir de ață, și ca să scape de moarte, spuse că la el este inelul, și-l scoase de-l dete arapilor.

Ar fi voit oamenii lui, vizitiul și argatul, să sară să-și scape stăpânul din mâna arapilor. Dar cine se putea apropia de dânșii? Numai câte un brânci le da aceștia, și se duceau peste cap, de se sculau schilozi.

Făt-Frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire, când vedea că freacă ridichea becisnicului de zăcaș, după cum i se cuvenea.

Primindu-și inelul Făt-Frumos, îl băgă în deget lângă cellalt, și se hotărî a se întoarce înapoi la împărăția sa. Dete părinților lui vro trei pungi de galbeni, fiindcă nu voiră a merge cu dânsul, se găti de drum, se urcă în butcă și porni.

Dară când se despărțiră? Plângeau și lemnele și pietrele de jalea unchiașului și a babei. Vezi că pricepuseră ei că n-are să se mai vază. Poate că în cer, dar aci pe pământ, de leac!

Și se duse, și se duse Făt-Frumos cale lungă depărtată, care de aci înainte se gătește, basmu mai frumos grăiește, se duse până ajunse la o poiană frumoasă, de marginea căreia curgea un râuleț. Aci își căută el loc de popas. Fie, că-l și găsise, căci era o frumusețe de nu te îndurai să te depărtezi de dânsa.

Licheaua de stăpân al moșiei, nici una nici alta, voia cu dinadinsul să aibă pentru dânsul inelul lui Făt-Frumos și mai multe nu. Se luă după dânsul, și cugeta că, mai cu marghiolii, mai cu șoalda, mai cu prefăcătorii, să înșele pe Făt-Frumos și să-i dea pui de giol la inel.

Dacă văzu pe Făt-Frumos că vrea să poposească, se opri și el mai cât colea, după un mărăciniș, și așteptă până să adoarmă.

Făt-Frumos nici că se gândea la niște astfel de mișelii, el întinse pe pajiște niște scoarțe scumpe ce le avea, se așeză pe dânsele, mâncă și se culcă. Vizitiul lui cel credincios stătu de pază o bună bucată de timp, și dacă văzu că nici apele nu se mai mișcă, și fiind și ajuns de osteneala drumului, puse și el capul jos și-l fură somnul.

Când văzu că amândoi dorm duși, ăla ieși din crâng binișor și pâș, pâș, ca o mâță când pândește la șoareci, se apropie încetișor de Făt-Frumos, îi trage inelele din deget și p-aci ți-e drumul.

Iară dacă se sculă Făt-Frumos și văzu că-i lipsesc inelele, crezu că vizitiul i le-o fi luat, ca să le puie bine, de teamă ca să nu le piarză dormind și-l întrebă. Vizitiul răspunse că Doamne ferește! nu i le-a luat el.

Acum înțelese că vreun fur i le-a șters și se întristă, nevoie mare.

Așa supărat, porunci de înhămă caii la butcă și porni. El nu știa ca cine să i le fi luat, și n-avea pe cine apuca de ele. Și mergând el așa și ciudându-se și frământându-se de mâhnire, se gândea ca ce să răspunză el împărătesei, când l-o întreba de inele. Nu-i venea lui, vezi, odată cu capul, să-l crează neștine că este neharnic, mototol și adormit.

Tocmai pe când părerea de rău îl ajunsese și mai și decât până aci, erau trecând printr-o pădure mare și deasă. Dodată auzi niște balauri de lăutari trăgând din viori, de gândeai că mănâncă foc, și din ce în ce se apropiau. Nu trecu mult și iată că lăutarii trecură pe lângă butca lui Făt-Frumos, tot cântând, și-i deteră bună-ziua.

Făt-Frumos le mulțumi și prinse a-i întreba:

— Dară de unde veniți, bre, oameni buni, și unde vă duceți?

Lăutarii răspunseră:

— Ne ducem să cântăm la nunta împărătesei tale.

— Cum să cântați la nunta împărătesei mele? întrebă Făt-Frumos, căruia îi sări inima de frică.

— Apoi, să vezi dumneata. Un împărat din vecinătate văzând că este atâta diastimă de vreme de când ai plecat și nu te-ai mai întors, s-a sculat, cu oaste asupra împărăției tale, ca să silească pe împărăteasa a lua de soț pe fiul său. Împărăteasa s-a

împotrivit foarte, și de două ori s-au lovit ostile și de două ori acel împărat a fost biruitor. În cele din urmă, nici împărăteasa nu mai trăgea nădejde c-o să te întorci. Și de milă ca să nu se mai prăpădească orașele și satele, și atâta sumedenie de oaste, s-a înduplecat a asculta cererea împăratului, și mâine le este nunta.

— Cum se poate una ca asta?

— Iaca, se poate și se prea poate. Dară fiindcă te întorci, și dacă voiești să ajungi înaintea nunții, lasă-ți butca să vie pe urmă și tu aideți cu noi.

Făt-Frumos n-așteptă să-i mai zică încă o dată. Se dete binișor jos din butcă, și porni cu lăutarii la drum. Unul din lăutari îl luă în cârcă, și când își făcu vânt, se aruncă drept în slava cerului, și mergea ca vârtejul. Ar fi voit el să meargă ca gândul, dară îi fu teamă să nu plesnească fierea în Făt-Frumos.

O dată începu Făt-Frumos să strige:

— Stăi, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap.

— Ce stai dumneata de vorbești? Las-o încolo, la nevoile, căciula, că ea acum o fi cale de șase luni de departe, să mergi cu piciorul până acolo, unde a căzut ea.

Și mai merse ce mai merse și se coborâră la scara palatului împărăției sale.

Aci dacă ajunse, împărăteasa și toți boierii și toată oastea ieșiră întru întâmpinarea lui. După ce-și dară bun-găsit și bun-venit, îi povestiră cum împăratul vecin s-a sculat cu război asupra lor, cum oastea lui a spart oastea împărăției lui de două ori, și cum se gătesc pentru a treia lovire.

Apoi împărăteasa îi spuse că ea a făcut acele meșteșuguri cu lăutarii, ca să-l aducă mai curând, că știe cum a pierdut inelele și ce-a pățit.

Pe când vorbeau încă, iacă un curier că se înfățișează înaintea lor și dă împărătesei inelele cu pricina și împăratului căciula ce-i căzuse din cap.

Ea îi spuse că doi din acei lăutari ce a văzut el în pădure a avut porunca: unul să-l aducă pe dânsul, și altul inelele.

Împăratul se veseli o toană; dară era supărat foarte cum de să îndrăznească vecinul lor împărat să se scoale cu război asupra împărătesei sale.

Și auzind gloatele de venirea lui Făt-Frumos, veneau droaie să se scrie la oaste. Se sculară, deci, cu mic cu mare, și făcu

oaste ca frunza și ca iarba. Făt-Frumos le tocmi și le învăță cum să meargă la război. Și-l ascultau gloatele, că-l iubeau nevoie mare. D-apoi boierii? Nu se lăsau nici ei mai prejos. Vezi că și el era drept, îndurător și viteaz.

Pornind la război cu o silă așa de mare și de grozavă sparse împărăția vecinului lor cutezător. Prinse în război și pe acel împărat vrăjmaș, împreună cu fiul său, și îi aduse de-i tăiară dinaintea împărătesei.

Apoi întinzând cuprinsul său și asupra acelei împărății și mai puind la cale toate cum să ajungă supușii săi să fie fericiți, se puse pe trai, și trăiră veac de om nesupărați de nimeni.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Comunicat de fratele meu George
și cules dintr-un sat din județul
Vlașca.

PETRE ISPIRESCU,
Legende sau basmele românilor, 1882.

ÎMPĂRATUL ÎMPIETRIT

Era odată într-o oaste trei cătane. Ele era bătute și chinuite în toate zilele, pentru că nu putea face mustrul[27]. Un căprari mai milos le-au chemat într-o parte și li zise:

— Știți ce? Nu-ți fugi voi cu mine? Nu pentru mine, că mie mi-i bine aice, dară pentru voi, că iată cum vă chinuiesc și vă stropșesc în toate zilele, și tot nu puteți deprinde mustrul, și are să fie vai de capul vostru de veți rămâne încă mult aice în oaste!

— Foarte bucuroși! - răspunseră cătanele - Dumnezeu să-ți deie sănătate, pentru că tot se mai aflä câte-un suflet de om în oaste, care să se îndure de patimile și de suferințile noastre!

Cum era îmbrăcați de mustru, așa au șters-o pe nevăzute și s-au cam mai dus pin lume. Mergând ei amu cât au mers, au ajuns la o apă neagră, foarte mare, și văzând un pod de ceea parte, s-au rugat lui Dumnezeu să vie acel pod la dânșii, și au venit. Îndată s-au suit pe dânsul și au trecut de cealaltă parte, și apoi s-au dus și s-au tot dus peste niște câmpuri mari și au dat de o cetate împrejurată cu zid de piatră și cu porțile de piatră, și au venit la poarta cea mai mare și s-au rugat lui Dumnezeu să li se descuie poarta și li s-au descuiat. Cum au intrat înlăuntru, îndată li s-au încuiat poarta îndărăpt și au rămas așa închiși. Mergând ei pin cetate și-ncolo și-ncoace, au aflat toate împietrite, și curți și oameni și dobitoace și ierburi și toate câte numai se afla în cetatea aceea. Văzând ei această minunăție și

[27] Mústră, mustre, s. f. (Înv. și pop.) Exercițiu militar; instrucție, manevră.

poarta încuiată după dânșii, au zis cu jale:

— Hei! vai de noi! Aice o să perim, că încotro te uiți, nu-i nimică viu, toate-s de piatră!

Ei se mira foarte, pentru că nu știa ce să fie aceasta, și cum de sunt toate împietrite.

Îmblând ei în toate părțile pin cetate au dat peste o casă cu 12 chei în ușă, dară și acestea de piatră. Ei au privit mult la dânsele și după aceea au și descuiat ușa. Intrând înlăuntru, au aflat toate împodobite și mândre, dară ce folos, că era toate de piatră. S-au dus dintr-o cămară în alta, până ce-au venit într-o sală foarte mândră și frumoasă. Aice era niște mese întinse cu feli de feli de bucate pe ele. Ei s-au așăzat la una și dau să mănânce din bucatele cele gustoase, dară vai! că și ele era împietrite, măcar că-ți părea acuma aduse de pe vatră. Ce să facă ei, că-i curmase foamea de flămânzi ce era? Au prins să se roage lui Dumnezeu ca să-i scoată și din nevoia aceasta și să li deie ceva de mâncare. Dumnezeu li-au ascultat ruga și au grijit de dânșii. După ce-au ospătat bine, s-au sfătuit să străjuiască fiecarele câte-o noapte să vadă că ce-i aice.

În noaptea dintâi s-au pus o cătană de acelea de strajă și au rămas până spre miezul nopții. Atuncia au venit la dânsul o măgueață neagră și foarte fioroasă și se tot vâria la el. El se ferește, se mai dă într-o parte; dară măgueața cea neagră tot la dânsul, tot la dânsul. Atuncia l-au împlut frica și au fugit la ceialalți în casă și le-au spus ce-au văzut. Ceialalți s-au cam spăriat deodată și s-au mirat, că ce să fie aceasta! A doaua noapte s-au așăzat altă cătană de strajă și când s-au arătat acea măgueață neagră pe la miezul nopții și se tot băga la dânsul, s-au înfricoșat foarte și au fugit și el la ceialalți abia apucându-și sufletul de spaimă. Tot așa au pățit și a treia cătană.

A patra noapte au sosit rândul căprariului. El s-au pus de strajă și când era amu spre miezul nopții, iarăși au venit acea măgueață neagră și se apropia spre dânsul. Căprariul au prins a striga:

— Cine-i?

Măgueața însă n-au răspuns nimică. El mai strigă, dar măgueața tace; el strigă la dânsa, ea tot tace. Atuncia au răcnit căprariul deodată:

— Stăi tu, măgueață neagră, ori duh necurat ce ești, că de nu mi-i răspunde-ndată, te-mpușc pe loc!

Acuma i-au răspuns măgueața zicând:

— Mă rog să nu mă împuști, că ți-oi spune ceva!

El însă i-au zis:

— Stăi pe loc și-mi spune de departe ce-mi ai de spus, că de nu, pe loc îți dau foc!

Măgueața s-au mai rugat să vie la dânsul ca să-i spuie de-aproape, pentru că-s lucruri tainice, dară el nu s-au învoit nicidecât. Pe urmă i-au spus ea de departe:

— Pe locurile acestea au fost o împărăție foarte mare. Împăratul era tare puternic și toate popoarele se temea de dânsul și i se închina lui. Văzându-se el temut și mărit de toți, au socotit că nu este altul mai mare și mai puternic decât dânsul în toată lumea și au început a nu ține samă nici de oameni, nici de Dumnezeu, și se împrotivia iui. Atuncia și Dumnezeu l-au pedepsit pentru mândria lui și l-au prifăcut pe dânsul și toată țara lui în piatră. Noi însă suntem patru fete de împărat, pe cari ne-au luat patru draci - cruce de aur în casă! - și acuma trebuie să li facem în toată luna câte doi copii, și vai de noi bietele! ce muncă și chin mai tragem noi de la dânșii! Ferească Dumnezeu și pe puiul de șerpe! Dară ia voi, precum sunteți patru, de veți vre, ne-ți scoate din mâna lor și veți învia și sufletele acestea împietrite, numai de-ți fi cu credință tare.

— Da cum să putem noi face un lucru ca acesta? - întrebă căprariul.

— Ascultă numai - zise măgueața cea neagră - noi om veni în patru nopți la voi și-om șăgui cu voi. Vă vom hărăți, vă vom vorbi și vă vom ademeni, dară voi să nu ni faceți nimică, nici să nu grăiți nimică cu noi, căci, cum îți călca sfatul acesta, îndată vă veți priface și voi în piatră!

După ce-au vorbit ea aceasta, s-au făcut nevăzută dinaintea căprariului.

Căprariul, cam înfierbântat cum era, au mers în casă și li-au spus și celorlalți soți, ce-au văzut el și ce i-au vorbit acea măgueață neagră. Cu toții și-au propus să urmeze sfatul ei. A doaua zi când au înnoptat, au ieșit căprariul afară de strajă și cele trei cătane au rămas înlăuntru. Așa au așteptat ei până spre miezul nopții, când atuncia au venit acolo patru fete. Ele era negre ca și dracii. Trei din ele au intrat în casă la cei trei cătane, iară una au rămas la căprari afară. După ce s-au așăzat ele câte pe lângă unul dintr-înșii, au început a-i zădărî, a-i hărăți, a-i smomi să vorbească și să se apuce de dânsele, dară ei au răbdat toate, nici nu li-au grăit, nici nu li-au făcut nimica. Șăzând ele până într-un timp de noapte tot, nedându-li pace, văzură că nu isprăvesc nimica și s-au dus toate de la dânșii.

A doaua noapte au venit ele iarăși, dară acuma nu mai era de tot negre, ca mai năinte, ci fața li se făcuse albă și frumoasă cât tot de-a dragul să te fi uitat la ea! Și acuma au șăguit și i-au cosorât ele și mai tare, dară ei nu li-au răspuns nimică. Când li-au sosit timpul, numai ce s-au făcut toate nevăzute deodată.

A treia noapte au venit ele albe și frumoase pân’ la brâu, și s-au pus pe lângă dânșii, încă cu mai tărie, ca să-i înduplece să grăiască cu ele, sau să li facă ceva, dară ei au rămas stătornici; niciunul nu s-au lăsat ademenit de vorbele lor cele dulci și de șăgile lor cele poznașe.

A patra noapte au ieșit iarăși căprariul afară de strajă, iar pe ceialalți trei i-au lăsat înlăuntru. Așteptând aceste trei cătane sosirea fetelor, s-au sfătuit între sine, ca în astă noapte să rumpă tăcerea și să vorbească cu dânsele, fiind ele acuma așa de frumoase și de drăgălașe, că ți se ducea inima după dânsele, când le vedeai. N-au întârziat mult și au venit și ele. Acuma era albe până la genunchi; mai trebuia încă noaptea aceasta, și atuncia le-ar fi fost scăpat

din mâna dracilor și ar fi înviat și țara. Și acuma au rămas o fată la căprari afară și celelalte au intrat înlăuntru la cătane. Ele au început iarăși să șăguiască și să se hărățească, ca și mai năinte. Dară cătanele, pătrunse de frumusețea lor, au vrut să se culce cu dânsele, și au grăit. Atuncia îndată au împietrit ei pe pat. Iar ele s-au făcut toate negre. Ca fulgerul au ieșit ele la căprari și i-au zis:

— Vezi! așa v-ați ținut cuvântul? Acuma nu numai că iarăși ne-ați dat pe mâna dracilor, de la carii începurăți a ne scoate, ci încă s-au împietrit și soții tăi!

— Eu nu-s de vină! - răspunse căprariul - eu mi-am ținut cuvântul, și încă l-oi ține și mai alte patru nopți ca să vă scot!

— Hei! - ziseră ele - acuma-i pace de toți! Tu nu ne-i mai scoate! Dară de un ficior al tău om ave noroc. Deci dară, ieși din cetatea aceasta pustie și mergi la apa cea neagră; acolo îi afla un pod și îi trece pe dânsul. De ceea parte li întâlni un om, și te cere la dânsul peste noapte; el te-a primi bucuros. La acesta să te năimești pe un an; el are o fată, și ea a șăgui cu tine, a vorbi, s-a hărăți, dară tu să nu-i zici nimica de rău, nici să nu te anini de dânsa, că la anul te-i însura cu ea și-i face un ficior, și acela ne-a izbăvi pe noi!

După ce-au vorbit ele acestea, au pierit dinăintea lui și nu s-au mai arătat!

Căprariul au ieșit afară din cetatea aceea și s-au tot dus până ce-au ajuns la apa cea neagră. Aice au aflat podul acela și au trecut pe dânsul. Mergând așa pe lângă apă într-o parte, iată că au dat peste un om și i-au zis:

— Bună calea!

— Mulțămesc dumitale! - îi răspunse omul - da de unde ești, dragu-meu?

— Ia din lume, de la țara Neagră! - zise căprariul - și îmblu și eu numai izbindu-mă în toate părțile, ia ca un biet sărman!

— Ai tată? - îl întrebă omul mai departe.

— Zău, nu știu, căci așa m-am trezit de mic sângur sângurel, străin și fără de nime! - îi răspunse căprariul.

Omului i s-au făcut milă de dânsul și l-au îmbiat la sine peste noapte.

— Foarte bucuros! Dumnezeu să-ți de ie sănătate! - zise căprariul - că tot n-am unde să mân aiuria!

După ce-au venit acasă, au ospătat omul bine pe căprari și pe urmă s-au mai dat la vorbă ba despre una, ba despre alta. În toate i-au plăcut omului căprariul foarte și l-au întrebat pe urmă, ori de nu s-ar năimi la dânsul? Căprariul, bucuros, au luat și s-au năimit pe un an de zile. El era foarte harnic și cuminte și se pricepea tare bine la orice lucru.

În anul acesta s-au întâmplat că omul a făcut mai multă strânsoare decât avea în toți anii de mai năinte, și-i mergea ales de bine. Când au fost la sfârșitul anului, s-au sfătuit omul cu femeia să deie fata după dânsul. Una că-i foarte harnic și cuminte și alta că și fata se cam trage după dânsul.

— Căci tot anul - zise omul - i-am văzut unul pe lângă altul și n-am auzit niciun cuvânt rău din gura lui, măcar că uneori îl zădăria ea prea tare: se vede dară că se lovesc amândoi și s-or învoi tare bine în viața lor! Noa! Ce socoți și tu, femeie, s-o dăm oare după dânsul?

Ea s-au învoit prea bucuroasă, pentru că nu o dată au fost privit și ea șăgile lor și au văzut că se au tare dragi.

După aceea au întrebat omul pe căprari, cum îi place în sat la dânșii și ori de nu s-ar căsători acolo. Căprariul i-au răspuns că toate-i plac foarte și că s-ar căsători și aice, că tot n-are ce să facă și încotro să mai meargă, numai dacă ar pute găsi undeva vreo fată care să voiască a merge după dânsul, că el n-are nimica, nici moșie, nici bani.

Atuncia-i zise omul:

— Hei, dragul meu! Nu moșia, nici banul nu face pe om, ci mintea și hărnicia lui! Și pe tine te văd și harnic și cuminte! De aceea știi una? De-ți place și de voiești, eu îți

dau fata mea, și te-nsoară aice și te fă moșinaș în locul meu, că precum văd eu, te pricepi foarte bine în trebile casei și-i pute trăi în bine!

Căprariul n-au așteptat să-l mai îmbie și a doua oară, ci s-au învoit îndatamare, una că-i plăcea fata, și alta pentru că știa că ea îi ursita lui.

După aceea au adus părinții și pe fată de față s-o asculte ce va zice și ea. Fata au primit măritișul acesta foarte bucuroasă, că prin aceasta își vedea împlinite numai dorințele sale.

Acum au început să se gătească de nuntă. Când au auzit oamenii din sat că cutare om își dă fata după un venetic, n-au vrut nicidecât să-l lase, ci-i zicea s-o deie după un moșinaș din sat, că doară se află și la dânșii flăcăi buni, după care și-ar pute mărita fata.

Văzând căprariul atâta împrotivitură, s-au dat deocamdată îndărăpt, dară nevrând părinții, nici fata altmintrelea, s-au învoit și oamenii, mai ales după ce s-au încredințat și ei că acest flecău, măcar că-i venetic, dară ține cu dânșii ca și cel mai bun flecău din sat, și că și de altmintrelea îi foarte de treabă. Deci cu învoirea tuturora s-au cununat căprariul cu fata omului și au făcut o nuntă frumoasă. La anul, nevasta căprariului i-au făcut un ficior cu părul de aur și cu picioarele de mărgăritari, pe la cântatul cucoșilor; în zori de ziuă l-au botezat. El au crescut așa de tare, încât pe-a prânz au zis cătră tată-său:

— Tată! Cumpără-mi carte, că eu m-oi duce la școală la învățătură!

Tată-său i-au cumpărat carte și l-au grijit de toate câte-i trebuia. Ficiorul au luat cartea și s-au dus la școală, numai rugăciunile Sfântului Vasile încă nu le știa, dară în doauă zile le-au învățat și pe acestea. Nici nu era de-o săptămână, și el știa toate, era învățat cumsecade. Îndată au întrebat de tată-său:

— Tătuță! Ce feli de cetate este ia acolo, pe dealul acela, peste apa cea mare?

Tată-său știa despre dânsul toate, pentru că-i împărtășiseră fetele cele patru, dară n-au vrut să-i spuie acuma și lui, socotind că nu li-a pute ajuta nimică, fiind încă crud la trup și brudiu la minte, și au prins a cârni și-ncolo și-ncoace. Dară ficiorul n-au încetat, ci au tot zbătut în tată-său ca să-i spuie ce cetate este aceea? Tată-său n-au avut, de la un timp, încotro, și i-au spus toate câte au știut el despre acea cetate.

Auzind ficiorul aceasta, și-au luat cărticica subsuoară și s-au cam mai dus. După ce-au ajuns la apă, au văzut un pod de ceealaltă parte și au strigat pe dânsul să vie încoace, și podul l-au ascultat. Ficiorul s-au suit pe el și i-au zis:

— Să nu se afle, podule, că te clatini cu mine, că te tai îndatamare!

Podul i-au răspuns să nu aibă grijă, că nu s-a clătina, ci l-a trece lin de ceea parte.

El au ieșit bine la țărm și au venit până la poarta cetății. Cum au pus mâna pe poartă, îndată s-au și descuiat, și întrând în cetate, s-au dus până-n curtea aceea, unde fusese mai năinte tată-său cu cele trei cătane. Aice au îngenunchiat lângă o masă jos și au prins a citi, și citește și citește, până ce afară s-au făcu întuneric; apoi au aprins o lumânărică și au citit mai departe. Într-un timp de noapte iată că au sosit o mulțime de draci - cruce de aur în casă! - cu zicători feli de feli și au început împrejurul lui a zice și a cânta și a face un vuiet și niște grozăvii ca acelea, ca doară l-or abate de la citit, dară n-au putut nici într-un modru; el nu se uita nici într-o parte, ci ședea acolo și tot citia necurmat. A doaua noapte au venit încă mai mulți draci - Dumnezeu cu noi! - cu cuptioare de foc și cu o mulțime de lemne și tot îl înfricoșa că l-or arde, c-or turna jăratec peste dânsul, ba că l-or azvârli în cuptiorul cel de foc, ca să-l frigă acolo; ba că or face așa, ba pe dincolo cu dânsul. Dară el au rămas statornic și au citit tot întruna fără ca să-și iaie ochii de pe carte!

A treia noapte au venit ucigă-i-crucea cu iadul întreg înaintea lui și cu înfricoșări și mai cumplite decât înăinte, dar toate acestea n-au îngrozit pe voinic, nici nu l-au stingherit din citire; el au rămas totuna lipcă cu ochii pe carte. Deodată se fac ucigă-i-crucea nevăzuți. Voinicul rădică ochii de pe carte și se uită împrejurul său. Și ce minune! Toate s-au fost despietrit, toată cetatea și tot ținutul ei, și toți oamenii și toate dobitoacele și toate ierburile au fost înviat! Și acele patru fete încă au scăpat curate și foarte frumoase din mâna dracilor.

Dimineața când au ieșit voinicul afară, au găsit toate vii. Toată cetatea foia de viață, ca cum cetățenii nici n-ar fi fost împietriți, unii mergea într-o parte, alții în alta, fiecare după trebile și trebuințele sale. De o parte de cetate bătea dobele să se strângă ostașii la mustru, și cum au auzit cătanele cele trei, cari înviaseră acum, sunetul dobelor, au socotit că le strigă și pe dânsele la mustru și, îmbrăcate cum era, au alergat îndatamare într-acolo, pentru că uitaseră acuma ce s-au fost întâmplat cu dânsele. După ce-au înviat împăratul, au venit iute și au îngenunchiat înăintea ficiorului, și au început a-i mulțămi pentru binele ce au făcut el cu țara lui și cu dânsul. Atunci ficiorul i-au răspuns aspru:

— Scoală de dinăintea mea, afurisitule și blăstămatule! și-mi spune cum de-ai putut tu, în orbia ta, să nu bagi în samă dorințile și trebuințile oamenilor. Și încă să te pui cu Dumnezeu în ceartă și așa să stârnești urgia lui asupra unei țări întregi și să osândești atâta lume și atâta amar de suflete! Ridică-te acuma de dinaintea mea și această pedeapsă să-ți fie învățătură pentru tine și pentru toți urmașii tăi din sânge în sânge!

Împăratul s-au sculat rușinat de jos și, luând coroana de pe capul său, au pus-o pe al ficiorului și i-au zis:

— Văd că ești mai cuminte și mai înțălept decât mine și că te pricepi mai bine ce se cuvine lui Dumnezeu și oamenilor, de aceea să-mi fii urmaș și să împărătești tu în

locul meu!

Apoi l-au însurat cu fata sa cea mai mare și i-au dat toate în stăpânire. Pe celealalte trei surori le-au luat cele trei cătane, cari veniseră de la mustru acasă, și pentru că ele știa cum merg trebile în lume, s-au făcut de-acuma sfetnici la împăratul cest nou.

După ce s-au însurat ficiorul și au pus toate în rânduiala cea mai bună, au trimes soli după tată-său ca să-l aducă la curtea sa. Dar el n-au vrut. Ficiorul au mai trimes de vro două-trei ori alți soli și mai mari, dar văzând că tot nu vine, au poruncit să facă un pod de aur de la curte până acasă la tată-său. După ce-au fost podul gata, s-au luat împăratul și împărăteasa și toți sfetnicii și curtenii săi și s-au dus cu toții la tată-său ca să-l roage să vie la dânșii și să petreacă apoi împreună. Abia acuma s-au înduplicat părinții împăratului ca să se strămute la curtea lui, pentru că s-au încredințat că-l poftește cu tot adinsul și din toată inima, și că și curtenii și sfetnicii lui îl doresc.

De aici înainte au trăit cu toții necurmat împreună, ințălegându-se foarte bine întreolaltă și lucrând cu toții, pe întrecute, pentru binele oamenilor din acea împărăție. Așa de bine trăia împreună, cât li ieșise vestea în lume, că împărăție mai bine întocmită și mai fericită nu se aflǎ alta!

I.G. SBIERA,
Povesti poporale românești, 1886.

PESCĂRUȘ ÎMPĂRATUL

Apoi era odată un unchiaș, care din mica copilărie învățase meșteșugul pescăriei. Și pescuind el azi aici, mâine colo, poimâine dincolo, uite că de la o vreme se aciolase ca pescar la curtea unui împărat mare și vestit. Că o fi făcut ori nu mare ispravă împăratului, nu știu; știu atâta că omul era și la curtea măriei-sale tot sărac, așa cum era învățat de mic, că nu vrea pârdalnica de sărăcie să se despartă așa ușor de aceia la cari s-a încuibat, vorba veche:

— Sărăcie, ce-ai cu mine?
— M-am avut cu tată-tău bine
Și nu mă-ndur nici de tine.

Și mai știu că de la o vreme își legase capul cu o creștină, ca să nu mai zică omul mereu-mereu numai „vai de mine”, ci să zică „vai de noi”!

Acu împăratul acela nu făcuse copii până la vremea bătrâneții și tocmai când socotea că i-a trecut făina prin traistă și că i s-a apropiat funia de steajăr, ce să-i vază ochii? Uite că împărăteasa îi naște o fată tare frumoasă.

Bucuria împăratului! A trimes ștafete în toate părțile: la crai, la împărați, la ghinărari, la toți, la toți... să vie oamenii la chef, că avea de gând să dea o masă, să se ducă pomina.

După ce mai pune la cale și alte treburi, cheamă înainte-i pe bietul pescar.

— Măi băiete, acu să te pornești și să-mi aduci la masă

pește cu solzul de aur.

— Păi de unde să iau eu, măria-ta, pește d-ăsta?

— De unde-i ști. Vreau să se ducă pomina de masa și de petrecerea ce-oi face-o. Înțelesu-m-ai?

— Înțeles; da dacă n-oi găsi?

— Încă mă mai întrebi, ticălosule? Iacă, atunci unde-ți stă capul ți-or sta și picioarele.

Bietul pescar! Îi jucau ochii-n lacrămi, dar n-a mai scos o vorbă. Știa el că împăratul este din ăia cărora să le sai urma-n ciomag și că zadarnic s-ar mai ruga de o inimă așa împietrită.

Ce să facă? S-a dus acasă la babă, de i-a spus focul ce-l ardea pe suflet și pe urmă și-a luat ziua bună și s-a dus în lume, după ce a povățuit pe nevastă-sa să puie gând la Dumnezeu, că el n-are să mai facă multă vreme umbră pământului.

S-a dus pescarul, s-a dus, până acolo unde cică „n-are mărul cocean", s-a dus până la Marea Albă și pe acolo, pe malul acelei ape, a tot rătăcit, sărmanul, vreme de doi ani, tot căutând și uitându-se așa, în uibu locului: de unde știi, s-o milostivi și cu el Dumnezeu și i-o scoate înainte pește cu solzii de aur.

Acasă-i rămăsese baba plângând cu amarul ce li se abătuse peste cap.

După ce s-a mai potolit, a luat mătura și a început să deretice pe-acolea. Când mătura, uite că găsește baba pe jos un bob de piper. Îl ia și-l pune pe masă, dar, minune! Bobul fuge jos. Dacă vede așa, îl ia și-l aruncă în gură.

Atunci, să te închini, neicuțule! Rămâne baba îngreunată.

— O, Doamne! zice ea când pricepe minunea - unde mi-o fi uncheșelul? Poate s-ar bucura și el când ar afla vestea asta.

Iar moșul habar n-avea de ce se întâmplase acasă. Tot rătăcind pe malul mării, se întâlnește cu un călugăr.

— Ce umbli pe aici?

— Uite, părinte, păcatele mele. Aprinz lumânarea mea să număr banii altuia.

Și-i spune tot, de-a fir-a-păr:

— Uite și uite și uite. S-a mai pomenit asemenea lucru?

— Ba s-a pomenit, moșule; nu mai plânge! grăiește călugărul. Îți dau eu pește cu solzii de aur, numai să-mi dai și tu ce-ți cer.

— Ce?

— Ce ai neștiut la casa ta. Te învoiești?

Se gândește moșul, se gândește: „Știu că acasă am doar baba și pisica”. Apoi, tare:

— Bine, îți dau.

Fac ei legământul și apoi călugărul îi zice:

— Acu aruncă, moșule, plasa, să vezi c-o să prinzi peștele.

O aruncă și, când o trage afară, ce să-i vază ochii unchiașului? Plasa era plină ghioalcă de pești cu solzii de aur.

Bucuria lui! I-a suit intr-o căruță, și-a luat ziua bună de la călugăr și s-a dus la împăratul.

Ăla, omul naibei, nicidecum nu isprăvise cheful. Avusese însă grijă să puie doi slujitori care stau la poartă agea-agea să zboare capul pescarului când l-or vedea venind.

Când l-a văzut însă împăratul că vine, nu cu un pește, ci cu un car plin de pești cu solzii de aur, și-a potolit mânia; ba l-a încărcat și pe pescar cu daruri multe, să-și mai împace din nevoi.

Acu, dacă se duce moșu acasă, ce să-i vază ochii? Un copil, în carne și oase, începuse să umble în picioare.

— Bună ziua, babo!

— Mulțumim dumitale, uncheșel.

— Al cui e copilul ăsta?

— Al cui să fie? Al nostru; ni l-a dăruit Dumnezeu.

Și-i spune cum s-a întâmplat. „Să-l vezi ce deștept e!...”

— Da, ce? Nu-ți pare bine?

— Ba-mi pare, de ce nu? zice el cu jumătate de gură; da-l

arsese, sărmanul, în inimă, că-și adusese aminte de făgăduiala dată călugărului! Apoi mai adause:

— E, să ne trăiască, babo!

Acu trece așa vreme multă. Copilul creștea, creștea mereu, într-o zi ca-n două și-n două ca-n nouă. Și-i plăcea copilului, dragă Doamne, îi plăceau trei lucruri mai de seamă: cartea, scrisul și sabia.

Când copilul împlini optsprezece ani, se pomeniră bătrânii în casă cu un călugăr.

— Bună ziua, moșule.

— Sărut mâna, părinte.

Și se dau în vorbă. Da copilul, cum îl vede, iese afară, trage sabia din teacă, face cu ea cerc pe pământ în jurul lui și șade să citească.

Călugărul însă, de colo:

— Moșule, am venit să-mi iau ce mi-ai făgăduit.

— Bine, părinte, trebuie să mă țiu de vorbă, că altfel n-am nicio putere, zice moșul plângând, și spune și babei despre legământul ce făcuse.

— Vai de mine! M-ai lăsat făr’ de copil, zice nevastă-sa, și dă să se împotrivească. Dar are cui?

Călugărul nu le ia în seamă vorba; iese la fecior și dă să-l mângâie; dar, vezi, nu putea să intre în cercul făcut de băiat cu sabia.

Nu putea să intre în cerc pentru că, uitasem să vă spun, călugărul acela nu era decât ucigă-l-toaca în chip de călugăr.

Văzând că nu poate cu vorbă bună, odată se repede Sarsailă și, aplecându-se, ia de gât pe feciorul moșului și apoi, într-o clipă, se face nevăzut, în plânsul și jalea pescarului și a babei lui.

Se duce, se duce călugărul cu Pescăruș - că așa-i era numele băiatului - se duce până într-un vârf de munte. Acolo pune sarcina jos și dă să intre în vorbă cu Pescăruș, dar ăsta nici acum nu-l bagă în seamă. Își face un cerc cu sabia, intră-n el și-și vede de carte.

Să fi văzut atunci cum icnea diavolul! S-a schimbat în chipuri fel și fel, a grăit cu el când mai dulce, când mai răstit… zadarnic. N-a scos niciun grai din gura lui Pescăruș.

Dacă a văzut așa, l-a luat și l-a suit pe un alt munte, mult mai fioros și mai prăpăstios. Socotea că doar-doar l-o îngrozi și l-o face să grăiască cu el, dar n-a fost chip, oricât s-a cercat diavolul cu vorba, oricât l-a sucit și l-a învârtit, grăindu-i și ca oamenii și ca neoamenii.

Atunci, ce să vezi dumneata? Odată s-a auzit: „poc!”, de s-au cutremurat toți munții, dealurile și văile. Plesnise diavolul de necaz.

Acu Pescăruș, rămas singur, a dat să plece spre casă, pe munți în jos. Erau însă așa de repezi și de fioroși, că a venit bietul de el de-a bestegala, tot mereu și tot mereu în jos, până ce a nimerit, spre mirarea lui, între două fiare grozave care se băteau în capete. Și numai ce se pomenește cu una din ele că-i grăiește:

— Bine ai venit, băiete! Ia fă bine de scoate sabia și ne taie capetele.

— Nu, că voi mi-ați fost norocul. De nu mă împiedicam de voi, mă prăpădeam până la vale.

— Ba taie-ne, că altminteri te mâncăm, se răstește fiara cealaltă.

Pescăruș, dacă vede că n-are încotro, scoate sabia și face harșt! capetele fiarelor, din cari în clipă se fac doi feciori voinici, cari-i grăiesc:

— Să trăiești, băiete, că mare bine ne-ai făcut! De când suntem vrăjiți să stăm așa! Dacă vrei să ai numai noroc în viață și să ajungi la mare cinste, fă și la alții bine, cum ne-ai făcut nouă.

Îi arătă apoi drumul pe munte în jos. Au dat mâna și s-au despărțit.

Iar voinicul s-a tot dus devale, până ce a nimerit în niște mărăcini. Acolo aude numai plânsete și suspine:

— Scăpați-mă, oameni buni, scăpați-mă, că mare bine v-

oi face.

„Mă. Ce să fie?” se gândește flăcăul și, dacă se uită la mărăcini, vede acolo o vizuină, și la gura ei niște pietre strașnic de mari.

Și-aduce aminte de sfatul celor doi flăcăi și ce zice? „Ia să mai fac un bine”. Pune umărul și dă la o parte piatra de la gura vizuinii. Și atunci, ce să-i vază ochii? Din vizuină iese o vulpe, care-i grăiește:

— Bogdaproste, Pescăruș, că mare pomană îți făcuși.

— Păi cine ești, de știi cum mă cheamă? Și ce te-a adus aici?

— Află, voinice - îi zice vulpea - că eu sunt fata Împăratului Verde și e atât amar de timp de când, prin farmecele unor zmei, tata și mama și toți supușii lor au fost prefăcuți în stane de piatră, iar eu am fost prefăcută în vulpe, așa cum mă vezi. De-atunci n-am mai văzut pe-aici picior de pământean și mă usuc de dorul tatei și al mamei și de dorul atâtor lucruri mândre din împărăția noastră.

— Mare minune! grăiește voinicul. Și unde au stat zmeii?

— Încolo, spre soare-răsare - și-i arată cu mâna.

— Dacă-i așa, o să mă duc și eu într-acolo, să văd nu le-oi putea face de petrecanie?

Când aude așa vulpea, cine poate povesti bucuria ei?

— Ei, Pescăruș, de mult îmi spune mie inima că numai tu ai să faci de petrecanie zmeilor. Și cum văd, o să mi se împlinească dorul. Du-te înainte, flăcăule, că-n partea aceea unde ți-am arătat îi găsi niște ziduri părăsite și acolo e palatul tatii, în care acum s-au încuibat zmeii. Dacă-i fi iscusit în lupta cu ei și de-i avea nădejde în Dumnezeu, ai să scapi de zmei, ai să trezești la viață pe cei împietriți și te-i face împărat peste locurile acestea.

— Mare minune! se gândește voinicul, văzând că-i vorbește în acest chip o vulpe, și merge încotro i se arătase.

Ajunge la ziduri, intră-n palatul fermecat și nu vede pe nimeni. Doar o masă întinsă.

Stă acolea, scoate cartea, pune sabia lângă el și cetește. Da odată intră pe ușă cei doisprezece zmei.

— De unde ești, mă? Și de unde ai venit, de ne calci hotarele?

El tace însă și cetește înainte.

— Nu răspunzi? se răstește tartorul lor. Ia luați-l, băieți, și faceți-l mii și fărâme.

Hi! Să fi văzut, nene, ce foc pe bietul Pescăruș! Să se mai împotrivească? Nu-l ține curelele.

L-au luat zmeii și l-au făcut harcea-parcea, mii și fărâme.

Apoi, veseli ca niciodată, au plecat toți după blestemății, dar a grăit tartorul:

— Măi, de l-om mai găsi aici, în carne și oase, să știi că n-are să fie bine de noi.

Bag seamă, zisese într-un ceas rău, că, în lipsă-le, Pescăruș a înviat, și să vedeți cum:

Zmeii aveau, fără să știe, o strachină cu apă vie, și când s-au luptat cu Pescăruș, a sărit o picătură de sânge în apa din strachină și a răsărit din apă flăcăul și mai voinic, și mai frumos.

Și cum s-a văzut iarăși om la loc. S-a pus la masa zmeilor de-a mâncat; ba a luat și o jumătate de pâine de a dus-o vulpei, căreia i-a spus ce a pățit. Și atunci, să vezi și să nu crezi! Cum a mâncat vulpea, s-a făcut fată până-n brâu și a început să grăiască:

— Du-te îndărăt, Pescăruș, că, după câte-mi dau eu cu socoteala, o să ne cotorosim noi de zmei. Luptă-te și rabdă înainte, că bun e Dumnezeu.

El ascultă povața vulpei și se duce îndărăt la palatul fermecat; pune sabia acolea, înaintea lui, scoate cartea și cetește.

Da uite că vin zmeii și, când îl văd, rămân încremeniți. Mă rog, să le fi împlântat un cuțit în carne, și nu da sânge; așa erau de cătrăniți.

— Faceți-l bucăți, fraților, și aruncați-l! răcnește și acum tartorul plin de mânie. Cum? Să nu fim noi în stare să ne

cotorosim d-un ticălos? Scăpați-vă de el cum îți ști mai bine, că de-o învia și acum, suntem pierduți!

Și odată-l iau cu putere și-l curăță pe Pescăruș de pe fața pământului. Pleacă apoi nămeteniile la plimbare și, în lipsa lor, iar înviază voinicul, că nu-l lăsase apa vie.

Stă la masă de mănâncă; pe urmă ia o pâine și o litră de vin de o duce vulpei, și atunci, ce să vezi dumneata?

Se face din vulpe o fată frumoasă, frumoasă: zână cu părul de aur!

Pescăruș rămâne înmărmurit de frumusețea ei; iar fata îi grăiește:

— Hei, voinice, voinice! Până acu a fost ce-a fost; dar de-acu are să fie mai greu. Să nu pierzi însă nădejdea în Dumnezeu, că el e mare și puternic. Du-te îndărăt, că-i izbândi și acum!

Se duce voinicul și intră iar în palat. Acolo îl găsesc zmeii. Rămân încremeniți:

— Să știți, măi, că ăsta o să ne răpună capul! zic ei.

— Da n-aveți frică, fraților, că știu eu să-l pedepsesc pentru obrăznicia lui! grăiește unul din haidoș. Ia faceți-l bucățele și aruncați-l colea în cuptor, să vedem ce are să mai facă?

— Așa să facem!

Și se reped la Pescăruș, îl ciopățesc și-l vâră bucată cu bucată în cuptor, de arde cu totul.

Da au tocat atât de mult carnea flăcăului nostru, că i-a apucat noaptea.

— Acu, băieți, culcați-vă fără grijă, că am scăpat de o pacoste! grăiește tot cela mai haidoșul.

Și se culcă zmeii, de încep toți cei doisprezece să mâie porcii la jir. Dar cu atât s-au mai ales; că pe la miezul nopții, apa vie iar a făcut minunea și Pescăruș, în carne și oase, s-a sculat, a pus mâna pe sabie și a tăiat capetele la toți zmeii; la toți, la toți, pe rudă, pe sămânță.

Scotea, nu-i vorbă, bietul voinic sudori de moarte, de atâta muncă. Dar acu scăpase de zmei.

Ia d-ale mâncării și duce în mărăcini fetei de împărat, ca să se mai întremeze, și-i spune toată isprava, de-a fir-a-păr. Și atunci minunea de fată odată îi sare de gât, îl cuprinde în brațe, îl sărută cu foc și-i zice cu glas mângâios:

— Află, voinice, că pentru iscusința ta te-oi lua de bărbat, să fii împărat peste ținuturile astea. Ți-e cu voia?

— Mă mai întrebi? zice el, înroșindu-se parcă.

Pe urmă s-au luat de mână și au mers la palatul fermecat, unde erau stârvurile celor douăsprezece dihănii, și acolo alte minunății a văzut Pescăruș. Că a luat fata de împărat strachina cu apă vie; a stropit cu ea pe toți oamenii amorțiți de atâta amar de timp și i-a sculat în carne și oase. Ba nu numai pe ei, ci și pe vitele lor.

Și a început să se vărzuie lumea încoa și încolo ca mai înainte de a o împietri zmeii; iar împăratul cel bătrân, tatăl fetei, făcând ochi și începând să se miște, începu să grăiască către fie-sa:

— Măi tată, tată! da mult somn am mai dormit!

— Apoi, îi răspunse fie-sa, ai fi dormit dumneata mult și bine dacă nu mai eram pe-aici eu și Pescăruș.

Și pe când împăratul cel bătrân nu-și mai putea opri lacrămile, îi povestește fata toată tirișenia din fir până-n ață, de rămăseseră toți cu gurile căscate ascultând. Că, biet, toată lumea d-acolea socotea că s-a sculat din somn și nici nu știa ce se întâmplase cu ea.

Doar stârvurile zmeilor era cea mai bună mărturie fetei de împărat.

Să vă mai spui acum că, după ce s-a sfârșit povestea, împăratul cel bătrân a dat binecuvântarea lui și a făcut o nuntă mândră tinerei perechi? Asta socotesc c-ați ghicit-o.

I-a dat însă lui Pescăruș nu numai fata, ci și toată împărăția, cu grijile și bucuriile ei; iar voinicului care omorâse zmeii i-a rămas numele Pescăruș Împăratul.

Acu toate bune și cu noroc. Au trăit ei așa și au împărățit în bine și belșug trei ani de zile.

După vremea asta, împărătița tot vede că Pescăruș stă

pe gânduri.

— Ce ai, bărbate, de tot stai așa, parcă-ți tot plouă?

— N-am nimic. Mă gândesc, ca omul, cum am fost și cum am ajuns. Adevărată-i vorba că „după întristare vine și bucurie!”

— Și după bucurie, întristare! mai zice împărătița. Dar spune-mi curat: la ce te gândești?

— La nimic.

— Ba te gândești, Pescăruș; te gândești la cheile de la ușa odăii unde nu ți-am dat voie să descui. Nu-i așa?

— Așa e! De ce nu mi le dai?

— Ba ți le dau; uite-le, că mi-ai făcut și tu mult bine. Dar la bun capăt n-o să te ducă dacă-i descuia.

El însă ia cheile și se duce de descuie. Acolo ce vede, se îngrozește. Trei cai; se reped să rupă lanțurile și să-l omoare.

— Ce stăpân ne-ai fost tu, Pescăruș, zic ei, de ne-ai lăsat aici doisprezece ani? De ce n-ai venit până acum?

— Păi am venit acum. Ce să vă fac, ca să nu mă omorâți?

— Ce să ne faci? Să ne aduci șeile, să încaleci pe noi și să ne scoți la aer; că e atât amar de timp de când n-am mai văzut lumina zilei și câmpul cu florile.

El iese și închide ușa, crucindu-se:

— Altă minune, Doamne! Ce cai să fie ăștia, de pot vorbi?

Le face rost de șele, dar când se întâlnește cu împărătița, nu-i spune ce a văzut.

Ea știa însă tot și când a doua zi a plecat la biserică, i-a grăit cu binișorul:

— Nu mergi, Pescăruș, să ne închinăm?

— Nu, că sunt bolnav.

A zis el așa. Dar abia a ieșit pe poartă împărătița, și el s-a și repezit cu o șea la odaia cu pricina, a scos un cal și a încălecat pe el.

— Cum să te duc, stăpâne? Ca vântul ori ca gândul?

— Cum ți-e voia, călruțule!

Și atunci, odată calul s-a înălțat cu Pescăruș în aer, de l-au sosit pe împăratul cel tânăr sudorile morții. A avut noroc doar cu împărătița, că a văzut tot de la biserică și a început să grăiască cât a putut:

— Ho! ho! cal de zmeu, leu paraleu! Să nu se clătească niciun fir de păr din capul și de pe carnea stăpână-tău, că o fi vai de oasele tale.

Și atunci s-a domolit calul, s-a lăsat pe pământ și a venit cu voinicul în curte. Pescăruș l-a dus în odaia lui.

Și tot așa a spus Pescăruș și a doua și a treia zi, că e bolnav. Iar când pleca împărătița se plimba cu ceilalți cai.

Da tot supărat umbla.

— Acu ce mai ai, Pescăruș, de tot umbli îmbufnat? îl întreabă într-una din zile împărătița.

— Ia, mă gândesc și eu că am avut niște părinți și nu știu ce-or fi mai făcând de atâta amar de timp. Or fi mai trăind, ori nu?

Și când zice așa, începe bietul Pescăruș împăratul să plângă de nu-l mai putea opri nimeni.

— Nu mai plânge. Îi zise împărătița, ștergându-i lacrămile. Că e plâns fără rost. Ce om ești tu când te gândești la ăla care te-a vândut pentru fata împăratului?

— Păi bine. Eu n-am inimă?

— Bine, stai dar! grăiește ea.

Iese afară, se uită în dreapta și-n stânga și, cum era năzdrăvană, a văzut tot și-a început să grăiască:

— Uite, Pescăruș! Maică-ta, în vremea asta, face de mâncare. Fiindcă ți-e dor de ei, du-te și, pân-o fi mâncarea pe masă, tu o să fii acasă la tine.

— Da bine, pe ce cal să mă duc eu așa iute?

— Cum? Te faci că nu știi?

Îi dă apoi un cal, de mânca nor, și-i grăiește:

— O să sosești la ai tăi tocmai bine, că azi e nunta fetei pentru care te-a vândut taică-tău și, cum îi sosi acasă, au să te poftească la nuntă. Tu să nu le strici voia; să te duci, să joci, să petreci și să faci ce vrei, dar la mine să nu te

gândești; că de-i face asta, mie are să-mi fie fum și ție are să-ți fie foc!

— Bine!

Când s-a suit pe cal și când s-a gândit la ai lui, a și fost la poarta lui tat-său.

Pescarul, un moș și mai bătrân și mai gârbov acum, îi iese înainte și-i sărută mâna.

— Ce poftești, înălțate împărate?

— Ia, aș dori să rămân aici puțină vreme. Nu vrei să mă găzduiești?

— S-avem iertare, măria-ta, dar nu putem, că suntem tare sărmani. Ați venit, pesemne, la nunta împăratului nostru; duceți-vă acolo, că n-avem putere să vă onorăm.

— Ba primiți-mă, primiți-mă, se roagă el - și așa îl primesc oamenii.

Nu-i vorbă, când grăia cu dânșii, i se furișa voinicului câte-o lacrimă pe obraji.

Tocmai făcuseră mâncarea. El intră în casa unde deschisese ochii pentru întâia oară, și oamenii l-ar fi poftit la masă, dar li-era rușine. El însă a stat. Din vorbă în vorbă, Pescăruș i-a întrebat:

— Da bine, moșule, dumneavoastră n-aveți copii?

— N-avem, zice moșul, da oftează lung și-și șterge lacrămile cu mâneca cămășii.

— Ba, zice baba, am avut unul și ni l-a luat Dumnezeu.

Și plângând și ea, spune tirișenia din fir până-n ață.

Ascultă Pescăruș împăratul, începe să lăcrămeze și nu mai poate răbda.

— Dacă l-ați vedea pe feciorul dumneavoastră, l-ați mai cunoaște?

— Cum să nu-l cunoaștem, dacă ne e fecior, os din oasele noastre? Da o fi murit de mult, mititelul!

Se scoală atunci de pe talpă împăratul cel tânăr, se duce lângă bătrâni și le sărută mâinile.

— He, tată, tată și mamă! Aflați că chiar eu vă sunt feciorul născut din bob de piper și vândut pe neștiute

călugărului pentru pește cu solzi de aur.

Și le spune apoi tot ce a pățit și cum a ajuns.

Bătrânii, când au auzit, nici nu mai știau pe ce lume sunt. Au plâns și au râs de bucurie, și apoi au căzut în genunchi, de au mulțumit lui Dumnezeu cu lacrămi că le-a adus și lor bucurie în casă, după atâta amar.

Pe urmă, când s-au mai dessumenit ei și când s-a zvonit în sat despre sosirea lui Pescăruș, uite că împăratul locului, cel care ceruse odată peștele cu solzi de aur, trimete ștafete, să-i vie și feciorul moșului la masă.

— Nu sunt slugă, să trimeată după mine ca după slugi, ci sunt împărat; așa să spui stăpânului tău, grăiește Pescăruș împăratul.

Și dacă a auzit așa, a venit la casa moșului chiar împăratul socru:

— Hai, măria-ta, că am sosit chiar eu! a grăit el către Pescăruș.

L-a luat în trăsură și l-a dus la nuntă.

Acolo a mâncat voinicul, a jucat și a petrecut. Când era însă toiul petrecerii, ce se gândește? „Doamne, dacă ar fi aici și nevastă-mea? ce bine ar fi!”

— Aici sunt; am sosit! s-a auzit atunci glasul împărătiței de la palatul fermecat. Numai te-ai gândit și am venit. Ce vrei? l-a întrebat nevastă-sa, care răsărise în carne și oase acolea înainte-i.

— Să jucăm amândoi.

Au jucat ce-or fi jucat, și pe urmă l-a luat împărătița pe Pescăruș de mână și a plecat cu el printr-o grădină a socrilor. Au stat apoi la umbra unui pom, l-a pus pe Pescăruș nevastă-sa cu capu-n poală-i și l-a adormit. Apoi, pe când mâna el porcii la jir, împărătița i-a scris un răvaș cu aceste vorbe:

„Ai făcut rău că te-ai plecat tatălui, celui care te-a vândut pentru fata împăratului vostru. Și ai făcut și mai rău că te-ai gândit la mine. Vei ști dar că, pentru greșeala ta, eu mă duc și te las așa cum te vezi. Dacă în vreme de

trei ani și trei luni nu mă găsești, eu mă mărit cu altul.”

Apoi împărătița lăsă răvașul acolea lângă el și, la un semn, îi piere lui Pescăruș și calul care-l adusese de la atâtea depărtări și hainele mândre, lăsându-l în trențe. Pe urmă fuge și ea.

Când se scoală Pescăruș împăratul, colea pe la prânzișor, îl cuprinde jalea, nenișorule! Nu nevastă, nu cal, nu haine. Doar răvașul, care-i arată toată soarta de aci înainte, și trențele în care era înhăimurat.

Ce să facă el acum? Că cine știe câtă depărtare era de aci până la palatul fermecat, acolo unde alt picior din împărăția în care se găsea acum nici nu călcase vreodată!

„Și după bucurie, întristare”, își zice el, aducându-și aminte de vorbele împărătiței, și plânge. Plânge, de nu-l poate opri nimeni.

În starea asta, se duce la taică-său. Acolo se tânguiesc și părinții de focul lui Pescăruș, dar pescarul dă să-i ție inima:

— Lasă, tată, că o să rămâi cu sculele mele de pescărie și n-ai să te prăpădești tu!

— Eu? Ferit-a sfântul! M-oi duce în lumea mare, să-mi găsesc nevasta. Aci am venit doar să-mi iau ziua bună.

Părinții, biet, ce să-i facă? Au mai tras ei o toană de plâns, dar n-au putut să-l oprească. Atâta doar că la plecare i-a dat și mă-sa o azimă într-o pereche de desagi, să nu-i moară de foame odorul.

Acu Pescăruș, dacă a plecat iar la cale lungă, s-a dus, s-a dus, până într-o vale. Era pe-acolo un frig, de-i dârdâiau fălcile, și în depărtare o zare de lumină. Când văzu așa, se bucură omul, socotind că doar-doar o fi niscai foc și s-o mai încălzi. Da unde era pomana aia?

Acolo era o moară. Intră înăuntru, și morarul, un moșneag adus de mulțimea anilor și a nevoilor, ridicându-și genele cu cârjile, ca să poală vedea, îl întreabă:

— De unde ești, flăcăule?

— Din cutare loc.

— Păi ce cauți pe-aici?

— Ia, căutam și eu o bâjă de foc. Să mă încălzesc.

— Hei, tată, zice moșneagul, norocul tău te-a adus prin aceste locuri, că moara asta este a unei zmeoaice care mănâncă oameni. Nu vezi? Macin la oase din oamenii pe care i-a mâncat. Cum te-o vedea, te-o mânca și pe tine, că nu i-a scăpat unul. Pe mine m-a văzut cu un picior în groapă și cu altul afară, și d-aia m-a mai lăsat, să-i macin oase, ca să-și facă făină pentru pâine din ele.

— Vai de mine! se tânguie Pescăruș și, pe când se gândea încotro s-o ia, uite că vine zmeoaica, care, uitasem să vă spun, nu era alta decât mama zmeilor uciși de el la palatul fermecat.

— Iii! Da frumos și gras mai e! zice nămetenia când îl vede. Fripturică ca asta, mai rar!

Și pune să încălzească cuptorul.

Îl închide apoi într-o odaie, de unde nu mai putea ieși Pescăruș, și mai iese pe vale.

Bietul voinic! Umblase el cât umblase, dar acu i se înfundase! Își aștepta moartea și se rugă lui Dumnezeu să facă vreo minune cu el; când, cum se bocea de mama focului, uite o muscă îi vine pe la nas. O dă încolo, dar musca iar vine și a doua oară; iar a treia oară îi grăiește așa:

— Nu mă mai goni, voinice, ci, dacă vrei să-ți fie bine, ascultă-mi sfatul!

— Ce sfat?

— Uite. Toată puterea zmeoaicei, care o să se repeadă să te îmbuce în seara asta, stă în cei trei dinți pe care îi mai are. O să vie ea întâi să te îmbrățișeze și să te sărute. Tu însă, când s-o apropia, să-i lipești o palmă zdravănă, că așa o să-i saie cât colo un dinte. Și tot așa să faci și mâine și poimâine sară, că i-or sări toți dinții și-i scăpa cu viață, ca să-ți vezi de cale unde te mână dorul. Ai înțeles?

— Înțeles, zice el, mulțumind cu lacrămi în ochi. Că tot mai avea un pic de nădejde.

Și cum nu era el să asculte de muscă, care îl îndemna să scape de moarte, la care nu se duce nimeni cu bucurie, oricât de bătrân ar fi? Știi ce spune cântecul:

De-ar fi moartea ca mândra,
M-aș duce singur la ea;
Dar moartea-i întunecoasă:
Nu-i ca mândra de frumoasă.

D-aia, când vine zmeoaica și-l sărută, odată se smucește Pescăruș din brațele ei și în grabă îi trăsnește una, că vede cotoroanța numai stele verzi: pleosc! peste falcă, de-i sare un dinte.

— Iartă-mă, voinice, zice ea. Că ți-oi dărui o pereche de papuci.

— Păi ce să fac cu ei?

— Unde-i gândi, te-or duce în pripă, ca vântul și ca gândul.

O lasă, și zmeoaica îi dă papucii, dar nu-i dă drumul de la moară, că tot avea gând să-l mănânce.

A doua sară iar vine nămetenia, și Pescăruș, după sfatul dat de muscă, îi mai cârpește o palmă de vede hoanța stele verzi și-i mai sare un dinte.

— Iartă-mă, omule, că ți-oi mai da un bici.

— Cu ăsta ce să fac?

— Când îi plesni din el, nici fiară, nici om, nici dușman, nici piedică… nimic, nimic nu-ți mai stă în cale.

O lăsă și acum. Iar nămetenia îi dă biciul. Aflase însă că el i-a omorât feciorii, și tot îi purta sâmbetele.

Și a treia oară vine zmeoaica, cu o gură cât o șură, să-l soarbă și să-l înghiță. Da Pescăruș se ține zdravăn și acum și… plesnește pe zmeoaica așa de puternic, că-i sare și singurul dinte ce-i mai rămăsese în gură.

— Aoleo! răcnește nămetenia; lasă-mi zilele, voinicule, că ți-oi da o pălărie.

— Ce să fac cu ea?

— Cu asta, când îi pune-o în cap, nimeni nu te vede. Poți chiar să stai la masă cu alții și n-au să te vadă.

Apoi zmeoaica, rămasă fără putere, începe să se aolească, de se cutremurau împrejurimile și se cam duce pe aci încolo.

Iar Pescăruș plesnește din bici, de cad jos zidurile în care era închis, ia pălăria și papucii: apoi, cu biciul în mână, pleacă la drum, după ce-și ia ziua bună de la muscă, căreia îi mulțumește cu lacrămi în ochi.

Acu merge Pescăruș cât merge, până la o răspântie. Aci se gândește:

— Ia să văd, nene, mi-or folosi la ceva toate lucrurile de la zmeoaică?

Pune papucii în picioare, ia biciul în mână și pălăria pe cap... pe urmă, ce să vezi dumneata? Numai când se gândește unde-l mână dorul, se și trezește Pescăruș în curtea caselor nevesti-sii, împărăteasa de la palatul fermecat.

Tocmai atunci, însă, se împliniseră trei ani și trei luni. Împărătița îl așteptase cât așteptase, mult și bine, până când, văzând că se împlinește veleatul și el nu mai răsare de nicăieri, se logodise cu altul.

Cum e d-acu într-o săptămână, era nunta.

Ce să facă voinicul? Își pune pălăria în cap și se duce de se amestecă printre slugi: mănâncă, bea și doarme cu ele, fără să-l poată vedea cineva. Ba auzea și vorba și sfatul tuturor.

Acu împărăteasa, după ce s-a despărțit de soțul ei, a născut un fecior frumos, frumos, și ăsta semăna cu Pescăruș ca două picături de apă.

Și, vezi dumneata, copilul - pesemne unde era din sângele lui - îl vedea și-l cunoștea, chiar cu pălăria în cap să fi fost.

— Mamă, uite tata!

— Unde e, maică?

— Uite-l.

Se uită împărătița încoa, se uită încolo, caută prin curte, caută și slugile, degeaba.

Dacă nu-l găsesc, își văd oamenii de treabă.

Când să se culce, fecioru-său iar:

— Mamă, tata!

— Unde-i, mamă?

— Uite-l.

Iarăși îl caută toți, și dacă nu-l găsesc, încep să se mire:

— I se năzare copilului, ce să-i faci?

Da în sara dinaintea nunții, cum face, cum drege Pescăruș, că atunci când să se culce își ia pălăria din cap și-l zărește un bătrân, care spune împărătiței:

— Uite, măria-ta, e colea după sobă unul trențăros. L-am văzut eu. Ăla o fi tatăl băiatului, că prea seamănă.

— Nu se poate una ca asta.

Îl caută ea, dar nu-l găsește, că Pescăruș iar își pusese pălăria în cap.

Vine ziua nunții. Când era petrecerea mai în toi, copilul, numai el, vede pe Pescăruș și începe să plângă:

— Mamă, tata!

— Ce tot spui tu, mamă?

Și începe să-l bată pe bietul copil, care țipa de sărea cămașa de pe el.

Acu, duminecă, pleacă împărătița la biserică cu logodnicul, să se cunune; și se tot duc, cu mare alai.

Când la mijloc de cale, odată le răsare-n cale Pescăruș împăratul în carne și oase; le oprește trăsura și le grăiește:

— Ho, ho, ho! Unde vă duceți? Mai sunt și eu pe-aici.

Să vezi atunci! Se strică tot cheful nunții; apoi ia împărătița pe Pescăruș de mână, că-l cunoscuse, și vine cu el la palat, unde se află tot ce a pățit.

Preotul aștepta la biserică, să facă cununia și, dacă vede că nuntașii întârziază, odată trimete vorbă: „ce mai așteptați?”

Care nu fu însă mirarea celor de la biserică, când văzură pe împărăteasa venind singură-singurică!

— Părinte, mai încet cu cununatul; să mai stăm, să ne dăm sfatul. Dacă ești capul legii, rogu-te, dă-mi un sfat.

— Ce sfat?

— Uite, am avut o încuietoare cumpărată de la un negustor și s-a întâmplat, după vreme multă, că am pierdut cheia. Am căutat, am căutat și, dacă am văzut că n-o mai găsesc, am făcut alta nouă. Ce se întâmplă însă? Când să descui cu cea nouă, am găsit cheia cea veche. Acu pe care s-o opresc?

— De, măria-ta, zice preotul. Bună ar fi și a nouă, c-o fi mai de târg; dar e mai bună a veche, că se potrivește. Și-apoi e bună vorba din bătrâni, măria-ta: *„paște iarba pe care o cunoști!”*

— Așa? Vezi, sfinția-ta, d-aia n-am venit aici cu logodnicul, că mi-a sosit bărbatul cel dintâi, acela care v-a înviat pe toți și a răpus pe cei doisprezece zmei. Acu e bine să mă cunun cu ăsta noul?

— Nu e bine, măria-ta!

Și atunci, când a auzit vorbele astea, s-a dus logodnicul îmbufnat în treaba lui. Iar împărătița și cu Pescăruș au făcut altă nuntă, și mai mândră și mai frumoasă.

Ba, de rândul acesta, au adus la palat și pe moșul și pe mătușa, părinții lui Pescăruș, să tot trăiască!... Iar binele și belșugul din casa lor dă-l, Doamne, la toți dușmanii mei; dar dă-mi-l și mie.

Povestită de mecanicul, fiu de sătean, Andrei I. Popescu, în Techirghiol.

C. RĂDULESCU-CODIN,
Îngerul românului, 1913.

CRĂIASA ZÂNELOR

Bag samă lumea asta n-a fost niciodată fără împărați; așa a rânduit Dumnezeu, ca unii oameni să fie mai mari, alții mai mici, iar cei mai mici să se supună și să asculte de cei mai mari. Apoi, precum bine știți d-voastră, câte țări atâția împărați, așa era din bătrâni, toată țara-și avea împăratul și tot satul popa și mergeau lucrurile strună de oable; astăzi, firește, nu mai poate fi așa, că lumea s-a viclenit și oamenii s-au sărăcit; la un împărat îi trebuiesc mai multe țări și la un popă mai multe sate, și tot nu-i mai vede omul sătui.

Dar, zice că era într-o țară departe, departe și e de mult de-atuncia, era un împărat, Împăratul-Roșu. Și el, ca toți împărații, avea bunurile și bunătățile sale, dar bine zice zicala:

Unde-s turme mari de oi
sunt și turme de nevoi;
Unde-s turme de miei blânzi,
Sunt și mii de lupi flămânzi.

Adecă Împăratul-Roșu avea mulți dușmani, și nici să putea altfel, că doară:

Numai omul seriman
Nu are niciun dușman.

Apoi el numai sărac nu era. Și cu dușmanii trebuia să țină luptă pe moarte și pe viață, că doară împărații nu se

luptă iac-așa ca ciobanii, să-și dea o trântă, două ș-apoi iar să se ogoaie; nu, ei se bat ca țapii, tot în capete, până unul nu se mai poate mișca, adecă oștile lor, că împărații stau și se uită, chibzuiesc, atunci apoi se împacă și se fac prieteni buni. Și când a plecat împăratul Roșu la bătaie împotriva dușmanilor, și-a luat rămas bun de la înălțata împărăteasă și de la cei trei feciori ce-i dăduse Dumnezeu, apoi îi sărută și dă să iasă pe poartă afară. Atunci îi plesnește ceva prin minte, își oprește calul - că mergea călare, vedeți d-voastră, ca gazdele - cheamă feciorii la sine și dându-le o legătură de chei, le zise:

— Vedeți, dragii tatii, cheile astea sunt de la palatele noastre, care sunt atât de multe, câte zile-s într-un an și încă mai mult cu trei: iată vă dau vouă cheile, nu cumva să le pierd în cea cale lungă, iar voi fiți cu minte, grijiți de mama voastră și de casă, și în toate puteți intra, numai în chiliuța de către miazăzi, unde slujește cheia asta ruginită, să nu intrați, că de veți intra, bine nu va fi.

Apoi se duce împăratul. Iar copiii rămân cu legătura de chei în mână sfătuindu-se că ce o fi având tată-său în chilia de către miazăzi? Deocamdată prind ei a căuta prin alte chilii; într-una aflară arme fel de fel, rămase de la moși strămoși; în alta află bani din toate țările și de peste toate mările; bani de aur și de argint, cum numai la împărați se pomenesc; în altă chilie află haine împărătești nouă și vechi, rămase din moși strămoși, toate numai posomanturi și pietri scumpe; în altă chilie află scumpeturi și bogății, la soare parcă te puteai uita oleacă, dar la ele ba. Și caută feciorii împăratului și se miră, dar nu prea, căci erau obișnuiți a vedea asemenea scumpeturi. În urma urmelor ajung la chilia de către miazăzi. Aci stau locului și se întreabă: Să intre? Să nu intre? Ar intra, se tem că cine știe ce o fi acolo? Nu cumva să dea de ceva primejdie, și nici n-ar fi voit să calce voia tătâne-său; n-ar intra? dar nu-și pot stăpâni dorul de a ști că oare ce-i acolo? de ce să nu intre? În urmă se hotărăsc să intre, ce a da Dumnezeu,

aceea va fi! Și vârâră cheia cea ruginită în zar (broască) și suciră o dată, de două ori, de trei ori și de-abia putură deschide ușa aceea. Iar după ce intrară-nlăuntru, ce văzură? Chilia era goală- goluță, nimic, dar nimic nu văzură. Era cât pe-aci să iasă afară, când feciorul cel mai mic zărește aninat de perete ceva: o icoană cu fața către părete. Haid să vedem ce o fi aceea? doară nu e chiar fermecată! Și luară icoana jos și se uitară la ea, dar... oh, Doamne! rămân înmărmuriți lângă ea. Pe icoană era pingălit (zugrăvit) un chip de muiere atât de frumoasă, cum nu mai văzură nicicând: amuțiră când o văzură și nu mai putură ridica ochii de pe ea. Veni vremea prânzului, dar unde să se poată dezlipi ei de lângă icoană? Uitară tot, și mâncare și băutură, și numai la icoană priveau.

Împărăteasa s-ar fi pus la masă. Dar nu-i era îndemână singură; deci începu a striga după feciori - nimeni nu-i răspunde, apoi începe a căuta pe tot locul, când într-un târziu îi află cu icoana în mână. Se uită și ea la icoană, se miră de frumusețea femeii aceea, și parcă ar fi voit să fie și ea așa. Într-un târziu apoi merseră la mâncare. Dar voia cea bună era dusă din curtea Împăratului-Roșu; feciorii nu mai aveau voie la nimica, nici la mâncare, nici la băutură, că de lucru nici până atunci nu aveau; de-abia așteptau să vie tatăl lor, să le spună cine e fata ori muierea aceea. Toată ziulița steteau feciorii cu icoana în mână, ba și noaptea, până cădeau obosiți de atâta uitat, ca și când ar fi cosit ori îmblătit cine știe cât.

O jumătate de an se munciră cu lucrul acesta, și de ce se uitau mai mult la icoană, de aceea ar fi voit să o vadă mai mult, și tot din ce în ce li se mărea mai tare pofta să știe cine e? și... Dumnezeu mai știe câte gânduri mai umblau tinerilor prin minte! Ar zice cineva, că ce e o jumătate de an de a sta cineva ațintit la un lucru pe care nu-l cunoaște și pe care ar dori să-l aibă. Dar nu-i așa; o zi încă e mult, ba și o minută e mult, să se muncească cineva cu gânduri de ale dragostei, când nici nu cunoaște pe ființa care i-a

căzut atât de dragă. Dar peste o jumătate de an se gătă bătaia și împăratul veni acasă. Cât îi fu de mare mirarea, când își află copiii slabi, îmbătrâniți și schimonosiți, iar la plecarea lui îi lăsase pe toți frumoși ca trei ruji.

— Ați intrat la icoană! zise împăratul.

— Am intrat, tată, răspund toți trei feciorii cu un glas.

— Știut-am că nu vă veți putea răbda; așa vă trebuie, de ce nu m-ați ascultat? De altmintrelea și eu sunt de vină; de nu vă opream, poate că voi nici nu vă gândeați a umbla acolo.

— Tată - zic feciorii - fii bun și ne spune, cine e muierea aceea zugrăvită în icoană? Fată e ori nevastă? Să cercăm, doar de ți-o vom putea face noră!

— Dragii tatii, nu e nevastă, e fată, e zâna zânelor, e crăiasa lor, dar e de când lumea de bătrână și tot nu îmbătrânește, și de nu se va mărita, nu îmbătrânește în veci, că numai mărităndu-se își pierde puterea de zână și începe a îmbătrâni. Șade departe de aici în împărăția zânelor, unde nu moare nimeni; oamenii pământului însă, care merg, nu se mai întorc, toți se prefac în dobitoace ori în stăni de piatră; îi prefac zânele. Mulți voinici au cercat să pețească pe crăiasa zânelor, dar bine n-au umblat, căzi zânele i-au fermecat, deoarece de s-ar mărita cumva crăiasa lor, atunci împărăția lor trebuie să se stingă, căci e ursită de Dumnezeu atâta să trăiască, până vor fi toate fete fecioare, și călcând numai una cuvântul ursitoarei, împărăția să se prăpădească, ele să piară deodată, iar cea măritată să se facă om pământean, supusă năcazurilor acestei vieți. Drept aceea puneți-vă pofta în cui de a mai gândi la ea.

Împăratul credea că cu vorbele acestea a băgat minte în capul feciorilor lui, și nu-și aducea aminte că prin ele mai tare le-a ațâțat dorul de a o vedea și a o lua de muiere. A pus paie și oleu în foc, apoi poftea ca focul să se stingă!

Așa e lumea asta, iar d-voastră de nu vă place nu ascultați, pe mine lăsați-mă să o… mințesc mai departe.

După câteva zile, vine feciorul cel mare înaintea împăratului, și zice:

— Tată, lasă-mă să-mi cerc norocul, să mă duc să văd pe crăiasa zânelor.

— Eu te las, dragul tatii, ci știu bine că numai în zadar te-i osteni; mai bine rămâi tu aici și nici nu mai gândi la ea; mergem și pețim fata Împăratului Verde, care vine bucuroasă în casa noastră și bine-ți va fi.

— Ba, lasă-mă, tată, dă-mi bani de cheltuială și haine de premeneală, un cal bun de călărie să merg să o aduc soție.

— Bine, du-te, numai să nu te căiești.

Și s-a dus feciorul cel mai mare al împăratului în grajd și ș-a ales calul cel mai frumos și a intrat în chilia cu armele cele mai nouă și mai scumpe, și și-a umplut două perechi de desagi cu bani, apoi a încălecat și hai la drum.

Când iese de pe poartă îi stă în cale o babă bătrână și urâtă și-i cere ceva de pomană, dar el se face a nu o vedea și merge mai departe. Baba însă zise:

— Du-te, du-te, că acuși vii tu iar îndărăt!

Și se duse feciorul cale de un ceas până iese din oraș și dă să treacă un pod dintre hotară, dar calul nu vru să meargă. Dă în cal, dă tare cu salcia, dar calul sta neclintit, că de sub pod se auzeau răcnete ca de urs. Și unde nu iese de sub pod o mamiță hâdă și grozavă de i se ridică părul măciucă în vârful capului și hai băiete îndărăt, de gândeai că nici pe acolo n-a mai fost. Ajungând acasă, spune tătâne- său cele întâmplate.

— Nu ți-am spus - zice bătrânul - că așa te vei reîntoarce, cum ai plecat? Mulțam Domnului, că n-ai umblat mai rău, doară ți-a veni mintea-n belge (cap)!

Peste câteva zile vine la împăratul feciorul cel mijlociu și iar se roagă să-l lase, doară el va fi mai norocos decât cel mare. Ce să vă mai înșir vorbă? Acesta încă umblă ca cel mare. Acum stau ca opăriți amândoi, când se ivește cel mai mic, un drăguț de fecior cât toată lumea se mira de obrăjorii lui cei frumoși, nici semn de barbă ori de mustăți,

vine acela la împăratul:

— Tată, cercat-au frații mei dar în zadar, ar fi rușine pe noi că niciunul să nu izbutim nici barem a vedea pe crăiasa zânelor. Necum a o avea de soție! Fii bun, lasă-mă să-mi cerc și eu norocul.

Împăratul începe a râde cu hohot, apoi zice:

— Dacă frații tăi mai mari nu putură ieși nici din hotar afară, atunci tu o să intri în țara zânelor? Una ca asta mi-ar plăcea să o văd, dar nu cred. Gată-te cum îți place, că desează știu eu că cinăm laolaltă!

Copilul cel mai mic, voios că-l lasă tată-său să-și cerce norocul, porni cătră stavă să-și caute un cal potrivit pentru o cale atât de lungă. Nu ieși bine din curte și se întâlnește cu o babă hâdă și gârbovită de greutățile acestei lumi:

— Fă-ți milă și pomană, domnișorule, întinde babei ceva. Cu ce te-a miluit Dumnezeu sfântul.

Și fiul de împărat băgă mâna în buzunar și dete babei un pumn de bani.

— Dumnezeu să-ți fie de ajutor și să-ți facă ție după pofta inimei, zise baba depărtându-se.

Nu merse feciorul mult și se întâlni cu o altă babă, parcă mai slabă și mai neputincioasă decât cea dintâi. Dădu și aceleia un pumn de bani și aceea încă îi mulțumi cum știu mai frumos. Când era să se apropie de stavă[28], cum mergea cu căpăstrul în mână, numai vede că iese ca din pământ altă babă cerșetoare în cale și se roagă să o miluiască și pe ea. Și feciorul milui și pe baba asta cu un pumn de bani. Atunci baba începu a plânge de bucurie și a zice:

— Dragul mamei (că mamă-sa era împărăteasa, care în chip de cerșetoare ieșise din palat ca să cerce firea copiilor; mare fermecătoare și strigoaie mai spun că era, îngheța apa în blid în postu Sf. Petrului, așa ne spun bătrânii, de aceea și ieșise ea la fiecare fecior, ca aici în

[28] (Reg.) Herghelie. Loc îngrădit în care se țin vara caii pentru a paște împreună.

cale să le cerce mintea și curajul), dragul mamei, tu văd că o să ajungi la crăiasa zânelor, dar de nu mă vei asculta, tot nu vei umbla bine. Din stavă alege calul cel mai rău, du o trocuță cu ovăz și una cu jar din vatra focului, tu să nu lăcomești nici la un cal care va trage la ovăz. Dar de calul care va trage la jar, să nu te depărtezi. Arme nu lua din cele sclipitoare, ci zi cătră tatăl tău să-ți dea paloșul din holteie. Acela tot este ruginit, dar nu-ți pese, acela să-l iei. Bani nu lua cu tine, nici merinde, lasă că în locul acelora o să-ți dau eu ceva, numai vino la mine în palat.

Când gătă împărăteasa vorbele astea de zis, se făcu nevăzută și feciorul tresări ca și când s-ar trezi dintr-un somn greu. Apoi merse îndărăt acasă, luă o trocuță cu ovăz și una cu jar și plecă cătră stavă. La troaca cu ovăz ar fi tras stava întreagă, iar la cea cu jar veni foarte încet o mârțoagă de gândeai că o să cadă de slabă. Se uită lung fiul de împărat cum mârțoaga îmbuca cu lăcomie din jar, dar nu zise nimic, gândea însă în mintea sa: dacă mă voi duce cu schiloada asta, nu stau bun că o să ajung departe; numai împrejurarea că mânca foc îl făcu să nu crează că mamă-sa l-ar fi păcălit. Calul însă își ridică capul și zise:

— Drag domnul meu, știu ce gândești, dar nu te teme, bun e Dumnezeu și bună minte ți-a dat de m-ai căutat, gată-te de cale, dar până atuncea mai dăm un vraf bun de jar să mă satur, apoi îmi poruncește cum să merg: ca vântul sau ca gândul?

Și merse fiul împăratului cu mârțoaga acasă; frații cei mai mari nu-și putură stăpâni râsul când îl văzură cu ce cal voiește a pleca, ba cel mai mare chiar zise în batjocură:

— Pare-mi-se că de ceilalți te temi.

Tată-său încă nu se învoia odată cu capul a-l lăsa să plece cu acel cal, dar după multă rugare, în urmă zise:

— Acum fă ce știi, eu nu mă mai amestec.

Și dete feciorul un vraf mare de jar calului și mâncă calul la jar mai pogan de cum ar mânca alții ovăz, și dacă gătă tot jarul de mâncat, sforăi o dată de tot scântei îi

ieșiră pe nări, apoi se scutură de îi căzu tot părul de pe el și rămase numai un păr luciu-galben ca aurul și era acum calul mai frumos decât toți câți îi avea împăratul. Atunci zise împăratul:

— Cu calul acesta am umblat și eu a peți.

După aceea intră feciorul în chilia împărătesei să-și ia rămas bun, iar ea îl sărută și-i dete trei lucruri: un inel, un ceas și o lădiță de aur. Aceste trei daruri aveau un preț foarte mare, deoarece inelul răspândea lumina ca soarele, ceasul strălucea ca soarele și dacă-l puneai pe masă deschis, cânta mai frumos decât toate muzicile din lume, iar lădița asemenea era strălucitoare ca un soare și când o puneai pe masă și o deschideai, ieșeau din ea cele mai bune mâncări și băuturi ce sunt pe astă lume. După aceea își încinse paloșul cel ruginit, își luă sănătate bună de la tată-său și de la frați și hai la drum. Apoi îl întrebă calul:

— Domn, domnuțul meu, dar cum să te duc: ca vântul sau ca gândul?

— Să mă duci ca gândul - răspunse feciorul și începură a merge mai întâi mai lin, apoi tot mai tare până nu se mai vedeau.

La podul dintre hotare se auzi un glas răgușit înspăimântător, dar calul nu se înfrică, ci zbură peste pod cum zboară o rândunea peste firul de la telegraf. Și s-au dus, s-au dus multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste mai înainte este, mândră și frumoasă, s-ascultați și d-voastră: cine o va asculta, o va învăța, cine va dormi, bine va odihni: s-au dus până au ieșit din țara Împăratului Roșu și au ajuns în țara Împăratului Verde, unde sunt oamenii verzi, vitele verzi, și tot e verde ce vezi.

Și au ieșit și din țara Împăratului Verde, care se mărginea cu împărăția zânelor; și între țara zânelor și țara Împăratului Verde era o apă mare, ca Dunărea ori poate și mai mare.

Lângă apă era căsuța unui om, care ținea crâșmă și era

și pescar. Acolo intră în casă:

— Bună ziua, om de omenie.

— Bună să-ți fie inima, voinice, dar de unde și până unde?

— Apoi, vezi, om de omenie, sunt drumar. Am venit, din țara Împăratului Roșu și de mi-ar ajuta Dumnezeu, vreau să merg în Țara zânelor…

— Hm! zdravăn fecior și frumos ca o doamnă, ar fi daună să mergi pe acolo, că Doamne, mulți voinici și-au pus capul cari au cutezat a se apropia de cetățile lor. Eu aș gândi să te lași de gândul cu care ai venit, mai bine șezi și te odihnește, apoi du-te în alte părți, unde te va îndrepta Dumnezeu, dar acolo nu merge că numai eu știu până la o sută de voinici cari au trecut pe aici și nu s-au mai reîntors.

— Fie ce va rândui Dumnezeu, dar eu mi-am pus în gând că ori aduc pe Crăiasa zânelor, ori îmi pun capul.

Mai povestesc ei cât povestesc, apoi se îmbracă feciorul în haine fetești de ai fi jurat că-i o zână, își ia inelul, ceasul și lădița într-o trăistuță și dă să treacă granița peste apa cea mare. Până a nu pleca însă zice către gazda casei:

— Bade, calul mi-l voi îndrepta iar la d-ta, să ai grijă de el până mă reîntorc.

Dar calul zice:

— Ba nu, eu voi merge tot cu tine.

Și s-au dus. După ce au ajuns în Țara zânelor, a zis calul către fecior:

— Drag domnuțul meu, ia-mi frâul din cap și-l pune bine, și când vei avea lipsă de mine numai scutură frâul, că eu voi fi la tine.

Așa au făcut. Și s-a luat feciorul pe jos, du-te, du-te prin căldură de gândeai că se topește. Și a mers multă vreme; unde-l lovea foamea punea lădița jos, o deschidea și din ea ieșeau tot felul de mâncări și băuturi.

După cale de mai multe zile a ajuns la curțile zânelor. Zânele se jucau într-o grădină frumoasă de nici raiul doară nu poate fi mai frumos decât grădina aceea. Lângă poarta

care era închisă, începe feciorul a plânge și a se ruga să-l lase înlăuntru. Îndată vin vreo douăzeci de zâne, una mai frumoasă decât alta, și încep a-l întreba:

— Cum ai cutezat, tu, fată pământeană, să intri în țara noastră? Nu știi că om pământean nu e iertat să intre aici? Acum vei muri, sărmana, vai de capul tău!

Ele credeau că e fată, că parcă vă spusei că se îmbrăcase fetește.

— Fie-vă milă - zise el - vedeți că sunt o fată neputincioasă, lăsați-mă la voi, că am fugit în lume de frica părinților, care vreau să mă mărite, iar eu mai bine am fugit în lume decât să-mi trebuiască bărbat.

Zânelor le fu milă de biata fată, o lăsară înăuntru și o duseră înaintea crăiesei, căreia încă-i spuse că e fată din lume, fugită de la părinți de frica măritatului. Și crăiasa o primi servitoare făgăduindu-i că-i va plăti simbria pe an; atunci era anul din trei zile în Țara zânelor. Și sluji fata noastră vreo trei ani după olaltă, și învăță toate obiceiurile zânelor, și se făcu prietenă cu toate zânele, încât ele o prețuiau ca pe o soră a lor. De multe ori se chiar juca cu ele.

Într-o noapte târziu scoase inelul din trăistuță și-l puse pe masă în căsuța ei, că avea o căsuță chiar lângă palatul crăiesei, vedeți d-voastră să fie de-a îndemână, când va căpăta ceva poruncă. Și când puse inelul pe masă, se stinseră toate lămpile și luminile din palatele zânelor și se vedea în ele numai de la inel, mai tare decât de la soare. Se spăimântară zânele, că ce lucru poate să fie, ieșiră toate din casă și începură a căuta unde și ce e? Adecă mirarea lor fu mare când văzură pe masa slujnicei inelul acela minunat. Și crăiasa chemă pe slujnică la sine, să-i vază inelul. Slujnica bună, bucuroasă merse și arătă crăiesei inelul. Da unde nu pune crăiasa inelul pe deget, și atâta îi părea de bine și era de zece ori mai frumoasă.

— Copilă - zise crăiasa - dă-mi mie inelul acesta; ce să-ți dau pe el?

— Bucuroasă ți-l dau, înălțată crăiasă, dacă mă vei lăsa să-ți sărut mâna.

Crăiasa se învoi. Ea sărută mâna crăiesei, și crăiasa rămase cu inelul. Dar nu știu cum se simțiră amândouă, parcă nu ca mai înainte. Zânele celelalte începură a-și bănui ceva, dar iară se îmbărbătau:

— E fată ca și noi, a cinstit inelul crăiesei căci o lasă aici în țară la noi și nu o alungă de unde a venit de groaza măritișului.

Mai trecu multă vreme până o dată, chiar pe când era o petrecere mare în curțile zânelor, slujnica scoate lădița din traistă și o pune pe masă. Cum o scoate, cum se sting și lampele și luminile de prin feșnice, și de la lădiță se vedea mai bine decât de la soare când e cerul senin, iar măsuța slujnicei se umplu de mâncări și băuturi mai multe și mai scumpe decât ale zânelor, ba și decât ale crăiesei. Minunea era mare. Îndată sar toate de după masă și năvălesc în căsuța servitoarei; acolo mândrenii cum doară numai în rai poate fi, toată casa juca în aur, masa încărcată de mâncări și băuturi și de poame, care de care mai bune și mai scumpe. Veți gâci acum și d-voastră că crăiasa a poruncit să meargă slujnica înlăuntru numai ea singură și cu lădița. Și s-a dus.

— De unde ai tu lucrurile astea scumpe, zise crăiasa.

— De la mama mea, răspunse slujnica și nu minți, adevărat vorbi.

— Ce să-ți dau să-mi dai mie lădița?

— Oh, înălțată crăiasă, aceasta e scumpă, că în orice lipsă ea mă luminează și mă nutrește și mă adapă, dară nădăjduind că înălțimea-ta nu mă vei alunga de aici câtă vreme oi mai avea de trăit zile cu păcate, văzând că aici am mâncare și băutură, a măriei-tale să fie dară… mi-i lăsa să te sărut o dată cu dulce…

Atunci crăiasa îi rase o palmă, dar după aceea se căi și zise:

— Bine, așa să fie, hai și mă sărută, iar tu să-mi dai

lădița.

Vă puteți închipui ce sărutare dulce a fost aceea.

Dar, adevărul vorbind, după sărutarea asta se simți crăiasa, nu știu cum v-aș spune, dar toată roșie ca para focului, când simți buzele slujnicei lipindu-se de ale ei. Zânele ar fi jurat că ceva schimbare a trebuit să se întâmple în natura crăiesei, dar tăcură, vedeți d-voastră; cine să cuteze a zice cuvânt nechibzuit despre crăiasă?

Și era făloasă crăiasa; inelul nu-l mai depărta din deget și mai în fiecare zi punea o dată lădița pe masă să își arate puterea; nu mai știa ce face de părere de bine. Odată îi plesni prin minte să facă un ospăț mare, mare, de la care să nu lipsească nicio zână din lume, dar niciuna, ca tot poporul de zâne să se poată mira de inelul și lădița ei, și mirându-se cu atât să o cinstească mai tare.

Și se adună poporul de zâne din toate părțile, veniră zâne de la apus, de la miazăzi și de la miazănoapte, zâne bune și zâne rele. Dar toate frumoase, una mai frumoasă ca alta; zâne și pace! Și crăiasa nu le așteptă cu nimica mâncare, nici aprinse nimeni focul în bucătărie ori în cuptorul de copt, că de vară era vară, iar lădița făcea ce făcea și sătura pe toți cei din jur. Destul că se adunară zânele din toată lumea într-un palat mare, și se puseră în jurul unei mese să ospăteze. Mesele însă erau goale-goluțe, nici tăniere, nici furculițe, linguri, ba nici fețe nu erau pe mese. Deodată intră crăiasa în palat cu o lădiță în mână, și îndată zânele toate puseră mânile la ochi, neputându-se uita la ea ca la un soare. Încetul cu încetul li s-au dedat ochii cu strălucirea și începură a-și lua câte una mânile de la ochi. Minunea era mare. Dar când deschise crăiasa lădița, atunci minunea minunilor! Masa se încarcă singură de mâncări și băuturi, la toată zâna tot tăniere de aur, lingure și furcuțe de aur și cuțite de diamant, la fiecare zână pahar de aur și mari cupe de aur pline cu băuturi scumpe. Acolo să fi fost la ospăț.

Destul că se minunară zânele, da se minunară și

ospătară, mâncară și băură, și apoi începură a gusta struguri și alte poame scumpe, cari ieșeau ca din pământ, numai vedeau că se pun pe masă. Dar de unde? și cum? nimeni nu înțelegea, afară de crăiasa și de curtenele ei.

Și văzură soare răsărind și soare sfințind, dar întunecându-se nu văzură, că lumina inelului și a lădiței tot mai tare era decât a soarelui. Veselia era mare, cinstea crăiesei și mai mare! „În adevăr - ziceau zânele - noi nu ne putem măsura nici în frumusețe, nici în minte, dar nici în putere cu zâna noastră”.

Și crăiasa era fericită. Și porunci zânelor să cânte toate împreună o cântare de veselie. Iar zânele nu așteptară să le mai spună o dată, ci începură o cântare, dar așa cântară, încât îngerii din rai să tacă înaintea lor. Doamne ce drăguță de cântare. Toată ceata era beată de bucurie și fericire, apoi ridicară paharele în cinstea crăiesei lor viteze și le goliră până în fund. După aceea iar începură o cântare și iar o ciocnire de pahare și tot așa până colo către miezul nopței. Atunci, tocmai când zânele scoteau cântarea cea mai frumoasă din gurișoarele lor, servitoarea scoate orologiul și-l pune pe masă în căsuța ei. Să fi văzut mândrețe! Soarele să se ascundă, că e numai ca o umbră pe lângă acel ceas strălucitor. Când îl puse pe masă, gândeai că toate curțile sunt ocolite de sori, așa lumină arunca. Apoi îl deschise și începu ceasul a cânta. Dar așa cântare, încât zânele, că erau zâne, dar rămaseră ca mute, nici nu puteau asemăna glasurile lor cu cântarea ceasului; înmărmuriră odată, îngălbeni fiecare, se uita una la alta spărioase ca o căprioară și numai târziu prinseră inimă, după ce le chemă crăiasa cu ea, să vază ce e? Și-au mers toate împreună și au văzut ceasul pe masă în căsuța slujnicei, și nu se puteau destul mira de frumusețea și de măiestria lui. Crăiasa se uită cât se uită, apoi făcu semn zânelor să intre în palat, că și ea vine îndată. Și intrară zânele în palat zicându-și: „Crăiasa o să cumpere și orologiul de la servitoare”. Iară crăiasa dacă rămase

singură cu servitoarea, zise:

— Draga mea, de unde ai tu lucrul acela frumos?

Iar servitoarea răspunse:

— De la mama mea le avui toate; două lucruri îți dădui măriei-tale, și mie îmi rămase acesta.

— Oare să mi-l dai tu mie, zise crăiasa.

— Cam cu greu, măria-ta, că eu sunt fată streină și săracă iar când mă ajunge jalea, îl pun de-mi mai cântă, să-mi mai stâmpăr sufletul: numai atâta mângăiere mi-a mai rămas în lume.

— Ba - zise crăiasa - tu rămâi pentru totdeauna aicia, la noi, voi aduna zânele la o zi mare să te farmece și pe tine; să te facă zână, și nu vei mai ști în veci ce sunt supărările: dă-mi mie ceasul.

Atunci slujnica zise:

— Măria ta, înălțată crăiasă! Grație capului meu?

— Grație, fata mea, răspunse crăiasa.

— Ei bine, măria-ta, dacă vrei ca și ceasul acesta cu muzici să fie al măriei-tale, atunci vino, și în noaptea aceasta dormi cu mine în căsuța aceasta, în patul acesta, ca să știu că am dormit și eu o dată cu crăiasa zânelor.

Atunci crăiasa… pliosc! cu o palmă peste capul slujnicei; aceasta însă tăcu. După aceea se gândi crăiasa: „De ce să nu dorm cu ea într-un pat? E fată frumoasă, patul ei e ca și al meu; mâine-poimâine o facem zână; mă supun, știu că nu mă farmecă ea; cum nu mi-a fost nimic când mi-a sărutat mâna și când m-a sărutat pe obraz, nici acum nu-mi va fi.” Apoi zise către servitoare:

— Auzi, fetică, dă-mi ceasul și după ce se culcă toate zânele, iată îți dau cuvântul meu de crăiasă că viu și dormim împreună.

Fata se-nvoi. Crăiasa merge făloasă cu ceasul și-l pune pe masă, iar ceasul începu a cânta până ce toate zânele adormiră cu capetele pe masă, căzură ca moarte de ospătare și de cântecul cel puternic al muzicei din ceas. Crăiasa apoi merse încet, în vârful degetelor, până în

căsuța slujnicei, care o dezbrăcă și se culcară amândouă cuprinse una în brațele alteia.

A doua zi când era soarele la prânz, se deșteptară îmbrățișați... bărbat și nevastă. Ea începe a plânge temându-se de furia zânelor, dar el o mângâie, apoi se îmbracă și ies amândoi afară. Nici urmă de palate nu mai era, nici umbre de zâne nu se mai vedea. În minutul când crăiasa a devenit nevastă, curțile zânelor se cufundară în pământ cu zâne cu tot și rămase numai căsuța unde dormea crăiasa cu feciorul de împărat. Ceasul și lădița încă le înghițiră pământul. Numai inelul mai rămase în degetul crăiesei, care încă își pierduse puterea de zână și rămase o femeie ca toate femeile, numai mai frumoasă decât toate. De atunci zâne nu mai sunt pe pământ.

Acum zise feciorul către ea:

— Draga mea, așa a fost să se întâmple, veacul zânelor a trecut, iar tu a fost scris să fii soția mea, crăiasa mea.

Femeia răspunse:

— Văd că așa a fost să se întâmple, drept aceea eu mă las condusă de tine, unde ne-a împinge soartea acolo merg cu tine.

Și se luară la drum, și-au mers multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste mai-nainte este, mândră și frumoasă, s-ascultați și d-voastră, că cine o va asculta o va învăța, cine va dormi bine se va odihni; cui nu-i place, nu asculte, pe mine mă lase să mințesc până la capăt. Și s-au dus multă cale lungă, tot pe jos.

Odată îi plesnește feciorului prin minte că el are și cal, caută frâul, îl scutură și se ivește calul lui zicând:

— Ce poruncești, drag domnuțul meu?

— Să ne duci pe amândoi dincolo de apă.

— Ca gândul ori ca vântul?

— Ca gândul!

Și se suiră amândoi pe cal. Și zbură calul cu ei până la pescarul dincolo de apă. Și era obosit calul, că mă rog zburase cu ei trei ani de zile, cale lungă nu glumă. Când fu

la casa luntrașului, calul plesni de obosit. Ei stătură cât stătură, și dau să meargă acum pe jos, prin țara Împăratului Verde, către casă, în țara Împăratului Roșu. Acum însă aveau un copilaș ca de doi ani. El luă copilul în brațe și merg amândoi, cale de o jumătate de zi. Când fu pe la amiazi nu mai puteau de cald. Ajungând la un râu dau să se scalde. Lasă deci copilul pe țărmure jucându-se cu inelul și ei se bagă în apă să se răcorească. Un trăsnit de corb n-are ce lucra, ci vine și fură inelul de la copil și luându-l în cioc zboară cu el în sus. Copilul începe a țipa de părere de rău. Tată-său iese repede să vază ce e? Vede atunci corbul zburând cu inelul în gură. Deloc ia paloșul și fuga, așa cum era, după corb, că mă rog nu era vreme de pierdut cu îmbrăcatul. Și merge, și merge, adecă fuge, corbul prin văzduh iar el pe pământ, până era chiar în dreptul corbului, atunci aruncă paloșul și nimerește pe corb chiar în inimă de scapă inelul din clonț (cioc). După ce află inelul se reîntoarce la soție și la copil, se îmbracă și hai la drum.

Multă vreme vor fi călătorit, cât? nu se știe, destul că hăinuțele li se stricară și călătoreau de ici până colo, câștigându-și merinde cu lucrul mânilor, ori cu cerșitul. Ajunseră zile grele. Odată, într-o zi cam pe la ojină[29], sosiră într-un oraș, chiar în orașul de unde era el, dar nu spuse nevestei că doară ei ar fi ajuns la locul către care călătoreau, ci intrară într-o crâșmă slăbuță, ia el o chiliuță și se așează zicând:

— În orașul acesta vom sta vreo două-trei zile, vom lucra să ne adunăm bani de cale, să ne ajungă până acasă.

Dimineața se scoală el, merge în boltă și cumpără două perii și vacs și le dă nevestei zicând:

— Eu merg la lucru unde voi căpăta ceva, tu stai în piață lângă fântâna aceea, colo pe piatră; pe acolo vor trece domni, ofițeri, generali, vor zice să le ștergi papucii de praf

[29] (Reg.) Moment al zilei situat la jumătatea timpului dintre amiază și asfințit; gustare care se ia în acest moment al zilei.

și vei căpăta frumoși bani, iar eu merg, voi căpăta niște lemne de tăiat ori altceva de lucru, numai să ne adunăm ceva bani de cale.

O lăsă și se duse la curtea împăratului, unde, de bună seamă, zdrențos cum era, nu-l cunoaște nimeni. Intră la maică-sa, la împărăteasa, care îl cunoaște și poruncește numaidecât să-l îmbrace în haine crăiești, apoi povestește el toate din fir în păr cum s-au întâmplat și unde și cum și-a lăsat nevasta.

După aceea se arată fraților și tătâne-său, care abia îl mai cunoșteau, crezând că de mult a murit prin cea lume mare. Tatăl său era slab și bătrân, nici nu mai putea umbla, frații lui purtau treburile împărăției. Bucurie mare era și-l întreba care de care că cu nevastă vine? Cu crăiasa zânelor ori cu alta? El răspundea că pe poimâine va fi aici cu mare pompă: să se gate numai de nuntă. Apoi merseră cu frații și cu domnii cei mari la preumblare. Când au ajuns la fântâna din mijlocul pieței, văzură o femeie zdrențoasă stând pe piatră cu un copil lângă ea:

— Haideți - zice feciorul cel mai mic - să ne șteargă săraca aceea păpucii de praf, să capete și ea ceva!

Și merseră toți. Ea le șterse păpucii și fiecare îi dete câte un taler, doi. Dar ea nu-și cunoscu bărbatul, cum era acum îmbrăcat crăiește. Și căpătă ea o mulțime de bani acum. De-abia aștepta să vină seara, să spună bărbatu-său cât a căpătat. Seara, bărbatu-său dezbrăcă hainele cele scumpe și îmbrăcă iar cele zdrențoase și merse la ea, ducând și el doi taleri, ce zicea că i-a căpătat și el în aceea zi. Bucuria fu mare. Ea îi spuse ce domni mari au venit la ea și ce bani a căpătat.

— De voi căpăta numai în două-trei zile câte atâția bani - zicea ea - o să ne facem gazde.

Cinară și se culcară.

A doua zi de dimineață îi cumpără el un car de oale, zicând:

— Azi e târg mare aci, tu vei vinde oale și eu iar voi

merge la lucru, să mai capăt și eu ceva.

Apoi el merse la maică-sa, se îmbracă crăiește, și acolo către amiazi iese la preumblare, cu un regiment de călărași, el chiar în fruntea regimentului și călărașii după el, spunându-le că tot după el să meargă, ori pe unde îi va duce. Ajungând în târg, el merge drept peste oalele femeii celei zdrențoase, și regimentul după el, de niciun hârb n-a rămas întreg. Biata femeie începe a se boci și plânge până seara, când îi vine bărbatul.

— Ei, dar ce ai de plângi? îi zise el.

— Dar cum n-oi plânge, că a venit un tâlhar de general cu un regiment de călăreți și toate oalele mi le-a spart; a trecut cu caii peste ele și ce câștigasem ieri, tot îmi prăpădi azi, prăpădi-l-ar Dumnezeu din lume!

— Nu te supăra, că iată eu aduc iar doi taleri și pe mâne ti-i tocmi bucătăreasă aici la curte, unde tăiai eu lemne azi și ieri, mâne vei trăi bine și vom fi într-o curte.

Și au mers dimineața împreună; el a băgat-o în bucătărie, apoi s-a pierdut de ea prin cele case multe. Colo către amiazi o cheamă împărăteasa într-o casă, o îmbrăcă ca pe o zână, ieși bărbatu-său din altă casă și atunci se cunoscură și merseră în palat, unde erau domnii și boierii țării adunați uitându-se la icoana ce stătuse în chilia dinspre miazăzi cu fața către părete. Când o zăriră, mai înlemniră de minunea ce le sta înainte; era cu mult mai frumoasă decum o arăta icoana; iar de braț cu bărbatul și cu copilul de mână-i ședea așa de bine, cum nici spune nu se poate. Acum să fi văzut bucurie și desfătare! Preoții le cântară: *Isaia dănțuiește*, ospățul se începu, muzicele cântau și toți erau fericiți. Împăratul, cel bătrân, chiar muri de bucurie, iar cu limbă de moarte, lăsă ca fiul acesta, cel mai mic, să rămână împărat în locul lui, care lucru s-a și întâmplat și - de n-a murit, și astăzi domnește.

Iar eu mă suii pe o șea și o spusei așa. Șeaua a fost cam ruginoasă și povestea mincinoasă!

Auzită în Năsăud de la un păcurar.

IOAN POP-RETEGANUL,
Povești ardelenești culese din gura poporului, 1888.

CRÂNCU, VÂNĂTORUL CODRULUI

Zice că a fost odată un om și când era să moară, chemă pe cei trei fii ai săi la pat și le zise:

— Dragii mei copii, dacă voi muri eu, voi să-mi faceți la mormânt un foc de nouăzeci și nouă de cară de lemne și din nouăzeci și nouă cară de paie.

Și după ce a murit bătrânul au adunat nouăzeci și nouă de cară de paie și nouăzeci și nouă cară de lemne. Într-o zi, pe înserate, erau toate aci, dar când dau să le aprindă - pace! Lemnușele erau jilave, iască n-aveau să scapere, iar la casele din apropiere nu vedeau nici fum, necum foc. Se uitară feciorii din toate părțile, doar vor vedea undeva o zare de foc, dar nicăiri nu văd numai într-un vârf de munte.

— Ei - zice cel mai mic - voi stați aici că eu merg după foc, colo în munte, unde se vede zarea.

Feciorul acesta era Crâncu, vânătorul codrului.

Și pornește și merge, merge, până se întâlnește cu Decuseară.

— Bună seara, vere! zise Crâncu.

— Bună să-ți fie inima - răspunse Decuseară - dar de unde și până unde?

— Viu de la mormântul tatii, răspunse Crâncu; și merg în munte, că văzui o zare de foc, să cer de acolo oleacă de foc să aprind la mormântul tatii.

— Și când vrei să aprinzi focul la mormântul tătâne-tău? întrebă Decuseară.

— Chiar astăzi, răspunse Crâncu.

— Că azi nu poți!

— De ce?

— Că eu sunt Decuseară.

— Așa? Atunci stai numai locului și se puse Crâncu și legă pe Decuseară cu mâinile la spate și apoi cu spatele de un lemn.

— Aici să-mi stai, până te voi dezlega eu!

Apoi Crâncu merse mai departe. Și se duse, se tot duse până se întâlni cu Miez-de-noapte. Cu acesta făcu chiar ca și cu Decuseară, apoi mergând mai departe ajunse la De-cătră-ziuă adecă se întâlniră. Cu acesta făcu ca și cu cei doi. Apoi merse până lângă foc. Acolo erau șapte uriași și dormeau în jurul focului și o căldare mare plină cu apă era la foc. El luă un tăciune de foc și dă să plece, dar iară i se pare c-ar fi păcat să facă pomenire după tatăl său cu foc de furat, deci merge îndărăt și zice către uriași:

— N-ai face bine să-mi împrumutați o scânteie de foc?

— Ba bucuros, dacă vei ridica căldarea aceasta de pe foc și o vei pune iar la locul ei.

Și luă feciorul căldarea de o parte și o puse iară la foc.

Acum, ziseră uriașii:

— Noi îți dăm foc, dacă vei fura fetele lui Verde-împărat pe seama noastră, că noi am cercat, dar numai în zadar.

— Haideți cu mine, zise feciorul.

Și merseră toți până la curțile lui Verde-împărat, apoi el zise către uriași:

— Numai pe horn putem scoate fetele, drept aceea, eu merg înainte și voi câte unul după mine.

Și intră Crâncu înainte prin horn la vale, iar după el un uriaș, atunci Crâncu îi taie capul de-i căzu capul pe horn la vale, iar trupul pe coperișul curților de jos. Tot așa făcu cu toți șapte uriașii, apoi intră în chilii la fete și le sărută pe toate pe obraz, cum erau adormite, iar de la cea mai mică luă și inelul.

După aceea se duse la foc și luă un tăciune, apoi merse pe la De-cătră-ziuă și-l dezlegă, de acolo pe la Miez-de-noapte și pe la Decuseară și, și pe ei i-a dezlegat, apoi a mers la frații lui, acolo la mormântul tatălui său și făcură

focul cel mare, care și arse după pofta lui.

— Vai, că mult ai șezut! ziseră frații lui.

— Mult și nici prea, că voi de mergeați, cine știe, poate că nici acum nu erați aici!

Ei avură trei surori, fete mari de măritat, și le dădură după cine le ceru mai întâi: pe cea mai mare după un vultur, pe cea mijlocie după un hărău (uliu) și pe a treia după un lup, dar aceste trei dobitoace erau năzdrăvane.

Împăratul Verde, la care omorâse feciorul uriașii, după ce le văzu dimineața capetele înlăuntru, iar trupurile cât de bivol afară, de bucurie porunci ca în împărăția lui să fie toate cârciumile în cinste, tot omul care-și va spune povestea să mănânce și să bea fără plată.

Cârciumile erau toate pline de oameni, unii beau vin, alții vinars și mâncau la mâncări scumpe și-și povesteau pățaniile.

Crâncu, vânătorul codrului, încă merse într-o cârciumă și mâncă și beu, apoi le spuse toată povestea, câtă vi-o spusei și eu d-voastră.

Când povestea Crâncu despre umblările lui pe la curțile lui Verde-împărat, frați-l trăgeau de suman să nu mințâ așa de tare. Iar el zise:

— Când am omorât pe cei șapte zmei, am luat inelul de la fata cea mică a împăratului, iacă-l pe degetul cel mic.

Iar cârciumarul a trimes carte la împăratul, cum că un fecior cu numele Crâncu se laudă că el ar fi omorât pe zmei și că ar fi luat chiar și inelul celei mai mici dintre fetele împăratului.

Și împăratul trimise numaidecât porunci mari împărătești ca adică Crâncu să meargă la el și să spună întâmplarea din fir în păr, cum și ce fel s-a întâmplat cu uriașii?

Și merse Crâncu la Verde-împărat împreună cu frații lui și spuse împăratului din fir în păr toată întâmplarea.

Atunci împăratul zise:

— Voi trei voinici, cari ați împlinit cea din urmă poftă a

bătrânului vostru tată, voi sunteți vrednici să luați fetele mele de muieri.

Și se însurară feciorii toți trei și luară trei surori, pe fetele împăratului, iar Crâncu chiar pe fata cea mai mică, care era cea mai frumoasă.

Mergând astfel cătră casă, cei doi frați cu muierile lor mai înainte, iar Crâncu mai îndărăt cu muierea sa, iată le iese în cale jupânul Pogan, un zmeu cu mult mai mare decât un om pământean și răpește, adică fură muierea lui Crâncu și pe el îl omoară. Câtă vreme va fi stat el acolo mort nu se știe, destul că într-un târziu vine pe acolo cumnatul său, care ținea pe sora lui cea mai mare, Vulturul, și cum vine, deloc îl cunoaște și aduce apă vie de-l învie și apă tare de-l întărește, bagă în el puterea de la trei bivoli, apoi zboară de la cumnatul său.

Cei doi frați nu știau nimic de necazul lui, că erau mult mai înainte. Deci el se luă, merse și merse multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, merse până dete de o căsuță mică în mijlocul unei păduri. Acolo ședea soru-sa cea mai mare, care era măritată cu Vultur.

— Bună ziua, soră!

— Sănătate bună, frate, dar ce cauți pe aici, că pe aici om pământean n-am văzut de când sunt aici?!

— Oh, soră dragă, nu umblu de gras și de buiac, ci de necaz; iată jupânul Pogan îmi fură nevasta văzând cu ochii, nu mă știi tu îndrepta unde șade?

— Nu zău, eu, dar stai până vine bărbatu-meu acasă, că tot de la o fântână cară apă cu Poganul și tot cam într-o vreme el le va ști îndrepta.

Nici n-avu să aștepte mult; veni Vulturul de la fântână cu două fedeleșe mari pline de apă, iar când a fost în tindă, se făcu un fecior zdravăn și frumos, să te fi tot uitat la el.

— Bună ziua, cumnate!

— Fii sănătos, cumnate!

— Ce vânturi te poartă pe aici, prin țara noastră?

— Oh, cumnate, mi s-a întâmplat o pagubă foarte mare.

Mergând cu nevasta de mână de la socrii, mi-a ieșit jupânul Pogan în cale și mi-a furat-o ziua la amiazi; acum am venit să mă îndrepți unde șade, să-mi iau nevasta de la el.

— Bucuros, cumnate, bucuros îți arăt unde șade, dar nici n-ai lipsă să mergi până la el, că pare-mi-se o văzui venind la fântână după apă, hai să ți-o arăt.

Și merse Crâncu cu cumnatul său până aproape de fântână, unde în adevăr întâlniră nevasta și-o duse Crâncu cu sine către casă.

Dar jupânul Pogan avea un cal năzdrăvan care îi da de știre când i se întâmpla ceva daună. Așa fu și atunci; calul începu a râncheza de gândeai că lupii îl mâncau. Și iese jupânul Pogan afară din curți și merge la grajd:

— Dar ce cânii să te mănânce îți este? Nu mai poți de foame, ori te coace setea, ori ce te-a apucat?

— Nu mă sudui, stăpâne - zice calul - că eu nu sunt de vină; nu rânchez nici de foame, nici de sete, dar Crâncu, vânătorul codrilor, a prins pe stăpâna și merge cu ea.

— Cum dracul?

— Așa cum îți spusei, stăpâne!

— Putem sta până voi mânca un țipău de pâne și voi bea un cop de vin și voi dormi un somn?

— Putem și mai mult!

Și se puse jupânul Pogan și se ospătă bine, mâncă și beu boierește, apoi dormi una popește și numai după aceea încălecă calul și merse după Crâncu, vânătorul codrilor, dar în câteva minute și fu ajuns și omorât, iar muierea i-o luă din nou.

Dumnezeu știe câtă vreme o fi stat el mort, destul că odată nimerește pe acolo cumnatul său Hărăul și-l cunoaște; și dacă-l cunoaște se pleacă la el cu apă vie și cu apă tare, din apa cea vie toarnă câțiva picuri și-l învie, iar cu apa cea tare-l întărește, îi dă putere, câtă au șase bivoli, apoi zboară de acolo.

După aceea se scoală Crâncu, vânătorul codrilor,

frecându-se la ochi și vede că iar e fără nevastă.

Du-te Crâncule iar în lume după ea.

Mergând așa nimerește la o căsuță la poalele unui munte, era numai aceea singură, iar înlăuntru află pe sorusa cea mijlocie, ce era măritată după Hărău.

— Bună ziua, soră!

— Să fii sănătos, frate! dar ce cauți pe aici pe unde numai eu sunt om pământean?

— Oh, draga mea soră; uită-te cum am pățit cu jupânul Pogan, care-mi fură nevasta ziua la amiazi, iar pe mine mă lăsă dormind; acum aș merge la el, dar nu știu unde șade, să merg să mi-o iau și să o duc acasă; de aceea venii să te întreb pe tine, nu cumva știi tu unde șade?

— Nu zău eu, frate, dară stai până vine cumnatul tău de la fântână, că-i dus după apă și îndată vine; el poate că te va ști îndrepta.

Nici nu trecu mult și numai văzură Hărăul (uliul) venind cu două fedeleșe pline cu apă, iar când fu dinaintea casei se făcu un drag de fecior, de-ți era mai mare dragul de el.

— Bună vremea, cumnate!

— Bună să-ți fie inima, da cum mai trăiești?

— Bine, dară pe tine ce vremi grele te poartă pe aici?

— Oh, Doamne! cumnate, am dat de un necaz! Mergând cu nevasta de la socrii către casă, îmi ieși în cale jupânul Pogan și-mi luă nevasta, iar pe mine mă adormi. O dată am scos-o de la el cu ajutorul cumnatului meu Vultur, dar acum, mergând cu ea către casă, el iar m-a adormit și mi-a luat muierea și-a dus-o cu el; acum o tot caut, dar în zadar, nu știu în ce parte șade, de aceea am venit până la tine să te rog, de cumva știi unde șade, să-mi spui, să merg după ea.

— Nu trebuie să mergi chiar până la curțile lui, că pare-mi-se o văzui mergând după apă, vino să ți-o arăt, apoi grija ta e, cum vei merge!

Așa și fu; nevasta era la fântână și-o luă Crâncu, vânătorul codrilor, și du-te! Dar calul iar spune lui jupân

Pogan că-i fuge nevasta și cela-i zice:

— Pot mânca două pâini și bea două copuri de vin și dormi două ceasuri?

— Poți, zise calul.

Și mâncă jupânul Pogan două pâini și beu două copuri de vin și dormi ca două ceasuri, apoi încălecă și într-o minută îi ajunge și pe Crâncu îl omoară, iar cu nevasta pleacă spre curțile lui.

Dumnezeu știe cât a zăcut el acolo în drum, destul că odată nimerește pe acolo un lup, era chiar cumnatu-său, care ținea pe sora cea mai mică. Și se uită Lupul bine la el și zise:

— O, Doamne, acesta e cumnatul meu Crâncu, vânătorul codrilor; l-a omorât hoțul de căpcân, jupânul Pogan! O să-l înviu, sărmanul!

Apoi se luă Lupul și aduse apă vie și apă tare; cu apa cea vie mi-l învie, iar cu apa cea tare mi-l întări, îi dădu putere câtă este în nouă bivoli. Apoi se duse Lupul.

După aceea se scormoni și Crâncu, vânătorul.

— Doamne, ce greu am mai dormit!

El credea că numai adormise, apoi se uită după nevastă, adecă ea - ca peri în palmă!

Apucă-te Crâncule iar și-ți caută nevasta, ori te du acasă fără ea, de râsul satului! Și merse Crâncu și merse, se duse multă cale și nu dădu nici de o casă, nici de un dobitoc baremi. Într-un târziu vede o casă lângă o pădure; nici să-i fi dat cât bine e în lume nu i-ar fi părut mai bine, decât când văzu căsuța aceea, că era și supărat si obosit, dar era și lipit de foame și gătase merindele. Adecă în casă ședea sora lui cea mai mică, care era măritată după Lup.

— Bună ziua, soră dragă!

— Să trăiești cu bine, fratele meu, dar tu ce cauți aici, pentru Dumnezeu?

— Nu mă întreba mult, soră dragă, ci mai bine pune-mi ceva de mâncare, că apoi îți spun eu toate, dar acum nu te văd de foame.

Și-i puse soru-sa de mâncă. Apoi începu:

— Soră dragă, am dat de un mare năcaz; m-am însurat și când mergeam cu nevasta la noi acasă, iată că-mi iese în cale jupânul Pogan și mă adormi, și-mi fură muierea. După ce mă trezii din somn, umblai până dădui de cumnatul Vultur, acela iar mi-o dete în mâini, dar Poganul mă ajunse pe cale și mă adormi și-mi luă nevasta a doua oară. Dacă mă trezii din somn mi-o mai puse o dată în mână cumnatul meu Hărăul, dar iar mi-o fură hoțul de Pogan; acum, bine că dădui de tine, doară știi unde șade, să mă îndrepți la el, să-mi iau muierea, ca să știu că chiar capul mi-l pun, tot nu mă las, până n-o aflu la el acasă, că sunt foarte tare înverșunat.

— Nu știu, zău eu, dragul meu frate, dar acum trebuie să vină de la fântână Lupul, cumnatul tău, el de știe de bună samă te va învăța ce să faci.

Nici nu statură mult și veni Lupul de la fântână cu două fedeleșe mari de apă după cap. Când fu dinaintea ușii se făcu un fecior frumos, de numai ca el doară, dar altcum nu mai puteai vedea.

— Bună ziua, cumnate!

— Să dea Dumnezeu bine.

— Dar ce vânt te poartă aici, pe la noi, cumnate?

— Bune vânturi și nu prea, că uite cum și uite cum mi s-a întâmplat cu muierea, adecă cu jupânul Pogan; acum vin la tine să mă îndrepți baremi unde șade, că, drept spunându-ți, eu nu știu păși niciun pas în țara voastră, nu cunosc niciun colnic, nicio potecă.

— De mers - zise Lupul - n-ar fi mare lucru, că îndată putem merge chiar la el acasă și să-i luăm chiar și muierea, dar departe tot nu o vei duce. De trei ori ți-a luat-o până acum muierea, și în tot rândul te-a și omorât, noi te-am înviat, cumnații tăi, și te-am mai întărit; întâi te învia Vulturul, după aceea Hărăul și acum eu. Tu ar trebui să-ți însemni (câștigi cu orice preț) un cal mai năzdrăvan decât al lui jupân Pogan, apoi să furi muierea și s-o pui pe cal

lângă tine, ca jupân Pogan să nu te ajungă cu calul lui.

— De unde să-mi însemn eu cal mai năzdrăvan ca al lui?

— Hm, de unde? În fundul iadului se află o babă ce se chiamă Vâjbabă, aceea are caii cei mai năzdrăvani. Mergi și slujește la ea un an - pe acolo e anul numai de trei zile - și capeți un cal; tu îți vei alege calul care-l vei vedea mai rău, numai cu pielea pe oase, apoi să vii cu el încoace. Când te va ajunge vreun necaz, gândește-te numai la unul din cumnații tăi.

Se puse bietul Crâncu pe cale și nu se opri până în fundul iadului, la Vâjbaba, unde ajunse chiar cu seara odată.

— Bună seara, mătușe!

— Să trăiești voinice! Dar de unde și până unde?

— De departe, mătușe, chiar din lumea albă, sunt un biet fecior sărac, am venit, doar mă vei băga slugă pe un an.

— Că te bag - zise ea - dar bine să ai grije, de nu-mi vei sluji pe plăcere, vezi parii cei nouăzeci și nouă? Toți sunt plini cu capete de om, în parul al sutelea va merge al tău; de mă vei sluji însă omenește, atunci îți dau în tot anul câte un cal, care ți-l vei alege tu din stava mea.

— Și ce lucru voi avea? întrebă feciorul.

— Oh - zise baba - ziua vei dormi, iar noaptea vei griji de o iapă ce am; dar să grijești când va răsări soarele să fii aici cu ea, că eu cu lapte de la iapa aceea îmi fac cafeiul, iar de nu voi avea grije de ea, de s-ar întâmpla să fugă acasă la mânz, atunci mânzul o suge și eu neavând cu ce-mi face cafeiul, te voi mânca pe tine, iar capul ți-l voi pune pe lângă cele nouăzeci și nouă și se împlinește suta; pricepuși?

— Pricepui.

— Și te legi?

— Mă leg!

— Te mai întreb o dată: din bună voie te bagi la mine slugă, și vei face tot ce zic?

— Din bună voie mă fac slugă și voi face tot ce zici!

— Bine!

Învoirea fu făcută. Baba intră în căsuță unde avea o fată și-i zice:

— Bagă bine de seamă, să poți scăpa, că de nu, mâine mâncăm pe dracul, vezi că suntem hămesite de foame și nu căpătăm un om plinuț, acesta ar fi numai bun.

— Lasă numai pe mine - zise fata - bine că l-au adus păcatele lui aci, că o să trăim o țâră și bine cu carnea lui; și se dete peste cap și se făcu iapă.

Îndată ce se înseră, se sui Crâncu vânătorul codrilor pe ea și hi, la câmp! El nu se coborî de pe ea cât fu noptița de mare. Dar de către ziuă îl prinse un somn greu și adormi; atunci iapa-l puse frumușel călare pe un mușuroi și se cam mai duse.

Când se deșteptă, se mai făcea ziuă. Și începe a plânge.

— Vai de mine și de mine, că-mi pune baba capul în par!

— Nu te teme - zice un Hărău mare, era cumnatul său - nu te teme; iapa ta nu e iapă, e zmeoaică, fata babii, și vrea să-ți pună capul în par, ci nu te teme; acum s-a făcut o cioară și zboară chiar pe sub nori, ci merg eu după ea; când o vei vedea aproape de tine. Tu să dai cu căpăstrul în ea și să zici: „Hi! iapa babii cu un mânz după tine”.

Și zbură Hărăul până în înaltul cerului și acolo află pe iapa babei în formă de cioară și mi ți-o ciocăni și mi ți-o flocăi, de gândeai că nu-i mai rămân pene și mi ți-o aduse în jos. Când fu aproape de fecior, el dete cu căpăstrul în ea și zice: „Hi iapa babii cu un mânz după tine!” Și în clipita aceea se făcu și merse acasă.

— Bună dimineața, mătușe! dar pare-ți bine că-ți aduc iapa?

— Păi e ca și când mi-ai trage un rug pe spate!

Apoi dete feciorului de mâncare și-i spuse să meargă să se culce. Și se culcă feciorul fără pic de grijă și adormi ca omul obosit, iar baba o luă pe fată de trei parale și-o bătu, și-o bătu până toată o învineți, de ce s-a lăsat de a păscut-o sluga toată noaptea. În deșert îi spunea fata tot ce știa, că

ea nu voi să creadă.

După ce înseră, merse iar la câmp. Și nu se coborî de pe spatele iepei toată noaptița, dar colo de către dimineață, în zori de zi, îl lovi un somn nemaipomenit și cum închise ochii, îndată se trezi călare pe un mușuroi, iar iapa ca în palmă!

Începe a se văita, începe a plânge, dar iapa nu-i și pace. Atunci îi iese în cale un Vultur mare, era cumnatul său.

— Dar ce te vaiți, cumnate?

— Dar cum să nu mă vait, că uite cum am umblat și uite cum?

— Nu te supăra nimic; ea s-a făcut un miel sub o oaie, vezi colo în muntele cela, eu merg și iau mielul de sub oaie și-l aduc aici lângă tine; când îl voi slobozi jos, tu să dai cu căpăstrul în el și să zici: „Hi! iapa babii cu doi mânzi după tine!”

În câteva minute era aici Vulturul cu un miel în gheară și-l slobozi lângă Crincu iar acesta îi dete una cu căpăstrul și zice: „Hi! iapa babii cu doi mânzi după tine!” Și îndată fu făcută iapă și Crâncu, vânătorul codrilor, se urcă pe ea și hai acasă.

— Bună dimineața, mătușe; dar pare-ți bine că-ți aduc iapa acasă?

— Pare, ca și când mi-ai trage un rug pe spate!

După ce mâncă bine, Crâncu se culcă și dormi, iar baba se duse la fată și o bătu, și o bătu de gândeai că o prăpădește cu bătaia.

— Dar lasă-mă, mamă, că miel sub o oaie m-am făcut și ș-acolo m-a aflat, dar la noapte tot trebuie să scap; vin acasă și mă fac un ghem, tu mă pune sub covată în tindă și apoi să șezi pe covată.

Seara iar merse Crâncu la iapă. Nici nu trecu bine de miezul nopții și începe feciorul a cucui (moțăi) și numai să trezește călare pe un mușuroi cu căpăstrul în mână, supărat, necăjit, plângea ca un copil; acum când își mai împlinise anul, acum să-și pună capul.

Dar atunci i se ivi Lupul, cumnatul său, și-i zise:

— Nu te supăra nimic, cumnate, că va fi cum va vrea Dumnezeu; hai la baba acasă, că iapa s-a făcut un ghem sub covată în tindă, iar baba șade călare pe covată. Eu voi intra în staulul oilor și al caprelor și mi-oi face isprăvile mele, baba va auzi oile zvârcolindu-se și caprele zbierând și va ieși să vadă ce e? Atunci tu intră fără frică în tindă, ia ghemul de sub covată și mergi cu el în drum și-l trântește jos și zi: „Hi! iapa babii cu trei mânzi după tine!”

Așa și făcură, merseră la baba acasă; Lupul intră în statul și prinse numai o capră, dar aceea așa larmă făcu, încât trebui să iasă baba până afară să vadă ce e? Într-aceea feciorul se furișă iute în tindă, luă ghemul de sub covată și fugi cu el în drum, unde oprindu-se dete cu el de pământ și zise: „Hi! iapa babii cu trei mânzi după tine!” Și numai văzu că ghemul se face iapă și intră în curte.

— Bună dimineața, mătușe! Dar pare-ți bine că mă vezi?

— Dar cum să nu! - nu se putu însă destul mira, că de unde are iapa, că ea știa că-i sub covată.

— Noa, mătușe, slujitu-te-am cum se cuvine?

— Slujit; mergi acum în grajd și-ți alege un cal care vei voi și apoi te du în știrea lui Dumnezeu.

Și intră Crâncu în grajd și se uită peste toți caii. Iar în fundul grajdului era o gloabă de cal roșu, dar numai pielea pe oase de gras; de o poștă-i vedeai coastele. Pe acela și-l alese feciorul. În zadar zicea Vâjbaba, că: nici de rușine nu-l lasă să plece de la ea cu calul cel mai rău, că el nu voi să primească decât numai pe acela. Noa, zise baba, după ce văzu că nu învinge cu el:

— De-ai ales din mintea ta, bună minte ai, iar de te-a învățat cineva, îi poți mulțămi, că bine te-a învățat!

Și se luă Crâncu până ieși de la baba, apoi după ce a ajuns într-o pădure a zis calul:

— Stăpâne, fă un foc mare, ca să se adune jar mult, să mă satur odată, apoi să vezi ce cal ți-ai ales.

Și făcu feciorul un foc mare, mare, din vreo treizeci de

stejari de cei mari și după ce trecu focul tot, apoi vântură spuza cu pălăria de pe jar și aduse calul aici să mănânce; și mâncă și mâncă până mâncă tot jarul, apoi se scutură o dată de-i săriră toate floacele de pe el și rămase ca uns cu unt de frumos.

— Acum sui, domnul meu, pe mine și-mi spune cum să te duc, ca vântul ori ca gândul?

— Să mă duci ca gândul!

Și într-o clipă au fost la curțile lui jupan Pogan, ale zmeului.

Aci aflară pe nevasta, care chiar venea cu vasele pline de apă, dar nu mai pierdură pic de vreme, ci o puse pe cal și du-te copile!

Armăsarul zmeului din grajd atunci rânchează o dată încât toate ferestrile curților se sparseră și ieși zmeul afară mânios să vadă ce-i.

— Dar ce cânii ai iar, foame-ți-e? sete-ți-e? știu că Crâncu, vânătorul codrilor, n-a mai înviat să vină după nevastă?

— Ba chiar a înviat și-a dus-o mai înainte.

— Ce gândești: pot mânca trei pâini, pot bea trei cupe de vin și dormi ca trei ceasuri, apoi să plec după el?

— Poți pe dracul, că acum Crâncu e călare pe frate-meu cel mai mic, care are de trei ori mai mare putere decât mine.

— Să mergem dar!

Și se luară, ca vântul tot pe sub nori în urma Crâncului, dar nu era modru de a-l ajunge. Când zări oleacă calul zmeului pe al Crâncului, zise în limba lor:

— Frate, frate, mai încează-ți pașii că de nu plesnesc.

Iar calul Crâncului a zis, vezi bine, în limba cailor, de nici zmeul nu pricepu:

— Bucuros îmi mai domolesc pașii, dacă vei arunca o dată în sus pe zmeul în slava cerului, apoi să faci cu el zup în fundul pământului, ca nici de nume să nu-i auzim.

Și calul zmeului așa făcu; aruncă o dată pe zmeu în slava

cerului, apoi făcu cu el zup! în fundul pământului, de tot mii de bucățele se făcu. Acum așteptă calul Crâncului pe al zmeului și merseră împreună până acasă la frații Crâncului. Aceia erau bătrâni și plini de copii, dar Crâncu, prin câte trecuse și tot era voinic și frumos, de gândeai că niciun gând nu l-a mâncat în viață. Dar Crâncu aci puțin a stat, căci i-a venit veste că socru-său trage să moară și-l chiamă să ia el stăpânirea. S-a și dus, și a rămas împărat în locul socru-său, și a stăpânit cu dreptate și cu înțelepciune; acum însă nu mai trăiește, a murit deodată cu dreptatea; Dumnezeu să-i ierte pe amândoi!

Iar eu mă sui pe un cui
Să nu vi-o mai spui.

Auzită și scrisă în Sâncel.

IOAN POP-RETEGANUL,
Povești ardelenești culese din gura poporului, 1888.

TODORAȘ PURCĂRAȘU

Era odată un împărat, și împăratu acela avea-naintea palatului său un măr foarte înalt, atâta era de înalt încât nu i se vedea vârfu.

Împăratu era bătrân foarte. Într-o noapte împăratu visă că de va mânca un măr din măru care era în fața palatului va întânări ca un copil de-o zi.

A trimis scrisori prin multe țări și răvașe prin multe orașe, că cine se va sui în măru din fața palatului și îi va aduce un măr din acel pom îi va da jumătate de împărăție și pe fata lui de soție.

Alergat-au feciori de crai și de împărați, să-și cerce norocu, dar nici unu nu a putut face nicio ispravă. Venit-au feți-frumoși și mulți viteji, care se luptaseră cu zmei și cu bălauri, dar toți s-au întors acasă cu buzele drâmboiete.

Odată intră la împăratu purcaru său Todoraș și îi zise împăratului:

— Înălțate împărate, să nu-ți fie cu supărare că aș voi și eu să-mi încerc norocu, să mă sui în măr și dacă oi izbuti să aduc un măr, o fi bine și de înălțatu împărat și o fi bine și de mine.

— Apoi, iacă-ți calea, fătu-meu, numa să fii fecior! Încearcă și tu, poate să fii mai norocos decât ceilalți.

Todoraș purcărașu, luându-și merinde pe o zi și toporașu său, începu a se urca pe tulpina mărului, într-o zi de duminecă, pe când a început a se crepeți de ziuă.

Se suia Todoraș cu spor, nu-i vorbă, parcă era o mâță, iar când se obosea, împlânta toporu în tulpina mărului, se așeza pe el și se odihnea, apoi iarăși se suia.

Trecuse prânzu, trecuse și amiazu, se apropia ujina, dar de vârfu pomului nici pomeneală nu era să se vadă. Todoraș se tot suia. Sfinți soarele, și ridicându-și Todoraș capu în sus văzu dasupra capului ceva întunecos ca un nor. Atunci, apropiindu-se tot mai mult de nor, auzi deodată un glas zicându-i:

— Cine ești, om pământean? Dacă ești om bun, vino, dar dacă ești om rău, să nu cutezi să vii aici, că am o cățauă cu dinți de fier și cu măsele de oțel, și dacă te apucă, tot te-mbucă!

— Om bun, om bun! răspunse Todoraș, și își și puse picioru pe noru pe care îl văzuse el dasupra capului.

Când ajunse dasupra norului, mai mare îi fu mirarea când văzu aici o casă frumoasă ca-n povești. Era casa în care se afla o babă pe care o chema Sfânta Luni.

— Bună sara, babo! zise Todoraș.

— Mulțam dumitale, feciorașule pământean. Da ce ți-o adus vântu – păru, cioarele - picioarele și corbii - ochii pe aici? Că pe aici ființă de om pământean încă nu a pus picioru!

— Nu mi-o adus vântu - păru, cioarele - picioarele și corbii - ochii, răspunse voinicu nostru, ci eu singur am venit, că sunt harnic de capu meu! Și vreau să mă sui în vârful mărului ăstuia, să aduc un măr din el, să-l duc împăratului, că o visat împăratu că dacă o mânca din măru ăstui pom va întânări ca un copil de-o zi.

— Hei, dragu meu, dar de greu lucru te-ai hotărât să te apuci, că eu sunt aici de-o grămadă de ani și nu știu să aibă măru ăsta vârf. Da iacă, io ți-oi da de cină, ti-i hodini aici în noaptea asta, iar mâne dimineață îi pleca cu noaptea-n cap la sora mea, la Sfânta Marți. Io ți-oi pregăti o merinde ușoară, din care oricât îi mânca, tot nu se va gata și îi încerca la sora mea, poate ea de nu o fi auzit cumva de vârfu mărului, că e mai bătrână decât mine.

Todoraș după cină se culcă, iar dimineața, luându-și merindea ușoară și toporașu, începu iară a se urca pe

tulpina mărului. Către sară ajunse la Sfânta Marță. Când să se apropie mai bine, auzi un glas întrebând:

— Cine ești, om pământean? dacă ești om bun, vino, dar dacă ești om rău, să nu îndrăznești să calci cu picioarele p-aici, că am o cățeauă cu dinții de fier și cu măsele de oțel și dacă te apucă, tot te-mbucă.

— Om bun, om bun! răspunse Todoraș și se coborî pe noru unde era casa Sfintei Marți.

— Bună sara, babo! îi dete binețe Todoraș.

— Mulțam dumitale, fecioraș pământean. Da ce ți-o adus vântu - păru, cioarele - picioarele și corbii - ochii pe aici pe unde ființă de om pământean n-a călcat cu picioarele?

— Nu mi-o adus vântu - păru, cioarele - picioarele și corbii - ochii pe aici, ci eu singur am venit, că sunt vrednic de capu meu! Vreau să mă sui în vârfu ăstui măr, să ieu d-acolo un măr și să-l duc împăratului, că s-a visat într-o noapte că dacă va mânca din măr va întânări ca un copil de-o zi.

— Hei, dragu meu, dar de greu lucru te-ai hotărât să te apuci, că eu sunt aici de o grămadă de ani și nu știu să aibă măru ăsta vârf. Dacă te-ai ostenit de ai ajuns până aici, iacă, eu ți-oi da de cină și te vei hodini noaptea asta aici, iar mâne dimineață vei pleca la sora mea Sfânta Miercuri, că ea e mai bătrână decât mine și poate ea îți va ști spune ceva.

Mâne-zi Todoraș se sculă de dimineață și mulțămindu-i babii pentru cină și pentru hodină, își luă ziua bună și începu iarăși a se urca pe tulpina mărului în sus, doară-doară va putea ajunge la vârf.

Și tot așa călători feciorul nostru, de la Sfânta Miercuri la Sfânta Joi, a trecut pe la Sfânta Vineri, până ajunse la Sfânta Sâmbătă, iar seara a ajuns la un nor alb, de gândeai că e făcut din neauă. Îți lua vederile, atâta era de alb.

Dodată auzi un glas din vârful mărului:

— Dacă ești om bun, vino! dar dacă ești om rău, să nu te apropii, că am o cățeuă cu dinți de fier și cu măsele de

oțel, și cum te-apucă, tot te-mbucă.

— Om bun, om bun! Sfântă Duminecă! răspunse Todoraș, bucuros că vedea vârful mărului, care era încărcat de mere, roșii și galbene, de gândeai că sunt făcute din aur.

Todoraș se coborî și puse picioru pe noru alb și merse la casa Sfintei Dumineci, care era așezată între crengile mărului și abia se vedea printre frunze și printre mere. Când dete cu ochii de Sfânta Duminică, îi dete bineţe:

— Bună sara, Sfântă Duminecă!

— Să fii sănătos, Todoraș purcăraș! O, da de mult te tot aștept să vii aici la mine. Că am o fată mare și la nașterea ei mi-a spus Ursita că tu vei fi bărbatu ei!

— Ba, eu nu pot să-i fiu bărbatu ei, că eu am venit până aici să duc împăratului un măr de aici din vârfu mărului, că el s-a visat într-o noapte că dacă va mânca un măr din pomu ăsta, va întânări ca un copil de-o zi, și dacă-i duc măru, îmi dă jumătate din împărăție și fata lui de soție.

— Bine - zise Sfânta Duminecă - dacă asta ți-i voia și ăsta ți-i planu, eu numai așa te las să iei un măr din pom să-l duci împăratului, dacă mă slujești un an de zile, altcum nu-ți dau voie.

— Foarte bucuros te-oi servi, răspunse Todoraș.

A doaua zi Sfânta Duminică se sculă de dimineață și se îmbrăcă să meargă la biserică. Lui Todoraș nu-i dădu alt lucru decât să măture și să tăgășească prin ocol. La urmă, înainte de plecare, îi mai spuse că într-o cămară este închis un zmeu, care i-a fost furat fata, dar prinzându-l, l-a legat cu trei cercuri de fier și l-a închis acolo, lăsându-l să moară de foame și de sete. I-a pritit lui Todoraș ca nu cumva să-l pună păcatele să-i deie apă să beie, că atunci zmeu prinde putere, rupe cercurile și iară îi fură fata.

Todoraș îi făgădui că le va împlini pe toate bine. După ce plecă baba, Todoraș se apucă de lucru.

Mătură frumos tot ocolu, așează toate lucrurile la locu lor și învârtindu-se pe lângă casă ajunse la cămara în care

era zmeul închis. Cum îl văzu zmeul, îl rugă așa:

— Dragu meu Todoraș, fie-ți milă de mine și fă-mi un bine. Dă-mi numai trei picături de apă. Că mi-e tare sete.

Fiindu-i milă lui Todoraș de zmeu, merse și-i aduse trei picături de apă. Cum înghiți zmeu cele trei picături de apă se umflă o dată din toate puterile și dintr-o dată, toate cele trei cercuri cu care era legat zmeu plesniră, ieși afară din cămară și furând fata din nou o șterse la fugă. Todoraș nu mai știa ce să facă de năcăjit ce era. Nu putea înțelege cum de zmeu căpătase așa putere mare, numai din trei picături de apă. Ce îi va zice și ce va face stăpână-sa cu el, când va vedea că nu-i nici fata, nici zmeu?

Maica Duminecă veni repede acasă, căci ea știa tot ce s-a petrecut după plecarea ei de acasă.

— Vai de mine! dar ce mi-ai făcut, Todoraș? îi zise bătrâna tânguindu-se. Ce să mă știu face acuma fără fată? Na unsorile astea și ori pe cine-l vei unge cu ele, dacă e mort va învia, apoi mergi până unde vei da de palatul zmeului și dacă-mi aduci fata îți dau măru.

— Bine, Maică Duminecă, mă duc și până nu dau de zmeu, nu mă opresc și am să aduc fata acasă.

Todoraș se pregăti în grabă mare și se luă pe urmele zmeului. Cum mergea grăbit pe drum, dădu peste un uliu mort. Luă îndată unsoarea pe care i-o dete Maica Duminecă, unse cu ea penele uliului, și uliul îndată se sculă și zbură și, învârtindu-se în zbor împrejuru lui Todoraș, îi spuse:

— Alelei, drag gazda-meu, că bine am dormit! Când vei avea vrun năcaz mare, vină numai în pădurea asta și eu te-oi ajuta că și tu m-ai ajutat și mi-ai dat viață.

Și pornind din nou la drum, Todoraș văzu un lup mort, lângă o baltă. Cum îl văzu, îl unse și pe el și lupu îndată se trezi și dând ocol lui Todoraș, se apropie de el și îi zise:

— Oh, drag gazda-meu, că bine am mai dormit! Fiindcă mi-ai făcut un mare bine, și eu sunt dator să-ți fac un mare bine. Când s-o întâmpla să ai vrun năcaz mare, vino numai,

pe aicea, pe aproape, și eu te voi ajuta.

Și iarăși plecă Todoraș mai departe, cale lungă să-i ajungă, cum se zice din poveste, că-nainte mult mai este.

Mergând așa, ajunse la țărmurile unui râu. Fiind flămând, se așeză jos pe iarbă și scoțându-și merindea începu să mânce, iar după ce se sătură bine, coborî la râu să beie apă. Aci văzu un pește mort, mâncat de cioare și de corbi. Luă unsoarea și cum unse oasele peștelui, peștele învie și deodată sări în apă ca o suliță. Todoraș se ridică să plece mai departe pe țărmure în sus, când deodată vede peștele ieșindu-i înainte și-i spuse:

— Vai, drag gazda-meu, da bine am mai dormit! Când vei avea lipsă de mine, vino numai la râu ăsta și eu te-oi ajuta, că și tu m-ai ajutat.

Plecând Todorașu nostru mai departe, ajunse la fântâna zmeului. Cum ajunse se așeză pe iarbă la umbra unei sălcii mari și punându-și fluierul la buze, începu a trăgăna, încât și frunzele începură a se legăna de cântecu jalnic a lui Todoraș.

Deodată fata Sfintei Dumineci, auzind fluieru, veni să vadă cine cântă din fluier cu atâta jale, de parcă ți se rupea inima ascultându-l. Cum o văzu Todoraș că se apropie de el, îi zise:

— Hai repede să fugim, să nu ne prindă zmeu! și se luară amândoi și fugiră.

Cățeaua zmeului fugi repede la patu zmeului, unde-și dormea el somnu de-amiaz, și îi zise:

— Heleleau, beleleau, drag gazda-meu, scoală-te, că nu știu cine a furat pe doamna mea!

— Da lasă, fure-o, că oi durmi o durmită, oi bea o băută și-oi fugi o fugită și i-oi ajunge.

Așa și făcu zmeu. Dormi cât dormi, apoi beu ce beu și se luă la fugă nebună după ei și nu trecu ca de când vă povestesc și îi și ajunse.

— Ai mare noroc, Todoraș - zise zmeu - că mi-ai făcut un mare bine, atunci când mi-ai dat trei picături de apă, de

am putut scăpa din robia Sfintei Dumineci, altcum te făceam una cu pământu.

Și luând zmeu fata de mână, s-au întors înapoi la palatul său.

Todoraș se întoarse năcăjit la stăpână-sa. Aceasta cum îl văzu îl întrebă:

— No, dragul meu Todoraș, ce ispravă ai făcut pe unde ai umblat?

— Era să fie bine! răspunse Todoraș, dar ne-a ajuns zmeu din urmă și a luat iară fata.

— Acuma, dragu meu. Să mergi la Baba-Ana-Năzdrăvana și să o slujești un an și o zi, iar după ce vei împlini anu, să-i ceri ca plată să-ți deie să alegi un cal din slava ei, care-i vrea tu. Da bagă de samă ce-ți spun: baba are între caii ei un cal cu șapte inimi, un cal năzdrăvan; îi vedea între toți caii ei frumoși un cal urât și slab, numa osu și pielea, tu pe acela să-l alegi și al tu să nu primești. Cu calu ăsta nu te va mai ajunge zmeu.

Todoraș plecă îndată la Baba-Ana-Năzdrăvana. Cum ajunse la ea, Baba îl întrebă:

— Ce vânt te-a adus pe aici, ori poate ți-ai urât zilele?

— Nu mi-am urât zilele, babo, ci am venit să te slujesc cu cinste și cu omenie, iar când oi plini anu și o zi, în loc de plată să-mi dai un cal pe ales. Care mi-o plăcea mai mult.

— Bine, Todoraș - îi răspunse baba - dar să bagi de samă că de mi-i pierde vreun cal, îl plătești cu capu. Vezi stoborii ăștia împlântați în pământ? Acolo-ți va sta capu!

În ocolu babii erau o mulțime de stobori și în fiecare stobor era împlântat un cap de om. Numai un singur stobor era fără cap și stoboru striga întruna: „Dă-mi cap! Dă-mi cap!”

Baba-Ana-Năzdrăvana era tare voioasă, crezând că Todoraș nu o va putea sluji un an și o zi și așa îi va pune și capu lui în stoboru care cerea cap de om.

Baba chemă pe Todoraș în odaia ei și îi dete să mânce, iară ea se duse în ștălog și începu a bate o iapă, de o făcu

toată vărgi pe spate și îi porunci iepei așa:

— Să te duci în codri, să crăpi un lemn gros în patru, să te bagi în el, apoi să-l închei la loc, așa ca să nu se cunoască niciun fel de urmă, că dacă te va afla Todoraș și va veni cu tine acasă, va fi vai de pielea ta!

Baba veni apoi la Todoraș și îi zise:

— Nu-ți dau alta de lucru, decât să păzești o iapă la pășune; dar de nu vei putea-o păzi, vezi stoboru acela fără cap, acolo îți va sta capu! Dacă o vei păzi și nu vei pierde-o, îți dau simbria așa cum ai dorit.

— Bine! am s-o păzesc! răspunse Todoraș.

Luând iapa de căpăstru, plecă cu ea la pășune. Ajungând la locu de pășunat, împiedică iapa și se trase la umbra unui copac să se odihnească. Văzând iapa că Todoraș doarme, își făcu urma pierdută și se ascunse în codri, unde crepă în patru un lemn gros, se băgă în el, și a încheiat bine crepăturile, ca să nu se cunoască nicio urmă, așa după cum îi poruncise Baba-Ana-Năzdrăvana.

Către sară, sculându-se Todoraș, mai mare îi fu spaima când văzu că iapa nu e nicăirea. Căută în dreapta, căută în stânga, dar iapă ca-n palmă.

Parcă a înghițit-o pământu, nu alta. Merge prin pădure și caută-n dreapta, caută-n stânga și iapa nicăirea. Todoraș, de năcaz, începu a plânge și a se văita. Că știa ce-l așteaptă dacă merge la babă fără de iapă. Deodată îi ieși în cale uliul și văzându-l pe Todoraș al nostru plângând, îl întrebă:

— De ce plângi și te năcăjești așa, drag gazda-meu?

— D-apoi cum n-oi plânge și cum nu m-oi năcăji, că iacă mi-a dat Baba-Ana-Năzdrăvana să-i păzesc o afurisită de iapă la pășune și scăpându-mă somnu, a pierit și nu o mai pot afla și dacă mă întorc la baba fără de iapă, îmi taie capu și mi-l pune și pe al meu într-un stobor în ocolu ei.

— Nu te năcăji, drag gazda-meu - îl încuraje uliul - stai puțin aci și mă așteaptă, că eu am să ți-o găsesc și ți-o aduc aici.

Și numa ce văzu Todoraș că se adunară o mulțime de uli și porniră să caute iapa. Nu trecu mult și iacă vede venind iapa, fugind cât o țineau picioarele, mânată de un nor de ulii. Nu știa ce să facă de bucurie și cum să mulțămească uliului, pentru marele bine ce i l-a făcut. Luă iapa de căpăstru și plecă cu ea către casa babii, voios că a scăpat de moarte.

Când îl văzu baba că intră cu iapa pe poartă, era cât p-aci să crepe de năcaz. Todoraș duse iapa în grajd și merse la babă să-i deie de cină. După cină se duse să se culce, iar mâne-zi de dimineață, baba îi dădu prânzu lui Todoraș, iar ea se duse iarăși la iapă și-i trase o sfântă de bătaie și îi dete poruncă să se ascundă în pământ, sub rădăcinile unui copac mare, că dacă și a doaua oară va veni acasă, adusă de Todoraș de căpăstru, îi va pune capu ei în stobor.

După ce Todoraș prânzi, se duse la grajd, luă iapa de căpăstru și merse cu ea la pășune. Puse piedicile în picioarele iepii, iar el se trase la umbră să se hodinească. De la o vreme iară îl fură somnu și adormi. Văzând iapa că Todoraș iară doarme, iară-și pierdu urma și s-a băgat în pământ, la rădăcina unui arbore mare, așa cum avea poruncă de la stăpână-sa.

Apropiindu-se seara, Todoraș iară se trezi fără iapă. Începu iară a se tângui și a plânge prin pădure, căutând iapa.

Mergând el prin pădure, se întâlnește cu lupu pe care îl înviase.

— De ce plângi și te năcăjești, drag gazda-meu? îl întrebă lupu.

— D-apoi cum să nu plâng și să nu mă năcăjesc, că m-am băgat slugă la Baba-Ana-Năzdrăvana și mi-a dat să-i păzesc o încânită de iapă și acuma am pierdut-o a doaua oară și dacă nu o găsesc, îmi pierd capu.

— Oh, stăpânu meu drag - zise lupu - nu te mai năcăji nimic, un bine mi-ai făcut și cu un bine ți-s dator. Stai aci și mă așteaptă, că îndată va fi iapa înaintea ta.

Nu trecu mult timp, când iacă vede Todoraș iapa venind în goana mare către el, și în urma ei o droaie de lupi care o urmăreau. Mai mare îi fu bucuria lui Todoraș, când văzu iară iapa înaintea lui. O luă de căpăstru și mulțumindu-i lupului, merse cu iapa la baba. Când îl văzu baba că vine iară cu iapa, se făcu foc și pară de năcaz.

Todoraș băgă iapa în ștălog și intră la baba să-i deie de cină. După cină Todoraș merse de se culcă. A doaua zi dimineața, baba dete lui Todoraș să mănânce. Iar ea luă un zbiciu și merse la iapă și, lovind-o fără milă, îi porunci așa:

— Să te duci, iapă afurisită, în fundu mării, să nu te mai găsească, că dacă și acuma te găsește, apoi nu fac altceva cu tine, numai să te belesc de vie.

Todoraș luă iapa și plecă cu ea la pășune. O împiedecă și se așeză iarăși la umbră și de la o vreme iară îl fură somnu. Când se trezi, iapa nicăieri. „Acuma-i acuma! își zise Todoraș. Până acuma am scăpat cum am scăpat, dar acuma mă tem că am să dau de dracu.”

Se luă năcăjit prin pădure și tot merse, până ce ajunse la un râu mare. Aci se așeză jos pe iarbă, că nu-l mai țineau picioarele de obosit ce era. Aruncând ochii la apa râului, numai ce vede peștele pe care îl înviase el.

Cum îl văzu peștele pe Todoraș, îl întrebă:

— De ce ești așa de năcăjit, drag gazda-meu?

— D-apoi cum să nu fiu năcăjit, că uită ce am pățit.

Și Todoraș povesti peștelui toată pățania lui cu iapa și îi spuse ce pedeapsă îl așteaptă, dacă nu găsește iapa.

— Lasă, drag gazda-meu - zise peștele - nu te mai năcăji nimic, că pentru binele pe care mi l-ai făcut tu mie și eu sunt dator să-ți fac un bine. Așteaptă-mă aicea la țărmure, că nu peste mult timp îți aduc iapa, că eu am văzut unde s-a ascuns.

Cât ai număra până la o sută, iapa era înaintea lui Todoraș în apă, încunjurată de o mulțime de pești, unu mai mare decât altu. Bietul Todoraș nu mai putea de bucurie și mulțămind peștelui pentru binele ce i l-a făcut, luă iapa de

căpăstru și se grăbi să nu-l prindă noaptea pe drum. Baba, văzând că se începuse a se înnopta și Todoraș nu se întorsese încă, era tare voioasă, crezând că de data asta nu o să mai găsească iapa și îi va pune capu în stobor. Când îl văzu baba că vine grăbit ținând iapa de căpăstru, începu să-și smulgă păru din cap, de năcăjită ce era.

Todoraș intră pe poartă, duse iapa la locu ei și o legă, apoi intră voios la baba. Baba îi dete cina, iar el după cină merse să se culce, că era tare obosit.

Dimineața după ce se sculă, merse la baba și îi ceru să-i deie plata, așa după cum le-a fost tocmeala. Că, mă rog dumneavoastră, pe vremea aceea nu erau anii așa de lungi ca și azi și Todoraș împlinise un an și o zi.

Baba merse cu Todoraș în ștălog, îi arătă caii ei frumoși și grași și îi zise:

— Dragul meu Todoraș, fiindcă m-ai slujit cu credință, iaca alege-ți calu pe care îl vrei tu, care crezi tu că e mai gras și mai frumos, că ai de unde să-ți alegi.

— Eu, babă, mă îndestulesc cu calu ăsta, răspunse Todoraș, arătând un cal plin de bube, băligos și slab, de-i puteai număra coastele.

— O! bată-te focu tău! zise baba mirată, din atâția cai frumoși și grași nu ți-ai aflat pe care să-l iei, numai pe râiosu ăsta. Da ia-ți unu din ăștia tineri și frumoși, să-ți fie mai mare dragu să te sui pe el.

— Mie nu-mi trebuie altu, numa pe ăsta, răspunse Todoraș, și nu se mai mișcă de lângă el.

Văzând baba că Todoraș numai pe acela îl vrea, nu avu încotro vâșca și fu silită să-l deie calu pe care-l voia el, după cum le era tocmeala.

Todoraș își luă calu, îl încălecă și luându-și rămas bun de la babă, plecă iară la fântâna zmeului. Când s-a apropiat de fântâna zmeului, se dete jos de pe cal și-l slobozi să pască, iar el își scoase fluieru de la brâu și, așezându-se jos pe iarbă, începu a cânta din fluier de răsuna valea.

Fata Sfintei Dumineci, auzind glasul frumos al fluierului,

alergă la fântână, să vadă cine cântă cu atâta jele.

Cum ajunse la fântână, Todoraș se ridică de jos și spuse fetei:

— Hai acuma să fugim, că acuma am un cal năzdrăvan, care are șapte inimi și cu calu ăsta nu ne mai poate ajunge zmeul nici să crepe!

Fata nu stătu nimic pe gânduri, încălecară amândoi pe cal și așa alerga calu, de gândeai că-l duce vântu.

Cățeaua zmeului iar merse la stăpânu-său și îi zise:

— Heleleau, beleleau! drag stăpânu meu, iară ți-a furat nevasta.

— Las’ s-o fure, că oi durmi o durmilă, oi bea o băută, și oi fugi o fugită și i-oi ajunge.

— Li-i ajunge când ți-i vedea ceafa și când o curge la deal apa! zise cățeaua cătră zmeu.

Atunci zmeu, necăjit, băgă pintinii în foc de se înroșiră ca jaru, încălecă calu său care avea cinci inimi și se luă la goană după ei. Calu zmeului necheza de durerea pintinilor cu care îl ințepa în coaste zmeul și striga cătră frate-so, care avea șapte inimi, pe care călărea Todoraș și fata Duminecii, zicându-i în graiul lor de dobitoace:

— Lasă-te mai mereu, frate, că acuși ajung pintinii unu la altu prin coastele mele, zise calu zmeului.

— D-apoi cum să mă las, frate, nu ar fi oare păcat să moară doauă suflete curate, pentru un suflet necurat? Ba, mai bine dă-i o trântită zmeului tău, că vin și eu să-ți ajut, să-l facem praf și sfărâme! răspunse calu lui Todoraș.

Nici nu gătă bine vorba calu lui Todoraș și zmeu era trântit la pământ. Calu lui Todoraș se întoarse din loc și apropiindu-se de zmeu îl lovi o dată cu copita în moalele capului și-l lăsă mort.

Todoraș încălecă acuma calu zmeului și porniră mai departe cătră casa Sfintei Dumineci.

Cum îi văzu baba, nu mai putea de bucurie și nu știa cum să-i mulțumească lui Todoraș, că i-a scăpat fata din mânile zmeului.

Lui Todoraș îi căzu pic pe fată și se învoi s-o ieie de nevastă.

A doaua zi baba dete un măr lui Todoraș și îi trimise pe amândoi în țara lui Todoraș, să ducă împăratului măru. Cum îi văzu, împăratu s-a bucurat foarte mult, și Todoraș îi dete împăratului măru. Împăratul luă măru și îmbucă din el, și îndată întânări ca un copil de-o zi.

Împăratu dete lui Todoraș jumătate de împărăție și fata cu cea mai mare bucurie.

Todoraș, luându-și nevasta și pe fata împăratului, merse la părinții săi, dădu pe fata împăratului de soție fratelui său, iar el se apucă de domnie. Pe fratele său îl făcu domn mare, iar el cu nevasta, dacă n-or fi murit, și azi trăiesc!

PETRE UGLIȘ-DELAPECICA,
Poezii și basme populare din
Crișana și Banat, 1968.

NOAPTEA CEA LUNGĂ

Oameni buni și lume bună, a fost odată o împărăție mare ca aceea, care cuprindea pământuri multe în lung și-n lat și oameni și mai mulți, ca furnicile. Și-avea împărăția asta târguri și sate și cetăți cu zidurile groase, de puteau merge pe ele patru care cu boii-n rând, de mai mare mirarea. Și împărăția asta era a lui Volbură-împărat cel putred de bogat. Avea împăratul aista cătane, avea sate și târguri și cetăți, avea averi peste averi, da ce n-avea el la viața lui? Spune-i împărat și te-ai mântuit!

Și mai avea împăratul Volbură cel bogat și trei fete, da trei fete cât treizeci. Că erau ele frumoase ca fetele de împărat, da mai erau și dezmierdate și alintate și răzgâiate, de le mersese buhul. Numai într-o petrecanie și-ntr-o veselie o duceau, încât se luase împăratul pe gânduri. Da n-avea ce le face, că ținea la ele, ca un părinte grijuliu și drăgăstos ce se afla. Le căuta fetelor în coarne și toate voile li le făcea. Și lapte de pasăre, dacă pofteau, le aducea.

Amu fata cea mică mai era pe deasupra și mare fermecătoare și tot ea le smomea și pe celelalte la câte și mai câte drăcii, care-i veneau în minte. Că nu se săturau fetele aiestea cu petrecerile din casa împăratului, ci pofteau și la petrecerile din casele altor împărați vecini și se duceau, noaptea, pe ascuns, fără să prindă tatăl lor de veste. De unde să prindă el gândurile unor fete sprințare și nărăvașe: Mai ușor e să păzești o turmă de iepuri decât o fată! Păzește, atuncea, împărate, trei fete!

Da împăratul Volbură cel bogat nici nu știa de drumurile

fetelor, că fata cea mai mică oprea soarele-n loc, după ce apunea, și-i da drumul abia când se întorcea cu surorile ei acasă. Sta soarele și-aștepta, că n-avea ce face! Nu se putea pune cu putere de fată fermecătoare. Și azi așa și mâine așa, fetele împăratului petreceau nopțile cu craii și cu împărații pământului și nime nu știa.

Numai iacătă că, de unde, de neunde, au știricit de petrecania fetelor de împărat cei trei zmei de la apusul soarelui și le-au pus gând rău. De ce să petreacă fetele aiestea numai cu craii și cu împărații, iar cu ei ba? Ian să le iasă ei în cale și să le răpească și-apoi or mai vedea ei ce-or mai face cu ele, că frumoase, petrecărețe, hazlii și iubețe erau de ajuns și încă peste măsura cea cuvenită unor fete cuminți.

Că fetele de oameni de-ai noștri umblă tot cu ochii în pământ. De sfioase ce sunt, și se roșesc, săracele ca rujile din grădină, când le spune careva o vorbă legănată, că așa-i jitia lor. Ele n-au când se hlizi și se drâmboi pe drumuri, ca fetele de domni și de împărați, ele cu nevoile și cu necazurile de mici copile. De-aici leagănă cu piciorul câte un frățior în covată, de dincolo răsucesc firul și torc caierul. N-au stare niciodată. Nici la jocuri nu le lasă să răsufle feciorii, că le iau de hodinite și de sprințare. Nu ca fetele aiestea de împărat. Da ce-au avut de pățit cu zmeii cu nimeni n-au împărțit! Că abia de acum începe povestea, ca să-i meargă vestea.

Într-o bună zi, fata cea mică își cheamă surorile mai mari împrejurul ei și se alintă pe lângă dânsele ca o mâță. Celelalte îi zâmbesc, c-o aveau dragă, da se lăsau ușor prostite de cap de dânsa.

— Ce ai pe inimioară, soră-surioară? o întreabă ele.

— Tare mi-i urât traiul ce-l ducem, surori-surioare! Mă topesc de pe picioare de urât, le răspunde ea.

— Apoi ce-om face, ca să-ți mai treacă de urât?

— Să ne ducem la noapte tocmai la curțile lui Mărgărint-împărat, c-am știricit eu că dă o petrecere mare. Ne-om

mai veseli și noi, că doară fetele lui Volbură cel bogat suntem!

— Dacă zici tu, apoi ne-om duce, soră-surioară, numai să oprești iară soarele în loc, ca să nu prindă bănuieli tata. Cât a sta soarele pe loc, toată împărăția va dormi și de noi nimeni nu va ști.

— Așa am să fac. Pregătiți-vă de drum!

Se pregătesc fetele de drum și fata cea mică de împărat oprește soarele-n loc, după ce a spus: „Să stea soarele pe loc și să nu curgă noaptea la vale, că ele au lungă cale și apoi le mai trebuie și vreme de veselit și de benchetuit, cum îi obiceiul la curțile cele mândre de crai și de împărați”.

Ies felele de împărat din casă, gătite și împodobite, tupiluș-tupiluș, ca să nu le audă nici Pasărea măiastră. Fata cea mică rupe dintr-o tufă o ramură de salcie și o descântă, spunând: „Salcie, sălcioară, ca vântul și ca gândul zboară până la curțile lui Mărgărint-împărat, unde în noaptea asta să ne aflăm la petrecere ni-i dat!”

Se apucă fetele cu mâinile de sălcioară și ea începe a zbura cu ele ca vântul și ca gândul. Da și cei trei zmei se ațineau în drumul lor și, când le-a venit bine, au pus ghearele pe dânsele.

— De-acum îți veni și-ți mai petrece și pe la curțile noastre, le spun ei, că v-am dus dorul destul.

Și nici unu, nici două, le duc la curțile lor. Fetele de împărat, câr-mâr. N-au avut ce face, că puterea zmeilor era mai mare decât a lor.

— Na, ce-om mai face, surioară? o întreabă cele două fete mai mari pe cea mică. Așa-i c-am sfeclit-o?

Ce să mai răspundă fata cea mică? De-amu zmeii s-au făcut stăpânii lor. Da soarele rămăsese pe loc și fata cea mică nu l-a slobozit, ca să meargă pe drumul lui din cer. Ba, dimpotrivă, mai îi poruncește o dată:

Soare, soare,

Oprește-te din călătoria ta cea mare
Că noaptea va ține
Mult și bine,
Și oamenii se vor scula
Și și-or da seama că s-a-ntâmplat ceva,
Și pe noi ne-or căuta!

Asta mai era scăparea lor și fata cea mică știa că va începe noaptea cea lungă, tuturora să le-ajungă. Și ține noaptea aceea și ține și nu se mai face ziuă. De la o vreme se satură împăratul Volbură de somn și se scoală cu noaptea-n cap. Umblă el, tehui, de colo-ncoace, da noaptea-i în toiul ei.

„Măi, ce să fie asta!? M-am săturat de somn, m-am întors și pe o parte și pe alta și nu mai am stare în pat. Ian să mă duc să văd ce fac fetele tatii!”

Se duce împăratul la fete, da ia fetele de unde nu-s! Le caută el în sus, le caută el în jos, da fetele au intrat ca-n apă.

„Măi, ce să mai fie și asta!?”

Cheamă împăratul Volbură slugile, cheamă el și doica, cheamă el și străjile.

— Unde-s, bre, fetele mele? întreabă el.

Da slugile și străjile dau din umeri. Ei n-aveau știre de urmările fetelor. Numai doica tăcea.

— Unde-s fetele, doică? Răspunde, că doară tu le păzești!

Vede doica primejdia și nu se-ndură să tacă:

— Apoi, împărate luminate, fetele măriei-tale cam umblau nopțile trela-lela pe cele drumuri. Se duceau să petreacă pe la alte curți de crai și de împărați, că la curtea măriei-tale nu mai puteau de urât.

— Așa, se burzuluiește împăratul, umplau nopțile trela-lela pe drumuri și tu, hoanghină bătrână, nu mi-ai spus nimic!

— Aveam poruncă să-mi țin gura, de la fata cea mică, și

mi-am ținut-o. Se poate pune o femeie slabă și nemernică cu domnii cei mari? Iacă tot eu trag după toanele fetelor.

— Și de ce nu s-au întors încă acasă?

— Știu eu de ce nu s-au întors? Pe vremea asta erau totdeauna în paturile lor. Nici eu nu dorm de multă vreme și văd că noaptea asta lungă ține întruna. Fata cea mică oprea soarele-n loc și-i da drumul abia când se-ntorcea acasă.

— Iaca, bre, o comedie ca asta! Să vezi și să nu crezi! De-aceea mi s-a părut mie că noaptea asta-i așa de lungă?

— De-aceea, înălțate împărate!

— Apoi să știi că li s-a întâmplat fetelor ceva. Tu n-ai știință, doică, de întâmplare?

— Ba am. Numai cei trei zmei de la apusul soarelui sunt de vină. Ei au pus stăpânire pe fete și le-au dus la curțile lor.

— Ce m-oi face, atuncea, sărmanul de mine? întreabă Volbură-împărat.

— Trimite străjile, înălțate împărate, și dă de veste oamenilor că ți-au furat zmeii fetele. Dacă nu le scapă cineva pe fete din ghearele lor, apoi stă soarele pe loc și nu se mai face ziuă. Se prăpădesc oamenii și dobitoacele.

— Apoi de ce oare nu dă fata mea cea mică drumul soarelui? mai întreabă împăratul.

— Apoi tocmai de aceea nu-i dă drumul, ca să ne deie de știre că-s în stăpânirea zmeilor. Altcum nu ne poate da de șlire.

— Că bine zici! Să meargă străjile cu făclii aprinse și să scoale lumea! Să spuie oamenilor ce cumpănă s-a abătut asupra împărăției! Poate se va găsi un voinic, ca să-mi scoată fetele din primejdie. Dacă se-ntoarce cu izbândă îi dau o fată de nevastă, pe care va alege-o, și jumătate din împărăție.

Merg străjile pe la toate răspântiile și bat tobele. Strigă ei și poruncile împăratului Volbură, ca să le audă tot omul. Da cine-și pune mințile și puterile cu cei trei zmei? Nu se

arată niciunul și noaptea ține mai departe…

Da era în împărăția aceea și un fecior de femeie săracă și vădană. Și feciorul aista era năzdrăvan. Îl învățase mă-sa toate tainele lumii, că numai femeile sărace și vădane le știu. Și se aruncase feciorul frumos și viteaz și-i spunea lumea Făt-Frumos Brăduț-Mândruț. Numai într-însul mai era scăparea împărăției aceleia. Aude mă-sa strigarea străjerilor și se duce și-l scoală pe fecior:

— Scoală, băiatul mamei, că iacătă ce s-a întâmplat. Au furat zmeii fetele împăratului.

— Bine le-a făcut! Să se sature de zbânțuială!

— Bine, nebine, da tu du-te și le scapă, c-apoi ți-a pus Dumnezeu mâna-n cap! Împăratul îți dă fata pe care o alegi de nevastă și jumătate de împărăție.

— Atuncea să mă duc, mamă, dacă zici dumneata, da-i tare departe… Până ce ajung eu, noaptea asta lungă o tot ține înainte și mor oamenii și dobitoacele. Că cine poate trăi fără soare?

— Apoi ia și tu brâul aista de lână al meu și încinge-te cu dânsul. Cât ai număra până la doi, ai și ajuns la pădurea de aramă. În mijlocul ei sunt curțile zmeului de aramă. Tu rupe o frunză și cântă. Zmeul de aramă va auzi și-ți va ieși înainte. Tu doboară-l și du-te mai departe. Vei da de pădurea de argint a zmeului de argint. Doboară-l și pe aista, că va veni, dacă vei rupe o frunza de argint și vei cânta dintr-însa. Apoi mai ai de furcă cu zmeul de aur. Aista-i cel mai viteaz, da tu nu te teme. Iaca, îți dau baltagul ista de la strămoșul tău. Cu el ai să-i dobori. Ascultă-mi sfaturile și croiește-o la drum!

Se-ncinge Făt-Frumos Brăduț-Mândruț cu brâul mâni-sa și ajunge la pădurea de aramă. Rupe el o frunză și-ncepe a cânta, de pădurea răsuna. Îl aude zmeul de aramă și vine ca un viscol asupra lui.

— Așa, câine de Făt-Frumos. Ai venit să mă răpui! Ian să-ți arăt eu putere de zmeu!

Sar ei unul la altul și se bat. Cât s-au bătut, pădurea de

aramă răsuna. Da mult de tot nu s-au bătut, că Făt-Frumos Brăduț-Mândruț numai o dată l-a pălit cu baltagul și l-a descăpățânat pe zmeu. Iasă fata cea mai mare de împărat, plânsă și despletită, și se bucură.

— Să trăiești, Făt-Frumos, că m-ai scăpat de câinele de zmeu!

— Să trăiești și tu, fată de împărat, da mai așteaptă oleacă în curțile zmeului, că eu mă duc să le scap și pe surorile tale.

Se duce Făt-Frumos Brăduț-Mândruț și ajunge la pădurea de argint. Rupe el o frunză și cântă. Îndată îl aude zmeul de argint și-i vine-n cale. Se bate Făt-Frumos și cu aista și-l răpune. Iasă și fata a doua din curțile cele de argint și se bucură, da Făt-Frumos îi spune și ei să aștepte, că se duce s-o scape și pe sora lor cea mai mică.

Ajunge Făt-Frumos Brăduț-Mândruț și la pădurea cea de aur. Rupe el o frunză și cântă. Da cânta așa de duios, că vuia toată pădurea. Vine, ca o vijelie, zmeul de aur. Aista era mai înfricoșător decât ceilalți. Cum vine, cum sare la bătaie, că nu suferea să-i calce în pădure picior de om pământean.

— Alelei, pui de cățea, ce cați în pădurea mea?

— Alelei, hoțoman de zmeu, de ce furi fată de împărat, când voie nime nu ți-a dat?

Se pălesc ei unu-ntr-altul și se luptă și se luptă… Pe altul l-ar fi dovedit zmeul de aur îndată, da Făt-Frumos Brăduț-Mindruț nu se lăsa dovedit. Învârtește el cu meșteșug baltagul și-i taie capul și aistuia. Iasă fata cea mică din curțile cele de aur și se bucură.

— Să trăiești, Făt-Frumos, că m-ai scăpat din robia zmeului!

— Să trăiești și tu, fată de împărat! Cred c-ai prins amu mai multă minte din pățania asta. Așa-i că rânduiala fetelor nu-i să bată drumurile?

— Asta-i cam așa, Făt-Frumos! O să mă strâng și eu de pe drumuri la casa mea…

Și-l fură fata cea mică pe Făt-Frumos cu privirile, iar aistuia îi pică fata dragă.

— De-amu hai și-om porni la surorile tale, că te așteaptă!

— Mai stăi puțin, Făt-Frumos!

Se întoarce fata cea mică cu fața la curțile cele de aur și bate-n pământ cu piciorul de trei ori. Curțile celea se prefac deodată într-o basma de aur. Fata o ia și-o pune la brâu. Merg ei la fata a doua. Bate fata cea mică de două ori din picior și schimbă curțile cele de argint într-o basma de argint, pe care i-o dă surorii s-o pună la brâu. La curțile cele de aramă a bătut numai o dată din picior și le-a schimbat într-o basma de aramă, pe care i-a dat-o surorii celei mari. Tustrele aveau câte o basma la brâu.

— De-amu să dau drumul soarelui, a spus fata cea mică:

Începe-ți iară, soare,
Călătoria cea mare!

Și soarele își începe, drăguțul, călătoria cea mare, care n-are alinare. Vezi că se mai hodinise și el, cât îl ținuse fata cea mică pe loc. Da deodată caută fata cea mică sălcioara și n-o mai găsește.

— Ce ne-om face, Făt-Frumos și fetelor, hăi, că eu sălcioara n-o mai găsesc și alta n-am de unde lua. Ne prinde ziua mare pe coclaurile aiștia și-i primejdie, că ies toate jivinele pământului după mâncare și tare le mai place cărnița de fată mare! Ca să scăpăm de ele, trebuie să-i întrecem pe Murgilă și pe Noptilă.

— Cât despre asta, apoi să nu vă fie frică! le liniștește Făt-Frumos pe cele trei fete. Ian suiți-vă voi două pe umerii mei, iar tu, fetică, vino la badea-n brațe! C-apoi brâul mamei ne duce ca vântul și ca gândul până acasă.

Făt-Frumos Brăduț-Mândruț aburcă cele două fete pe umeri și pe cea mică o ia la piept și zboară cu ele, ca vântul și ca gândul, peste tot pământul. L-ajunge el din urmă pe Murgilă și-l întrece, l-ajunge și pe Noptilă care

trepăda din picioare de nerăbdător ce era, și-l lasă pe cale. Zorilă tocmai se pregătea să intre cu alba în împărăția lui Volbură-împărat, când hop! și Făt-Frumos cu fetele-n pragul casei.

— Vai de mine și de mine - se crămăluiește împăratul - voi sunteți fetele tatii?

— Noi suntem, tată! Ne-a scăpat din ghearele zmeilor Făt-Frumos Brăduț-Mândruț.

— Și ți-ai ales partea, voinicule? îl întreabă împăratul.

— Ales. Iaca asta-i pe care-o țin la piept, răspunde el.

— Apoi a ta să fie și jumătate din împărăție!

A uitat împăratul Volbură de supărare și s-a bucurat tare mult. Când a mai bătut fata cea mică din picior o dată, de două ori și apoi de trei ori și-a văzut curțile cele de aramă, de argint și de aur, le-a iertat și zbânțuielile tinereților, c-așa-i a părinților lăsată partea pe pământ: să ierte greșalele copiilor râzând și plângând.

Da nici împăratul Volbură nu s-a lăsat cu una cu două și le-a măritat iute-iute pe tustrele fetele. Le-a găsit și celorlalte două niște feciorași de crai și le-a făcut vânt la casele lor, ca să mai uite ele de zbânțuieli, - iar el de grijile lor. Și după nuntă, i-a dat lui Făt-Frumos Brăduț-Mândruț jumătate de împărăție, ca s-o albă pe vecie. Și s-a bucurat și mama lui Făt-Frumos Brăduț-Mândruț de norocul ce-a dat peste feciorul ei.

Iar la nunta lor cea minunată m-am dat și eu pe lângă vatră și-am ascultat ce povesteau nuntașii, ca să știe și urmașii, și-am prins și eu povestea asta de coadă și-am ascuns-o, ca să nu se vadă. Iacă așa cu dânsa am scăpat și v-am spus-o de când a înserat, ca s-o auziți și să n-o uitați cât trăiți.

PETRU REZUȘ,
Dochița împărătița (Basme și poezii populare din Țara-de-Sus),
1972.

FÂNTÂNA STICLIȘOAREI

A fost odată ca niciodată, a fost un împărat bătrân nevoie mare, că i se împreunase genile și sprâncenile cu cârjile ochilor de bătrân ce era; barba îi era colilie și lungă… să stai să te crucești; dinții încailea uitase de când îi căzuseră, iar picioarele… da ce mai vorbă lungă, zi-i coclit și lasă-l la pustia-ncolo.

Împăratu ăsta măcar că era așa de bătrân, tot nu vrea să moară, că se îndădulcise cu viața, dar ș-așa neputincios, iar nu-i venea bine. Deci, se hotărî să dea sfoară în țară, cum că cine s-o găsi să-i aducă apă de la fântâna doamnei Sticlișoarei, cu care dacă se spală omu, se face copil ele 12 ani, îl procopsește cu jumătate din averea lui.

Fiu-său ăl mai mare (c-avea trei feciori) îi zise:

— Ce să mai dai sfoară-n țară, tată, păi eu de ce sunt p-acilea? de florile mărului!… Dă-mi un rând de îmbrăcăminte, dă-mi bani îndeajuns și un cal d-ăla de mănâncă jăratec și las’ pe mine.

— Bucuros, taică, dacă te prinzi să-mi aduci.

Și-i dădu împăratul ce a cerut, iar băiatul plecă. Se duse el ce se duse și ajunse în satul Despuiaților. Cum ajunse acolo îi căzu cu tronc o despuiată și dacă îi căzu cu tronc, o îmbrăcă frumos și-o și luă de nevastă, rămâind acolo.

Așteaptă bietu tată-său o lună, așteaptă două, trei, un an… băiatul nu mai venea.

Dacă văzu și văzu, fecioru său ăl mai mijlociu vru ca să se ducă și el; tată-său se învoi, dar ș-ăsta, tot ca celălalt, rămase în satu Despuiaților.

Trecu ce trecu, și iacă și băiatul ăl mai mic ceru voio

tătână-său să încerce și el să vază n-o putea aduce apă de la fântâna doamnei Sticlișoare?

— Măre, măi nevoiașule. Tu să faci mai multă treabă decât frații tăi? Nu văzuși că ei coșcogeamite rumânii, zdraveni, una-alta, și n-o nemeriră, și tocmai tu te găsiși?…

— Doar nu s-o prăpădi lumea, taică, de mi-ei da și mie un rând de haine, bani de cheltuială și cal.

— Lumea nu s-o prăpădi, dar mi te-i prăpădi tu, tot ca și frații tăi, zise împăratul începând a plânge de ciudă.

— Las’, taică, nu mai plânge, că n-au murit nici ei; dar de!… cine știe unde or fi; lasă-mă să mă duc, să mă încerc și eu să-ți fac un bine, că dumneata destul te-ai necăjit cu mine.

— Fie-ți pe voie, băiete, zise împăratul într-un sfârșit, văzând că n-o scoate la căpătâi cu el.

— Da’ calu dumitale din tinerețe mi-l dai, tată?

— Ți-l dau. Fă de te urcă-n pod și vezi de caută printre frâuri p-ăl care-o fi mai vechi, dă-te jos cu el și du-te de-l sună la câte trele grajdurile, strigând:

„Tptruu! cal bălan din tinerețele tatii”.

Se duse băiatul la grajdul dintâi și scutură frâul strigând, cum l-a fost învățat tată-său; când colo, ce să vază? se pomenește c-o răpciugoasă de gloabă, de ți-era mai mare scârba să te uiți la el, și slab și ciugulit de cioci.

— Fugi d-aci, mârțoagă, îi zise flăcăul dându-i una în cap cu frâul, și se duse la grajdul din mijloc. Acolo dacă ajunse sună frâul și-i ieși înainte tot calul ăla; iar îl goni și trecu la grajdul d-al treilea, gândind că d-aci încailea va ieși un cal mai bun; când colo-i iese înainte tot ăla.

— Ci ca piei din ochi-mi, jiganie, zise răstit băiatul, ridicând mâna să-i dea iar cu frâul în cap.

— Nu da, stăpâne, se rugă calul, că cum a-mbătrânit tată-tău, așa am îmbătrânit și eu; ci pune să taie mânjii de la 60 de iepe și să-mi dai să mă adăp cu sângele d-o curge din ei, iar de mâncare să-mi dai orz ciuruit și fân ghizdău, verde, cosit din noaptea de Sfântu Gheorghe.

Cinci auzi el pe cal vorbind în ăst chip, îi păru rău de ce făcuse și se duse la el, îl mângâie și porunci să i se dea ce-a cerut.

A treia zi, când se duse în grajd, rămase pironit locului; calu se îngrășase, ochii îi erau ageri ca la un cârlan, iar din pântece îi crescuseră 12 aripi.

— Așa te vroi, căluțu meu, zise fecioru împăratului sărutându-l.

— Ai, stăpâne, că n-avem vreme de pierdut, împăratul e bătrân, să n-apuce să moară până venim noi, c-apoi degeaba o fi apa din fântâna doamnei Sticlișoarei.

— Drept ai, căluțule, răspunse flăcăul și puse șeaua singur cu mâna lui, îl închinsă bine, sări pe el, și plecară.

Cum ieșiră din poartă calul îi zise:

— Stăpâne, ia te mai înțepenește și-n coamă, să nu cazi jos, c-avem să umblăm ca vântul. Și se repezi în slava cerului.

Umblară ce umblară p-acolo și dădură de casele Sfintei Luni; intrară în curte; calul se puse să pască, iar stăpânu-său intră în casă. Cum îl văzu Sfânta, îi dete de mâncă un corn de prescură, de bău un pahar de vinișor și-l întrebă unde se duce.

— Mă duc, sfinția-ta, la fântâna doamnei Sticlișoarei să iau apă, să se spele tata, ca să se facă iar copil de 12 ani.

— Liii! flăcăiașu mamii, cin' te-a trimis, nu te-a trimis ca să te crească, ci să te prăpădească; întoarce-te-ndărăt mai bine.

— Ce să mă mai întorc, sfinția-ta, ajunsei până aici, merg înainte acu, ce-o fi o fi…

— Atunci, zise Sfânta Luni, ține pieptenele ăsta, să-l ai la nevoie.

Și mai dându-i și merinde, băiatul plecă, după ce-i sărută mâna, și-i mulțumi pentru bunătatea ei.

D-acilea, dacă plecară, merseră ce merseră și ajunseră la Sfânta Sâmbătă, care, când fu să plece îi dete în dar o gresie, iar d-acilea când porniră, nu mai umblară mult și

iacă dădură de fântâna doamnei Sticlișoarei, care era împresurată de tot felul de jivine spurcate.

Ce să facă?... Se puse și băiatul în genunchi și rugă pe Dumnezeu să facă ceva să gonească tiarele dimprejurul fântânei, ca să poată lua apă. Și fiindcă era bun la Dumnezeu, că era drept și-și iubea părintele, dădu Dumnezeu o ploaie, dar ce ploaie! că se speriară toate fiarele și fugiră care încotro, să se ascunză, iar băiatul dete fuga, luă apă și când să plece, dete cu ochii de-o piatră pe care scria: „Cine-o veni să ia apă din fântâna doamnei Sticlișoarei, să intre în casa de aramă, să intre și în a de argint, să intre și în a de aur”. Intră băiatul prin ale de aramă și de argint și nu văzu nimic, dar când intră în a de aur, găsi pe doamna Sticlișoara culcată cu fata în sus și-i scoase inelile din degete, dar de frică îi crăpa buza și-i pică o picătură de sânge pe obrajii ei; apoi ieși afară, încălecă și plecă.

Cum se deșteptă doamna Sticlișoara, și văzu că i-a pierit inelul din deget, dete fuga la fântână să vază dacă a luat cineva apă din ea; când să se uite în apă, cum era de limpede ca lacrima, i se arătă și picătura de sânge pe obraz. Atunci, nu se mai putu ține de necaz și chemând toate fiarele, începu a le bate, întrebându-le cine a venit de-a luat apă. Ele se tânguiau și răspundeau că nu știu; numai un zmeu șchiop și chior, care se ascunsese sub talpa casei, îl văzuse pe flăcău, și spuse că se prinde să alerge după el să-l prinză, dacă l-o face mai mare peste ăilalți zmei.

Doamna Sticlișoara se învoi, iar zmeul o și porni, și nu în multă vreme îi ajunse, că alerga ca gândul.

Calul simți că se apropie și zise lui stăpânu-său să se uite înapoi și să-i spuie ce vede.

— Văz **o** flacără mare, zise feciorul împăratului.

— Aruncă pieptenele, stăpâne, grăi calul, că e rău de noi.

Băiatul îl aruncă, și se făcu o pădure deasă de nu se

putea strecura nici păsările printre pomi, dar zmeul hoț nu se dădu prins, ci se făcu un stol de cioci și zbură pe d-asupra pădurii venind ca gândul spre ei.

— Ce mai vezi, stăpâne? întrebă calul, după ce mai trecu nițel.

— Un stol de cioci văz.

— Arunca și gresia.

Cum aruncă gresia se făcu îndărătul lor un stei de piatră.

— Acum să stăm să ne odihnim nițel, stăpâne, zise calul abia suflând, iar băiatul descălică, și calul începu să pască.

Zmeul se tot căznea să roază stânca. Dar de unde? c-aia era piatră, nu era plăcintă cu brânză și văzând că n-o nemerește, se rugă de feciorul împăratului să facă o găurice cu paloșul că vrea numai să-l vază la față, să vază cum e.

Băiatul, prost, cum auzi îi și făcu pe voie. Zmeului atâta i-a fost, că din găuricea aceea făcu gaură mare și scoase capul.

— Ce-ai făcut, stăpâne! zise calul, prinzând de veste, săi repede pe mine că ne răpune namila spurcată.

Încălică băiatul ș-o luară la goană, dar degeaba, zmeul îi sosea de pe urmă, se și apropiase bine, că simțea cum îi dogorea ceafa suflarea zmeului. Nădejde nu mai era, aștepta doar, ha-ha, să-l înhațe, când văzând calu că nu mai era încotro își mai strânse o dată puterile și-și făcu vânt, dar tot degeaba, că nu mai putea, și zmeul își întinsese ghiara, când feciorul de împărat și calul văzură venind o femeie, care trecu pe lângă ei ca fulgerul.

— Am scăpat, stăpâne, zise calul, ține-mă strâns în frâu.

Pasămite femeia era Sfânta Sâmbătă, care văzuse de departe pe zmeu cum fugărea pe feciorul de împărat, și încălecând pe piuă se repezise să-l scape. Și l-a și scăpat, că zmeul, când a văzut-o, n-a știut cum să se întoarcă mai iute înapoi.

Când se întoarse Sfânta Sâmbătă, pofti pe băiat în casă,

iar calului îi dete orz amestecat cu nițel jăratic, ca să se mai întremeze; băiatul îi mulțumi că l-a scăpat de primejdie și-i dădu și Sfintei nițică apă de la fântâna doamnei Sticlișoare. D-aci dacă plecă, trecu și pe la Sfânta Luni, îi dădu și ei, și apoi plecă spre casă.

Când îl văzu tată-său, nu mai putu de bucurie, doar că nu sărea în sus; ar fi sărit, nu e vorbă, dar nu putea de bătrânețe. Puse mâna pe sticla cu apă, se spăla pe ochi și se făcu taman ca cum ar fi fost de doisprezece ani.

Trecu ce trecu și doamna Sticlișoara dete sfoară în țară cum că cine a fost vrednic d-a luat apă din fântâna ei, să vie că-l va îmbogăți și îl va lua de bărbat.

Auzind feciorul ăl mare al împăratului, își lăsă și despuiată și tot și se duse. Doamna Sticlișoara l-a întrebat că el a luat apă?

— Eu, vezi bine. Păi cine? a răspuns el.

— Ei, cum era apa?

— Iaca ca toate apele, cum să fie?

Sticlișoara l-a priceput și l-a gonit cu rușine, iar el s-a întors acasă la tată-său, dar fraților nu le-a spus ce i s-a întâmplat.

După el plecă și fratele ăl mijlociu, dar păți tot ca el și se întoarse rușinat acasă.

Tocmai mai la urmă auzi și feciorul ăl mai mic al împăratului. El cum auzi și plecă, și cum ajunse, intră în casă și spuse că el e ăl care a luat apă din fântână.

— Cum era apa, când ai luat din ea? întrebă doamna Sticlișoara.

— Ca toate apele, răspunse băiatul, dar pe o piatră am văzut scris că cine-o veni să ia apă, să intre în odaia de aramă, apoi în a de argint și, la urmă, și-n a de aur.

Îi mai spuse cum, când a intrat în odaia de aur, a văzut-o culcată cu fața în sus, cum i-a luat inelul și cum când a sărutat-o i-a crăpat buza și i-a picat o picătură de sânge pe obrazul ei.

— Drept că tu ești, care ai luat apă din fântâna mea, și

tu-mi vei fi bărbat, zise doamna Sticlișoara, după ce-i spuse așa.

— Da, zise băiatu, dar să mergem în împărăția mea, că și eu sunt fecior de împărat.

— Să mergem, dar să iau și palaturile mele că mi-e milă să le las aici.

— Apoi se poate?

— Da, ia biciu ăla de foc, de după sobă, îl învăță ea, și plesnește cu el în trei colțuri ale casii, că se va face un măr de aur.

Băiatul făcu așa și băgând mărul în sân, își luă nevasta, o puse pe cal, și p-aci ți-e drumul.

Tată-său, când îi văzu aleasa inimii, îl lăudă, că era frumoasă peste poate doamna Sticlișoara, și făcură nuntă de ținu trei săptămâni cu chef și băutură, iar eu încălecai p-o șea și spusei cum putui povestea.

Comunicat de d-nu Bibicescu,
care-l are de la un student din
școala normală, Marinescu Rafail.

D. STĂNCESCU,
Basme culese din gura poporului,
1892.

CĂTANA ÎMPĂRATULUI

A fost odată într-un sat un copil părăsit, lăsat la mila oamenilor de cine știe ce necăjită de femeie. Și l-a luat pe orfanul acesta o babă bătrână și bună și l-a crescut. Nume i-a pus Florea, adică cel din flori, căci știa ce știa baba aceasta. Era adică ea o vrăjitoare dintre cele bune, lăsate pe pământ să mai aline suferințele și durerile oamenilor. Că baba aceasta știa câte și mai câte leacuri bune pentru toată boala, câte și mai câte descântece de orbalț, de deochi, de făcătură, de vătămătură, de mană și de pocitură, câte și mai câte farmece și vrăji priincioase omului.

Că de descântece rele și de farmece și vrăji împotriva firii oamenilor și lucrurilor nu se ținea, cum se țin alți vrăjitori vrăjmași și alte vrăjitoare blestemate și urâcioase ca Muma Pădurii. Și ducea vrăjitoarea aceasta bună mare război cu un vrăjitor vecin, care era un răulean fără pereche pe lumea lui, bată-l mânia lui Dumnezeu. Vrăjitorul acesta îngheța apele vara-n amiaza mare, numai dacă împletecea un băț între degete, iar de oameni n-avea frică. Dacă se uita la om în ochi, îl împietrea și putea face cu dânsul orice vrea, așa o putere înfricoșată avea.

De aceea oamenii nici nu-și puneau puterile lor puține cu ale lui, încât ajunsese vrăjitorul acesta mare să stăpânească nouă sate, numai pe-acel al babei nu-l putuse supune din pricina ei. Vezi că și baba Catinca avea putere multă și vrăjitorul cel mare n-o putea birui. Și-l chema pe vrăjitorul acesta Paramon și numai cât îi auzeau oamenii numele și se îngrozea pielea pe ei de groază.

Și când, la răsăritul soarelui, l-a găsit baba Catinca în stratul cu flori, se spune c-a bătut din palme de bucurie. Și așa de drag cum l-a avut din primăvara aceea, l-a avut toată viața și ca o mamă bună i-a fost băiatului, și l-a scos din scutece, și l-a pus pe picioare, și l-a învățat a merge, și l-a învățat a se purta în rând cu lumea.

Și de drag ce-l avea, a pregătit baba Catinca o alifie fermecată, pe care o știa din străvechime mare, și l-a uns pe băiat, când avea doisprezece ani, din creștetul capului până-n vârful degetelor de la picioare. Peste tot trupul l-a uns cu alifia aceea, numai atât a uitat să ungă: tălpile picioarelor. Și se bucura baba Catinca și-i spunea băiatului:

— He, hei, mă băiete, numai să crești tu mare, c-apoi nu mai am grijă… Tu ai să-i faci capătul vrăjitorului Paramon… Că iacă alifia asta-i fermecată și-o cunosc numai câțiva oameni. Dacă te-ai uns cu dânsa, apoi n-ai frică de săgeată, de suliță, de sabie și de orice lucru ascuțit care rănește omul. Nu se prinde nicio zgaibă de pielea ta și ești toată viața curat ca ghiocul. Așa că tu să ții minte că eu te-am uns cu alifia asta. Să n-ai grijă în bătălii și-n vălmășaguri de oameni, că ție așa ți-a fost menit să fii cătană împărătească și să înveți meșteșugul războiului, ca să biruiești gadina asta spurcată, care asuprește oamenii din cele nouă sate.

Și băiatul a ținut minte, că n-a avut altceva ce face. S-a făcut fecior și n-a uitat vorbele babei Catinca. Și ținea și el la babă, așa cum se ține, că băiatul orfan aflase că n-are nici mamă, nici tată, și se legase și el de un suflet de om, care i-a arătat dragoste.

Și când a venit chemarea la oaste, a plâns feciorul că se despărțește de baba Catinca. Iar aceasta l-a mângâiat cu vorbe bune, așa cum se mângâie de părinți feciorii care se duc la asemenea slujbă grea și cu primejdie.

— Du-te, dragul babei, și fă-ți datoria către țara ta, i-a spus ea, că tu ești menit să scapi satul de vrăjitorul

Paramon, căruia nici împăratul nu-i poate da de hac.

— M-oi duce, babă, m-oi duce, da cătănia îi lungă și nu știu dacă te-oi mai afla în viață când mă întorc.

— Du-te și fă-ți datoria, că de aflat mă vei afla și tare bine ți-a părea.

Știa baba Catinca și toaca-n cer când bate și când îi spunea ea asemenea vorbe, apoi se gândea la o întâmplare care mai departe se va povesti, că povestea de-abia a început și mai ține mult. Da și mai mult ținea pe vremea aceea veche și cătănia la împăratul. Se ducea omul fecior și se întorcea bărbat în toată firea. Și câte zece-cincisprezece ani nu mai dădea pe acasă. Bătea drumurile împărăției cu oștile, ba într-o parte, ba într-alta, până la dracu-n praznic, de i se făcea lehamite de viață. Că împărații, ca împărații, se războiau între ei pentru fel de fel de pricini și pentru nimică și trimeteau oștile să se bată. Mureau bietele cătane ca furnicile, când le calcă în picioare cireada satului, și se înroșea pământul de sânge închegat.

Și-a umblat feciorul acesta al nostru Florea până la capătul pământului, acolo unde este bulboana cea mare, și s-a oștit el cu toți craii, da săgeată, da suliță, da sabie nu s-a prins de el, că era fermecat. Doară îl unsese cu alifia ei fermecată baba Catinca. Și avea nume mare de oștean fără frică, da și anii trecuseră ca apa. Se dusese feciorul la oaste când avea douăzeci de ani și-amu avea treizeci și cinci, bătuți pe muche.

Și socotind el că a învățat totul ce are de învățat de la cătanele cele bătrâne, s-a cerut acasă. Era amu și el cătană împărătească de cincisprezece ani și-a spus mai marilor săi că a slujit destul. Să-i mai dea drumul și acasă, că i s-a făcut dor de sat și de baba Catinca.

— Apoi să-ți dăm, dară, drumul, au spus aceia. Slujba ți-ai împlinit-o cu credință și de purtat te-ai purtat tare frumos. N-avem ce zice. Numai ne pare rău că prăpădim o cătană împărătească tare bună. Acasă ce-ai să faci, că tu

te-ai deprins cu meșteșugul războiului. Cătana împărătească rămâne cătană cât trăiește.

— Ce-oi face eu veți auzi. Am de bătut un război și mai înfricoșat cu vrăjitorul cel mare Paramon. Baba Catinca trebuie să fie tare bătrână și nu mai știu cum dă piept cu ticălosul de vrăjitor. Cine știe ce cumpănă îi pe capul oamenilor din satul meu!

— Ho, ho, s-au minunat ghinărarii cei mari, d-apoi acel Paramon e vrăjitor mare, da boier și mai mare!

— Poate să fie, că boieria nu-i pe vecie! A belit el destul lumea până acum. Când m-am dus eu la oaste, avea gardurile pline de piei de oameni necăjiți. Am să-l belesc și eu de piele, după năravul lui, și am s-o pun pe gardul meu.

Au dat din cap ghinărarii aceia a îndoială și-au slobozit-o de la oaste pe cătana împăratului. Vine Florea în sat și trage la casa lui.

— Unde ești, babă Catincă, strigă el, c-am venit de la oaste și mi-i dor să te văd? Mai trăiești?

— Mai trăiesc, mai trăiesc, se aude glasul babei din casă.

Da îi iasă înainte lui Florea o codană de fată cu lipici, de s-o strângi în brațe și s-o mănânci de dragă!

— Cine ești tu, fată, hăi?

— Apoi eu sunt baba Catinca și cu atâta dor te-am așteptat, încât am întinerit.

— Glasul parcă l-aș cunoaște...

— Apoi dă, dragul meu, cât bine am făcut eu oamenilor știi și tu. Amu mi-am făcut eu și mie un puiuț de bine, că ție îți trebuie nevestică tânără, nu o hârcă de babă. M-am dat de trei ori peste cap și m-am întors la starea mea de fată. Placu-ți?

— Cât despre asta, nici nu mai încape vorbă. De s-ar putea da peste cap toate nevestele și mândrele cătanelor, când se întorc acasă după amar de ani, ca să fie ca tine! Tare-mi pare bine, Catincuță, c-ai întinerit! Vină la badea să te pupe!

O pupă cătana împăratului pe Catinca și se bucură fata. Cu un ochi râde, da cu unul plânge. Ea, săraca, își istovise toate puterile ei cele bune, întinerindu-se. Că este așa o lege străveche a vrăjitoarelor bune. Dacă ele își folosesc puterile pentru binele lor, apoi și le pot folosi numai o dată și apoi îs femei slabe ca toate femeile. Cunoșteau, după cum se vede, vrăjitoarele cele bune din străvechime un leac și pentru bătrânețe și-l foloseau și ele, da numai o dată. Amu leacul ista s-a prăpădit și, dacă omul îmbătrânește, apoi îmbătrânește, nu mai întinerește, cât îi hăul, măcar că-i rămâne inima tânără. Numai ea, pârdalnica, ar mai vrea să zburde ca în tinerețe, da de unde putere în ciolane bătrâne?

— Da de ce cu un ochi râzi și cu unul plângi, Catincuță? întreabă cătana împăratului. Că noi ne-om lua și tare bine om trăi și-om îmbătrâni iară amândoi. Mare farmazoană și hăitușcă de fată-mi ești!

— Apoi eu, dragul meu, mi-am pierdut toate puterile, cu care țineam piept vrăjitorului Paramon și el știe ce-am făcut pentru tine. A slobozit vorbă că are să-mi puie pielea în gard. Și pe-a mea și pe-a ta.

— Să îndrăznească, fată hăi, că de-amu eu i-s nănașul! Nu-s eu cătană împărătească? Să încerce să se tragă-n unghii cu mine!

— Apoi are să îndrăznească!

Și a îndrăznit. Trimite vrăjitorul Paramon poruncă să iasă și oamenii din satul al zecelea la clacă. Să iasă, că baba Catinca nu mai este și el nu se mai teme.

— Să nu iasă nime la clacă! a poruncit și cătana împăratului.

N-a ieșit nime la clacă. Paramon și-a împins de la spate slugile, ca să facă rânduială cu sărăntocii aceia din sat. A împins Paramon jumătate din slugile lui socotind că-s destule. Le iasă însă Florea, cătana împăratului, înainte și mi ți-i taie pe toți haidăii vrăjitorului, de n-a scăpat niciunul. Lui nimic nu i-au putut face, că era fermecat și nu

se prindea de dânsul nici săgeată, nici suliță, nici sabie.

Vrăjitorul Paramon nu se lăsă. Mai trece o vreme și, pe la culesul bucatelor, trimite el poruncă oamenilor din sat să-i plătească dijmă, așa cum plăteau și celelalte nouă sate. Să-i plătească dijmă din vite și din bucate, parcă oamenii aveau prea multe!

— Nu dă nime dijmă! a poruncit iară cătana împăratului.

Dacă nu dă nime dijmă, atuncea vrăjitorul Paramon trimite a doua jumătate de slugi, ca să-i cumințească pe oameni. Tare bine! Iasă și cătana împăratului și mi ți-i toacă pe toți. A scăpat numai o slugă și s-a întors, văietându-se, la vrăjitor:

— Ne-ai trimis la moarte, stăpâne și jupâne! Este în satul acela o cătană a împăratului, de care nu se atinge nici săgeata, nici sulița, nici sabia. Ne-a omorât pe capete și-a făcut movilă din slujitorii tăi. Cu aista nu ne-a mers!

— Alia, a răcnit vrăjitorul Paramon. Aista-i Florea și l-a uns baba Catinca cu alifia cea fermecată. Am să mă ung și eu și-am să mă duc să-l înfrunt!

Își face alifia cea fermecată vrăjitorul cel mare Paramon. Și-o face din o sută și una de ierburi și le descântă cu o mie și unul de descântece, apoi se unge cu dânsa. S-a uns singur, că nu voia să-i cunoască tainele altcineva. Da, ungându-sc cu alifia, vorbea cam așa:

— Lasă că știu eu unde-i locul cu pricina, cătană împărătească! Baba Catinca a uitat să te ungă pe tălpile picioarelor și iaca, acolo te-oi nimeri eu. Da eu am să mă ung mai întâi pe tălpi, ca să nu uit.

Se unge vrăjitorul cel mare Paramon cu alifia aceea și se unge din creștetul capului până-n tălpile picioarelor și-apoi pregătește o traistă cu spini înveninați, își ia platoșa, sabia și sulița și pornește la drum.

— De-amu îți fac eu capătul, strigă vrăjitorul cel mare Paramon.

Și vine el, ca o negreață, asupra satului, ca să-l prăpădească. Da nici fata nu sta degeaba. Înțelege că vine

cumpăna cea mare, și-și aduce aminte că nu l-a uns pe Florea pe tălpile picioarelor.

— Florea, Florea, vine gadina de vrăjitor și ai să dai luptă cu dânsul!

— Să vie, că nu mă tem!

— Să vie, să vie, da eu am uitat să-ți ung cu alifia cea fermecată tălpile picioarelor. Tu să stai într-un loc, să nu te miști, că hâzania pământului cine știe ce-a mai scornit, să te răpună!

— Oi sta, oi sta cum zici tu și l-oi răpune eu.

— Ai să-l răpui, dacă-mi vei asculta sfatul. Vrăjitorul Paramon s-a uns și el cu alifia cea fermecată, că o cunoaște și și-a făcut-o. Da de uns s-a uns singur și n-a ajuns cu mâinile să se ungă între umeri. A rămas o palmă de piele neunsă. Ia, acolo să-l lovești și nu altundeva, că-i faci capătul.

— Acolo am să mă ațin și-am să-l lovesc.

Iasă cătana împăratului înaintea vrăjitorului Paramon.

— Aha, fecior de lele - îl batjocorește vrăjitorul pe Florea - vină să-ți belesc pielea!

— Aha, vrăjitor spurcat, lasă că-ți arăt eu! N-ai să mai belești tu lumea! Ți-oi da clacă și dijmă, ca să te saturi!

Se încontrează ei și se lovesc, da amândoi erau fermecați și nu-și puteau face nimic. Răstoarnă, atunci, vrăjitorul traista cu spinii cei înveninați, ca să calce cătana împăratului într-înșii și să piară. Da de unde să se lase înșelat Florea? Stă pe loc și nu se mișcă și tot chitește să-l lovească pe vrăjitor între umeri. Și nu știu cum îi vine bine și deodată aruncă sulița cu toată puterea. Sulița vâjâie și nimerește tocmai în palma aceea de piele neunsă dintre umeri a vrăjitorului Paramon. Acesta numai a icnit și-a picat străpuns de suliță.

— Ehei, fecior de lele, bine te-a învățat cine te-a învățat unde să ținteși, că iacă eu n-am știut și-am mușcat cu gura din lut!

Cătana împăratului s-a ținut de cuvânt și-a belit pielea

vrăjitorului Paramon și-a întins-o pe gard, ca să se usuce. Și-așa a scăpat satul de vrăjitorul Paramon și i-a mulțumit lui Florea, cătana împăratului. Iară acesta s-a însurat cu Catinca și dacă n-au murit încă, apoi trăiesc, că poate mereu întineresc, numai noi îmbătrânim și faptele altora povestim și apoi murim. Da povestea asta cu cătana împăratului a rămas în veac și mi-a povestit-o tata și v-o povestesc și eu, ca s-o ție minte mereu și cei ce-or veni după noi, că aceasta-i o poveste din război.

PETRU REZUȘ,
Dochița împărătița (Basme și poezii populare din Țara-de-sus),
1972.

OMUL DE PIATRĂ

A fost odată un împărat și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, dar nu făceau copii.

Într-o zi veni la împăratul un arap buzat și-i zise:

— Să trăiești, luminate împărate! Am auzit că împărăteasa nu face copii și am adus buruieni pe care cum le-o bea, rămâne grea.

Împăratul luă buruienile de la arap și porunci să-i dea cal împărătesc și un rând de haine de aur ce-ți lua vederile de frumusețe, apoi chemă pe împărăteasa și-i deie buruienile să le fiarbă și să le bea. Împărăteasa chemă pe bucătăreasă și-i dete buruienile să le fiarbă, fără să-i spuie de ce treabă sunt. Bucătăreasa, neștiind puterea lor, gustă dintr-însele și apoi le duse împărătesei să le bea. Nu trecu mult timp la mijloc și rămasă grea împărăteasa și bucătăreasa. Iar când veni vremea, născură amândouă câte un coconaș, mai frumos decât tot ce este frumos pe lumea aceasta, și le puse nume: unuia Dafin și altuia Afin.

Într-o zi împăratul plecă la bătălie și, lăsând pe fiul său în locu-i, îi dete o mulțime de chei în mână și-i zise:

— Fiule, în toate casele ce se deschid cu aceste chei să intri, iar în casa ce se deschide cu cheia de aur să nu-ți calce piciorul, căci nu va fi bine de tine.

Cum plecă împăratul din oraș, fiul său intră prin toate casele și văzu o mulțime de pietre nestimate foarte frumoase, dar nu-i plăcu niciuna dintr-însele: în cele din urmă, ajunsă și la casa ce se deschidea cu cheia de aur, stătu puțin înaintea ușii, se gândi la porunca ce-i detesă tată-său, dar, biruindu-l nerăbdarea, intră înlăuntru și văzu

un ochean de sticlă, se uită prin el și văzu un palat cu totul și cu totul de aur, încât la soare te puteai uita, iar la dânsul ba. Și într-însul, ședea doamna Chiralina, tânără copilă, floare din grădină, frumoasă ca o zână.

După ce o privi mai mult timp pusă ocheanul iarăși la locul lui și ieși afară cu ochii plini de lacrămi.

Nu trecu mult timp și împăratul se întoarsă de la bătălie biruitor, dar în loc să-i iasă fiul său înainte, să-l primească cu bucurie, ieși numai împărăteasa și-i spuse că fiul ei este bolnav. Împăratul pricepu numaidecât de unde-i vine boala și chemă pe toți doftorii și doftorițele din lume, dar toți îi ziseră că până nu va da fiului său de soție pe doamna Chiralina, el nu se va însănătoșa. Împăratul trimisă soli peste soli la doamna Chiralina, dar fu peste putință, căci tatăl ei nu voia să o mărite.

Auzind feciorul împăratului toate acestea, hotărî să se ducă el însuși să o ceară de la tatăl ei. Așadar, spusă toate acestea fratelui său de cruce și într-o zi, plecară amândoi și se făcură nevăzuți. Merseră zi de vară până seara și ajunseră la muma Crivățului, bătură la ușă și ieși înaintea lor o babă zbârcită și întrebă ce caută. Ei răspunseră că cer să-i găzduiască până a doua zi și să le spuie pe care drum să apuce ca să ajungă la împărăția doamnei Chiralina.

Baba se uită la dânșii cu milă și apoi le zise:

— V-aș primi în casă cu mare bucurie, da mi-e frică că va veni fiul meu și vă face pre amândoi sloi de gheață; duceți-vă mai bine la sora mea cea mai mică, că ea poate să vă găzduiască și să vă spuie și drumul la doamna Chiralina.

Feciorul de împărat plecă înainte și ajunsă la muma Vântului turbat; plecară și de acolo și ajunseră la muma Vântului de primăvară, bătură la ușă și ieși o femeie înaltă, și tânără, și frumoasă. Această femeie, cum văzu pe feciorul de împărat, îi zise:

— Dragă Făt-Frumos, știu că ai plecat să cauți pe doamna Chiralina ca s-o iei de soție; dar nu vei putea să

ajungi până la împărăția ei, fără ajutorul fiului meu. Rămâneți aci, dar trebuie să vă ascunz foarte bine; căci cum o simți fiul meu că se află la mine oameni după tărâmul cellalt, vă omoară.

Zicând aceste vorbe, plesni de trei ori din palme și îndată sări după sobă o pasere de aur cu ciocul de diamant și cu ochii de smarand, și-i băgă subt aripi pe amândoi: apoi se sui iarăși pe sobă.

Nu trecu mult timp și se auzi o dulce vâjâitură de vânt care aducea un miros de trandafiri și de rosmarini, ușa se deschise singură și intră în casă un flăcău frumos, cu părul lung de aur, cu aripi de argint și cu băț în mână, împletit cu de tot felul de ierburi și flori. Cum intră în casă, zise mă-sei:

— Mamă, mie-mi miroase a om după tărâmul cellalt.

— Ți-o fi mirosind, mamă, dar p-aicea n-are ce căuta oamenii după tărâmul cellalt.

Vântul se liniști și se pusă la masă; iar după ce mâncă o strachină de lapte dulce de căprioară și bău apă de micșunele dintr-o oală de marmură, se puse la povestit.

Mă-sa, văzându-l cu voie bună, zise:

— Fiul meu, ia spune-mi, unde este împărăția doamnei Chiralina și cum ar face cineva ca să o ia de nevastă?

— Greu lucru mă întrebași, mamă! Dar aide! treacă-meargă. Împărăția doamnei Chiralina este departe de aici, cale de zece ani; dar această cale se poate face cât te ștergi la ochi, dacă cineva s-o duce în pădurea cea neagră de lângă gârla de păcură, care aruncă cu pietre și foc până la cer, și dacă o încăleca pe bușteanul Ielelor, cu care poate să treacă gârla; însă cine aude și va spune cuiva, acela să se facă de piatră până la genunchi. După ce va ajunge la împărăție, trebuie să facă un cerb de aur și să intre într-însul, ca să ajungă în odaia împărătesei și să o fure; cine aude și va spune cuiva, să se facă de piatră până la brâu. După ce o va lua de soție, muma Crivățului, de pizmă, o să trimiță un ovrei cu niște cămăși frumoase și

mai subțiri decât pânza păianjenului, doamna Chiralina o să cumpere cămăși; și dacă nu le va uda cu lacrămi de turturică, cum se va îmbrăca cu dânsele, va muri; cine aude și va spune cuiva, să se facă cu totul și cu totul de piatră.

Pe când Vântul spunea toate a rostea, feciorul de împărat adormisă; iar feciorul bucătăresei rămăsesă deștept și auzise tot.

A doua zi, după ce plecă Vântul d-acasă, feciorul de împărat întrebă pe muma Vântului dacă i-a spus fiul său ceva; dar ea, temându-se să nu se facă piatră, îi răspunse că n-a aflat nimic.

Atunci, feciorul bucătăresei și cel de împărat luară drumul înainte, și se duseră zi de vară până seara, dar când fu pe la scăpătatul soarelui auziră un zgomot și un urlet mare, apoi văzură o gârlă mare de păcură aprinsă aruncând pietre până la înaltul cer. Feciorul de împărat se sperie, dar feciorul bucătăresei îi zisă:

— Nu te teme de nimic și vino cu mine în această pădure și fă ce ți-oi spune eu.

Ajungând în mijlocul pădurei, zări bușteanul Ielelor, încălicară amândoi pe dânsul și, dându-i pinteni de trei ori, se prefăcu într-o căruță cu doisprezece cai de foc și într-o clipă se înălță până la vântul turbat și se pogorî la porțile palatului doamnei Chiralina. Apoi, după ce se deteră jos, căruța se prefăcu iar buștean, și ei rămaseră dinaintea unui palat de zamfir-piatră și cu porțile de chiparos; iar la una din ferestre, sta doamna Chiralina îmbrăcată în haine de aur țesute cu mărgăritar.

Cum văzu doamna Chiralina pe feciorul de împărat, prinsă o așa de mare dragoste de dânsul, încât căzu la grea boală și ajunsă la ceasul morții.

Ce nu făcu bietul împărat ca să o scape? Dar toate erau în zadar. În cele după urmă, veni o babă și-i zise:

— Luminate împărate! să trăiești întru mulți ani! Dacă vrei să se facă sănătoasă fiica împărăției tale, să cauți

cerbul de aur care cântă ca toate păsările și să-l aduci în casă numai trei zile, și vei vedea cum se va face sănătoasă.

Împăratul puse să strige pristavul în toată împărăția; iar după trei zile, feciorul bucătăresei lovi bușteanul de trei ori și se făcu un cerb de aur frumos, apoi băgă într-însul pe feciorul de împărat și se puse dinaintea palatului.

Împăratul, văzând cerbul, se dote jos și întrebă pe feciorul bucătăresei dacă-i este de vânzare.

— Nu-mi este de vânzare, ci de închiriere, răspunse cu semeție feciorul bucătăresei.

— Ei bine! ce să-mi ceri ca să mi-l dai numai trei zile?

— Să-mi dai o mie de bani de aur.

Tocmeala se făcu și împăratul luă cerbul și-l băgă în odaia doamnei Chiralina; apoi să dusă la treaba lui.

Cerbul, cum se văzu numai cu doamna Chiralina, începu să cânte un cântec de dor, de plângea lemnele și pietrele. Doamna Chiralina adormi, iar feciorul de împărat ieși din cerb și o sărută pe frunte, apoi intră iarăși în cerb.

A doua zi doamna Chiralina spuse femeilor sale că a visat de două ori că a sărutat-o un june frumos. Atunci una din femei, fiind mai pricepută, zise doamnei Chiralina că pe dată ce va începe cerbul să cânte, să se prefacă că doarme; și cum va simți că o sărută cineva, să puie mâna pe dânsul.

Cum veni noaptea, cerbul începu să cânte un cântec de jale. Doamna Chiralina se prefăcu că doarme; și când veni Făt-Frumos să o sărute, îl strânse în brațe și-i zise:

— D-acum înainte nu vei mai scăpa, că mult am dorit să te dobândesc.

Ei se giugiuliră ca niște porumbei până-i apucă ziua; iar când fu pe la prânz, veni împăratul și cu fiul bucătăresei ca să-i dea cerbul. Doamna Chiralina începu să plângă și nu vrea nicidecum să se despartă de cerb; dar fiul bucătăresei îi zise încetinel:

— Cere de la împăratul voie să petreci cerbul până afară din oraș. Căci acolo ne așteaptă o căruță cu doisprezece

cai de foc, în care o să ne suim cu toții și o să ne ducem la împărăția lui Făt-Frumos, iubitul tău.

Doamna Chiralina ceru și dobândi de la împăratul această voie. Și petrecu pe cerb cu mare alai până afară cin oraș; atunci Afin lovi cerbul de trei ori în burtă și îndată se făcu dintr-însul o căruță cu doisprezece cai de foc; apoi luând pe doamna Chiralina c-o mână și pe Dafin cu alta, sări într-însa și se făcură nevăzuți. Și după ce umblară zi de vară până-n seară, ca cuvântul de poveste ce d-acilea încolo se gătește, ieșiră pe țărmul cellalt și ajunseră în țara lor.

Împăratul, cum primi știre despre sosirea fiului său, îi ieși înainte cu mulțime de oști, apoi îl însoți cu doamna Chiralina și făcu nuntă împărătească, care ținu trei zile și trei nopți.

Într-o zi, doamna Chiralina ședea la fereastra palatului și se uita la drum, când iaca un ovrei cu cămăși de vânzare. Doamna Chiralina îl chemă sus și luă două cămăși mai subțiri decât pânza păianjenului și se îmbrăcă cu una dintr-însele. Nu trecu mult și se îmbolnăvi atât de greu, încât ajunse pe mâna morții.

Afin află de boala împărătesei și intră pe la miezul nopții în odaia unde dormea ea, apoi o stropi peste tot cu lacrămi de turturică, și ieși afară; dar strejarii de la ușe se duseră la Dafin-împărat și-l pârâră că l-a văzut sărutând pe împărăteasă.

Împăratul, cum auzi, se făcu foc de mânie și porunci să taie capul lui Afin. Dară când ajunse la locul de pierzare, Afin zise împăratului:

— Mulți ani să-ți dea Dumnezeu, împărate! Pentru toată frăția și dragostea mea către tine, te rog să strângi pe toți boierii cei mari ai împărăției, că am să spui înaintea lor un mare cuvânt, și apoi vei porunci să-mi taie capul.

Împăratul porunci să se adune divanul împărătesc, în care să fie de față și doamna Chiralina; și aducând pe Afin, îi zise:

— Spune, nelegiuitule, aceea ce ai de spus.

Atunci Afin începu așa:

— A fost odată un fecior de împărat care prinsă dragoste asupra unei fete de împărat de pe tărâmul cellalt; și fiindcă nu putea să trăiască fără dânsa, a plecat împreună cu fratele său de cruce, ca ori s-o găsească, ori să-și răpuie capul prin pustii. După ce îmblară lumea în curciș și curmeziș, ajunseră la muma Crivățului și o rugară să le spuie drumul care ducea la fata de împărat după care plecaseră ei. Muma Crivățului îi trimise la muma Vântului de primăvară, care îi găzdui și le făgădui să întrebe pe fiul său. Ea s-a ținut de vorbă; căci cum a venit fiul său, l-a întrebat, și el a început să spuie așa: împărăția doamnei Chiralina este departe de ei cale de zece ani; dar aceasta cale se poate face într-o clipeală de ochi dacă s-o găsi cineva care să se ducă în pădurea cea neagră de lângă gârla de păcură, care aruncă pietre și foc până la cer, unde va găsi bușteanul Ielelor și va încălica pe dânsul ca să treacă gârla. După ce va ajunge la împărăție, trebuie să facă din buștean un cerb de aur și să intre într-însul ca să ajungă în odaia doamnei Chiralina și să o fure. După ce o va lua de soție, sora Vântului turbat, de pizmă, o să trimită un ovrei cu niște cămăși mai subțiri decât pânza păianjenului, și dacă nu va ști să le ude cu lacrămi de turturică, cum se va îmbrăca cu dânsele, în trei zile va muri.

După ce Vântul spuse toate acestea mume-sei, o jură că de va spune cuiva ceea ce a auzit, să se facă cu totul de piatră.

A doua zi, feciorul de împărat întrebă pe muma Vântului dacă a aflat ceva de la fiul său; dar ea, temându-se să nu se facă piatră, îi zise că n-a aflat nimic. Iar fratele de cruce al feciorului de împărat nu dormise în noaptea aceea și auzise tot. Astfel fără să spuie feciorului de împărat această taină, se duse împreună cu dânsul în pădurea neagră, încălecară pe buștean și trecură gârla dincolo.

Cum sfârși Afin aceste vorbe, se făcu de piatră până la genunchi. Boierii din divan, cum văzură această minune, se speriară. Afin începu iarăși și zise:

— După ce ajunseră la palatul doamnei Chiralina, fratele de cruce lovi bușteanul de trei ori și se făcu un cerb de aur, și băgă pe feciorul de împărat într-însul, carele prin această șiretenie se cunoscu cu fata și o fură.

Zicând și aceste cuvinte, Afin se făcu de piatră până la brâu. Împăratul și împărăteasa, văzând nevinovăția lui Afin, începură a plânge și a-l ruga să înceteze din povestire. Dar el nu voi, ci mersă înainte zicând:

— După ce împăratul se cunună cu doamna Chiralina, nu trecu mult și împărăteasa cumpără două cămăși de la un ovrei, se îmbrăcă cu una dintr-însele și îndată căzu la grea boală. Afin, știind din ce venea boala, întră pe la miezul nopții la împărăteasă și, găsind-o dormind, o stropi cu lacrimi de turturică și o scăpă de moarte.

Cum sfârși Afin această povestire, se făcu cu totul și cu totul de piatră; iar Dafin-împărat și cu doamna Chiralina plânseră trei zile și trei nopți, apoi luară trupul cel împetrit al făcătorului lor de bine și-l puseră în odaia lor, ca să-și aducă aminte de dânsul totdeauna.

După aceea ei trăiră mai mult timp și născură un copil.

Într-o dimineață, Dafin-împărat intră în casa împărătesei și-i spusă că a visat o femeie îmbrăcată în haine albe, care i-a zis că dacă voiește să învieze pe fratele său cel împietrit, să taie copilul lor și să ungă piatra cu sângele lui. Împărăteasa spusă că și ea a visat tot un astfel de vis; apoi unindu-se amândoi, tăiară copilul și stropind piatra cu sânge, începu să se miște, apoi învie cum se cade și zisă:

— O, Doamne! da greu somn am dormit.

— E! e! frate, răspunsă împăratul!; ai fi dormit mult și bine, dacă nu tăiam copilul ca să te stropim cu sângele lui.

Atunci Afin se crestă la un deget cu cuțitul și lăsă să curgă sângele său peste copil, care învià numai într-o clipă; iar împăratul, de bucurie, porunci să se facă veselie

mare în toată țara.

Și încălicai p-o șea și v-o spusei domniei-voastre așa.

NICOLAE FILIMON,
în *„Țăranul român”.* 1852.

ȚARA VISULUI

A fost odată într-o vreme uitată o fată frumoasă, cum nu era alta, și fata asta, Maria, era singură la părinți. Și când au început a roi pețitorii, iaca face ce face Maria și se duce numai Dumnezeu știe unde și după un an se întoarce acasă cu un copil din flori. Apoi dacă l-a făcut, a fost bine făcut și i-a pus numele Busuioc, dar liniște și pace n-a mai avut fata în lume. Că așa-s oamenii răi și năpăstuiesc fetele fără noroc. A lăsat fata asta satul și casa și s-a prăpădit pe cele drumuri, robind pe la ușile creștinilor, dar de spus n-a spus cine-i tatăl copilului, că n-ar fi crezut-o nimeni.

Copilul cel din flori s-a dovedit însă năzdrăvan. Crescut cu cântece de dor și de jale și spălat cu lacrimile mamei lui, copilul s-a ridicat cu încetul de la pământ și s-a ales dintr-însul un fecior închinat, de nu-i găseai părechea. Atâta mângâiere mai avea biata femeie în zilele ei.

A curs așa viața acelei mame până într-o bună zi, când a împlinit feciorașul ei douăzeci de ani. Într-o dimineață se scoală Busuioc din somn și se pune pe plâns și plânge și plânge, de se scutură cămașa pe dânsul.

— Ce ai, dragul mamei? îl întreabă mă-sa cu inima sărită din loc.

— Mamă dragă, am visat un vis tare frumos. Se făcea așa c-am ajuns în Țara Visului și m-am însurat cu zâna care stăpânește țara aceea. M-am trezit și-am dat de viața asta ce-o ducem și pe care n-o mai sufăr. Mai bine mor!

Începe a plânge și mă-sa. Își da ea seama că-i în primejdie feciorul. Știa ea ce știa. Când era fată, visase și ea un Făt-Frumos, se dusese după dânsul în Țara Visului,

trăise cât trăise cu el și, când s-a trezit, s-a văzut cu un copil din flori. Vai și-amar ce va păți și feciorul ei! Se vede că are firea ei și a visat și el. Dar poate-i va trece…

Îl descântă mă-sa pe Busuioc de plânsori și de dor, dar toate se dovedesc degeaba. Feciorul, când se trezea din somn, plângea și mai amarnic. Noapte de noapte, se visa în Țara Visului cu zâna lui, pe care o avea în inimă și în minte. De mâncat, nu mai mânca și se topea din picioare.

— Mamă, eu am să mor de dorul zânei!

Dacă vede mă-sa și vede că nu-i a bine și i se prăpădește feciorul, își ia inima în dinți și-i spune:

— Dragul mamei Busuioc, eu te-oi îndruma pe calea cea bună, că pe ea am mers și eu. Poate-i ajunge la o izbăvire, numai nu știu care va fi, că eu am fost fată și m-am ales, când m-am trezit, cu un copil din flori. Cu tine nu știu ce se va întâmpla, dar taina Țării Visului ți-oi dezveli-o cât îmi stă în putință din ce-mi mai aduc aminte.

— Întâmple-se, mamă, măcar ce se va întâmpla, numai ajută-mă! Am știut eu că este o Țară a Visului, unde trăiește zâna mea, că eu numai pe ea o visez, iar ea mă așteaptă.

— Am să te ajut, dragul meu! Apoi iaca toată pățania mea, așa cum mi-a fost scrisă-n stele. Și eu visam toată noaptea și tânjeam după un Făt-Frumos. Într-o zi, luându-mă cu plânsul și cu dorul, am ajuns într-o vale necunoscută și, cum eram însetată, am băut dintr-un izvor. Acel izvor, dragul mamei, era izvorul uitării. Am să te duc să bei și tu dintr-însul.

— Să mergem, mamă, că nu mai am stare!

Se duc ei până-n valea aceea și se opresc la izvor. Feciorul dă să beie, punându-se într-un genunchi, dar mă-sa îl oprește.

— Mai adastă, dragul mamei, ca să-ți mai spun câteva vorbe, că după ce vei bea din izvor, te așteaptă altă viață și pe asta ce-ai dus-o o uiți. Cât nu ți-i aduce aminte de ea, ai să fii alt om și poate vei da și de zâna ta și vei fi fericit. Dar

dacă va fi să te trezești din viața cea nouă, să te întorci la mine, c-am să te aștept. Atunci ai să-ți aduci aminte de mine și de viața trăită până astăzi. Alte vorbe nu-ți mai spun, c-ar fi degeaba. După ce bei din izvorul acesta, uiți da mamă și de casă și eu nu știu ce să-mi doresc, să râmâi fericit cu zâna ta, sau să te întorci la mine.

Îl sărută mama pe Busuioc și-l bocește. El se apleacă și bea din izvorul uitării și-ndată a uitat totul și a intrat așa ca într-o somnie. Se făcea că este călător și o caută pe zâna lui. De știut, nu știa de când bate drumurile. Atâta știa: trebuie s-ajungă la un capăt, că altfel moare de dor.

Cum umbla el așa pe un drum bătut de mii de oameni înaintea lui, i se face milă de dânsul, c-a picat așa necaz pe capul lui, și începe să plângă și să suspine:

— Mamă dragă, de ce m-ai mai născut pe lume, ca să fiu de jale și de amar?

Și iaca i se arată o fată tânără, frumoasă și plânsă, ca și dânsul, pe care o cunoștea. Fata aceea era mă-sa. Umbra ei de fată mai colinda pe drumurile acelea, care duceau spre Țara Visului.

— De ce plângi tu, feciorule? îl întreabă ea.

— Apoi, iaca plâng, că nu pot da de zâna din visurile mele.

— Am să te ajut ca să dai de zâna ta. Ai bătut destulă cale până acum, dragul meu! Oprește-te și te odihnește sub copacul acela și-ai să capeți povață în vis, cum am căpătat și eu.

Se oprește Busuioc sub copac și se odihnește. Îndată adoarme și i s-arată zâna, care-i spune:

— Acum vin cele două vămi, care ne despart. Dacă le vei trece, ajungi în țara mea. Lasă plânsul și suspinele și fii tare! Iaca, vine vama durerii, care-i cea dintâi.

Se ridică Busuioc de sub copac și pornește la drum. Și se face deodată o liniște mare, apoi feciorul prinde a auzi glasuri de oameni. Tot mai multe glasuri. După liniștea aceea, începură a-i țiui urechile. Auzea glasuri care-i

spuneau toate durerile lumii, pe lângă care ale lui erau floare la ureche. „Vai de mine și de mine, ce vaier e pe lumea asta! spune Busuioc. Îmi vine să mă întorc, ca să nu mai aud jalea și amarul oamenilor!”

Când să se întoarcă însă, deodată îl seacă și-l arde și durerea lui. Atunci începe și el a se văieta și se duce înainte pe drumul lui, amestecându-și glasul cu celelalte glasuri. Și merge el ce merge, văietându-se, și iarăși se face liniștea cea mare dinainte. „Aha, am trecut de vama întâia! Oare ce vine după dânsa?”

Nu trece mult și iarăși începe a auzi. Dar acum auzea cântece de dor. Auzea niște cântece așa de duioase, de i se topea inima:

Dor și dor și-atâta dor,
Doamne, bine-ar fi să mor
Decât aș arde de vie,
Pe drum la împărăție.
Să mă plâng că viețuiesc
Și-n toată clipa doresc.
Că de dorul cui știu eu,
Parcă stau pe jar: mereu
Și mă duc și tot mă duc;
De-atâta dor mă usuc…

Acesta era cântecul mâni-sa. I-a cunoscut glasul cei din tinerețe.

Ascultă Busuioc cântecele acelea de dor și i se face inima ca o bucată de ceară.

— Vai de mine și de mine, cât dor nestins mai este pe lumea asta! Îmi vine să mă întorc, ca să nu-mi mai frigă inima cântecele acestea.

Dar iarăși îl cuprinde dorul cel nestins, care-l poartă și pe el pe drumuri după zâna lui din vis, și merge mai departe. Își unește și el cu cântecele acelea de dor și cântecul lui. Acum se învățase și el a cânta:

Nu-i fecior
Fără de dor,
Dar nu-i dor ca dorul meu,
Că-mi stă pe inimă greu
Ca un munte
Și nu-i punte,
Ca s-ajung până la el,
Eu cu dorul singurel;
Singurel cu draga mea,
Să-mi sting dorul meu cu ea.

Cum a cântat Busuioc cântecul de dor, cum s-a făcut iarăși liniște mare. „Aha, am trecut și de vama a doua, de vama dorului. Oare ce mai vine?”

Acum vine vama dragostei; Busuioc aude un glas legănat de fată.

Când se uită el mai bine, o vede pe zâna lui din vis.

— Tu ești?

— Eu, Busuioc Făt-Frumos! Iaca, ai ajuns la mine. De aici începe Țara Visului și-ai să dai și tu vamă dragostei, ca și maică-ta. Ce-ai visat s-a împlinit. Răsplata este a ta. Eu sunt Zâna Visului. Fiecare fecior mă visează, dar numai unii ajung până la mine și se bucură. Atâta-i fericirea lor, ca și a fetelor care-l visează pe Făt-Frumos.

Busuioc a luat-o pe Zâna Visului de mână și i s-a uitat în ochi. Era fata pe care-o visase și după care plânsese. Bucuros, Busuioc a spus:

— Vama a treia e vama dragostei. Se vede că numai aici e fericirea oamenilor!

— Numai aici, dragule. Trăiește din plin ce-ai visat și ogoiește-ți dorul! Și maică-ta și l-a ogoit cu Făt-Frumos din vis și acela-i tatăl tău.

Și ținându-se de mână, Zâna Visului și Busuioc s-au îndreptat către niște curți mândre.

— Aici voi trăi visul meu frumos, zâna mea? a întrebat Busuioc.

— Aici. Vama a treia este cea mai mare. Vrei să treci de dânsa? ori nu!

— Nu vreau să trec.

— Atuncea să cauți să nu treci de vama dragostei! Hotarul este apa cea mare, pe care o vezi în depărtare. Dacă te scalzi într-însa, ești pierdut. Și maică-ta s-a scăldat și s-a întors acasă cu tine, ca o fată ce se găsea.

— Nu voi trece! a răspuns Busuioc.

Și s-au pus pe-un trai fericit ca-n vis. Timpul se oprise în loc și Busuioc nu mai știa pe ce lume-i. Zâna Visului îl prinsese drag și ținea la dânsul ca la ochii din cap. Dar las' că și Busuioc era fericit, că-și văzuse visul cel mai scump împlinit.

Și toate au mers de minune până într-o zi. Busuioc se primblase cu Zâna Visului și se giugiulise cu dânsa. Era o zi de vară călduroasă și Busuioc a vrut să se scalde în apa cea mare și lată.

— Nu te scălda, Busuioc, i-a spus, înspăimântată, Zâna Visului.

— Ba am să mă scald că mă topesc de căldură! De tine nu mă mai desparte nimeni pe lumea asta. Hai și te scaldă și tu cu mine!

— Lasă-mă măcar pe mine pe mal, ca să te scap de primejdie. Ai să mă vezi pe mal și-ai să te întorci la mine…

— Da nu-i nicio primejdie, draga mea, hai și ne-om scălda!

— Atuncea facă-ți-se voia, Făt-Frumos! Așa-i dat ca să se sfârșească orice vis în viața asta!

Și dezbrăcându-se amândoi, au intrat în apa cea mare și lată, ca să se scalde. Și apa aceea era apa aducerii-aminte, care despărțea Țara Visului de Țara Vieții. Cum a intrat Busuioc în apa cea rece, cum s-a trezit și și-a adus aminte de viața trăită cu mama lui. Și s-a înspăimântat tare și a strigat:

— Mamă dragă, ajută-mă! Du-mă înapoi în Țara Visului, că tare-s nefericit!

Și a văzut-o pe mama lui aplecată deasupra lui și căutându-i ochii, în care se fugăreau minunile din Țara Visului și a dragostei... Și era mama lui ofilită și bătrână după atâția ani de așteptare și de dor...

— Te-ai trezit, dragul mamei?

— Nu m-aș mai fi trezit, mamă!

— Te-ai scăldat în apa aducerii-aminte ca și mine, dragul meu... De acum vei trăi și tu viața pe care am trăit-o și eu ca fată...

— Mamă dragă, de-acum sufletul meu nu mai are pace... Îmi vine să-mi fac seama...

— Apoi tu, dragul meu, n-ai auzit glasurile durerilor și cântecele de dor ale oamenilor? Te vei obișnui și tu cu durerea și-i purta și tu în viață dorul cel nestins, cum îl port și eu...

Și mai spune povestea că Busuioc, feciorul cel din flori, s-a dat cu viața, așa cum se dau oamenii, și-a trăit și el în lumea asta albă și neagră, s-a însurat cu o fată din Țara Vieții și a avut copii și, dacă n-a murit încă, apoi îi mai duce dorul Zânei Visului, cum i-l ducem și noi.

Iară eu, așa cum mi-a fost scris, v-am spus, oameni buni, o poveste, ori, un vis.

PETRU REZUȘ,
Dochița împărătița (Basme și poezii populare din Țara-de-sus),
1972.

MOARTEA-NAȘE

Trăia demult, undeva departe, într-o țară așezată la coadili mărilor spre soare-răsare, un copil sărac, rămas orfan de mumă și de tată. Fără nici un sprijin din partea rudelor, bietul copil, ca să se arănească, merse în argăție pe la unu, pe la altul, de-și agonisi un codru amar de mălai și hăinuțe pentru iernile geroase. Stăpânii îl băteau, copiii îl batjocoreau văzându-l gol, zdrențuros și desculț. Alții îl porecleau și-i născoceau vorbe grele de ocară, care-i spintecau inima, iar din ochi îi izvorau lacrimi fierbinți, de-i ardeau obrajii.

Cu cât creștea, cu atât stăpânul îl bătea mai mult și-i cerea să trudească cu sudori amare, din zori și până-n amurg.

Copilul creștea, suferințele se întețeau și greutățile sporeau.

Cui să-i spună el durerile ce-i înăbușeau sufletul?

Nimănui! Doar păsările cerului îi ascultau glasul său minunat, când prin codri, colindând cu vitele, își astâmpăra dorul de mumă și de tată, povestind durerea sa în pustiu, codrilor și munților, cerului și apelor.

Cuminte cum era și muncitor, îndemânatic la toate, fetele, când îl vedeau, își dau coate. Era acum băiat mare, voinic și frumos. Pentru că era slugă și sărac, fetele se fereau să se prindă-n horă lângă el, că de, le râde lumea! Lângă el juca o singură fată și aceea săracă, dar pricepută și cuminte nevoie mare.

Nu trecu multă vreme și se căsători cu această fată. Sărmanul băiat era fericit alături de soția lui, cu care se-

nțelegea și la bine și la rău, și vara și iarna. După câtăva vreme, căpătară și un prunc cu plete de aur, frumos parcă era rupt din soare.

Plini de bucurie cum erau, începură să alerge prin sat, din om în om și din casă-n casă, să caute un naș care să le boteze copilul, precum cerea obiceiul. Dar cum era sărac de curgeau petecele după el, toți îl batjocoreau, îl înfruntau și nimeni nu se-ndura să-i fie naș.

Deznădăjduit, într-o bună zi, își luă rămas bun de la soțioara lui și, cu lacrimi în ochi, plecă să colinde lumea în lung și-n lat, cu gândul de a-și găsi norocul, adică nașul care să-i boteze copilul.

Mergând așa prin lume, află o mulțime de oameni, care nu se-ndurară să-i asculte rugămintea, văzându-l așa de zdrențuros.

Dacă văzu ce văzu, își urmă calea la-ntâmplare unde-o da sorocul și norocul. Nădăjduia că va da peste un om drept, care-i va fi naș. Colindând în neștire, bătut de vânturi, de ploi și arșiță, lihnit de foame și ostănit, ajunsă la un râu mare, ce-și mâna valurile ca o vijelie la vale. Tăie un copac, îl trase în râu și trecu pe celălalt țărm. Merse în țara aceasta zile întregi, însă nu dădu peste picior de om. Vedea numai pustiu, ierburi, nisipuri, șerpi și fiare sălbatice. Cu inima cât un purice, dar cu nădejdea în suflet, mergea tot înainte.

Iată că într-o zi, pe la chindia mare, se-ntâlni cu un om. Era îmbrăcat în haine cam neobișnuite și cu o barbă albă, ce-i ajungea la genunchi. Se dete-n vorbă cu moșu.

Moșu începu să-l ispitească:

— Ce vânturi te-a pus pe astfel de drumuri fără căpătâi, pe unde picior de om încă n-a îndrăznit să calce?

Omul nostru se uită cu băgare de seamă și nu văzu alte urme decât pe ale moșului. Lăsă capul în jos, apoi zise:

— Moșule, sunt om sărac, vin de la marginile lumii și caut un om drept care să-mi fie naș, ca să-mi boteze copilul de curând născut într-un bordei sărac.

— Cu voia ta, eu aș putea să-ți fiu naș, zise moșul.

Fruntea săracului se lumină de bucurie, apoi zise:

— Dacă-i așa, atunci este drept să-ntreb pe cine am ales ca naș?

— Da - răspunse moșul - eu sunt Dumnezeu!

— Cum, dumneata ești Dumnezeu? O, ce nenorocire, zise săracul.

— De ce nenorocire, omule? Nu te bucuri că Dumnezeu ți-a ieșit în cale ca să te ajute?

— Nu, nu mă bucur!... Dacă ești Dumnezeu, atunci nu-mi ești naș, fiindcă dumneata nu ești om drept! Dacă ești Dumnezeu, pentru ce ai lăsat în lumea asta atâtea rele și pacoste? Pentru ce pe unii i-ai făcut bogați, da pe alții săraci lipiți pământului? Aaa... nu, nu, dumneata nu ești un om drept. Și unui câine i-ar fi milă de trupul meu, gol și plin de răni, de picioarele mele din care curge sânge, de inima mea plină de venin, da ție nu ți-e milă, cum nici la cei avuți nu le este milă de cei săraci.

Fără să-și fi luat nici bună ziua de la Dumnezeu, plecă, cu sufletul îndurerat, mai departe.

În ziua următoare, se întâlni cu un alt moș, căruia-i povesti ca și lui Dumnezeu rostul plecării sale în lume. Bătrânul, care-l ascultă cu luare-aminte, îi răspunse:

— Aș putea eu să-ți fiu naș!...

— Toate sunt la locul lor, da eu n-aș vrea să fiu păcălit și te-aș ruga să-mi spui cine ești dumneata, adăugă săracul.

— Eu sunt Sfântul Nicolae, în toată lumea cunoscut.

— Sfântul Nicolae? E! Păi nici dumneata nu ești om drept. Oare așa sunt oamenii cei drepți? Spui că peștele e de post, dar din pește curge sânge? Apoi bună ziua, nici cu dumneata nu fac niciun târșag, pentru că nu ești om drept, precum nu este nici Dumnezeu.

Sfântul Nicolae rămasă cu privirea-ncremenită de îndrăzneala săracului, care-și luă toiagul și traista pe spinare și-și văzu de drum.

A treia zi, se-ntâlni cu un alt om în cale, care, auzind

plângerea călătorului sărman, se învoi să-i fie naș.

Omul acesta era deosebit față de alți oameni. Era un vlăjgan mare și urât, fața păroasă, ochii negri scânteietori, care te sfredeleau cu privirea crudă ca de fiară sălbatică. Vorba îi era scurtă și lovea ca o săgeată. Pe șoldul stâng atârna o sabie mare îngrozitoare, pe care se prelingeau picături de sânge încă cald. Îl cuprinseră fiorii privindu-l încă o dată din creștet până-n călcâie. Nu mai cuteza să spuie nicio vorbă. Stătu puțin ca să-i vină curaj. Ba să-l întrebe, ba să nu-l întrebe cine este? Își luă inima-n dinți și-i zise:

— Bine, nasule, drept ar fi să știu și eu pe cine am ales să-mi fie naș? De aceea, te-aș ruga, spune-mi cine ești dumneata?

— Chipul meu și sabia ar putea să te facă să ghicești. Sunt moartea.

— Dumneata, moartea? zise tremurând de frică săracul.

— Da, chiar eu, întări ea.

— Atunci, să știi că este bine. Mă învoiesc să-mi fii nașe, pentru că ești om drept. Dumneata nu sprijini nici pe cel bogat, nici pe cel sărac. Mergi la fiecare și fără îndurare curmi firul vieții și celor bogați și fericiți, și celor săraci și oropsiți. Apoi, mă bucur că am făcut o alegere bună, am avut mare noroc. Un lucru n-o să-ți placă, fiindcă sunt sărac și n-am nimic în afară de petecele de pe mine și acest toiag.

— Totuna este pentru mine. Avut ori neavut, tânăr ori bătrân, sabia mea nu alege, când vine sorocul. Lasă tu sărăcia la o parte, că te voi ajuta să ajungi om bogat, zise moartea.

După o cale lungă și întoarsă, săracul ajunge cu nașul său la bordeiul unde muierea lui îl aștepta cu fiul său nebotezat.

Boteză nașul pruncul și se făcu o mică veselie, la care ceilalți oameni din sat nu veniră, din mândrie, în casa săracului.

Nașul îl îndemnă pe omul nostru să se facă vrăjitor dacă vrea să se-mbogățească. El, care nu se pricepea în farmece și descântece, cu părere de rău, nu putu face pe plac nașului.

Moartea, însă, nu se lăsă; începu să-l dăscălească, spunându-i că va fi de ajuns să aibe în mână un troc ori o cănuță cu steblă de busuioc, fiindcă va primi de la el puteri nevăzute. Va putea ști cine din cei bolnavi mai poate lungi firul vieții și cui i se curmă firul vieții, privind locul unde se așeza ea cu sabia. Dacă o va vedea la picioare, îi poate proroci că mai are de trăit și că e scăpat, dar dacă o va vedea pe la capul bolnavului, atunci poate să spuie că totul este în zadar, că leacurile lui nu mai au nicio putere tămăduitoare.

Finul nu stătu mult pe gânduri și s-apucă de colindat și descântat prin casele bolnavilor. Cu cât trecea timpul, cu atât devenea om de vază, mare filosof, vrăjitor și cititor în stele. Îl căutau împărați și regi, bogați și săraci. Pe toți îi vrăjea și le descânta fără deosebire. Ajunsă om bogat, că nu mai avea ce să facă cu banii. După ce-și adună comori însemnate de aur, către bătrânețe, se lăsă de vrăjitorie, ducând o viață liniștită lângă soția și fiul său, pe care-l însură cu o mireasă cuminte și frumoasă.

Trăi așa în liniște și-n pace, până ajunsă la adânci bătrânețe. Gârbovit de ani și alb ca zăpada, se gândi că de mulți ani nu-l mai văzuse pe nașul său și că s-ar cădea să-i mulțumească pentru binele ce i l-a făcut. După ce sosi, nașu’, rămasă cam mirat că i-a luat-o înainte, fiindcă el avea de gând de mult să treacă pe la finu-su. Se gostiră până la un timp, când nașul, ca să-și arate bucuria față de fin, îl luă pe acesta de mână, coborî niște scări pe furca pământului în jos, trecură pe subt mai multe tunele și ajunseră în inima pământului. În fata lor, se deschisă o boltă mare, luminată ca ziua, ca cerul cu stelele. Un om uriaș ținea pământul într-o furcă mare cu trei dinți și nici nu simțea greutatea. Omul sta nemișcat ca o stană de

piatră și nu băga-n seamă pe nimeni. Așa primise poruncă de la stăpânul pământului; el să ție pământul în mâinile lui, că așa i-a fost rânduit.

Pe bolta pământului erau aprinse nenumărate lumini, dintre care moșneagul luă seamă că unele s-aprind sub văzul lui, iar altele se sting de la sine.

Rămase mirat când văzu pe nașu-su cum stinse niște luminițe, iar pe altele, gata să se sfârșească, le aprinde din altele stinse.

— Nașule, ce poate să însemne asta? În fundul pământului, unde-i noapte neagră ca moartea, ard lumini, din care tu pe unele le stingi, iar pe altele, gata să se stingă, le aprinzi?

Nașul, grăbit, nu răspundea nimic, necontenind să aprindă sau să stingă luminile.

Finul, plin de nerăbdare, întrebă pe naș din nou, și de data asta îi răspunse:

— Vezi, fiecare vietate de pe pământ are aici câte o lumină. Lumina fiecăruia arde până omului nu-i iese sufletul. Luminile ce au ars și s-au stins arzând până la capăt, sunt oameni care au trăit până la adânci bătrânețe. Luminile care se sting, deși sunt abia începute sau pe jumătate arse, arată câte zile a avut de vecuit omul ori copilul ce i s-a curmat firul vieții mai devreme.

Ascultându-l pe naș, își dădu seama că este cu adevărat moartea și simți cum de spaimă îl seacă la ficați.

— Nașule, dar eu, bunăoară, am pe-aici vreo lumină?

— Uite, chiar lumina asta din fața ta, care-și potolește încetișor pâlpâitul, este a dumitale, spuse nașul.

Moșneagul rămase uluit cum i se stinge lumina vieții și simți deodată cum se înăbușe, și zise:

— Nașule, simt că mă înăbuș, nu mai pot sufla, nașule, nu mă părăsi, ajută-mă să-mi văd copilul și soția!

Moșul se apropie de lumânarea sa și din lumina ei aprinse un muc de lumânare, de cine știe când stins, și o înfipse în locul luminii ce se stingea. Atunci simți cum îi

reveni puterile și glasul.

Nașul privi cu mânie și-i zise:

— În lumea asta, în afară de tine, nimeni nu m-a înșelat, lungindu-și viața prin viclenie. Da să știi că peste zece ani, în aceeași zi, să fii acasă, că am să viu să-ți curm viața.

Și cu asta, nașul îl apucă de o mână și ca o nălucă zbură cu moșneagul în sus, pe lângă furca pământului, și ieși la lumină. Se despărțiră mulțumiți și unul și altul; însă vremea trecea pe nesimțite. Într-o zi, iată-l pe naș, după cei zece ani, că-i deschide ușa casei.

— E, finule, acum a sosit ziua cea de pe urmă. Ia-ți rămas bun de la toate cele pământești, fă-ți iertăciune cu cei ce rămân în viață, că de data asta nu mă mai poți înșela. Eu îndeplinesc porunca stăpânului meu, care nu iartă de moarte nici pe cel bogat, nici pe cel sărac. Pregătește-te dar!

Moșneagul, auzind cuvintele acestea, porni să plângă ca un copil. În zadar îi curgeau lacrimile șiroaie peste obrajii zbârciți. Că moartea nu se-ndura.

— Te rog ca pe un naș ce-mi ești, mai lasă-mă trei zile să trăiesc, și-ți voi fi recunoscător.

— Apoi, deși cei mari s-ar putea mânia pe mine, îți mai dau îngăduință trei zile, însă atunci să fii pre gătit aici, în casa ta de moarte.

— Mulțumesc din suflet, nașule, zise moșul, și se despărțiră cu gândul să găsească alt mijloc să-și mai prelungească zilele.

Nu mai era de glumit cu moartea. Moșneagul în grabă își pregăti o pereche de desagi cu galbeni, îi anină pe cal și-i dădu drumul fără țintă. Merse nopți și zile și poposi lângă poiana unor păduri fără capăt. Își odihni calul și își făcu socotelile pe unde i-ar putea pierde moartea urmele, și o luă din nou la drum lung, fără pulbere.

Străbătu câmpii, păduri, trecu ape și ajunse într-o pustietate. „Aici sunt scăpat, zise el. Nu este picior do om, și moartea caută locuri unde este lume”, se bucura

moșneagul. Merse el așa o bucată bună de drum, sub dogoarea unei călduri de cuptor. Era amiaz de zi. Îl prididise setea, că ar fi băut apă și din urma boului. Mergea în neștire, tot uitându-se-n urmă, să vadă dacă nu-l urmărește nașu-su. Se opri într-un tufiș, unde era un izvor, și iute coborî să-și astâmpere setea.

Dar cum se aplecă să soarbă o înghițitură, în luciul apei, zări chipul nașului său și apa i se opri-n gât.

— Așa ne-a fost vorba, finule, să ne-ntâlnim aici?

— Iartă-mă, nașule, ce era să fac, care muritor din lumea asta n-ar fugi de moarte dacă-ar ști când îi vine? îngână cu glasul aproape stins.

Și deși era setos, îl ridică de la izvor moartea și se pomeni cum îl duce de mână pe alt drum.

— Nașule, noi mergem, da nu vezi că mi-am uitat calul, căciula și desagii cu aur? Lasă-mă să mă duc să-i iau cu mine.

Și începu să se văicărească ca o muiere.

— N-aș vrea ca în ceasul ăsta să te superi pe mine, du-te și caută, deși n-ai să mai găsești nimic. Du-te, dar.

Moșneagul plecă, caută în zadar, însă spre mirarea lui, nu văzu nimic. Numai o grămadă de coțofene se băteau între ele și se certau pe căciula lui, de făceau o larmă parcă li s-ar fi întâmplat un lucru cine știe ce mare. Se-ntoarse la nașu-su și-l întrebă:

— Nașule, acum simt că sunt în mâinile tale, dacă vrei, spune-mi de ce se bat și se ceartă coțofanele acelea pe căciula mea? Nu pot lua căciula din pricina lor; ce să fie oare asta?

— E, finule, nu sunt acelea coțofene, ci sunt muierile și soția ta, care se omoară plângându-te că ai murit.

Culegător: Cristea Sandu-Timoc.
Informator: Traian Preda, de
23 ani, comuna Bogovina
- Timoc - Bolievaț, R.S.F. Iugoslavia.

Făt-Frumos cu părul, de aur
(Basme populare românești, II),
1967.

DOI FECIORI BEȚI

Zice c-o fost odată de demult doi feciori: o petrecut împreună la făgădău. După ce o petrecut - s-o cam îmbătat - o zis:

— No amu un’e merem? Merem acasă, o merem în șăzătoare?

— Ba hai merem în șăzătoare.

Pe un’e trăbuia să margă în șăzătoare, era un drum cam lung, trăbuia de cungiurat. Zice:

— Hai trecem - că era un drum pin țânțârim - hai trecem pin țânțârim mai de-a dreptu.

— Bine!

Așa o făcut: o trecut pin țânțârim. Cum era ei beți, să-mpiedecă de-o cruce. Pică unu și dă cu nasu de pământ, își zdrobește nasu. El, de mânie, zice, dă cu picioru-n… mormântu-acela un’e era crucea:

— Noa - zice - mă! Cine ești tu acolea îngropat în mormântu-aiesta. Dacă nu-i hi mâne sară cu mine la masă să mâncăm amândoi dintr-un blid, să te zvâră pământu, să nu te primască, până-n naltu ceriului să te zvâră!

Și cu astă vorbă o plecat în șăzătoare. Acolo în șăzătoare s-o petrecut, or giucat, cum îi datina feciorilor ș-a fetelor, ș-apoi o plecat acasă, fără să-și mai amintească că ce-o grăit el cân o fost bat de-o mărs în șăzătoare.

Cân o fost a doua sară, de-o gătat mama feciorului cina,ș-o pus-o pe masă, o-auzit numa la ușă: cioc, cioc.

— Da!

Și vede că să deschide ușa: da cine intră în casă? Un fecior mare, galbăn ca ceara, îmbrăcat cu haine cum

îmbraci mortu, în picioare cu șăluari de pânză.

— Bună sara!

— Sara bună!

Fără ca să-l poftească cineva, ș-o așăzat după masă.

— No - zice - hai, poftește, c-ai zis că să mâncăm amândoi dintr-un blid. Io - zice - ț-am ascultat cuvântu cum ai zis, io nu po să calc cuvântu, c-ai zis că să nu mă primască pământu. Așa c-am vinit.

S-o dus fecioru ș-o mâncat, cam spăriet, cam tăți s-o spărietu-să în casă, tăți o-nlemnit de spaimă. O mâncat, n-o avut ce face.

— No, uite colea: dacă eu ț-am asculta cuvântu cum m-ai poftit, ș-am vinit, așa trăbă să vii și tu cu mine!

— Păi fă bine lasă-mă, că nu poci mere, că... Fă bine iartă-mă dac-am greșit.

S-o rugat părinții, s-o rugat ceia frați.

— Oo! Nu să poate! Dacă eu am vinit de pe ceia lume. Tu cum să nu poți mere de pe iasta lume? Îi musai să vii cu mine.

N-o avut ce să facă. O ieșit afară. După ce-o ieșit afară, l-o petrecut și părinții, și ceia frați - o ieșit cu lampa, că era-ntunerec, ca să vadă. Cât o ieșit afară, nu l-o mai văzut: nici l-o mai văzut pe cel mort, nici o mai văzut pe cela viu. Și dintr-o dată aceia s-o trezit într-o grădină atâta de frumoasă!

În grădina-aceea era fel de fel de pomi și fel de fel de peri și de meri: altu-nflorea, altu atunci să cocea. O mândrenie așa cum nu să mai poate pe pământ. Era o fântână frumoasă-acolo în mijlocu grădinii, ș-asupra fântânii era un păr cu niște pere-atâta de frumoasă, și galbine, și dulci ca mierea. O zis mortu cătă cela viu:

— No - zice - uite colea: de ți-e foame, ia pere d-estea și mânâncă. De ț-a hi sete, bea apă din fântâna asta, ș-apoi dacă nu mai ai ce face, culcă-te.

Și cela o plecat.

— Io - zice - mă duc la treaba mea.

După ce-o plecat cela, fecioru o luat pere de-acelea, o mâncat: atâta de bune! Dup-aceea i-o fost sete, o băut apă, n-o avut ce să facă, s-o dat și s-o-ntins a umbră și s-o culcat. Ș-o durnit. Odată într-un timp, s-o strezit că vine cela ș-îl hurducă, mortu.

— Scoală-te, Larioane, scoală-te!

Să deșteaptă cela.

— Hai - zice - ce-am durnit!

— Ai durnit bine: ’șa-i c-ai durnit bine?

— Vai, bine-am durnit.

— Da’ - ’ice - știi tu cât ai durnit?

— D-ap-oi hi durnit vo două-tri ceasuri.

— O sută de ai ai durnit!

— Vai de mine: o sută de ai! Nu să poate!

— Ba atâta ai durnit.

Cela n-o crezut.

— No - zice - uite: vrei să mai stai aicea, să mai dorni să mai?

Zice:

— Vreu!

— No - zice - io mă duc iară-n treaba mea, tu rămâi mai departe - zice.

Iar o-s c-o mâncat fecioru pere, iar o băut apă, s-o mai preumblat pin livada aceea frumoasă, ș-apoi o zis că s-o pus iară-a umbră - o mai stat acolo, s-o mai uitat - s-o-ntins iară a umbră sub păr și iar-o durnit un somn. Și iară-ntr-un timp o venit acela mort și l-o sculat.

— Măi Larioane! Scoală-te!

S-o sculat.

— Durnit-ai bine?

— Foarte bine!

— Da știi tu cât ai durnit?

— Oi mai hi durnit două-tri ceasuri.

— Ai mai durnit o sută de ai. Amu ai două sute de ai durnite.

N-o vrut să creadă nici ca cât. S-o mai preumblat ei

amândoi tot pin livada ceea, s-o uitat. Cânta păsările care de care mai frumos. Și iar-o vinit, o zis că, la păr, ș-o zis:

— No - zice. De vrei să te duc pe ceea lume, bine, de vrei să mai stai aici să mai bei, să mânânci, să dormi, io te las.

— Mai stau! Mai stau să mai mânânc pere de ez' bune, o-apă un'e m-oi duce, știu că de estea pere n-oi mai mânca veci, și să beu apă de az' bună.

— No zice - rămâi mai departe, io iară mă duc la treaba mea.

O mâncat pere, o băut apă, s-o pus și s-o mai culcat un somn. Cân o vinit a treia oară cela, mortu, de l-o sculat:

— No - zice - cum ai durnit, Larioane?

— Foarte bine! Vai, așa un somn dulce n-am durnit în viața mea!

— No-amu știi tu cât ai mai durnit?

— D-ap-oi mai hi durnit vo două-tri ceasuri.

— Ai mai durnit înc-o sută de ai! Amu ai tri sute de ai de cân ai plecat de-acasă.

— Nu să poate!

Zice:

— Uite colea: dacă vrei să stai aici, rămâi aicea pentru totdeauna, c-aicea n-ai niciun lucru, nicio grijă, stai, mânânci, bei, te petreci aicea, te distrezi tătă viața ta. Dacă vrei să te duc acasă - zice - uităte-acolo un'e-o fost casa ta părințască, nici nu mai asamână, nici nu mai este nici nație de oameni, acolo-s altă nație de oameni, i șchimbat tăt, și pământu, nici nu-i mai cunoaște satu tău cum o fost cân ai plecat și cum îi amu cân li-i videa!

El n-o vrut să creadă nici ca cât.

— Nu și nu! Vreu să mă duci acolo de un'e-am plecat, pe pământu părințăsc.

— Haida, că te duc.

Numa-o dată s-o gândit și, ei, o spus așa mortu - ca să nu uit - zice:

— Uită-te. Io te duc pe ceea lume, da' să bagi de samă: cine te-a-ntreba că un'e-ai șezut până-n timpu-aiesta de tri

sute de ai, și ce-ai făcut, cu ce-ai trăit, tu numa la acela să spui care s-a apuca că te-a-ngropa, te-a-nmormânta, la altcineva să nu spui.

— Bine, așa oi face.

O zis că numa o dată apar și s-o trezit, să și trezesc acolo de la locu de unde-o plecat. Drept lucru, c-acolo un’e-o fost casa tătâne-so și un’e-o fost, nu s-o mai cunoscut, nice sat, nici, o-s că era oameni - grăia-n altă limbă, nici nu grăia limba aceea cu care s-o născut el, care-o grăit el cu părinții lui.

„Hai de mine și de mine, da ce să mă fac?”

El o-s că era atâta de frumos la față, ș-atâta de tânâr și de voinic, și o față așa arăta cum n-ar hi trăit pe pământu-aiesta. Tăt îl întreba oamenii:

— Pă une-ai trăit tu de tri sute de ai? Un’e-ai fost?

— Apă un o-am fost, nu poci spune, numa ia acela cine s-apucă că m-a-ngropa.

S-o dat ș-o cătat pe la sfat să vadă a găsi ceva registre pe la popi pe-acolo pin cataloagele-acelea. Ș-ar hi dat de veste că de tri sute de ai ar hi fost cutare și cutare și ar hi aflat pe-acelea timpuri c-o fost aceia oameni atunci pe-acolo.

Ș-o-s că l-o chemat preotu din comuna aceia, zice:

— Uită-te, să-mi spui mie, că io - zice - te-oi înmormânta, că io-s popă, io te-oi îngropa - zice - și dacă să-ntâmplă ceva, ș-așa.

Ș-o-s că s-o pus amândoi pe scaun, popa de-o parte, fecioru de-o parte, și-o-nceput a-i spune, de cum o plecat la crâșmă, cum o fost în șăzătoare, cum o vinit mortu la masă, cum l-o dus, cum o stat el acolo-ntr-o grădină frumoasă, tăt-tăt. Și-o-s că de ce povestea, bătrânea. De ce povestea, tot bătrânea; și tot bătrânea. Așa, cân o terminat povestea, atâta o fost de bătrân, o-s că numa s-o lăsat-într-o parte - nici videa, nici, acelea bătrânețe le-o avut ca un om de tri sute de ani - o-s că numa s-o lăsat într-o parte, ș-o fost și mort!

Și popa apoi s-o apucat și l-o-ngropat. C-așa i-o fost, așa s-o apucat, le-o fost povestea.

Și cu asta s-o sfârșit.

Informator: Precup Maria,
Leșu-Năsăud.

OVIDIU BÂRLEA,
Antologie de proză populară epică, III, 1966.

(Adaptarea textului, tipărit în transcriere fonetică, ne aparține.)

MAMA CIUMII DE LA MARGINEA LUMII

A fost odat-un împărat ș-avea trei feciori. Ș-a crescut în curtea palatului un pom de nu i se vedea vârfu. Și-mpăratu ăsta nu știa ce poame face pomu ăsta. Ș-a spus la feciorii lui:

— Cine-i v-aduce poame din acest pom, va fi-mpărat în locu lui!

A voit ăl mare să se suie pă pom în sus. S-a suit ce s-a suit, și n-a mai putut, s-a dat înapoi jos. Mijlociu la fel. Al mai mic, ce ’ce:

— Tată, mă sui eu.

— Suie-te, mă, dacă poți!

— Da, mă sui în felu următor: să-m dai merinde cât pot să duc în spinare, să-m dai o lulea, o roată de tutun, un amnar ș-o cremene; o ploscă cu apă ș-un toporaș cu gâtu d-o juma dă metru dă lung.

Ce-a cerut băiatu, împăratu i-a dat. Ș-o pereche de colțari, ca la stâlpii de telegraf, să s-agațe dă pom.

Să suia, ce să suia, înfingea toporu în trunchi și sta pă el și hodinea, scăpăra, fuma tutun, să hodinea; iar pornea el așa mai departe. S-a dus el cât s-a dus, zâle lunge să-i ajungă; peste un timp vedea o căsuță în vârvu pomului acolo; jos nu să mai vedea pământu. Să suie mereu; așa cum spusei, cu meșteșugu ăsta.

Când s-apropie de casă, acolo sus, povestea spune ca era locuința Sfintei Duminici, și toate poamele le-aduna ea și jos nu da drumu la nimic. Când l-a văzut pe el - l-a chemat Petrișor -, când l-a văzut Sfânta Duminică, îi spune:

— Bun sosit, Petrișor! De ce-ai venit tu pe la mine?

— M-a mânat tata, zâce, să-m dai și mie poame d-aicea, să vadă și el ce fel de poame e.

— Știu că-i în curtea voastră crescut pomu ăsta.

S-ajunse-ntr-o sărbătoare și Sfânta Duminică - c-așa spune povestea - avea o fată mare.

’Ce: - Petrișor, na cheile de le toati odăili; plimbă-te pân ele și vezi ce-i pe la mini, p-aici; că eu mă duc la biserică.

Ș-avea o odaie sâcâiată [sic] ș-ncuiată:

’Ce: - ’n odaia asta să nu intri! Da cheia tot i-a dat-o lui, șî de la odaia aia.

Fata ei sta la bucătărie, îi gătea mă-sii mâncare, cân’ o veni de la biserică.

Umblând el pân toati odăili, vede el fel de fel de frumusețuri. Da ce-i vine lui în gând? Da de ce să nu intru și-n odaia asta, ce știe Sf. Duminică c-o descui și mă uit și eu acolo? Nu știe ea!

A descuiat ușa. Cân’ a descuiat ușa, iese un zmeu afară. I-a furat fata și-a fugit cu ea. Probabil că zmeu ăla a vint de mai multe ori ș-a-ncercat s-o fure, da Duminica l-a prins, și l-a arestat acolo.

Cân’ vine Sf. Duminică de la biserică, îl vede supărat și fata nicăieri.

— Ce-ai făcut, pârlitule, ’ce, mi-ai dat drumu zmeului șî mi-a furat fata ș-a fugit cu ea!

De necaz, i-a dat brânci dă pă scară jos, băiatului, în văzduh în jos. Venind el d-acolo vâjâind, pân aer, pă la jumătatea pomului - așa spune povestea - s-a-ntâlnit cu trei zmei, pă trei cai, c-atunci erau cai năzdrăvani, zburători. S-au făcut roată-mprejur și l-au prins în mâini, l-au prins viu, n-a murit. L-a-ntrebat ce-a pățit. Le-a spus povestea cum i s-a-ntâmplat cu Sf. Duminică, acolo, sus.

— Da, măi Petrișor, știu, zice; zmeu ăla-i tare bogat, care-a furat fata Sf. Duminici. Ea se jelește tare, da nu mai poate să plece d-acolo.

— Da, ’ce, îți dau calu meu, că șî noi avem năcaz pă el.

Are, ’ce, șase aripi; du-te la el șî eu fug după soare să viencoa.

I-a dat calu lu Petrișor șî calu știa unde șade zmeu ăla. S-a dus acolo, a găsât-o plângând pă fată, a furat-o, a pus-o pă cal și p-ici ți-i drumu.

A mers ce-a mers. Da zmeu avea cai cu douăzeci și patru de aripi. Într-o clipă l-a și prins și i-a luat-o. Da nu i-a făcut, nimic, l-a iertat.

— Cân te-oi mai prinde încodată îț’ iau gâtu!

S-a dus cu calu la zmeii ăia, îndărăt.

— N-am putut, bă, s-o iau; el avea cal cu douăzeci și patru de aripi.

Zice:

— Să te duci cân’ le-om mâna noi, c-aiminteri nu poț, i-o iei.

— Unde?

— Să te duci la marginea lumii, la Mama Ciumii, c-are o iapă, ’ce, o păzești trei nopți, șî-n fiecare noapte face câte-un mânz; dacă-i reuși s-o păzești în trei nopți, bagă de samă, ’ce, ca are să-ț dea un mânz, c-ai făcut sărviciu ăsta; tu să nu iei decât pe ăl mai urât și mai slăbănog, ăla să-l iei, c-ala-i mânz cu douăzeci și patru de aripi.

Ei, ce-a făcut băiatu? S-a dat jos pe pământ ș-a plecat la marginea lumii, la Mama Ciumii.

Mergând el pă drum, să-ntâlnește c-o cioară, ba nu, întâi c-o lupoaică cu picioru rupt de vânător. Șî el a vrut să tragă cu arcu, s-o-mpuște dă tot. Da lupoaica:

— Nu mă-mpușca, Petrișor, ’ce, pansează-mă la picior, că mult bine ț-oi face șî eu.

El, fiind om bun, așa a făcut; probabil, cum spune povestea, vorbeau șî animalele p-atunci. Știu eu!?

A legat lupoaica la picior și i-a dat drumu. A-ntins-o mereu, mai departe, să meargă la marginea lumii, la Mama Ciumii.

Mergând el cale lungă să-i ajungă, se-ntâlnește c-o cioară cu aripa ruptă de vânători. Cioara i-a strigat:

— Petrișor, vindecă-mă la aripă, că mult bine ț-oi face!

A legat-o și pă aia, a pansat-o șî i-a dat drumu.

Iarăși a luat drumu să se ducă înainte. Merge ce merge, pe marginea unei ape mari vede-un pește mare, ieșit afară pe mal și să zbătea să intre în apă șî nu mai putea.

— Petrișor, bagă-mă-n apă, că mult bine ț-oi face și eu.

— Poi, cum să te bag eu. Că tu ești mare!

— Ia o pârghie șî bagă-m-acolo! Că știu un’ te duci: la Mama Ciumii de la marginea lumii!

A tăiat o pârghie din zăvoi, a băgat-o sub el și l-a răsturnat în apă. Eeei șî-ș ia drumu să se ducă înainte.

Peste câtva timp a sosât acolo, la marginea lumii. Ea când l-a văzut, bucuria ei.

— Eeei, bine-ai vinit sănătos, Petrișor! (îl știa cum îl cheamă, dacă era năzdrăvană.) Da ce-ai vinit pe la mini?

— Să-ț văz de iapă ’trei nopți șî să-m dai și mie un mânz.

— Da, îț’ dau, să-m vezi dă ea! (Ea era năzdrăvană.) Dacă n-ai să poț, îți tai capu.

Și era un par acolo, în grădină, fără cap, că era acolo numai pari cu capete.

— Uite ăla cere cap, dacă nu poț vedea dă ea!

S-a hodinit, s-a culcat băiatu, i-a dat mâncare și s-a dus la iapă.

’Ice: - Te faci lupoaică la noapte! Piei din fața lui, să te faci lupoaică, să intri-n lupi, să nu te mai găsască, să vie fără tine acas’!

El, noaptea călare pă ea, să n-o piardă, cu bățu-n mână. Hoața de iapă a pierit, l-a lăsat călare p-un moșoroi ș-a fugit! Cân’ să pomenește aproape dă zâuă, iapa nicăieri. Cat-o-ncolo, cat-o-ncoace… nicăieri! Vine la el lupoaica aia d-a legat-o la picior.

— Petrișor, ’ce, uite iapa ta colo, în haita aia dă lupi. Uite a făcut un mânz, uită-l după ea puișoru! Stai aci că ți-o aduc eu!

S-a dus lupoaica ș-a început s-o zgonească; îi striga:

— Țăăă, țăăă, iapa babii! Vino-ncoace!

Ș-a venit la el, i-a pus căpăstru-n cap ș-a dus la mătușă acas’ șî i-a dat-o în primire, cu mânzu după ea.

— Bravo, Petrișor! Să știi că ești băiat deștept, că mi-ai văzut de ea! Uite mâncare, hodinește-te!

Sara bate iapa cu biciu de foc: - Să te faci cioară, ’ice! Să te duci în slava cerului, să nu te mai găsească, că te omor!

A doua noapte s-a făcut cioară, ș-a zburat sus, într-un stol de ciori. A mai făcut alt mânz, a făcut doi pui după ea. Cioara aia d-a vindecat-o el, a venit la el și i-a spus:

— Uite iapa ta, în stolu dă ciori, sus! Ea s-a făcut cioară ș-are doi mânzi după ea. Stai aci că ți-aduc eu!

Cheamă cioara aia toate ciorii și le zgonește ș-o aduce la el. I-aduce iapa, îi pune frâu-n cap ș-o duce iar la mătușe.

— Bună dimineața, babo!

— Bună dimineața, fiule, din curvă făcut!

N-a mai pățit treaba asta, să nu-i piarză nimeni iapa.

— Ei, mai ai o noapte, ’ice, acu-i acu! Dacă-i scăpa ești bun scăpat!

Se duce din nou la ea și-i spune:

— Să te faci nisipariță, să intri pă fundu mării-n noaptea asta! Acolo nu mai vine după tine!

Ș-așa a făcut. S-a făcut nisipariță ș-a intrat pă fundu mării. Cată el iapa încolo, cată-n sus, în jos, și nu mai didea de ea dăloc.

Răsare soar’li. Să duce pă marginea apii s-o caute, pân zăvoaie. Peștili ăla dă l-a scăpat el dă la moarte scoate capu din apă. Ala probabil a fost șefu peștilor, peste toți:

— Petrișor, ’ice, iapa ta e nisipariță, e pă fundu nisipului îngropată cu trei pui după ea. Stai aci că ți-o scoț eu acu afar’!

Ș-a dat ordin la toți peștii, ce pește o găsi s-o scoață afar’ din apă.

Toți peștii au umblat pân apă ș-a găsit-o în nisip, ș-a scos-o afară. S-a făcut iar iapa înapoi cu trei mânji după ea.

Se duce la mătușe:

— Bună dimineața, babo!

— Bună dimineața, fiu din curvă în curvă făcut! Ei, stai aci să-ț dau un pui, un mânz!

Și la ăi dă avea hăripi mai puține, șase și douăsprezece hăripi, le-a dat mătușa mâncare, i-a-ngrijit, i-a țăsălat și i-a făcut grași și voinici. Ala d-a avut douășpatru dă hăripi, năzdrăvanu, l-a lăsat jigărit.

— Hai, maică, să-ți dau un mânz că mi-ai făcut treabă! Uite, ia-l pă ăsta! Dă bunăvoie ți-l dau p-ăsta frumos, sau pă care vrei?

El dă colo:

— Nu, maică, p-ăsta prăpăditu, măcar să-mi trăiască el!

— Nu, mamă! Ce faci tu cu ăsta urâtu și slabu' ce?! Că nu poate să meargă nici pă drum.

— Oricum ar fi, îl iau p-ăsta!

— Ia-l, mânca-te-ar cin' te-a învățat, 'ice baba!

L-o loat dă căpăstru ș-a mers ce-a mers. Cum spusei, probabil că ea îi vorbea p-atunci:

— Slăpâne, 'ice, nu mă duce ca p-un prost! Șî dă-mi o tigaie de jăratic să mănânc! (Așa mâncau atunci caii năzdrăvani.) Când i-a dat d-a mâncat jăratic, cân' s-a scuturat mânzu o dată s-a făcut înger nu cal, cu douășpatru dă hăripi!

— Sui-te pă mine, și țin-te bine. Că știu acuma unde mă duci. Să furăm fata Sf. Duminică dă la zmeu că și calu zmeului e un frățior de-al meu.

Cân' s-a aruncat pă el, într-o clipă a ajuns acolo, ș-a furat fata.

Calu zmeului necheza în grajd și-l striga:

— Stăpâne, 'ce, a venit Petrișor ș-a furat pă doamna ta și stăpâna mea!

— Bea, murgule și mănâncă! Cân' om pleca, tot l-ajungem!

— Nu-l mai ajungem, că-i tot un frățior d-al meu ș-ăla, 'ice!

Cân' a auzit zmeu, așa cu capu gol, s-a aruncat pă cal ș-a plecat. Nu l-a mai prins. Ș-au început să să strige caii-ntre

ei:

’ice calu lu Petrișor: - Frățioru meu, trântește zmeu tău și să vii la mine, să-ț dau orz palat!

Cân’ a auzit calu zmeului așa, cân’ s-a scuturat o dată, a dat cu el dă pământ, șî s-a dus la frații lui, acolo. Ș-a încălicat el p-un cal, fata p-un cal. S-au dus la Sf. Vineri, la Sf. Duminică în sus, i-a dat fata ș-un cal și el s-a dat jos pă pământ, i-a dat o traistă dă poame să vie acasă, să-i aducă poame d-alea, ce erau-n pomu ăla.

Cin’ s-a dat el jos d-acolo, în casili lu ta-so, împăratul, nu mai era nimic, era pustiu acolo. Câte veacuri, câți ani n-o fi trecut până a făcut el treaba aia!

Ș-am terminat povestea!

Povestit de Foitoc Ion, de 70 ani;
cules în noiembrie 1963.

GHEORCHE VRABIE,
Basmul cu Soarele și fata de împărat, 1973

LUPUL CU CAP DE FIER

Un copil orfan, adecă fără mamă și fără tată, a plecat prin lumea mare, cum pleacă omul necăjit, să-și capete pânea de toate zilele, care o cer toți oamenii de la Dumnezeu sfântul. Și s-a dus copilul, s-a dus ca omul năcăjit, care nu știe nici unde a plecat, nici când se va întoarce; s-a dus și s-a tot dus, mâncând ce căpăta cu cerșitul, îmbiindu-se slugă și la unul și la altul. Unii mai cu inimă bună și cu suflet îndurător îi întindeau câte o bucătură, alții mai nătângiți în răutate - de care sunt cei mai mulți în lume - îl alungau cu sudalme, îl amuțau cu cânii, ori că-i împroșcau vorbe necălite.

Câte un suflet creștinesc se mai afla însă și atunci, care, cum mai zisei, îl mai miluia și-i mai spunea câte o vorbă bună din inima curată. O muiere, la care dormise într-o noapte, îi dete și ea învățătură, colea, la plecare:

— Dragul lelii, du-te unde te va milui Dumnezeu, numai cu omul spân să nu îți faci treabă, că mai toți oamenii spânateci sunt pestriți la mațe. Ascultă-mă, dragul lelii, că eu nu-ți vreau răul și de mă vei asculta, bine vei umbla, de nu mă vei asculta, tu vei vedea ce vei păți!

Și făgădui copilul că va asculta sfatul muierii, îi mulțămi de sălaș, apoi se duse pe aici încolo.

Și a mers el multă lume și țară și nu și-a căpătat stăpân, că era pe vremea aceea când sunt bucate cam puțintele, când toți se cam feresc de guri multe. Dară ajungând într-un sat se întâlnește cu un boier spân, numai ici-colea avea câte un fir de păr în barbă, de gândeai că i-ai pus-o cu fusul.

— Unde umbli tu, mai ștrengarule, acum în vremea lucrului, fără nicio treabă? De unde ești? Ce cauți pe aici? Cum te chiamă?... Ce? Nu răspunzi?

Dară așa de răstit și de repede îl întrebă pe bietul copil, încât acela mai că nu căzu jos de frică și spaimă. Sunt adecă unii oameni dosnici, grei la vorbă, încât și dracu-i ocolește, le face cale: așa era și boierul nostru din poveste.

Copilul răspunse apoi mai plângând și tremurând ca varga, că era orfan sărac, că umblă a cerși, până ce va da de un om al lui Dumnezeu să-l primească în slujbă.

— Așa? zise boierul, atuncea nu mai merge nicăiri, hai la mine și te bagă slugă, iată-ți dau simbrie bună, mâncare și haine: învoit ești?

Și se învoiră tare lesne, tot cum vru boierul, căci doară el nici pricepere nu avea să ceară simbrie, cât s-ar fi căzut, și chiar de ar fi cerut, spânul avea numai mână de luat, dar nu și de dat, iară moș Arvinte zicea că așa vor fi toți spânaticii până va pieri lumea. Destul că ei se învoiră și copilul rămase slugă la spânul. Ziua mai lucra ce putea pe lângă cea casă, iar colea pe înserat îl trimitea stăpânul la cai pe hotar, să-i pășuneze. Iară când ieșea pe poartă afară, îi striga de auzeau toți vecinii:

— Apoi hai dis-de-dimineață acasă, că am lucru cu caii, dară bagă bine de seamă, cum zic eu: dis-de-dimineață să fii aici!

Și merse copilul la cai. După ce ajunse la hotar, împiedecă caii și se puse cu capul pe un mușuroi și ațipi. Se trezea el din când în când, își mai căuta caii, mai gândea la vorbele muierii, mai la boierul lui cel cu barbă rară și iar mai adormea. Destul că după atâta zoală îl cuprinse un somn așa de proclet de adormi ca mort, colea când fu de către ziuă; și nu se trezi până în prânzul mare. Năcazul copilului, de ce a dormit atâta, cum de nu s-a trezit mai de dimineață? Plângea de frica stăpânului.

Dară acum ce era să facă? Noapte tot nu putea el face, deci își dezlegă caii și merse acasă. Boierul îl aștepta în

portiță cu o bâtă bună și dă, dă până se strânseră vecinii în tălălăul lor. Doamne, cum mai plângea bietul copil și hăranca de jupâneasă nu zise batăr o dată cătră spânul să nu mai dea. Ba încă își rânjia dinții și zicea: „Bun e somnul? Până pe vremea asta dorm slugile?”

De la o vreme, după ce i se urî boierului de bătut, îl lăsă spunându-i că soață la asta să nu mai facă. Peste zi iară mai lucră ce lucră pe lângă casă, iară de cătră seară îi dete poruncă să meargă de mas la cai și până în ziuă să fie cu ei acasă. Și se duse copilul și dacă ajunge în câmp, își făcu voie bună cum bietul putu, ca să nu-l fure somnul.

Nici nu dormi mai toată noptița (nopticica) dară de cătră ziuă căzu ca mort de somn și nu se mai trezi până la prânzul cel bun. Doamne, năcazul lui! Nu știa ce să facă. Ar merge acasă - știa ce-l aștepta la stăpân; n-ar merge - ce să facă? Unde să poată el scăpa dinaintea stăpânului? El, biet de copil sărac și strein era silit a merge acasă la boier.

Și merse bietul băiat acasă și mai mâncă de la stăpân o dragă de bătaie, până-l scoaseră vecinii. Peste zi mai mocoși ce putu pe lângă casă, iară seara îl strigă stăpânul:

— Măi băiete, gată-te odată de mergi la cai, apoi vezi de-mi stai iară până la prânz pe câmp!

Și se duse sluga. Și cântă și descântă și jucă și flueră toată noptița, numai să nu-l prindă somnul; cine l-ar fi văzut cântând și jucând ar fi gândit, că de zburdat e cu voie bună, dară la el se nărăvea zicala:

Joc de frică,
Pe nimică;
Joc de foame,
Drăguț Doamne!

Mai toată noptița o petrecu copilul așa; dară obosit, flămând, bătut cum era, mai cădea de pe picioare, deci se pune jos să odihnească puțin și cum se pune cum adoarme

și nu se mai trezește până a doua zi cătră amiazi. Atunci văzând că iarăși a greșit, începe a plânge și a se văita de nu alta, fără gândeai că se prăpădește de plâns. Se duse totuși acasă; ce va vrea Dumnezeu aceea va fi, gândi copilul. Dar vai când ajunse acasă și încercă să se roage de iertare, boierul nu-i dă răgaz, ci mi-l încinge cu o bâtă până tot îl face sânge. Atunci dă Dumnezeu că se ivește Sfântul Petru pe acolo și începe a sfădi pe boierul:

— Nu te temi de Dumnezeu, mișelule, de bați în așa măsură pe bietul copil?

Iar pe copil îl luă Sfântul Petru de mână și-l scoase din mânile boierului. Boierul nici simbrie pentru slujit, nici ceva de mâncare nu-i dete, ci-l petrecu din ochi blăstămându-l și pe el și pe Sf. Petru.

După ce ieșiră din sat, scoase Sf. Petru un corn din traistă și-l dete copilului zicând:

— Copile, nu mai umbla slujind în această săcreată de lume, mergi în satul tău, și când vei fi la bordeiul acela, unde te-ai născut și care este al tău. Atunci te uită în cornul acesta, dară mai curând să nu te uiți în el, și ce vei vedea pe lângă tine uitându-te în corn, tot e al tău.

Dară omul e om și pace, poftitor de la fire, ar vrea să știe câte un lucru pentru care și-ar da chiar și viața, dacă nu l-ar fi cunoscut. Așa se întâmplă și cu copilul, îndată ce se depărtă de Sf. Petru de nu se mai vedea, socoti că oare să se uite oleacă în corn, dară de ce văzu se spăimântă și mai scăpă cornul din mână.

Adecă, Doamne sfinte, bietul copil era ocolit de bidigăniile cele mai urâte din lume: câni, mâțe, lupi, urși, vulpi, lei, crocodili și câte nu mai sunt pe pământ și pe sub soare. Toate cu gurile căscate, toate cu dinții ageri și cu ghiare ascuțite, toate hămâite de foame. Acum văd că sunt prăpădit de tot, zise copilul. Dară un lup cu cap de fier îi zice:

— Băiete, ce-mi dai să te mântuiesc de bidigăniile acestea proaste?

— Dară ce să-ți dau, răspunse copilul, că doară vezi că n-am nimic, că boierul pe care l-am slujit nici oleacă de merinde nu mi-a dat, necum să-mi dea ceva simbrie!

— Nu face nimic, zise lupul cel cu cap de fier, dacă îmi făgăduiești că nu te însori în veci, eu te scap de fiarele acestea spurcate.

— Îți făgăduiesc, zise copilul, nu mă voi însura în veci!

— Bine, zise lupul, eu te mântuiesc, dar apoi de nu te ții de vorbă, e vai de tine.

Și numai o dată se rânji lupul cătră fiarăle cele urâte și toate o luară care încătrău, apoi se depărtă zicând:

— Ține minte ce ți-am spus; să nu te însori, că e vai și-amar de capul tău de nu asculți.

Doamne mulțămescu-ți, zise băiatul depărtându-se cu cornul în mână: Doamne mulțămescu-ți, de nu-mi trimeteai lupul acesta în cale, bidigăniile acelea mă sfășiau și mă mâncau.

Și merse copilul la drum, du-te, du-te, până ajunse la satul lui, chiar într-o seară pe vremea cinei și trase ață la bordeiul părăsit în care se născuse. Dacă ajunge acolo, pune cornul la ochi și se uită o dată prin el spre bordei și prin grădina plină de buruieni și de scai muscănești. Adecă: Doamne sfinte! În locul bordeiului se făcu din chiar senin o curte mare ca cele grofești, iar prin ogradă șuri, grajduri, vite, oi, boi, vaci, bivoli, cai, toate cu argați, la gura șurii stoguri, de nici la un grof nu puteau vedea mai altcum, iară el din copil sărac se făcu un drag de june ca un brad. Acum plânse copilul de bucurie și zise: „Doamne mulțam!” Apoi se urcă pe trepte la deal în casele cele de marmoră, acolo îl așteptau argați de tot felul și-i întinseră o masă de se ospătă, apoi îi făcură pat de odihnă; trăi în seara aceea și el o dată și bine, cum nici nu visa că poate trăi om pământean.

Dimineața, când se sculă, era tot satul adunat împrejurul curților și pe drum cu pălăriile în mână. Nu se puteau destul mira cum s-a putut aduna într-o noapte atâta

bogătate la un loc? Ce să vă spun, acum mai tot satul se afla neam cu el, dară când luase lumea în cap, nici chiar adevăratele neamuri nu voiră a-l cunoaște și a-l milui. El însă era tot bun ca și mai înainte; ajuta pe oricare lipsit cu bucate, cu haine, cu sfat, cu ce pofteau cei năcăjiți. Acum începură a se aduna la el nește neamuri, unchi, mătuși, și alte rude stându-i de cap să se însoare:

— Noa, nepoate, bine că ți-a dat Dumnezeu rânduială de bogăție, acuma să te însori, dragul mătușii, să-ți iei o fată bogată ca tine, c-ar fi pagubă să stai așa, să îmbătrânești fără soție.

— Așa, zău, dragul unchiașului, zicea câte un unchi care mergea numai să se ospete.

— Nu-i mai dau două cu două, ca să se însoare și să se însoare. În zadar le spunea feciorul că nu se va însura în veci; în zadar una, în zadar alta, că bunele neamuri doreau din tot sufletul să-l vadă om întreg, cu muiere, căci - ziceau ei - omul e numai de jumătate om până nu se însoară. Și atâta s-au pus cu gura pe el ca cioarele, până în cele din urmă le spuse feciorul verde, că iată să nu se încerce în zadar a-l însura, că el a făcut prinsoare și legătură cu lupul cu capul de fier să nu se însoare în veci.

— Oh, dragul unchiului - zicea unul din unchii cei noi, căci vă spusei că în năcaz și în sărăcie n-avea unchi; oh, dragul unchiului, doară noi, un sat de oameni, nu o să ne lăsăm la un lup, fie măcar de tot de fier! Hai să te însurăm, nu te mai gândi la lup, lupii umblă prin câmpii și prin păduri, nu prin sate! Destul că mai mult cu puterea îl făcură să se însoare - zisa ăluia:

— Dragoste de silă! Dor de milă, ori de nevoie, cum vă mai place?

Și-l logodiră cu o fetișcană de aici din sat și puseră terminul de cununie și veni și acel termin, popa le cântă *Isaia dănțuiește* și-i purtă pe la icoane cu cununiile pe cap. Iară după cununie plecară spre casa mirelui să se ospăteze. În cale însă le iese lupul cel cu capul de fier și dă

după mire. Mirele lasă mireasa și începe a fugi, du-te, du-te, lupul după el; mirele dă de un cal și se urcă pe el și fuge, și fuge și mai tare. Dar lupul tot în urma lui fugea; mult vor fi fugit, că numai deodată se treziră c-au ieșit din lumea asta și-au dat în lumea cuvioșilor, mirele înainte și lupul după el. Dacă ieși mirele din lumea aceasta văzu o casă și trase ață acolo, legă calul de gard și dă să intre în casă. Și chiar intră până în tindă, iară de aici dă să intre înlăuntru. Dară Sfânta Miercure de după masă, că a Sfintei Miercuri era căsuța, strigă dinlăuntru.

— Cine vine?

— Om bun. Maică sfântă, răspunde feciorul.

— Om bun? Hai înlăuntru: spune-mi ce cauți, cum ai cutezat să intri în lumea cuvioșilor, un om pământean, ce ești, ce cauți aici?

— O, maică simtă, zise feciorul, uite cum umblai și uite cum am pățit cu un lup, și-i spune toată întâmplarea, precum v-o spun și eu dumneavoastră, și apoi mai zise:

— Acum mă urmărește, știu că minteni e aici, fii bună, de poți spune-mi ce să fac să nu mă ajungă?

Și la Sfânta Miercuri i-a fost milă de fecior și i-a zis:

— Nu te teme. Aici nu va veni, că și de vine ne dă de știre un cățeluș, ce îl am cu trupul de fier și cu dinții de oțel, care l-ar zări cale de o zi și atunci va lătra o dată, și când va lătra, atuncea tu să încaleci și să pleci. Acum vino înlăuntru și te odihnește.

Apoi i-a dat Sfânta Miercure două cocuri de pâne și i-a zis:

— Unul îl mănâncă când te-o lovi foamea, iară unul îl pune în traistă și nu te atinge de el, că bine-ți va prinde la vreme de năcaz. Eu de ajutat nu te pot ajuta, fără-i merge la soră-mea, la Sfânta Vinere, aceea doară te va putea ajuta.

Și când a auzit cânele lătrând, a sărutat mâna Sfintei Miercuri, s-a suit pe cal și du-te copile! Și s-a dus, s-a dus, multă lume-mpărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că din

poveste multă mai este, mândră și frumoasă, să ascultați și d-voastră: s-a dus până la Sfânta Vineri.

— Bună ziua, Sfântă Vinere!

— Bună să-ți fie inima, voinice; dară ce vânturi te poartă pe aicia pe unde om pământean n-a mai umblat?

— Oh! maică Vinere, iată ce umblu pe aici și iată de ce; spuse Sfintei Vineri toată povestea, după cum vi-o spusei și eu d-voastră, apoi mai spuse că iată acum fuge dinaintea unui lup cu cap de fier; fie-ți milă, maică Vinere, scapă-mă de mă poți dinaintea lui.

— Oh, dragul mătușii, bucuros te-aș ajuta, dară nu pot; fără vei merge la soru-mea, la Sfânta Duminică, că doară ea te va scăpa.

— Apoi plec, dară - zise feciorul - să nu mă ajungă lupul.

— Ba nu pleca, hai înlăuntru să te omenesc cu ce mi-a dat Dumnezeu sfântul, hai și te odihnește, că vom ști noi când se apropie lupul; eu am un cățeluș de fier cu fălcile de oțel, care când îl simte cale de două zile, latră de două ori.

Și intră feciorul în casă la Sfânta Vinere și se odihni și-i dete două cocuri de pâne albă zicându-i:

— Unul îl mănâncă pe cale, iar de unul nu le atinge deloc, ci-l ține numai în traistă, că bine-ți va prinde la vreme de năcaz.

Și a mai stat cât a mai stat, au mai povestit laolaltă și când au auzit cânele lătrând de două ori, sărută mâna Sfintei Vinere, se urcă pe cal și se cam duse.

Calea era departe de la casa Sfintei Vineri până la a Sfintei Duminici, dar feciorul mergea ca alungat de lupi; adecă calul fugea, iară el sta în șea. După multă cale și oboseală ajunse feciorul la casa Sfintei Dumineci, se coborî jos de pe cal și intră în casă:

— Bună ziua, Sfântă Duminică!

— Bună să-ți fie inima, voinice; dară ce vânt te poartă pe aici, că în țara asta încă n-a intrat om pământean?

— Oh, Sfântă Maică Duminică, eu fug din lumea cea

păcătoasă a noastră alungat de un lup cu capul de fier, venit-am să te rog să mă scapi de el.

Apoi îi spuse toată întâmplarea din fir în păr, după cum vi-o spusei și eu d-voastră.

— Lasă, voinice, nu fi supărat, că în bun loc ai intrat, griji-voi eu și de tine. Vino înlăuntru și te odihnește și te oaspătă, că am eu un cățăluș de fier cu fălcile de oțel, acela adulmecă lupul cale de trei zile, și când l-a simțit că se apropie, va lătra de trei ori și ne va da de știre; atunci apoi vei pleca mai departe după cum te voi învăța eu.

Și s-a odihnit feciorul și s-a ospătat, iară când a lătrat cânele de trei ori, s-a gătat de cale. Maica Duminică i-a dat două cocuri zicându-i:

— Din unul mănâncă pe cale, când îți va fi foame, iar de unul nu te atinge că bine îți va prinde în vreme de lipsă.

Apoi i-a mai dat un brâu și i-a zis:

— Vezi brâul acesta, vei ajunge la o apă mare, atunci scutură numai brâul peste apă și se va face o punte de-i trece peste ea ca pe uscat, iară după ce ai trecut apa, ridică brâul în sus și puntea s-a ridica de peste apă ca să nu te poată urmări lupul, căci prin apă nu s-a încumeta să treacă fiindu-i capul foarte greu și temându-se de înecare.

Și s-a luat feciorul și s-a dus până a ajuns la o apă mare, acolo a scos brâul și l-a scuturat peste apă, iară înaintea lui s-a făcut un pod. Doamne! - pod mare de aramă și a trecut feciorul ca pe uscat, până de cea parte, apoi a ridicat brâul în sus și podul s-a făcut nevăzut. Apoi s-a pus feciorul la umbră și s-a odihnit, dară așa tare l-a prins somnul de a adormit ca mort. Când s-a trezit, s-a văzut ocolit de trei câni mari, albi. El se cam sperie, dară cânii îi ziseră:

— Nu te teme, drag domnul nostru, noi îți vom fi de bună trebuință până te vom scoate iar în lumea voastră. Acum suntem în iad, dară nu te speria deloc; pe mine mă chiamă Vede-Bine, sunt de la Sfânta Miercure, pe acesta-l chiamă Aude-Bine, e de la Sfânta Vinere, iară acest gros, butucănos e Ușor-ca-Vântul-Greu-ca-Pământul, el e de la

Sfânta Duminecă. Acum haideți să plecăm prin iad, până vom da de crăiasa iadului, care e mama lupului cel cu cap de fier.

Și se luară la cale, feciorul înainte, iară cânii după el, și s-au dus, dus mult prin cel iad, până au dat de o casă la poalele unui munte. Acolo ședea Crăiasa iadului, mama lupului celui cu cap de fier. Doamne, ce bidiganie proastă mai era aceea: o babă bătrână, lungă, deșirată, seacă, neagră, cu nește dinți ca hecela și cu unghii ca secerile.

— Dar ce umbli aici în țara mea? zise bătrâna.

— Am venit - zise feciorul - să mă bag slugă.

— Bine - zise baba - eu am lipsă de slugă, să umble la capre; bagă-te la mine.

Și se învoiră și ieșiră cu caprele la pășune prin munții babei, iară cânii se țineau tot de fecior.

Când ajunse lupul cel cu cap de fier la apa ce despărțește țara cuvioșilor de către iad, pe unde trecuse feciorul, nu se încumetă să treacă, temându-sc de înecare. Deci se duse pe țărmul apei tot în sus, până a dat de izvorul apei, că doară acolo va fi apa mai îngustă, să poată trece peste ea, ori că nu va fi așa afundă. Și mergând lupul așa, ajunse la granița iadului, unde se bat munții în capete ca berbecii și nu stau să se odihnească decât ziua la amiazi, dară și atuncea numai cât clipești din ochi o dată. Stă lupul oleacă și răsuflă de două-trei ori, până se lasă munții de bătaie, atunci fuga să treacă printre ei, dar vai! îl apucă munții între capete și mi-l bontăniră de nu putea ieși, nici înainte nici îndărăt. Se văieta bietul lup, dară așa se văieta de tare, încât plângea iadul de mila lui. Și l-a auzit mamă-sa și s-a dus până acolo și plângea și ea de mila lui, cum îl burdușeau munții și de putut ieși dintre capelele lor - nici vorbă. Până a doua zi la amiazi stătu Crăiasa iadului lângă munți și se uita cu jale cum îi băteau copilul, dară când fu a doua zi la amiazi, când stau munții în loc o clipită de se uită unul în ochii celuilalt, atunci îl prinse bătrâna pe lup de ureche și-l trase afară. Dară nu-l

putu scoate destul de repede, ci-i ajunse oleacă vârful condei mai îndărăt, când începu bătaia munților și-i ciontară munții coada; de atunci n-au lupii coadă lungă ca vulpile. Mergând lupul către casă cu mumă-sa, începe a-i povesti toate pățaniile.

— Nu pot, mamă, învinge c-un om, cu un blăstămat de fecior tânăr. Îl sprijinește Sf. Petru și toți sfinții, oricât îmi sfărm capul cum să-l prăpădesc, cu el nu-i chip s-o scot la cale după legile noastre. De trei ani de zile fug după el. Chiar când ieșea din cununie, l-am luat la goană, era să-mi pun capul și tot nu-l pot prinde în cursă. O dată era cât pe aici să pun brânca pe el, dară mi-l smulse mai din ghiară Sf. Miercuri din rai. Altă dată îl scăpă Sf. Vineri și a treia oară Sf. Duminecă. De la apă i-am pierdut urma de tot, și stau să turb de năcăjit.

— Lasă-l, dragul mamii. Că acum tot nu scapă de tine, că e slugă la noi, tu te bagă sub masă, fă-ți acolo o groapă și până cinează apucă-l de picior și-l trage la tine.

Doamne, cum se mai bucură lupul când auzi vorbele cele mângâietoare ale mamei sale.

Feciorul era la capre. Bine-Vede zice odată:

— Stăpâne, chiar acum a sosit lupul la apă. Iată că vrea să treacă, dară nu cutează; uite, uite, se duce pe țărmurile apei la deal. Acum ajunge unde se bat munții în capete. Iată-l, intră printre munți.

Bine-Aude zice:

— Ian tăceți, auziți-l cum se văietă! Cheamă pe mumă-sa să-l scoată.

— Dară nu vezi, zice Bine-Vede, cum fuge stăpâna noastră tot bocindu-se într-acolo? Iată ajunge și ea la munți, uite… îl scoate: i s-a rupt coada lupului, iată-i vin…

— Auzi, auzi - zice Bine-Aude - stăpâne, despre tine vorbesc, cum să te piardă.

Somnorea de Greu-ca-Pământul-Ușor-ca-Vântul dormea dus.

Seara când mergeau către casă, să mulgă caprele, zise

Bine-Aude:

— Stăpâne, eu aș zice să nu intri în casă la cină, că uite, cum și-au făcut legea, să te prăpădească în vremea cinei, lupul e în groapă sub masă.

Greu-ca-Pământul zice:

— Stăpâne, bine că știm unde e lupul ascuns, acum nu mai avea nicio frică, ci bagă de seamă, ia-mă cu tine înlăuntru.

Și după ce au ajuns acasă, baba se puse în strungă să mulgă caprele; și mulse două, scăpă nouă și haideți la cină. Intrară în casă, înainte Greu-ca-Pământul, apoi feciorul. Bine-Vede și Bine-Aude au rămas lângă staulul caprelor, culcați cu botul pe labe. Greu-ca-Pămintul îndată ce ajunge în casă se trântește sub masă cu limba scoasă, după cum e obiceiul cânilor.

Baba vrea să-l alunge, dar el mormăiește o dată de o prind fiori de moarte. De frică tace baba. Feciorul cinează, apoi merge la capre să se culce și Greu-ca-Pământul după el.

— Vai, mamă - zice lupul, după ce iese feciorul - vai, de mai sta numai o clipită cânele acela pe mine, mă omora. Am fost, mamă, între munți și m-au bătut două zile și două nopți, dar așa obosit n-am fost ca acum.

— Lasă, dragul mamii, că mâne seară li-i aștepta în vatra focului; el s-a pune să se încălzească, ori s-a apropia să-și ia foc în pipă și tu atunci trage-l în foc și-l prăpădește.

Bine-Aude toate le auzea și le spunea la stăpânul său.

A doua zi merg iar cu caprele la pășune și seara când vin, era lupul în vatra focului. Bine-Vede văzuse bine, când a intrat și spuse stăpânului său. Greu-ca-Pământul mergând cătră casă, se tăvălește într-o mocirlă ca bivolii și când ajunse acasă, colea pe vremea cinei, hop în vatra focului, mocirlit cum era, și nu avea cine ce-i face, să sară jos de acolo, până gătă stăpânul său de cinat, atunci iese și el, merge la staulul caprelor și se puse cu botul pe labe la picioarele stăpânului său.

Acum iar începe bătrâna a plănui cu fiul său cum să prăpădească pe feciorul de la capre.

— Mamă - zise lupul cel cu cap de fier - eu de frica cânelui aceluia voi fi silit să-mi iau lumea în cap, ian fi bună numără câte coaste mi-a rupt, cum a stat culcat pe mine! Mă lipise, mamă, de era pe-aci, pe-aci să mă năduşesc.

— Lasă, dragul mamii, că punem capăt la toate; cine a rămas în lume nerăzbunat, care a voit a trage deget cu noi? Desearǎ, când vine din câmp, tu te bagă sub pragul uşii şi când va trece pragul, tu trage-l de picior la tine, şi-l mănâncă.

Bine-Aude auzea toată vorba şi o spunea stăpânului său. Seara când mergeau cătră casă, zice Bine-Vede:

— Uitaţi, colo! Lupul se bagă sub pragul uşii, vrea ce vrea!

Dară Greu-ea-Pământul zice:

— Lăsaţi-l numai pe brânca mea, numai îmi arătaţi unde s-a ascuns.

De cum au ajuns acasă şi până au plecat iară cu caprele la păşune, Greu-ca-Pământul nu s-a mai mişcat de pe prag; se făcuse urmă în prag de greu ce era! După ce plecară la păşune, zise lupul cătră mamă-sa:

— Mamă, eu nu mai intru nicăieri, că nu mai pot răbda, cânii aceştia mă omoară, mai bine mă duc cât văd cu ochii, decât să rabd eu aşa cazną şi ocară, apoi chiar la mine acasă.

— Nu te supăra, dragul mamii, lasă că potopim odată feciorul, apoi cânii, or cânii mai întâi apoi feciorul; dară pe toţi odată - nu se poate. Mâne de dimineaţă voi zice să-şi lase cânii acasă, apoi tu vei face un staul ţeapăn de fier, cu pari de fier şi cu nuiele de fier, acolo vom închide cânii, apoi vei merge şi vei mânca feciorul, iară după ce vei veni acasă, îi vom omorî cânii.

Bine-Aude auzea toată vorba, şi-i spunea stăpânului său.

Greu-ca-Pământul zice:

— Nu vă temeți, până mă vedeți pe mine, acum chiar și de aceea să rămânem acasă, să ne lăsăm stăpânul singur la capre, iară de va da de ceva năcaz, să ne strige numai pe nume.

Și așa făcură.

A doua zi dis-de-dimineață se scoală feciorul să meargă la capre. Bătrâna era sculată de mult. Când dă feciorul să strige cânii, zice baba:

— Nu mai duce după tine atâta haram de câne. Că nu am copt de unde-ți da merinde, să le împărți și lor. Lasă cânii acasă, că voi griji eu de ei.

Și feciorul se învoi.

Cât ce pleacă feciorul la capre, lupul cel cu cap de fier aduce pari ca grinzile de groși și nuiele de fier ca mâna de groase, și făcu un staul și-l acoperi tot cu fier, apoi zise către mumă-sa să înceluiască (înșele) cânii înlăuntru. Și-i înceluie bătrâna, încă lesne și-i închise tot cu uși de fier, apoi lupul fugi în ruptul capului în câmp la fecior. Când îl zări Bine-Vede, zise către Greu-ca-Pământul:

— Mă, scoală, că lupul fuge drept la stăpânul nostru, dară Greu-ca-Pământul dormea dus. Atunci Bine-Aude aude glasul stăpânului strigând: „Cânișorii mei. Nu mă lăsați, că mă prăpădește lupul!”

— Dară scoală, somnoreo, zise Bine-Aude, n-auzi tu cum ne strigă stăpânul nostru?

Iar Greu-ca-Pământul dormia dus pe altă lume. Când era aci pe-aci să se apropie lupul de fecior, Bine-Vede și Bine-Aude sar pe Greu-ca- Pământul și-l deșteaptă:

— Dar scoală odată, somnoreo, să ne scăpăm stăpânul din brâncile lupului!

Și se deșteaptă Greu-ca-Pământul și numai o dată se frecă de gardul cel de fier și gardul tot ferfeniță se face, apoi o luară la fugă și ajunseră la stăpân mai în grabă decât lupul. Și mi-ți-l apucară pe bietul lup și mi-ți-l hățiră și tot mii de bucățele-l făcură: de atunci nu mai sunt lupi cu capul de fier!

Apoi merseră acasă și-apucară pe bătrâna, pe Crăiasa iadului, și-o întinseră și o hățiră, până gândiră că i-ar fi de ajuns, apoi o lăsară și când căzu moartă din gura cânilor, se văzu ieșind din ea un fuior de fum, care se făcu muscă, și zbură spre fundul iadului. Aceea aruncă duhurile cele necurate pe astă lume, duhul lenei, al beției, al lăcomiei, al curviei, al clevetirilor și alte duhuri rele de care sunt bântuiți oamenii cei răi.

Iar feciorul se întoarse cu câni cu tot pe cale îndărăt. Când ajunse la apa cea mare, scutură brâul peste ea și se făcu pod de trecură în rai. Acolo merse la Sf. Duminecă, îi mulțămi de ajutorință și plecă, dar Greu-ca-Pământul nu mai vru să meargă cu el.

Dacă ajunse la Sf. Vinere, iară-i mulțămi și Bine-Aude rămase acolo; la Sf. Miercure rămase și Bine-Vede, iar în schimb pentru el își luă calul, care stătuse aici de când intrase mai întâi în rai, că doară prin rai nimeni nu umblă cu cai. Apoi merse tot pe calea care venise și ajunse acasă mai voinic de cum plecase. Și ce gândiți, câtă vreme o fi trecut de când plecase dinaintea lupului cu cap de fier?

Nicio minută; că ospeciorii nici nu se așezaseră bine pe după mese când ajunse el acasă, apoi intră și el după masă și se ospătară. Eu încă fui la nunta lor, am ajutat câte ceva; am tăiat lemne cu sapa, am cărat apa cu ciurul și-atâta mâncare și beutură am căpătat, de nici acum nu mi-i foame, iar dumnealor de n-or fi murit, mai că și azi trăiesc.

Poveste din popor, auzită
și scrisă în Vîlcelele Rele.

IOAN POP-RETEGANUL,
Povesti ardelenești culese
din gura poporului, 1883.

TREI COPII SĂRACI

Trăiau, la o margine de țară, trei copii săraci, fără mumă și fără tată.

Într-o zi, au plecat ei în lume așa goi, desculți și flămânzi, să caute un stăpân și să se pună toți trei slugi la el, ca să se poată juca împreună. Merseră ei ce merseră și ajunseră la marginea unei păduri. Se opriră puțin să se odihnească, apoi văzură o turturea și începură a se juca, spunând unul altuia:

Turturică, turturea,
Trece moșu pe colea,
Cu doi pui de turturea.
— Da-mi-i mie, moșule!
— Nu ți-i dau, cocoșule!
— Da di ce, mă moșule?
Moșule, cocoșule!
De tu mie nu mi-oi da,
Eu pe tine te-oi tăia,
Bucături mi te-oi făcea.
Pe surcele te-oi frigea;
Cu dulceață te-oi mânca,
Frate, de s-or pomenea.

Și tot rostind ei versurile astea cu privirea către turturică, văzură că turturica zbură prin desișuri, iar din capacul acela se scoborî o pocitanie de om negru buzat, cu un corn negru-n cap și o gidă în mână, da la coadă un alt cap ca de câine avea. Se uită fioros la copii și-i întrebă

răstit:

— Cine v-a-nvățat să călcați pe moșia mea, măi ticăloșilor?

— Nu suntem ticăloși, suntem și noi trii copii săraci, fără părinți, și mergem pe sub soare să căutăm un stăpân ca să-i slujim cu credință, răspunse copilul cel mai mare.

— Vreți să fiți slugi la necuratul, la căpcăunul?

— Ne este totuna. Slugi la diavolul ori la boieri este același lucru. De muncit este și la unu și la altul.

— Bine, vă iau slugi la mine.

— Să fim împreună, stăpâne, că suntem frați și eu sunt cel mai mic, și-mi este frică fără frățiorii mei.

— Pe toți trei vă iau.

— Da ce să lucrăm? întrebară copiii.

— Nimica. Tot anul o să stați și o să dormiți, să vă jucați, faceți ce vreți voi, numai la căpătâiul anului să-mi răspundeți la trii întrebări. Dacă nu veți răspunde, unde vă stau picioarele vă vor sta capetele.

Copiii stătură puțin pe gânduri și, cum niciun bogătaș nu-i primise să-i slujească, se-nvoiră. La anu, pe același loc, trebuiau să vie să-și primească simbria.

Vremea trecea și copiii hoinăreau din sat în sat, agonisind cu greu o bucătură, câte o bucătură de pâine.

Căpătâiul anului se apropia.

Fratele cel mic le spusă celorlalți doi:

— Hai să fugim de aici, că vine necuratul și ne omoară, că noi nu știm ce ne-ntreabă.

— Ba nu, noi doi rămânem aici. Vorba e vorbă și ce-o fi o fi. Și așa o să murim de foame. Mai bine să ne încercăm norocul cu căpcăunul, poate că-l păcălim.

Cei doi frați rămaseră, iar cel mic plecă să-și piardă urma în lume. Și merse el, merse, când colo, după trii zile și trii nopți de drumuire, căzu ostenit sub o salcie plângătoare și adurmi între ierburi și fiori mirositoare.

Pe când copilul dormea dus, în salcie se suiră niște căpcăuni, salcia se scutură și începu să plângă cu lacrimi

ce cădeau ca niște stropi mari de ploaie pe fața copilului. Copilul se deșteptă și, când își aruncă privirea în sus, fu gata să dea un țipăt de spaimă, însă salcia, văzându-l cam fricos și prostuț, și mai tare plângea ca să-l spele bine și să-și vie-n fire. Băiatul se liniști și privi în salcie cum pe trei crengi stă câte un căpcăun și numai cu un picior se țin și nu cad jos. El sta nemișcat, cu sufletul la gură.

Copiii necuratului s-apucară să vorbească, fiecare lăudându-se, care mai de care a făcut mai multă răutate și batjocură în lume.

Mai întâi vorbi cel mare:

— Iată ce minune am făcut: am închis izvoarele de apă din cutare țară și toată lumea o să piară de sete cu-mpărat cu tot.

— Da cum ai putea să dai drumu la apă? întrebară ceilalți frați împelițați.

— La fântâna din pădurea cu bujori, este o salcă culcată cu burta pe apă. Lângă ea, mai la deal, este un știubei, dacă se sapă, se dă de o lespedă mare de piatră. Dacă se scoate lespeda, apa iar izvorăște, se pornesc pâraiele și râurile în țoală țara însecetată!

Copilul sta în iarbă pitulat și numai băga-n cap tot ce auzea…

Cel mijlociu începu și el să se laude cu isprăvile făcute:

— Eu am dat fetii împăratului o boală grea să mă pomenească. Am umplut-o de buboaie, că nu mai poate să șadă jos și nici să se vindece vreodată.

— Păi bine, dar cum s-ar putea ea vindeca de boala asta? întrebară ceilalți căpcăuni.

— Ușor de tot. Să se scalde cu apă din frunze de rugi și să se afume cu tămâie.

Da copilul pitulat tot auza și prindea vorbele necuratului.

Atunci, mai la urmă, rămase să vorbească căpcăunul cel mic, care îi avea pe copii în argăție. Și-ncepu să se laude și el cu minunile ce le-a făcut:

— Eu m-am întâlnit cu trii copii săraci și i-am luat argați. Dacă mi-or răspunde la trii întrebări, bună plata le-oi da. De nu, capu le-oi tăia.

— Bine, da ce întrebări sunt acelea așa de grele, de n-o să poată răspunde copilașii?

— Întrebarea întâia:

De unde m-am născut?

Întrebarea a doua:

De unde am mâncat și cu ce am mâncat?

Întrebarea a triia:

De unde am băut apă?

— Și cum ar trebui să-ți răspundă ca să fie bine?

— La-ntâia întrebare:

Din trupu lui mumă-ta.

La a doua:

Din capu lui mumă-ta și cu mâna lui mumă-ta.

La a triia:

Din apa cea vie.

Le veni ceasul și plecară bucuroși de blestemele și grozăviile făcute, căci s-a auzit cântatul cocoșului sălbatic în munte, și ei s-au grăbit să se ducă la casa lor, unde îi aștepta să le dea porunci tartorele căpcăunilor.

Copilul se sculă dis-de-dimineață, pe ochi negri se spălă cu roua dimineții de pe iarbă și flori, apoi merse îndărăt la cei doi frățiori, să le spuie cele auzite.

Frățiorul cel mare și mijlociu stăteau triști și se gândeau că n-o să știe să răspundă, că o să-i înfigă în gidă și o să-i frigă pe frigare la foc de cătran, și nici n-o să se sature cu ei.

Mare însă le fu mirarea văzându-l pe fratele cel mic, venind vesel spre ei.

— Fraților, nu vă temeți, am aflat taina toată. Știu întrebările și răspunsurile pe care necuratul are să ni le pună.

Apoi, le povesti tot ce văzuse și auzise. Frații se bucurară și băgară pe ureche cele spuse. Pe urmă,

începură să se joace nepăsători.

Mai trecură câteva zile și s-apropie sorocul. Se-mplinea un an de slugărie la necuratul.

Iată că venea căpcăunul cu sacul cu bani, dar și cu sabia și gida, gata pregătite să le ia capul.

Întâi îi despărți unul de altul. Pe unul l-a suit într-un stejar, pe altul într-un cer, iar pe fratele cel mare l-a chemat mai departe la ispitit.

— Ia spune, băiete, că altfel te mănânc fript. De unde m-am născut?

— Din trupu lui mumă-ta.

— Da de unde am mâncat și cu ce am mâncat?

— Din capu mumii tale și cu mâna mumii tale.

— Și apă de unde am băut?

— Din apa cea vie ai băut.

— Da de unde știi să răspunzi așa de bine, mă pârlitule?

— Din capul meu știu, adăugă fratele cel mare.

— Na-ți o desagă de poli de aur și du-te să nu te mai văd în ochi, iar căpcăunul rămasă scârțâind din dinți de necaz.

Copilul luă banii și plecă. După aceea, se dusă la fratele cel mijlocaș și începu și pe asta să-l întrebe, aceleași întrebări pe care le pusese fratelui mai mare. Mijlocașul răspunsă foarte bine și căpcăunul rămase mirat, de unde este minunea asta ca niște fețe pământești să știe lucruri pe care numai el și frații lui le știu. Îi dădu și lui o traistă de poli de aur și-i zice să plece mai repede, până nu-l lovește.

La urmă, merse la copilul cel mai mic. Îi spusă să scoboare din copac și, stând cu mâna pe sabie, îi pusă și lui întrebările. El răspunsă minunat de bine, încât necuratul fu gata să plesnească de ciudă. Văzând că n-are ce face, îi dădu și lui o traistă plină cu poli de aur și plecă iute după frații lui.

Mai la vale, s-au întâlnit tustrii frații săraci și tare s-au bucurat că au scăpat cu viață și cu atâta bogăție. Da n-au stat mult de vorbă, că s-a auzit o ceartă mare la o casă din

pădure, ridicată tocmai pe un stei de piatră.

Frățiorul cel mic a dat desagii celorlalți doi și el s-a-ntors să vadă ce este cu cearta aceea, într-o pădure unde nu este picior de om. S-a apropiat de ușă și a auzit bătăi și înjurături prin casă, între doi copii. El deschisă ușa și, când colo, în față erau doi pui de căpcăuni, care se băteau și se certau pe avuția lui tată-su.

— Ce vă certați bă și nu trăiți ca frații?

— Cum o să trăim ca frații? Nu vezi că suntem căpcăuni necurați, ne mâncăm frate pe frate și tată pe copii!?!

— Și pentru ce vă certați?

— Tatăl nostru a murit acum, și-a tăiat beregata de mânie că n-a putut să-i înșele pe trii copii care au fost slugi la el. Ne certăm pe averea ce-a rămas de la el. Pe nuiaua aceasta, pe fesul roșu și pe săcui ne certăm, că nu putem să le împărțim.

— Da la ce este bună nuiaua, măi băieți?

— Te aperi în lume cu ea. De vrea cineva să sară la tine, doar o ridici în sus și dușmanul se preface în stei de piatră.

Și copilul luă nuiaua să fie a lui.

— Dar fesul la ce vă trebuie?

— Fesul e și mai bun. Dacă vreai să te faci nevăzut, îl pui în cap și te faci o muscă, că nu te vede nimenea și poți totul să vezi și să auzi.

Copilul luă și fesul să fie al lui.

— Dar la ce este bun săcuiul?

— Din săcui se bea și se mănâncă, iar bunătățile nu se mai isprăvesc.

Și copilul luă și săcuiul pe mână și le zise cu glas poruncitor:

— Ascultați, eu am să vă-mpart averea lăsată de răposatu vostru tată. Mergeți la copacu ăla mare și de-acolo să vă luați la-ntrecere. Fugind către mine. Cine o ajunge mai întâi, ale ăluia vor fi toate cele trei lucruri.

Puii de necurați se depărtară, apoi se luară la-ntrecere. Când ajunseră lângă el, el ridică în sus nuiaua și căpcăunii

se făcură două steiuri de piatră neagră ca noaptea. Vorba aia: *când doi se ceartă, al treilea câștigă*. Ajunsă din urmă pe frații săi, duseră toată averea acasă la ei, o mai și-mpărțiră pe la ăi săraci, apoi plecară în țara împăratului, unde secasă apa și lumea să prăpădea de sete.

Cum ajunsă acolo, se-nfățișă la-mpărat și-i spusă:

— Eu pot să dezleg izvoarele, să pun în mișcare apele și să scap de la moarte lumea și țara ta.

— Dacă ne dai apă, ne dai viață, iar eu îți dau împărăția mea și pe fiica mea să-ți fie mireasă.

Copilul, deși era mic, dar era priceput, mersă la salcia unde necuratul legase pe vecie izvoarele. Săpă, scoasă lespedea de piatră și dete peste o vână de apă, care țâșni că era gata să-l aline de toartele cerului. Avu noroc că-și pusese fesul pe cap și se făcuse nevăzut, că altfel o pățea.

Împăratul și lumea din toată împărăția s-adunară să cadă la picioarele acestui copil năzdrăvan, cu puteri nevăzute. Poporul îngenunchie și-i săruta mâna, iar el, pe care-l vedea că e mai răutăcios, ridica nuiaua și-l prefăcea în stei de piatră.

Împăratul îi dădu fiica să-i fie mireasă, dar el îl înfruntă, spunându-i:

— Cum, împărate, o să mă-nsor eu mai întâi, când am doi frățiori mai mari? Iată, să-ți fie ginere și să te moștenească fratele meu mai mare și nu eu; vrei să am necaz mai la urmă cu ei?

Și împăratul făcu o nuntă împărătească, iar fratele lui mai mare lăpădă țoalele rupte, se-mbrăcă în cele de aur împărătești și fu încoronat ca împărat, și trăi fericit până la adânci bătrânețe.

Nu stătu nici aci mult. Își luă fratele mijlociu și plecă în țara unde aflase că este o fată de-mpărat plină de bube, gata să moară. Urcă pe frate-su în spinare, iar el își pusă fesu pe cap și ca gândul zbură până la fata-mpăratului.

În țara asta, veniseră toți vrăjitorii din apus și răsărit, fără ca să poată ajuta cu ceva pe fată. El, cum ajunsă,

spusă-mpăratului că o poate înzdrăveni. Împăratul, văzându-i așa rupți și prăpădiți, crezu la început că sunt niscaiva înșelători și hoți. Dar, din deznădejde, primi și încercarea acestor copii.

Copilul ceru să i se aducă un sac plin cu frunze de rugi și tămâie. Fiarsă bine frunzele și se scăldă fata cu apa din frunză de rugi, iar mai apoi se afumă cu tămâie. După puțină vreme, fata să-nzdrăveni. Împăratul îndată îi făgădui fata de soție și toată împărăția. Fiind cel mai mic, rugă pe împărat să-l ia ginere pe fratele mijlociu. Și iar altă nuntă, alte petreceri, alte încoronări de-mpărați, dar de el nicio grijă n-avea. Umbla tot desculț și zdrențuros, așa cum era învățat și crescut în sărăcie de când era mic.

Nu rămase nici la fratele mijlocaș și plecă în lume. Când vrea să meargă mai repede, punea pe cap fesul și ajungea odată cu gândul unde vroia. Dacă-i era foame, băga mâna în săcui, lua de mânca și bea și de nimeni nu se temea. Mergea așa din sat în sat și din țară-n țară și da mâncare la cei săraci, că săcuiul lui era fără fund, și unde întâlnea pe stăpânii cu slugi și oamenii răi, ridica nuiaua și-i prefăcea în stei de piatră, ca să-l pomenească cei necăjiți și robiți.

Colindând în lung și-n lat pământul, văzu multe lucruri vrute și nevrute. Ba se sui și în cer, că doar nu-i era greu, dacă avea fesul cel roșu la îndemână. N-avu de lucru și astupă toate găurelele de pe bolta cerului, pe unde curgea apa când ploua. Odată, când zbura spre zările albastre, ridică nuiaua și apa se prefăcu în pietricele de gheață, că fu gata-gata să omoare multe vietăți pe pământ. Se plimbă el prin lună și prin stele, se luptă acolo cu oameni care aveau picioarele cât prăjinile, capul cât banița și mâinile cât râșchitoarele. Când a vrut unul să surpe pe el un munte, copilul a ridicat nuiaua și omul se prefăcu într-un stei de piatră, căzându-i jos din mână un glob de aur, pe care-l băgase în săcui.

Trecuseră mii de ani de când el zbura ca gândul din stea

în stea și, când simți că-i vine dor de frați și de pământ, se lăsă ca gândul în adâncurile văzduhului și porni în zdrențele lui vechi spre palatul frățiorilor.

Mergând puțin cam îngândurat, că i-a venit vremea de-nsurat și n-are niciun rost pe lume, băgă de seamă că pământul era copt și pârjolit de arșița soarelui, că nu mai are pe el nici iarbă și nici viață. Toate pieriseră! Nu mai erau nici oameni și nici ierburi. Numai palatele de marmoră ale fraților mai străluceau în bătaia fierbinte a soarelui. Nu-și putea da seama nici când au murit și nici unde sunt îngropați.

Soarele își aruncă razele dogoritoare din belșug, că era gata-gata să-l topească, dacă nu-i trecea prin minte să-și pună fesul pe cap și să fugă la coadele mărilor, la marginea pământului, unde ar putea găsi o înghițitură de apă să se răcorească.

Când ajunsă acolo, găsi mările secate și, în mijloc de mare, mai rămăsese un pește mare, cu solzii de aur, și cap de femeie, care spunea că este Muma-Pământului.

Copilul bău din apa mării de-și potoli setea, iar Muma-Pământului îi spusă că dacă nu plouă într-o zi, două, are să sece și apa mării adunată într-o afundătură, și cu asta viața pe pământ se sfârșește, iar pe pământ nu vor fi decât vânturi sălbatice și nisipuri veșnice.

— Lasă să piară tot. Să pieri și tu, Muma-Pământului, dacă n-am avut noroc să-mi găsesc vii frățiorii, zise copilul cel năzdrăvan.

— Dar de unde ai venit tu, copile, de nu ți-ai găsit frații?

— M-am abătui prin stele și am zăbovit prea mult căutându-mi pe acolo o mireasă pe plac.

— Dacă dai apă să răsară ierburile și să fie din nou viață în ape și pe pământ, eu îți dau o mireasă, pe Fiica-Pământului, care este mai frumoasă decât Zâna-Zânelor.

Băiatul își aminti greșeala ce o făcuse, dând în băierile cerului cu nuiaua, prefăcând picăturile de apă în gheață.

Pusă fesul pe cap și să sui în creștetul cerului. Se uită

bine și văzu toate găurelele, pe unde trebuie să plouă, înfundate cu gheață. Dădu o dată puternic cu nuiaua, gheața căzu, și ploaia începu să pice pe pământ.

Dacă nu i-ar fi dat în gând să-și puie fesul, ploaia l-ar fi strivit, azvârlindu-l pe pământ. Ploua de parcă s-ar fi vărsat mările din cer. Din izbitura apei, i-a căzut însă din săcui globul de aur. Într-un târziu, zburând el în jos, spre pământul întunecat de apă, a văzut o flacără puternică, care a luminat tot pământul.

Când ajunsă jos, găsi pământul înverzit, plin de ierburi și de vietăți. Găsi orașe și sate cu lume veselă care-și vedea de munca câmpului sau pășunatul vitelor. Gândi el: „Globul meu de aur o fi făcut viața pe pământ! Poate l-o fi furat omul acela, înalt cât casa din soare, că așa minune n-am mai văzut."

Merse la palatele fraților săi și-i găsi cu împărătesele și pruncii, petrecând și veselindu-se, căci, după un somn greu și lung, s-au sculat și iarăși sunt fericiți împreună cu tot poporul.

Cei doi frați-împărați se întristară văzându-l așa singur și gol și desculț, numai cu o nuia, un săcui și un fes. Încercară să-l însoare cu o fată bogată și să-l îmbrace în haine de mătase și de purpură, însă zadarnic, când n-ai pe cine. El se simțea mai bine în zdrențele lui. Își luă în curând rămas bun și plecă la Muma-Pământului, la marginea mărilor, călătorind pe aripile vântului cu fesul roșu pe cap.

Muma-Pământului când îl văzu, mare-i fu bucuria. Strigă o dată și toate vietățile mărilor se adunară ca să meargă s-o caute pe Zâna-Zânelor, fiica ei, ce plecase să se scalde în mările cele albastre de la miazăzi.

Plecară în căutare, peștii zburători pe deasupra, iar în apă toate lighioanele mării scormoniră. Iată că fiica Mumii-Pământului fu înștiințată și, punându-și aripi de zefir, zbură la palatul de cleștar unde era chemată. Toată curtea strălucea de bogăție și de frumusețe, numai copilul cel

sărac sta cu genunchii jerpeliți, cu picioarele sângerânde și cu pieptul gol, acoperit de câteva petice ce abia se mai țineau. Zâna-Pământului, când îl văzu așa de frumos și priceput, se bucură. Ba, proasta de ea, se bucură și de felul cum era îmbrăcat, fiindcă nu văzuse voinici până atunci și nu-i păsa că este rupt. I se părea ei că poate așa trebuie să fie hainele la oameni.

Mumă-sa îi spusă că ar avea dorința să-i fie voinicul acesta ginere, și ei să stăpânească amândoi pământul, stelele și cerul. Zâna zâmbi de fericire și, rușinoasă, dădu în semn de aprobare din cap.

Atunci se făcu o nuntă mare, la care au fost chemați nuntași toți împărații pământului, printre care se aflau și cei doi frați ai săi. Îmbrăcat în haine de aur și purpură alături de frumoasa lui mireasă, el fu ales de ceilalți împărați stăpânul lor, și o ținură în veselie și petrecere, o lună și-o săptămână, de când se punea luna de vedea ca secera.

Poate că or fi trăind și-acuma în pace și fericire, stăpânind popoarele lumii, de n-o fi murit mai de mult, după cum n-am auzit.

Și mai dați câte-o pura
Ca vă spusăi povestea-așa
De-ajunsărăm soarele,
Cu picioarele.
Iar luna
Cu mâna.

Culegător: Cristea Sandu-Timoc.
Informator: Patru a lui Călin al lui
Sandu, com. Zlocutea, jud. Negotin
-Craina-Jugoslavia

Tinerețe fără bătrânețe
(Basme populare românești, I),
1967.

DRĂGAN CENUȘĂ

O-s că dacă nu m-aș da a povesti,
ca un purice-a plesni,
povești astăzi pe la noi pe icea n-ar mai fi;
că nu-s de când poveștile,
nici de când minciunile,
că-s c-o zi-două mai încoace,
de când se potcovea mâța cu coajă de nucă
și mergea la sfânta rugă…

O fost odată un împărat. Și-mpăratul cela avea trei feciori: doi erau cuminți și unul era prost. Acela, cât era lumea și pământul, el numai în cenușă se juca. Văzând împăratul că-i atât de prost și-i atât el de cenușer, nu i-o mai avut grija și baiul lui.

Însă într-o zi, s-o luat împăratul cu-mpărăteasa și s-o dus la preumblare, și-au dat prin hotarul zmeilor, ș-au venit zmăoaica, ș-au întunecat lumea, ș-au luat soarele, și luna, și stelele, și luceferii, ș-au luat și ochii la-mpăratul. L-au adus împărăteasa de mână pe-mpăratul acasă chior. Au spus împăratul, zice:

— Vai de mine și de mine, măi nevastă - zice - văd prea bine c-o-ntunecat lumea și m-o-ntunecat și pe mine.

Ș-au chemat feciorii la dânsul.

— Dragul tatii! - ’ce. Am trei feciori, da unul – zice - nu-l mai numesc că este și el, că-i așa cum o dat Dumnezeu sfântul. Voi, ca doi feciori de-mpărați, să mergeți, să luminați lumea și să mă luminați și pe mine.

— Voia-ți este, tătucă - zice - plecăm

Ș-au luat feciorii straie de primeneală,

și bani de cheltuială
și cal de călătorit.

Ș-au mers trei luni de zile. La trei luni de zile, au ajuns la o crâșmă, la un hotel mare, unde beau numa-mpărații, și craii, și miniștrii. S-au băgat la hotelul cela ș-au băut, ș-o mâncat douăzeci și patru de oare. La douăzeci și patru de oare, când la socoteală să plătească, n-o avut bani cu ce să plătească. Li-o luat crâșmarul și le-o arestat. 'Ce:

— Până joi dimineața le punem un termen, dacă nu se află nimeni să li scoată.

joi dimineața
li se ciuntă viața!
Unde le stă capul, le stă picioarele
și unde le stă picioarele le stă capul!

Atunci Drăgan Cenușă, el fiind viteaz, însă nu știa nime că el este viteaz, au venit la tat-su acasă, ca cum vorbea el prost.

— Tată! Tă - zice - ți ma lesi să ma duc și eu după urma fraților mei!

— Măi prostule! Te rog ferește-te dinaintea mea. Că-s destul de amărât și destul de necăjit, nu mă mai necăji și tu.

— Ba nu, tătucă - dî să ma lesi să mă duc și eu - zice.

Atuncea-mpăratul a luat paloșul și când l-au aruncat odată-n ușă au intrat până-n mănunchi.

— Ei - zice - tată, tată! - zice. Vezi - zice - că nu ți-o azutat Dumnăzău sfântul să-l zvâi în mine, că l-a svâlit în ută! Hatuncea - zice - io mă duc, tată!

'Ce:

— Du-te, măi prostule! - zice - te rog de pe capul meu, să nu te mai văd.

— Da - zice - tătucă! Să-n dai ieputoara care-ai fost dumneata mire, si taua, si buduganu, si frâu! - el vorbea prostește!

Atuncea zice:

— He-he-hei! - zice - măi prostule, tu cați potcoave de cai morți!

— Ba - zice - nu, tătucă, - zice - unde le-oi găsi, a mele să fie.

— Apă-a tale să fie, dragul tatii.

Ș-au luat Dragan Cenușă o covată de jăratec ș-au trecut pe lângă cai și toți caii forăiau și zvârleau. Însă-o venit un cal jupuit, amărât, care numa coastele se vedea de dânsul, ș-au pus gura pe jăratec și l-au mâncat dintr-o dată. El pe-acela l-o prins în frâu. S-au dus în pod ș-au cătat paloșul, și buzduganul, și șaua ș-au pus-o pe cal, șaua și buzduganul, și paloșul. Ș-au mers la mă-sa. Zice:

— Mamă. Să-mi faci o turtă de cenușă!

’Ce:

— Vai de mine, dragul mamii, cum să-ți fac eu turtă de cenușă?

— Hei - zice - mamă, cum? Ia și cerne cenușă prin sită și - zice - moaie-o cu apă caldă, și pu-ne-o-n cenușă să se coacă.

Atuncea o luat mă-sa și-o făcut, și el, după ce-o copt-o, o scuturat-o, și-o suflat-o, și-o legat-o într-o batistă și-o pus-o în tașcă, ș-au încălecat pe cal. S-au întrebat calul, ’ce:

— Cum să mergem, stăpâne? ca gândul, ori ca vântul?

Zice:

— Dacă-om merge ca vântul, ne prăpădim! Dacă-om merge ca gândul, tot la fel! Însă - zice - mergem lin ca vântul,

tremurând pământul!
S-o dus lin ca vântul,
tremurând pământul!

Au ajuns la crâșmăreasa-aceea. S-au dat jos de pe cal, ș-au legat calul la gard, și s-au băgat înăuntru.

— Bună ziua, crâșmăreasă!

— Mulțămesc dumitale, voinice!

— Să-mi dai un pahar de rachiu de trei bani.

I-o dat un pahar de rachiu de trei bani, și el o scos o bucățică de gustare de cea neagră, de cenușă, și-o mâncat. L-au întrebat crâșmăreasa:

— Voinice! Ce fel de om ești dumneata de mănânci așa o bucățică de pâne neagră, și bei dumneata un pahar de rachiu de trei bani?

— Atât mi-i băutura mea, și-atât mi-i mâncarea mea.

— Sunt doi feciori a-mpăratului Roșu care-o băut ș-o mâncat douăzeci și patru de ceasuri și n-o avut la urmă cu ce să plătească. Și dacă nu se află nime să li scoată până joi dimineața,

joi dimineața
li să ciuntă viața!

Atuncea el o ieșit la călutul lui afară, și-o strigat:

— Călutul meu! - ’ce - frații mei sunt aici. Ce să facem să-i scoatem?

Zice:

— Bagă mâna în urechea mea stângă și scoate-un pumn de galbeni nenumărați. Și - zice - dă-i pe masă nenumărați.

Au băgat mâna în ureche și-o scos un pumn de galbeni nenumărați și i-o pus pe masă.

— Să le dai drumul - zice - la aceia doi feciori.

Atunci o dat ordin crâșmăreasa și li-o dat drumul. Ei, de bucurie că le-o dat drumul și nu li spânzură, au încălecat pe cai ș-o plecat la drum mai departe.

El o mai stat cât o mai stat în crâșmă și pe-urmă o ieșit dintr-acela hotel, s-o suit călare pe cal cu spatele la capul calului și cu gura la coada calului, ș-au prins calul de coadă, și striga:

— Diee! Diee, calule!

Atunci au înturnat feciorul cel mare capul. Zice:

— Vai de mine, măi frate - zice - vine prostul după noi și ne face de toată rușinea, hai să-l omorâm.

Îns-acel mai mijlociu o spus:

— Măi frate, nu-l omorâm! Că - zice-i tot fratele nostru și tot sângele nostru. Ne-a prinde bine, că ne-a căuta de cai și ne-a păzi pe noi unde-om dormi noi.

Zice:

— Măi prostule!

— Ti-i, măi fraților?

— Rămâi mai napoi că ne faci de rușine!

— Am tă rămân, măi fraților.

O rămas mai înapoi. Iac-o mers ei ș-o ajuns la podul de aramă. Când o ajuns la podul de aramă, ei acolo n-aveau voie să facă foc. O strâns lemne până la miezul nopții. La miezul nopții s-o aprins lemnele singure. Ei o fript câte-o bucată de slănină, și cu pâne, și-o băut câte-un pahar de vin, fără să-i mai deie lui Drăgan Cenușă. El o scos o bucățică de turtă de aceea și-o băgat-o-n gură și-o mâncat. Când o băga în gură, Dumnezeu i-o făcea miere, pentru că el era viteaz, însă nu știa nime.

— Măi prostule! Tu să caţi de cai, că noi dormim.

— Oi căta, măi fraților.

Însă ei s-o pus la culcat fără grijă. El s-o pus sub cășița podului. Iacă nu mult se durează, vine zmeul cu calul de aramă. Când o ajuns calul pe pod, o sărit calul odată-n sus.

— Die, cal, mânca-te-ar corbii. Că - zice - doară nu-s răcori de-a lui Drăgan Cenușă pe aici. C-am auzit de numele lui, da i-oi mânca eu capul lui!

— Ba ți-oi mânca eu a tău, cu-ajutorul lui Dumnezeu sfântul.

S-o dat în luptă de la miezul nopții până-n prânzul mare, l-o omorât cu tot cu cal, și-o dat drumul la stele și la luceferi.

Atunci s-au sculat ceia:

— He-he-heei! Scoală, măi prostule, și cată de cai, că se tem zmeii de noi, c-o dat drumul la stele și la luceferi!

S-o sculat el și-o căutat de cai. Ei au băut, au mâncat ei, însă lui Drăgan Cenușă nu i-o dat nimic. Au încălecat pe cai și-o plecat mai departe. Au mers trei zile și trei nopți. La trei zile și trei nopți o ajuns la podul de argint.

— No, măi prostule! Tu să cați de cai, că noi ne culcăm!

Iar-o strâns lemne până la miezul nopții, la miezul nopții s-o aprins lemnele singure. O fript câte-o bucată de slănină și cu pâne și-o băut câte-un pahar de vin. Zice:

— Noi ne culcăm și tu să cați de cai, și să ne păzești și pe noi.

— Oi căta, măi fraților!

El iară s-o pus sub cășița podului. Nu durează mult, iacă vine zmeul cu calul de-argint. Când o ajuns pe pod, o dat calul odată, o sărit în sus de pe pod.

— Die, cal, mânca-te-ar corbii! Doară nu-s răcori de-a lui Drăgan Cenușă pe-aici, că ni-o mâncat un frate ca o floare, că i-oi mânca eu capul lui.

— Ba ț-oi mânca eu a tău cu-ajutorul lui Dumnezău sfântul.

S-o dat în luptă de la miezul nopții până-n prânzul mare, și l-o omorât cu tot cu cal, și-o dat drumul la lună. Însă s-o sculat ceia de dimineață:

— H-e-e-e-i! măi prostule! Scoală și cată de cai, că se tem zmeii de noi - zice - c-o dat drumul - zice - la lună.

S-o sculat, el o cătat de cai. Iar-o mâncat ei toți, da lui Drăgan Cenușă nu i-o dat nimică. Însă-o-ncălecat pe cai, ș-o plecat mai departe. O plecat iară, trei zile și trei nopți, și la trei zile și trei nopți, iară o ajuns la podul de aur. Când o ajuns la podul de aur, au strâns lemne până la miezul nopții și la miezul nopții s-o aprins lemnele singure. O fript ei câte-o bucată de slănină și cu pâne, și-o băut, și-o mâncat. Însă Drăgan Cenușă nu mai avea nimic ce mânca acuma. ’Ce:

— Măi, prostule!

— Ce, măi fraților?

— Să cați de cai, că - zice - noi ne culcăm.

— Măi fraților, pân-aici! Aici - zice - uite ce: în iaznoapte aveți să stați într-ajutorința mea. ’Ce: Na-vă aieste două săbii care le aveți în mână și na-vă aieste două pietri și puneți-vă sub cășița podului, și-ascuțiți săbiile. Când îți vedea că tremură pământul mai strașnic, să săriți să m-ajutorați să nu mă lăsați. Că de nu-ți sări și nu-ți ajutora - zice - nu știu zău cum are să fie, c-asta-i noaptea dintâi și de pe urmă.

Atunci o căzut în genunchi amândoi.

— Te rog, dragă frate, iartă-ne, că n-am știut ce facem, că am gândit că zmeii se tem de noi.

— Ei - zice - nu-i nimică.

El s-o pus la capătul podului. O venit - nu durează mult - o venit zmeul cu calul de aur. Când o ajuns odată pe pod, o sărit calul drept în sus.

— Die, cal, mânca-te-ar corbii, că doară nu-s răcori de-a lui Drăgan Cenușă pe-aici, că ni-o mâncat doi frați ca două flori, că i-oi mânca eu capul lui.

— Ba ți-oi mânca eu a tău cu-ajutoru lui Dumnezeu sfântu!

S-o dat în luptă de la miezul nopții până-n prânzul mare, nu s-o dovedit nici cela pe cela, nici ista pe ista, una de tare, și ei amândoi, și caii. O trecut un corb pe sus. O strigat zmeul:

— Corbu, corbule! Adă-mi o cană de apă caldă și una rece. Cea caldă toarn-o pe Drăgan Cenușă, și pe calul lui, și cea rece toarn-o pe mine și pe calul meu, și ți-oi da un hoit și-i mânca.

Atunci o strigat Drăgan Cenușă:

— Corbu, corbule!
Uște-te-mi-ar vinerea,

adă-mi o cană de apă caldă și una rece. Cea rece toarn-o

pe mine și pe căluțul meu, și cea caldă toarn-o pe calul zmeului și pe zmeu, că ți-oi da șapte hoituri și-i mânca.

Iară corbul din șapte hoituri s-o bucurat și-o mers ș-o adus o cană de apă rece și una caldă. Cea fierbinte o turnat-o jumătate pe zmeu, jumătate pe calul zmeului, și cea rece a turnat-o pe Drăgan Cenușă și jumătate pe calul lui Drăgan Cenușă. Când l-o prins Drăgan Cenușă pe zmeu o dată, și când l-o izbit o dată, l-o izbit până susuori în pământ, și-au scos paloșul și l-au tăiat, i-o zburat capul de la trupul lui. Ș-atunci căluțul lui când l-o prins o dată pe calul zmeului și când l-o izbit o dată de pământ, o crăpat drept în două.

Zice:

— Amu mă duc și eu s-arăt și eu la frații mei cu cine m-am luptat și eu, să vadă și ei.

S-au dus sub pod. Când s-o dus sub pod, frații lui morți.

— Alelei! - zice. Vorbește, poftim - zice - cu morții, dacă ai cu cine vorbi! Căluțul meu! Știi tu ceva?

’Ce:

— Ce-i, stăpâne?

— Frații mei îs morți. Ce fac eu amu?

Zice:

— Nu-i nimică - zice - las că-i înviu eu.

Și-o mers căluțul și-o suflat o dată pe dânșii, i-o înviat.

— Huuu! Da greu am dormit!

— Dormeați voi de veci, măi fraților, dacă nu eram eu. Măi fraților: acuma uitați-vă și voi - zice - cu cine m-am luptat și eu.

Când o văzut frații lui, o-ncremenit.

— Acuma - zice - lumea-am luminat-o, amu - zice - mă duc să luminez și pe tata. Na-vă iepșoara mea, și stați aici.

O luat ei iepșoara, însă Drăgan Cenușă s-o dat peste cap, s-o făcut un șoarec și-o plecat până la curtea zmeoaicii. Când o ajuns la curtea zmeoaicii, și-o făcut bortă pe sub talpa curții și-o ros podelele, șoarecul, ș-au intrat în casă. Însă zmeoaica de pe cuptor o simțit, o prins a aminusa:

— H, h, h, h, h! Temnița vă mănânce, curve. Îmi dați că-mi pare c-o intrat răcori de-a lui Drăgan Cenușă prin casă! Că ni-o mâncat trei feciori ca trei flori.

Fetele dau încoace, dau încolo, dau pe dincoace, nu găsesc nimică. Șoarecul țup dincoace, țup dincolo, țup pe horn, și o pus gura pe raclița tatâni-so și pi sub bortă, cu ochii tătâni-so, și să te duci, băiete!

Iacă o ajuns la frații lui.

— No, măi fraților! Mi-o ajutat Dumnezeu sfântul și am luat și ochii tatălui. De-acum înainte încălecăm pe cai și plecăm.

Însă zmeoaica de-acasă o strigat către fete:

— Temnița vă mănânce - zice. Uitați-vă - zice - c-o furat ochii tatâni-so. Să mergeți repede, una să vă faceți un măr. Și una să vă faceți o fântână. Eu am să le dau așa un gust de strașnic c-are să mănânce mere, și-or mânca, și-or crăpa. Dacă nu, am să le dau o sete atât de strașnică: când or bea apă, or crăpa.

Însă ei toți o-ncălecat pe cai. Fetele de zmeoaice o plecat înaintea lor pe sus, și una s-o făcut o fântână, și una un măr. Ajungând frații lui, văzând înaintea lor un măr:

— Vai, măi frate! Uită-te colo ce măr mândru și frumos. Noi până nu mâncăm un măr din mărul cela, noi tot crăpăm!

— Stați, fraților, să mănânc eu întâi și pe urmă-ți mânca și voi - zice - aveți răbdare.

O mers Drăgan Cenușă înainte și-o făcut cruce cu paloșul: s-o făcut tot sânge.

— V-o trecut gustul, măi fraților?

— Trecut!

— Ei, vedeți ce-ați vrut să mâncați?

— Vedem, măi frate. Mergem înainte.

Iaca ce văd înaintea lor: văd o fântână.

— Vai, măi frate, așa de strașnic ne-o pălit o sete, și până nu bem oleacă de apă din fântâna-aceea - zice - noi tot crăpăm.

Atunci el o strâns odată calul cu pintenii, și când și-o făcut calul o viteză, a fost pe fântână, și-o făcut cruce cu paloșul, s-o făcut tot sânge.

— V-o trecut gustul, măi fraților?

— Trecut!

— Ei, vedeți ce-ați vrut să beți? Acum, măi fraților! Uitați-vă ce: na-vă iepșoara mea și s-o duceți acasă să-i dați drumul între herghelia cu cai în grajdul cel mare. Și spuneți la tătuca că voi ați luminat lumea, voi ați luminat pe tata, să spuneți că n-ați auzit de numele meu, nici nu m-ați văzut pe mine. Că eu mă duc pe unde mi-a ajuta Dumnezeu sfântul:

prin codri,
prin sihăstrii,
prin pustietăți,

că vine zmeoaica c-o falcă-n cer și cu una-n pământ și de ne prinde pe toți, ne face praf și cenușă.

’Ce:

— Măi frate - zice - noi fiindcă te vedem că ești așa un viteaz dumneata, nu ne ducem, unde mergi dumneata, mergem și noi.

’Ce:

— Nu mai stați pe gânduri și la povești mult. Plecați înainte că vine zmeoaica după mine.

Și el atuncea o rupt-o de fugă.

prin codri,
prin sihăstrii,
prin pustietăți,

O mers timp de un an de zile. Și o ajuns la un viteaz. Viteazul cela i se spunea - un meșter - care i se spunea Marcu Armănaș.

— Bun noroc, Marcule Armănaș!

— Mulțumesc dumitale, Drăgan Cenușă! Ți-am auzit de nume, da n-am crezut până nu te-am văzut.

— Dragă meștere, și Marcule Armănaș: poți să-mi faci căucia asta să n-aibă pe unde intra un fir de ac?

Zice:

— Da!

Imediat i-o-mbrăcat-o-n cinci minute toată-n oțel.

— Acum - zice - Marcule Armănaș: să-mi faci o bombă de nouăzeci și nouă de măji!

I-au făcut o bombă de nouăzeci si nouă de măji. Zice:

— Uite ce!

El o pus mâna pe clește și-o ținut bomba-n foc.

— Iac-o sosit și zmeoaica!

— Te rog, meșter bun! Ce vrei pe lume aceea-ți dau: bănăret și ce-ai plăcere îți dau pe lume, numa te rog fă-mi bortă să mă uit cu jumătate de ochi, să vedem ce fel de om îi Drăgan Cenușă, că ni-o mâncat

trei feciori
ca trei flori,
și două fete
ca doua zâne!

'Ce:

— Fă-i bortă să se uite cu jumătate de ochi.

I-o făcut bortă, s-o uitat cu jumătate de ochi.

— Vai de mine ce mândru și frumos îi! Fă-mi bortă să mă uit cu tot ochiul.

— Fă-i bortă să se uite cu tot ochiul.

'Ce:

— Vai de mine, mândru și frumos! Fă-mi bortă să mă uit cu amândoi ochii.

I-o făcut bortă, s-o uitat cu amândoi ochii.

— Meșter bun! Ce vrei pe lume, aceea-ți dau. Fă-mi bortă să bag capul, să-l văd din cap până-n picioare cumsecade.

’Ce:

— Fă-i bortă.

Însă el s-o dat dinapoia ușii. Când o tras cu borul o dată în ușă, o făcut borta! Și când o băgat capul zmeoaica, și când o căscat gura să-l soarbă, când i-o țâpat bomba cea roșă pe grumaz, când o scos capul baba, și când o sărit odaia în înaltu cerului, și când o picat jos, șperlă și cenușă s-o făcut dintr-însa! Ș-au ieșit Drăgan Cenușă afară.

— Mulțămesc lui Dumnezeu sfântul, c-am scăpat și de baba asta spurcată odată! Amu, măi Marcule Armănaș: ce bine vrei tu pentru binele care mi l-ai făcut mie?

’Ce:

— Nu vreau niciun bine. De șapte ani de zile de când mă bat după fata-mpăratului Verde și nu pot s-o iau! Cânt-un cocoș de trei-patru poște de loc, se scol santinelele și nu pot s-o fur!

— Hai cu mine, că n-or mai cânta santinelele, nici nimic.

S-o luat amândoi ș-au plecat. Zice:

— Hai, că unde-s doi, nu-s trei!

S-o luat ș-o plecat. Mergând pe drum, ce să vadă înaintea lor? Un om tot punea urechea la pământ și iar-o lua! Tot punea urechea la pământ și iar-o lua.

„Mare ți-e puterea, Doamne! Ce să asculte omul ista ici la pământ?”

— Măi omule, ce faci tu aici? Tot pui urechea la pământ și iar o iei?

— Hă, eu ascult cum crește ovăsul.

— Da tu cine ești?

— Eu - zice - sunt Ochilă!

— Și tu auzi cum crește ovăsul?

’Ce:

— Aud!

— Da bine - zice - ce faci cu ochiul ista dinapoi?

— Hă! Cu doi ochi dorm, și cu unul mă uit! Și eu văd și pe lumea asta, și pe cealaltă lume.

— Și ce vezi tu?

— Ce văd? Văd tot ce vrei pe lumea asta. Văd duminica cum merg oamenii - zice - la biserică, cum iese diavolul înaintea lor, și li-ndeamnă să se bage-n crâșmă, și beau, și-apoi de-acolo se-mbată, se prind la bătaie, se taie cu cuțitele, se omoară, apoi eu - zice - mă duc într-un colț și-atâta ce râd până-mi ies ochii ca cepele-afară - spune diavolul.

— Măi - zice - hai cu noi, că - zice - unde-s trei nu-s patru!

— Hai!

S-o luat și s-o dus mai încolo. Mergând mai încolo, ce să vadă? Un om se-nvârtea în loc c-o botă și n-avea loc s-o zvâie.

— Măi omule, ce faci tu aici?

— De șapte ani de când mă-nvârt roată cu bota asta, și n-am loc unde s-o svârl.

„Mare ți-i puterea, Doamne!”

— Tu cine ești?

— Eu sunt Vântul!

— Măi, hai cu noi că unde-s patru nu-s cinci!

— Hai!

Mergând mai încolo, ce să mai vadă? Vede pe Pușcă-țânțar: dacă era pasărea după soare sau după lună, el acolo trăgea cu săgeata și-o pușca.

— Măi Pușcă-țânțar! De ce nu dai tu pace la păsări să trăiască, de ce omori tu toate păsările?

— Hî! Dacă-s flămând! Cum să nu omor? Să mănânc și eu - zice - că asta mi-i meseria mea.

— Mă, hai cu noi. Că unde-s cinci, nu-s șase.

— Hai!

Mergând el prin păduri, căuta un băț drept și nu-l găsea. Iacă, nimică vorbă, vede el: ista copac sucit, celalt în cea parte sucit, puși unul peste altul, strâmbi, în tot felul.

„Măi, oare cine strâmbă toți copacii ăștia, și toate lemnele astea de nu le dau pace să crească drept?”

Merge mai încolo, iacă dă peste Strâmbă-Lemne: lua

copacul de la vârf și-l sucea și-n cealantă parte, și-n iasta parte și li punea peste olaltă să crească, și li-mvârtea roată.

— Măi Strâmbă-Lemne! De ce nu dai tu pace la lemne, cum le-o lăsat Dumnezeu sfântul pe fața pământului. Să crească, de ce le strâmbi în tot felul?

— Măi, nu taci, că cum strâmb lemnele astea, așa te strâmb și pe tine!

— Tu pe mine?

— Eu pe tine!

Când i-o ars o botă de fier la fund:

— Vai, frate Drăgan Cenușă, nu mai da! Că ți-am auzit de nume, da n-am crezut până nu le-am văzut, hai ne prindem frați de cruce.

— Hai că - zice - unde-s șase, nu-s șapte!

Bun! Iacă se iau ei și merg înainte. Mergând mai înaintea lor, ce să vadă! Vede un om c-o falcă-n cela capăt de mare, și cu-o falcă în ista capăt de mare.

„Mare ți-i puterea, Doamne! Ce să mai fie și aceia?” Setilă! Când sorbea o dată, sorbea toată marea și-apoi mai sta șapte ani până ce strângea și iar o sorbea. Merge Drăgan Cenușă la dânsul.

— Măi Setilă! Bătu-te-ar Dumnezeu sfântul - după cum ești bătut de Dumnezeu - de ce sorbi tu toată apa, și lași tu peștii și să se necăjească pe uscat, și toți oamenii te blastămă că - zice - n-au morile cu ce cerne făină și n-au apă, și n-au nimică! De ce nu dai tu pace - zice - la apă să se strângă, oamenii - zice - ca să nu se pedepsească din cauza ta?

— Hî! Dacă asta mi-i meseria și mi-i sete, că - zice - mi-i sete.

— Măi, hai cu noi, c-ai să te vezi tu odată sătul. Hai, că - zice - unde-s șapte, nu-s opt.

S-o luat și-o mers mai înainte. Iacă, mergând mai nainte, ce găsește? Douăzeci și patru de pluguri ara, și-un moșneag înapoi mânca brazdele și tot striga:

— Arați, arați, că-s flămând!

„Mare ți-i puterea, Doamne! Ce să mai fie? Aista trebuie să fie Foametea.”

— Măi, omule! De ce nu dai tu pace la oamenii iștea, și la vitele astea și li pui și ară, și li necăjești și mănânci brazdele napoi?

— Dacă eu sunt Foametea, ce să fac?

— Măi, hai cu noi, că ti-i vedea odată sătul.

— Hai, zău, măi Drăgan Cenușă, că ți-am auzit de nume, da n-am crezut până nu te-am văzut. Că pe mine, de când mama m-o făcut, eu în viața mea sătul nu m-am văzut!

— Hai că - zice - unde-s opt, nu-s nouă!

S-o luat ei toți opt și-o plecat înainte. O mers ei toți opt înainte. Cum o mers, o văzut douăzeci și patru de stânjeni de lemne, ardeau și-un moșneag învârtit de douăsprezece ori pe lângă foc, și-a douăsprezecea oară i-ajungea capul pe picioare.

O strigat Drăgan Cenușă:

— Măi fraților! Pân-aicea am venit cum am venit, da de ici - zice - nu știu zău încolo cum ar fi! Da zice - nu-i facem nimic, ne punem toți cu capul sub cojoc la moșneag!

S-o pus toți cu capul sub cojoc la moșneag.

Când s-o-ntins moșneagul odată înainte, Dumnezeu știe câte hectare de pădure o rupt! Și când a pușcat moșneagul un vânt:

munții s-o cutremurat,
și văile s-o tulburat,
și pădurile-o picat!

O strigat Drăgan Cenușă:

— Hooo, tată! Nu ne-mpuți așa de tare!

— He-he-hei! Mulțămesc lui Dumnezeu sfântul că dintr-un vânt mi-o dat Dumnezeu opt feciori lângă mine. Ai avut noroc, Drăgan Cenușă, că-ai venit cu bine, dar să fi venit cu rău, nu știu zău cum era! De-amu haideți cu mine că io-s

cârma înainte!

Luat Drăgan Cenușă și-o plecat înainte. Moșneagul când o ajuns la mare, o tras cu narea cea de ger, o-nghețat marea și-o trecut dincolo peste mare.

L-o oprit soldații, sentinelele.

— Ho, moșule!

— Ho o fost tată-to când s-o suit pe mă-ta și te-o făcut pe tine un prost, nu eu!

S-o luat, s-o dus la-mpăratul. Bătut în ușă.

— Da, da. Poftim!

— Bun noroc, înălțate-mpărate!

— Mulțămesc dumitale, moșule! De ce-ndrăznești așa de tare, că câți pețitori mi-o venit la fată, n-o-ndrăznit așa ca dumneata?

— Ei, înălțate-mpărate! Stăi, că și eu m-am gândit, că-i mai mult nisip în mare, decât cetină pe copac, decât frunză pe pământ! Trebuie: să stăm, să bem, și să mâncăm, să gândim, în lume cum să trăim?

— Ei - zice - moșule - zice - ai dreptate - zice. Da - zice - dumneavoastră - zice - veniți pe drum - zice - trebuie să vă dau o odaie, să vă culcați, și-apoi dimineața om vorbi.

— Apoi! - zice - așa, înălțate-mpărate, că n-am venit să-ți pețesc nici poarta, nici ușa, nici să te văd de frumos! Am venit să pețim fata!

Bun! Li-o luat și l-o dat o odaie. Însă o turnat - li-o dat o odaie de-aramă - și-o turnat treizeci și opt de focari pe lângă odaia-aceea, tot cu foiuri.

— Până la miezul nopții, să mi-i faceți toți scrum!

Iacă pe la miezul nopții, se prinde a roși casa. Strigau toți că crapă de căldură, și nu mai pot, ard cu totul! O strigat Drăgan Cenușă:

— E, moșule! Dumneata cu douăzeci și patru de cojoace, să te vedem ce poți plăti.

Când o tras moșneagul cu narea cea de ger, o pus gheața de doi stânjeni pe casă. Ce s-o furnicat întâi că li-i cald, a doilea că crapă de frig! He! li-o făcut cum o fost mai

bine de sta de jucat în cărți.

— Apă - zice - amu vi-i cald, amu vi-i frig! Pentru mine-o fost numai bun cum a fost întâi așa roș, nici cald, nici frig, numa bine să mă culc!

Iacă dimineața - ei jucau în cărți - iacă dimineața mână împăratul servitoarea să scoată zgura-aceea de-acolo afară. Merge servitoarea, ei jucau în cărți, se sfădeau dintre cărți. Servitoarea pune urechea la ușă și-ascultă. Da spune Vântul:

— Măi Pușcă-țânțari!

— Ce-i?

— Ia simțește, vezi cine-i la ușă?

— Măi, servitoarea-mpăratului.

Cân trage-odată moșneagul cu narea-aceea de ger, i-o-nghețat pălmile și-obrazul pe ușă! Trage fata, trage: i-o rămas pielea pe ușă, și obrazul, o bucată de piele de pe obraz, și merge în casă la-mpăratul.

— Înălțate împărate,

grație capul meu,
grație, fătul meu,

- zice - ei joacă-n cărți.

— Curvă să-ți fie ție obrazul tău, și-acela ce te-o-nvățat pe tine! - ranț! o palmă. Da cum poți să spui tu minciunile astea?

— Dacă n-ar fi adevărat, înălțate-mpărate, să-mi tai capul!

Se duce împăratul, deschide ușa, îi vede.

Când i-o văzut, o-ncremenit!

— Bună dimineața!

— Mulțămesc dumitale, înălțate-mpărate.

— Ei, cum ați dormit?

— A dracului îți mulțumim de hodina care ne-ați dat-o! De la o vreme atâta cald ne-o fost, c-am gândit că crăpăm de căldură! De la o vreme atâta frig ne-o fost, c-am

împrumutat câte-un cojoc de la moșneag, ne-am îmbrăcat și ne-am încălțat. Da ori fata, ori capul!

Zice:

— Da! - zice. V-oi da fata. Stați, să vă fac o mâncare să mâncați, că doară nu-ți merge ca de la o casă pustie de la mine, ca de la un împărat.

Da Foametea și Setilă:

— Da, da, înălțate-mpărate, da dacă n-ar dura mult! Gmm! Gmm! el înghițea noduri, că-i era foame.

Setea numai cât se lingea, când o auzit de băutură! Iacă li-o făcut o masă, zicem bunăoară așa cam de douăzeci de kilometri de lungă: care cu pâne, vagoane cu pâne, bivolițe, boi, vite tăiate și buți de vin, și-n cealaltă parte, și-n istalantă parte, pe două părți.

— Măi, vedeți voi mâncarea asta?

— O vedem!

— În douăzeci și patru de ceasuri să-mi lingeți cu limba pe jos! De nu, unde vi-i capul, vi-s picioarele, și unde vi-s picioarele, vi-i capul.

El anume a pus-o ca să n-o poată mânca, ca să li omoare, să nu le deie fata. Iacă, nimică vorbă, o strigat Foametea și cu Setilă:

— Mă! Noi de toți suntem nouă oameni. Voi luați-vă o măsuță cât socotiți că-ți mânca șapte oameni, da nici mai mult, nici mai puțin, numa atâta - zice - cât îți putea mânca în douăzeci și patru de ore, că eu, cu frate-meu, când mă dau, îs prea porcos!

Apoi ei și-o luat o măsuță pentru șapte oameni, cât or socotit c-or mânca în douăzeci și patru de ore.

Când ș-o dat Foametea, o-nghițit cu vagon, cu pâne, cu care, cu ce-a fost, cu boi, cu totul! În trei ceasuri o lins cu limba pe jos! Setilă așa de strașnic o supt poloboacele cu vin, c-o sărit o doagă-n ceia capăt de lume, ș-o doagă, în ista capăt de lume! 'Ce:

— Mă! V-ați hrănit?

— Nu!

Gm! o-nghițit și masa lor cu totul. Ceia o rămas flămânzi.

— Mai dă-ne, înălțate-mpărate!

— Va mai da Dumnezeu că-i mare și puternic, că m-ați sărăcit cu totul!

— Ori fata, ori capul.

’Ce:

— Da! V-oi da fata - zice - uitați-vă ce: - zice - fata mea - zice - da eu am să dau fata: cine mi-a lua un ciur de apă, să-l poarte împrejurul lumii plin, ca să mi-l aducă înapoi iară plin.

Atuncea o strigat Drăgan Cenușă:

— Măi Vântule! Treaba ta este.

O luat Vântul un ciur de apă plin și l-o purtat roată împrejurul lumii și l-o adus înapoi iară plin.

— No, înălțate-mpărate, v-am adus ș-aista! Ori fata, ori capul.

Zice:

— Da! V-oi da fata - zice - are-o mătușă, și tu mână-ți unul - zice - care știi că-i mai voinic dintre voi, și cine mi-a aduce o cofă de apă, dacă-a venit baba mai iute cu apa, atunci să vă luați catrafusele să plecați de-aici! Și de-a veni unul dintre voi, să știți că atuncea vă dau fata.

Pe cine-a mânat? Tot pe Vântul. Mergând Vântul cu baba pe drum, ’ce:

— Hai, dragul mătușii! Așa avea și mătușa un fecior

de-a mânuța de-a dreapta
semăna cu dumneata!

Ia să-ți cate moșica o țâră în cap, nu cumva ești dumneata?

Și căutând în cap, i-o pus un ciolan de zmeu sub cap și-o adormit. Da Ochilă s-o uitat.

— Măi Pușcă-țânțari!

— Ce-i?

Ia simțește ce-i cu Vântul, că baba vine cu apa și Vântul

nu.

Atunci Pușcă-țânțari zice:

— Are-un ciolan de zmeu sub cap!

Când o tras o dată cu săgeata i-o sărit ciolanul cel de zmeu de sub cap, și Vântul s-o uitat. O mers ș-o luat apă, și când o făcut al doilea pas, și când i-o țipat un picior în fund la babă, o sărit baba de trei stânjeni în sus!

— Ai, tu hârcă bătrână! Da tu ești în stare să mă-nșeli tu pe mine?

Și-o mers, și-o dus apa.

Și-mpăratul, văzând că i-au adus și apa, n-au avut ce face, o trebuit să-i deie fata. Și s-o luat și-mpăratu să vadă cum ar să treacă marea. Însă când o ajuns la mare, o tras moșneagul cu nara cea de ger, și-o-nghețat marea, și-o trecut dincolo. Când o fost împăratul cu-mpărăteasa pe la mijlocul mării, o tras Gerilă cu nara cea de foc, și s-o slobozit împăratul cu birjă, cu cai cu tot în fundul mării, și l-o mâncat peștii. Și ei o plecat mai departe. Pe fiecare de unde l-o luat, acolo l-o lăsat. La urma urmii s-o băgat pe la Marcu Armănașu și i-o spus:

— Marcule Armănaș! De astăzi înainte, Dumnezeu sfântul să-ți ajute și mulțumesc pentru binele ce mi-ai făcut.

— Să trăiești și tu Drăgan Cenușă, că mi-ai făcut și tu mie un bine.

Ș-au plecat Drăgan Cenușă mai departe, prin codri, prin sihăstrii, prin pustietăți și-au ajuns la o babă.

— Bună ziua, moșică!

— Mulțămesc dumitale, dragul moșichii!

— Vai, moșică - zice - n-ai oleacă de apă, să-mi dai să beau, că Doamne sete mi-i!

— Hai, dragul mătușii. Da tu nu vezi că de șapte ani de când suflu și stopăesc în fasulele astea să fiarbă, și nu mai fierb!

— D-apoi de ce, mătușă?

— O strâns un balaur toată apa câtă este pe lume și cine

dă cap de om, la acela dă apă.

Zice:

— Mătușă! Ia două cofe de apă și du-te până la balaur și spune-i că o zis Drăgan Cenușă să iei oleacă de apă.

— Vai, dragul mătușii, mă tem că m-a mânca!

— Nu te teme, mătușă, nu te mănâncă.

S-o dus baba pân-acolo și-o ieșit balaurul afară.

— Ia, temnița te mânce, hârcă, apă mai repede, și du la om, că i-i sete.

O luat două cofe și le-o băut, și-o mai luat două, și-o mai băut două. ’Ce:

— Ia mai iute apă și fugi de aici!

O mai luat două cofe ș-o mai băut înc-o cofă și jumătate ș-o venit cu jumătate de cofă-acasă. Însă Drăgan Cenușă o băut jumătate de ulcică de apă, s-o săturat. Zice:

— Mătușă - zice. De ce o strâns balaurul ista toată apa aicea?

Zice:

— Cine dă cap de om, la acela dă apă. Și toată lumea o dat. Amu trebuie să deie împăratul pe fata lui cea mai mică la balaur, ș-atuncea dă apă la toată lumea.

— Bine!

S-au luat și el și-au plecat și el când o știut că vine fata-mpăratului.

Cum o venit, nimică vorbă, o luat toată lumea apă cu poloboace, cu ciubere, cu ce-o avut, toată lumea o luat apă. După ce-o luat toată lumea apă, atunci s-o ferit toată lumea la o parte. Însă Drăgan Cenușă s-o dat înapoia fetii. ’Ce:

— Te rog, dragă fată, ferește mai într-o parte, că-i păcat de dumneata așa o fată frumoasă să iasă bala asta spurcată să te mânânce.

’Ce:

— Vai, voinice - zice - mă tem c-are să te mânânce - zice - și pe dumneata, și pe mine.

’Ce:

— N-avea frică, dă-te mai la o parte.

S-o dat mai la o parte. Când o ieșit balaurul, când i-o țâpat paloșul pe gât, și toporașul după cap, o scos și-o tăiet trei zile și trei nopți. Când pocnea cu coada o dată-n heleșteu, împroșca toată lumea. Au strigat:

— Oameni buni! Săriți și m-ajutorați, și nu mă lăsați, că-i foarte mare și foarte greu, și nu-l pot tăia.

Niciunul nu s-o băgat, că toată lumea s-o temut. O luat și-o făcut nouăzeci și nouă de căpițe de vară, și i-o tăiet vârful limbilor și vârful unghiilor și le-o legat într-o batistă, și restul l-o ars în foc și l-o suflat în vânt. Și-o spus:

— Dăruit să fie de la mine de astăzi înainte, apă!

Unde-a călca vaca cu piciorul
și boul cu piciorul
pe tot izvorul

și pe tot părăul, să fie apă, și pe tot dealul!

Ș-au spus către fată:

— Pleacă acasă, c-am să vin eu pe la tine mai târziu.

Și s-o luat mai departe, și-o plecat prin codri și prin zăhăstrii. Plecând mai departe, o ajuns la alt bordei.

— Bun noroc, moșule! - acolo a văzut un moșneag.

— Mulțămesc dumitale, dragul moșului.

— Vai moșule. N-ai o bucățică de carne să-mi dai să mănânc, că Doamne, flămând îs!

— Hai, dragul moșului! Cum nu ți-ar da moșul o țâră de carne, d-apoi - zice - uite că tot îs fript pe piept, și tot îs pârlit, că - zice – vine

omul cât șchiopul,
barba cât cotul,
călare pe jumătate de iepure,

și-mi pune cazanul cu carne pe piept, și tot mă frige, și tot mă pârlește, și-mi mănâncă carnea de pe piept.

’Ce:

— Lasă, moșule, fă foc - zice - nu te teme, nu ți l-a mai mânca de astăzi înainte.

’Ce:

— Vai, că bine-i face - zice - să-l poți omorî!

Atunci, nimică vorbă, moșneagul o făcut foc.

Zice:

— Am și eu - zice - trei feciori și vânează zi și noapte și când vin acasă - zice - numa nu pot să găsească o bucățică de carne fiartă.

El o căutat carnea dacă-i fiartă, ș-o văzut că nu-i fiartă, zice:

— Mai dă foc, moșule. Da - zice - vine-ndată?

Zice:

— Amuș, amuș sosește! Că de trei ani de zile - zice - eu amu știu de când vine.

Mai stă Drăgan Cenușă, se mai preumblă, mai învârte prin cazan, mai mestecă el pe-acolo, iară mănâncă o bucățică de carne, și-o caută, și mănâncă o bucățică de carne, că-i era foame, zice:

— Moșule! Vine-ndată?

— Amu, amu trebuie s-apară.

Numa ce vede că intră un moșneag.

— H-ă-ă-ă! Voinice: treci-mă pragul la tindă.

— Dacă ți-a trebui carne ți-i trece, și-i mânca!

Trecut pragul la tindă.

— Vai, voinice - zice - treci-mă măcar pragul la casă.

— Cum ai trecut pragul la tindă, așa îi trece și la casă!

Trecut moșneagul.

— He-he-he! - zice. Cum are să mănânce moșneagul carnea de la un voinic tânăr de pe piept!

— Îi mai mânca pe…

Când o pus mâna pe cazan, și când o țâpat Drăgan Cenușă mâna-n piept la moșneag, și când l-o izbit o dată de pământ.

— Stăi, să mănânc eu carne de pe piept de la tine, nu tu de la mine!

Și i-o pus cazanul pe piept, și-o mâncat carne de la dânsul de pe piept.

Zice:

— Moșule! Ia cazanul și pune-l pe foc!

O luat cazanul și l-o pus pe foc. Și s-o dus la un carpen care bătea cu crengile în înaltul cerului. Când o tras o dată cu paloșul, o despicat carpenul și l-o băgat cu mâinile și cu barba în carpen, și-o tras afară paloșul, s-o strâns carpenul.

— Acolo-ai să rămâi pe toată viața ta - zice.

Și s-o dus înapoi la moșneag.

— Moșule! De astăzi înainte, nu ți-a mai mânca nime carnea!

— Bine, dragul moșului, mulțămesc lui Dumnezeu sfântul că i-ai făcut capătul și n-o mai veni pe capul meu.

Iacă sosesc și feciorii din pădure.

— Tată! Mai este ceva de mâncare, ori nu mai este?

— Este, dragul tatii, pune-ți-vă la masă și mâncați.

S-o luat și s-o pus la masă la mâncare. După ce-o mâncat, o spus:

— Măi, fraților! De astăzi înainte, nu va mai mânca nime carnea de pe piept, ceea ce vi-ț aduce voi, aceea va rămâne și-ți mânca. Haideți cu mine să v-arăt și eu cine v-o mâncat carnea atâția ani de zile.

Când o mers, n-o mai găsit carpenul acolo, o fost smuls din pământ și pe unde o mers, ca cum ar fi arat cu tractorul, așa era o urmă de mare. Însă Drăgan Cenușă nu s-o lăsat.

— Măi fraților! Până unde s-o dus el, pân-acolo mă duc și eu, până nu-i tai capul, nu mă las. Haideți cu mine și voi.

S-o luat și s-o dus. Până unde-o plecat? Pân la borta iadului. Când o ajuns la borta iadului, zice:

— Măi fraților! Amu facem o funie de tei.

O făcut o funie de tei, Dumnezeu știe cât de lungă. ’Ce:

— Uitați-vă ce: mă legați de susuori și-mi dați drumul înăuntru, că eu când am s-ajung pe pământ, eu am să trag

de sfoară c-am ajuns. Și când am să scutur de funie, voi să mă trageți repede în sus.

El s-o legat de susuori și i-o dat drumul. Când i-o dat drumul pe la jumătate, numa auzeai niște răgnete și niște țipete, și niște văituri acolo, că numai l-asurzea cu totul. Însă el de ce-i auzea, de ce să-și dea drumul mai tare în jos. Îacă o ajuns pe lumea neagră în iad. Însă el ce-o făcut? S-o dat peste cap, s-o făcut un băiat de țigan c-o scripcă, și-o prins a cânta. Când l-au văzut dracii, altul plângea, altul râdea, altul juca. ’Ce:

— Vai de mine - zice - dragă muzicantule - zice - toată viața noastră te ținem aici, numa să ne cânți.

Da el cânta, nu cânta, da cu ochii tot umbla să vadă pe faraonul cel mai mare, care era cu carpenu-n barbă. Era un cuptor de nouă stânjeni de lemne care ardea, și el era după cuptor, sta cu carpenu-n barbă. Zice:

— Vai de mine - zice - toți stați, și beți, și mâncați, și vă veseliți, de ce înălțatul împărat un ochi îi plânge și unu-i râde, și c-o mânecă suflecată, și una ba? Ce șade așa supărat acolo după cuptor?

— He-he-he! Drăgan Cenușă i-o făcut treaba asta, da om pune noi odată mâna pe dânsul!

— Cât îmi dați mie să-i scot eu carpenul cel din barbă?

— Hă! Ce să-ți dăm? Vrei să fii împărat peste toată lumea, împărat ești peste toată lumea. Vrei să-ți trimitem bani cu vagoanele acasă, bani cu vagoanele-ți trimitem acasă.

’Ce:

— Uite ce: eu îmi ies pe ușă și - zice - înălțatul împărat să-mi iasă pe fereastră că are să-i sară carpenul din barbă.

Atunci el o ieșit pe ușă, și faraonii o spus:

— Înălțate-împărate, im bagă capul, vezi cumva de-i un vrăjitor și îți sare carpenul.

O băgat el carpenul, pe borta acea pe unde a fost acolo. Când o ajuns capul, însă, Drăgan Cenușă o fost ajuns. O scos paloșul de sub manta de la dânsul și când o ajuns

capul, când o tras odată cu paloșul, o picat trupul dincolo și capul cu carpenul dincolo. Și iel du-te, băiete, la bortă, la fugă! Scutură de funie, ce să mai scuture! Ceia s-o fost dus, o văzut că nu mai vine, o plecat, l-o lăsat pe lumea neagră. El o luat ș-o fugit și de iasta parte, și-n cea parte, și dincolo. Iacă dă într-o grădină cu flori. Ajungând în grădina cea cu flori, niște flori frumoase, strașnice, se uita el pe-acolo printre florăria aceea. Aude ceva răcnind:

— Vai, si vai! Vai și vai!

El se uită-n dreapta, se uită-n stânga. Nu vede pe nimc! Se uită-n sus, vede-ntr-un copac trei pui de pajură răcnind. Se suie pe copacul cela în sus.

— Măi puilor, ce răcniți voi atât de tare?

’Ce:

— Vai de mine, de șapte ani de zile de când ne face mama pe noi, și când suntem mai mândri și mai frumoși, vine-un balaur și ne mănâncă.

Zice:

— Lasă, ca de astăzi înainte nu v-a mai mânca!

Au venit el și s-o pus acolo pe pui ș-au stat. Iacă vine balaurul. ’Ce:

— Măi balaurule! De astăzi înainte dăruiește-mi-i mie.

— Apoi - zice - dăruiți să-ți fie, Drăgan Cenușă, în veacul veci, amin, să nu li mai aibă nimeni grija!

S-o-ntors balaurul napoi. Însă puii ceia de pajură ce-au făcut? ’Ce:

— Vai de mine, dacă vine mama - zice - te mănâncă și te strică.

L-o făcut un purice și l-o băgat sub pene. Au venit pajura.

— Dragul mamii, sunteți ori nu sunteți?

— Suntem mamă - zice - nu răcni, și nu plânge, că de astăzi înainte, nu ne mai mănâncă, și nu ne mai are nime grijă, că ne-o scos un viteaz.

— Dragul mamii, unde s-o dus viteazul cela?

— Mamă, zboară spre răsărit.

O zburat spre răsărit, n-o găsit nimică.

— Dragul mamii, spuneți-mi că eu crap!

— Mamă, du-te spre miezul nopții.

O zburat spre miezul nopții: n-o găsit nimică. Zice:

— Dragul mamii, spuneți-mi - zice - că eu crăp!

’Ce:

— Du-te, mamă, spre miazăzi!

O zburat spre miazăzi, n-o găsit nimic.

— Vai de mine, dragul mamii, spuneți-mi, că crăp!

— Mamă, ți l-am arăta, da mă tem că ’li-i strica.

— Nu te teme, dragul mamii, nu-i fac nimică.

Când l-o arătat înaintea ei, de trei ori l-o-nghițit și iară l-o borât și l-o făcut mai mândru, și mai frumos, și mai viteaz de cum o fost.

— Noa, dragă viteazule: ce bine vrei tu pentru binele ista care mi l-ai făcut mie, și mi-ai scos puii de la moarte?

— Nu trebuie niciun bine să-mi faci, numa să mă scoți pe lumea albă.

’Ce:

— La grea muncă mă pui! Da hindurea, că mi-ai scos puii de la moarte, tot atâta te-oi scoate. Să pui o sută de care de friptură, o sută de care de pâne. Și o sută de care de buți de vin după capul meu: când oi învârti capul în dreapta, să-mi dai o friptură, și-o pâne, când oi învârti capul în stânga, să-mi dai un butoi de vin.

Însă, el s-o suit după capul ei, și-așa o făcut cam i-o spus pajura. Când aproape să-l scoată, ’ce:

— Mai dă-mi ceva să mănânc, că te scăp!

Atunci el o tăiat de susuoară, și-o tăiat de sub genunche și din talpa de la dânsul trei bucăți de carne și-o dat și-o mâncat. Când l-o scos pe lumea albă:

— Dragă viteazule, de unde-a fost carnea asta așa de dulce-amu la urmă?

Zice:

— D-apoi nu vezi - zice - c-am tăiat de susuoară și de-sub genunche și din talpă și ți-am dat și-ai mâncat?

— N-am știut că ai o carne așa de dulce, că-ți mâncam eu capul pe cea lume, nu te mai scoteam pe lumea asta! Da hindurea, că mi-ai scos puii de la moarte - ’ce - nu te manânc!

De-atuncea spune c-o-s c-o rămas la om aieste trei borte: sub genunche, susuoară și-n talpă.

Însă Drăgan Cenușă au luat ș-au plecat la împăratul.

— Bună ziua, înălțate-mpărate!

— Mulțămesc, dumitale, viteazule!

— Ei, înălțate împărate, am venit și tu să-mi dai fata după mine, că eu ți-am scos-o de la balaur.

— Dacă dumneata mi-ai scos-o, să-mi arăți dovezile!

Atunci i-a arătat vârful limbilor, și vârful unghiilor. ’Ce:

— Da, adevărat este!

Și s-o luat și s-o cununat cu fata.

— Dragă înălțate împărate și fată - zice - de astăzi înainte plec și eu acasă la părinții mei cu femeia mea, că și eu sunt fecior de-mpărat, și eu am împărăție, și eu pot să stăpânesc ca și dumneata.

Atunci, nimică vorbă, s-au luat și-au venit cu femeia lui acasă, însă frații lui erau amândoi însurați, tat-su era cu ochi și mă-sa trăia.

— Bun noroc, tată și mamă, și fraților!

— He-he-hei! Mulțămesc dumitale, Drăgan Cenușă! Ai mai ajuns pe-acasă?

— Am ajuns și eu, tată. Și-am venit să trăiesc și eu împreună cu nevasta mea pe lângă dumneavoastră.

— Foarte bine, Drăgan Cenușă!

Însă Drăgan Cenușă o lăsat nevasta acasă, și, cum era obiceiul lui, el mergea la vânat în pădure. Însă cumnatele lui, ce s-o gândit? Ea, femeia lui Drăgan Cenușă, era foarte frumoasă. ’Ce:

— Tu! Bărbații noștri ar să se deie cu femeia lui Drăgan și pe noi ar să ne lase. Da noi hai să-i otrăvim femeia lui Drăgan Cenușă.

Ce-o făcut cumnatele lui, ce-o lucrat, i-o otrăvit femeia

lui Drăgan Cenușă. Când o venit Cenușă din pădure, o găsit femeia moartă. O spus tat-so, zice:

— Dragul tatii Drăgan! Nu bine-ai venit acasă, să trăiești și tu împreună cu noi, iacă și femeia ta este moartă.

Zice:

— Văd, tată, că au murit, dară n-am ce să fac - ’ce: Veniți toți, cu frați, cu cumnate, cu ’meata, tată și ’meata mamă, cu mine să stăm oleacă de vorbă la masă.

S-o pus cu dânșii la masă. ’Ce:

— Tată! Ți-aduci dumneata aminte - zice - când ai mers pe hotarul zmeilor și-o venit zmeii, și-o-ntunecat lumea, și te-o-ntunecat și pe ’meata?

— Mi-aduc aminte!

— Și-ai trimis pe frații iștia ai mei doi să meargă să lumineze lumea, să te lumineze și pe dumneata? Ți-aduci aminte?

— Mi-aduc!

— Ci când am venit eu la dumneata și când am zis să mă lași și pe mine - frații mei era la-nchisoare, dacă nu mergeam eu joi dimineața, dimineața avea să li se ciunte viața! Și când am venit și-am spus: „tată, lasă-mă să mă duc eu!” și-ai aruncat paloșul în ușă până-n mănunchi? Nu ț-o ajutat Dumnezeu să mă tai! Și m-am dus ș-am luminat lumea, și te-am luminat și pe dumneata, și - zice - nu m-am dat! Până și moarte - zice - am gustat, și nu m-am dat, și - zice - amu am venit și eu să trăiesc cu femeia mea împreună cu dumneavoastră și v-ați îndurat și mi-ați otrăvit-o. Cum ați făcut, așa să v-ajute Dumnezeu!

Și s-o luat ș-o lăsat femeia acolo moartă ș-au plect. Și s-au dus prin pădure. S-au întâlnit c-un moșneag cu niște oi.

— Bună ziua, moșule!

— Mulțămesc dumitale, Drăgan Cenușă! Da unde te duci?

— Mă duc unde-oi găsi viață fără de sfârșire.

— Rămâi aici că - zice - aici este viață fără de sfârșire! - ’ce. Na-ți cârja asta, și na-ți oile astea: peste tot locul să

umbli cu oile astea, însă numa acolo sub pădurea aceea să nu mergi - acolo era treaba iadului, unde dădeai în iad.

Și moșneagul o plecat. El tot băga oile să se bage acolo, oile tot fugeau înapoi; tot le băga acolo, spui, ele tot fugeau înapoi.

Fugind oile înapoi, se pune el pe-un dâmb și șede. O trecut o pasăre pe sus și-o lăsat trei pene pe brațe la dânsul și trei picuri de sânge. El s-o uitat la aceia trei picuri de sânge, zice: „Alelei, dragă, așa o fost nevasta mea în față c-aieștia trei picuri de sânge, și-așa o fost în păr c-aieste trei pene”.

Ș-au înfipt cârja într-un dâmb, s-o strâns toate oile pe lângă dâmb și el o lăsat oile și cârja acolo, ș-au plecat acasă. Când au plecat acasă, n-o mai găsit casă, nici grajd, nici nimică: o fost crescut iarbă, li-o cufundat Dumnezeu cu totul în fundul pământului. Era un nuc cu crengile de aur, care bătea cu dânsul în înaltul cerului, însă și nucul era rupt jumătate. El o despicat nucul cela, și s-o băgat în nuc, și-n nuc o rămas și-n ziua de astăzi.

Și m-am suit pe-o scară
Și v-am spus-o în ia sară

Povestit de Gh. Zlotar din Fundu Moldovei.

OVIDIU BÂRLEA,
Antologie de proză populară epică, I, 1966
(Reprodus după volumul: *Petrea Făt-Frumos,* ediție îngrijită de Ovidiu Bîrlea, 1967.)

BIBLIOGRAFIE

I. Colecții

Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului,* ediția a II-a, București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1882. Republicat în *Opere*, I., ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Aristița Avramescu. *Introducere* de Corneliu Bărbulescu, București, Editura pentru literatură, 1969.

Ion Sbiera, *Povești poporale românești. Din popor luate și poporului date*, Cernăuți, Editură proprie, 1886.

Teofil Frîncu-George Candra, *Românii din Munții Apuseni (Moții),* București, Editura Gr. Luis, 1888.

Dumitru Stăncescu, *Basme culese din gura poporului,* București, Editura Ig. Haimann, 1892.

George Cătană, *Poveștile Bănatului, culese din gura poporului de...,* Gherla, 1803.

Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenești, culese din gura poporului*, ediția a II-a, Brașov, Editura Ciurcu, 1912.

C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului. Povești și legende din popor,* București, Editura Socec-Sfetea, 1913.

Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, București, Editura Cultura națională, 1927.

Mira Cedru, *Legende și povești* |1929].

*** *Antologie de literatură populară română*, II, București, Editura Academiei, 1956.

Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică, I-III,* București, Editura pentru literatură, 1966.

Ovidiu Bîrlea, *Petrea Făt-Frumos* (Povești populare românești). Ediție îngrijită de..., București, Editura pentru literatură, 1967.

***, *Basme populare românești,* I-II, Ediție îngrijită de Ioan Șerb. București, Editura pentru literatură, colecția „Biblioteca pentru toți”, 1967.

Petre Ugliș - Delapecica, *Poezii și basme populare din*

Crișana și Banat, București, Editura pentru literatura, 1968.

Petru Rezuș, *Dochița împărătița. Basme și poezii populare din Țara-de-Sus*, București, Editura Minerva, 1972.

Gheorghe Vrabie, *Basmul cu Soarele și fata de împărat,* București, Editura Minerva, 1973.

II. Studii

B.P. Hașdeu: *Cuvente den bătrâni, II, Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă. Studiu de filologie comparativă,* București, Noua Tipografie națională C.N. Puidulescu, 1879.

B.P. Hașdeu: *Etymologicum Magnum Romaniae* (cuvântul *Basm),* București, Editura Socec, 1880-1898. Ediție curentă: *Etymologicum Magnum Romaniae*, tom II. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, București, Editura Minerva, 1976, p. 249-280.

Lazăr Șăineanu: *Basmele romane în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice. Studiu comparativ de....* București, Lito-tipografia Carol Gobl, 1895.

Adolf Schullerus: *Verzeichnis dar rumănisclien Mărcheu tmd Mărchenvarianten nach dem System der Mărchentypcn Antti Aarncs zusammengestcllt von.* Helsinki, Suomalainen Tiede- auatemia (F.F.C. 78), 1928.

G. C ă 1 i n e s c: *Estetica basmului*, București, Editura pentru literaturi!. LWâfr.

Mircea Eliade: *De Zalmoxis à Gengis-Khan,* Paris, Payot. 1970,

N i c o 1 a e 11 o. > i anu: *Stereotipia basmului,* București,

Editura Univers, 197,3.

O U eorg h e V r a b i e: *Structura poetică a basmului,* București, Editura Academiei, 1975.

Constantin N o i c a: O *interpretare a basmului „Tine rețe fără bătrânețc*. Si *viață fără de moarte”,* în „Steaua”, an. XXVII, nr. 4 (347), aprilie 1976.

O vi diu B î r 1 ea: *Mică enciclopedie a poveștilor românești z,* București, Editura științifică și enciclopedică 1970.

CUPRINS

Lector: MIHAI DASCĂLU
Tehnoredactor: POMPILIU STATNAI

Bun de *tipar 20. XI. 1976. Tiraj 36115 ex.*
Broșate 32.615. ex. Legate 1/*I 3500 ex. Coli ed. 12,72*
Coli tipar 15,5.

Comanda nr. 60.526
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”
București - Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România